

Kültürlerde Şahmeran

Tankut Sözeri

Elinizdeki kitabın oluşması ve size ulaşması için her aşamada, ilgi, bilgi ve sevgisini veren herkese teşekkür ederiz.

im yayın tasarım

Bu Kitabın Yayın Amacı...

İlgi, bilgi ve sevgi hissettiğiniz her alanda, yeni dengeleri keşfetme, geliştirme ve paylaşma çabanıza destek olmaktır.

Huzur ve neşe içinde kendinizi gerçekleştirmeniz dileğiyle...

im yayın tasarım

Kültürlerde Şahmeran

Kıyıda Köşede Şahmeran Kültür İzleri

Tankut Sözeri

mitbil-im kitapları

Dizi Adı → *mitbil-im kitapları*

Yayın Yönetmeni → *İbrahim Emir*

Kitabın Özgün Adı → *Kültürlerde Şahmeran*

Yazar → *Tankut Sözeri*

ISBN → *975-7270-10-5*

Yayın Hakları © → *im yayın tasarım*

Sayfa Tasarım → *İbrahim Emir*

Kapak Tasarım → *İbrahim Emir*

Renk Ayrım → *Seval Grafik*

Basım → *Özener Matbaacılık*

Yayın Tarihi → *Nisan 2000*

Yayınlayan → **im yayın tasarım**
CC 237 MECİDİYEKÖY
80303 - İSTANBUL
Telefon : 0.532 213 99 17
Faks : 0.532 219 01 37
Data : 0.532 219 51 32
SMS : +905322139917
ICQ : 5 9 8 7 3 9 7 8
E-mail : im @ im. com. tr
Internet : www. im. com. tr

İçindekiler

im

Önsöz	XI
-------------	----

Neden	XVII
-------------	------

1. Bölüm

Şahmeran	1
Asa-i Şerif	5
Gilgamiş ve Yılan ve Cennet	19
Strabon'dan Al Haberi	26
Avatar Pirdiwar	36
Meru Dağı	40
Yılan Ananta	48
Babil Kulesi	55
İlk Aracılar; Şaman	57

2. Bölüm

Aziz George'un İslami Karşılığı	69
Kan Taşı	74
Taç, Hırka, Sofra	88
Gerdanlarda Şahmeran	90
17. yy. Tören Kaftanı	97
Osmanlı Mangırları	99
Sümer Tanrısı Enki	106

3. Bölüm

Orion	115
Türklerde Kozmik Ağaç	126
Hallaç	140
Deli	145
Melek Tavus	153

4. Bölüm

<i>Hız. Süleyman</i>	163
<i>Karışık Kadınlar</i>	174
<i>Büyük İskender</i>	182

5. Bölüm

<i>Kuşlar</i>	191
<i>Renk Simgeçiliği</i>	200
<i>Harut Marut</i>	217
<i>Kader</i>	220

<i>Notlar</i>	227
---------------------	-----

<i>Hazırlanan Kitaplarımız</i>	241
<i>Takında Çıkacak Kitaplarımız</i>	245
<i>Yayın Listemiz</i>	251-252
<i>Kitap Sipariş Formu</i>	255
<i>Araştırmacı, Yazar ve Çevirmenlere Çağrı</i>	259
<i>Eleştiri ve Önerileriniz</i>	260
<i>Okuyucu Bilgi Formu</i>	263
<i>Mevcut Kitaplarımız</i>	267

Önsöz

im

Dostum Tankut Sözeri'yi Bursa'ya geldiğimden beri, yani on beş yıldır, tanıyorum. Küçük antikacı dükkanında, evlerimizde, sofralarımızda ilginç bulduğumuz konularda konuşur, tartışırdık, tartışıyoruz. Özellikle tarih, din, toplumbilim, mitoloji konularında... Kısaca insan üstüne. "Bir gün bir kitap yazacağım", dedi. Ne zaman belli değildi... Herkes bu düşünür, fakat pek azı gerçekleştirir. Doğrusu böyle bir kitabın yazılacağını, hele bunca kısa zamanda ortaya çıkacağını hiç sanmıyordum. Oysa bir gün, "Kitap bitiyor, okuyup eleştirmeni istiyorum, beğenirsen ön-sözünü yazarsın..." dedi. İşte şimdi bu işi yapıyorum, severek. Size de "Kültürlerde Şahmeran" adlı kitabı sevdirmek istiyorum.

Son yıllarda mitoloji ile ilgili yayınlarda büyük bir artış görülüyor. Önceleri Azra Erhat'ın *Mitoloji Sözlüğü*, Edith Hamilton'dan çevrilmiş *Mitologya*, *İlyada* ve *Odisseia* çevirileri, Halikarnas Balıkcısı'nın kitapları vardı. Bu arada Dede Korkut Masalları'nı, Bahaeddin Ögel'in bana göre çok kötü, yanlış yazılmış *Türk Mitolojisi*'ni de ekleyelim. Bunlar Yunan Anadolu ve Türk mitolojisiyle ilgili kitaplardı. Daha sonra neredeyse tüm kıtaların, ana soyların mitolojisini anlatan çoğu çeviri kitaplar sökün etti. Her ay yeni bir kitap çıkıyor. Bunlar, Bursa'da Eğitim Fakültesi'nin ders izlencelerine zorunlu ya da seçmeli mitoloji dersle-

rini koyduran (Güzel Sanatlar Fakülteleri, Arkeoloji bölümleri dışında, başkalarında olduğunu sanmıyorum) biri olarak beni sevindiriyor elbette. Çünkü bana göre mitoslar, tüm öteki toplumbilim dalları ile ilişkilidir, yani İnsan'dan söz eder, hem de en eski çağlardan bu yana. "Önce söz vardı", diyor Kutsal Kitap. İşte bu "önceki söz", mitosları anlatıyordu. Evrenin ve insanın oluşumundan bu yana inançlarını, korkularını, özlemlerini, sevgilerini, nefretlerini, kısaca insana özgü tüm duyguları, hem ne iyi hem ne yazık ki insanlar yaşadıkça var olacak tüm duygularını...

Tankut'un kitabı biraz farklı. Bizi şaşkınlıktan şaşkınlığa sürükleyen, inanılmaz öykülerle dolu. İnsan okudukça öğreniyor, öğrendikçe şaşıyor: "Aaa, demek bu rütüelin kökleri ta üç bin yıl öncesine kadar çıkıyormuş!" "Demek henüz keşfedilmemiş bir kıtada yaşayan Çeyeniler de bizim gibi düşünüyorlarmış!" "Demek bu deyimın kaynağı bu inanışmış!" dedirtiyor insana.

Tankut da kendince Şahmeran'ı kuyruğundan yakalamaya çalışmış. Kitabının özü Yılan ve/ya da Şeytan'a ilişkin. Bilimsel normlara, kurallara uymayı göz ardı etse de sapsaklamayı kabul etmeyen bir çalışma. İyi ki öyle! diyesi geliyor insanın, çünkü konunun bir yerinden dalıyor dostum, başka bir yerden, az sonra bir daha dalmak üzere, çıkıyor. Arı gibi daldan dala konuyor, ama sonunda bal yapıyor. Yaptığı iş de buna çok elverişli.

Sözeri, banka müdürlüğünden emekli olduktan sonra, antikacılığa başlamış. Elinin altından köy köy,

kasaba kasaba sevgiyle aradığı, özenle seçtiği, üzümlere sattığı, bir kısmını özveriyle kendine sakladığı yüzlerce folklorik malzeme, kumaş işlemler, madalyonlar, halı kilimler, cam altı naif resimler ve daha neler neler geçmiş. Bunlar göz nuru, el emeği, ata yadigarlarımız. Yapanların duygularını, düşüncelerini yansıtan nesneler. Böyle bir kitabı yazmak için yalnızca bunları görmek, koleksiyonlarını yapmak yetmez. Ne olduklarını, ne anlattıklarını bilmek gerekir. Bunun için de okumak, araştırmak gerekir. Sözeri'nin çok zengin bir kütüphanesi de var.

İşte bu ikisinin sabırla ve yetkin düşünceyle kotarılmış karışımı olan bir kitap var elinizde. Zevkle okumaya davet ediyorum sizi de.

20 Şubat 2000

Prof. Dr. Ali Özçelebi

Neden

im

Evet, neden böyle bir yükün altına girdim? Köşesinde huzurla yaşayan insanlardan biriyken ve neden bir çok eleştiriyi, eleştiri olarak kalmasını dileyerek, göze alıp toplumun var olduğunu düşündüğüm belleğinde bir gezintiyi sizlerle paylaşmak istedim?

Uzaktan bakıldığında rüyada yaşayan bir halk görüntüsünde olan bu insan denizinin geleceğini biçimleyen günümüz değil mi? Öyleyse günümüzü de dün belirlemiştir diye düşündüm. Toplumlar ileriye doğru giden kervanlara benzerler. İleriye doğru giden bu kervan yorulur ve gereksiz yüklerinden bazılarını yol üstünde bırakır. İşte o kervanın bıraktığı yükler, kıyıda köşede yaşamaya devam ederler. O yaşayan her ne ise, hiç farkına varmadığımız biçimde ya da durumda bazen bizi yönlendirir ya da başka biçimlerde ortaya çıkar. Bu çıkış bazen kırılanı onarmak biçiminde ya da tersi biçiminde görünebilir. Çünkü; toplumlarda üretim ve tüketim ilişkileri değiştikçe günlük yaşamın hızı da erekları de değişir. Ama inançlar hemen değişmez. Değişse idi, bir çok toplum gibi, Mısır'ı "Bahr-ı Hazer'de" Kızıl Deniz'de Firavun'u sulara gömerek arkada bırakan Musa'nın kavmi değişirdi. Yani o günler için. Günümüzde hala "Ağlama Duvarı" önündeler...

Bir köle toplumun özgürlüğünü kazandıktan sonra ve yerleştiği çölün toprakları üzerinde Firavunların

piramitlerini üretmesi olanaksızdı. Öyleyse, onlar puttu ve yasaktı. Yasaklar işte böyle başladı.

Bir gün, kitabın başında resmini gördüğünüz çifte "Şahmeran" resmini satın aldım. Uzunca bir süre kendisi ile, bazen bir Türk kahvesinin lezzetinde, bazen bir çay içiminde sohbet ettim. Bana "Yasaklar!" üzerine o kadar çok şey söylemeye başladı ki!

Hayır, not tutmadım sohbetler üzerine çünkü, çağırduğımda gelecek bir dost gibi idi bana. Ve öyle oldu.

Şahmeran cam altı yapıtın gizlerini bir bir ortaya çıkarmak isteğimizin baskınlığı, elbette bir köy dervisi veya sufinin bütün anlatacaklarımızı yapıtına yüklemiş olmasını düşündüğümüzden değil, ancak ne var ki, kullandığı simgelerin bizi öylesine bir deryaya götürmesindendir.

Belki de bazen ara sokaklara saptık. Konuya geniş bir açıdan yaklaşarak, kültürel antropolojinin de kabul etmek durumunda kaldığı söylence, gelenek, masal, menakip ve daha önceki zamanlarda meydana getirilmiş bir takım ürünlerin sahip oldukları özel anlam, biçim ve estetik konularında, elimizden geldikçe açıklamalarda bulunmak istedik.

Şunu vurgulamak gerekir ki, sanatsal estetik bu kitabın konusu değildir. Konu edilen eşyanın estetik değeri; inançsal yeri dikkate alınarak işlenmiştir. Ancak sanatsal estetik, konunun doğası gereği zaten kitabın kapsamı içinde, okuyucunun kendi değerlendirmesine açık olarak vardır.

Kuşkusuz ki konumuzu, sahip olduğumuz tek ve başka bir yerlerde bulunmayan yapıtlara bağlamak is-

terken, arada kalan boşlukları da kendimizce yaptığımız bir seçim yoluyla, bizden önce yapılmış araştırmaya da yayınlardan yararlanarak doldurmak istedik.

Araştırma yapacaklara derli toplu ve bir iddia taşımayan ve hele bilimsel olmak gibi bir sancıyı göz ardı ederek, ancak savsaklamayı haklı göstermeyecek bir çalışmayı ortaya çıkarmak istedik.

Bu anlayışın hoşgörüsü içinde okuyacağınıza emin olarak söze başlayalım.

Tankut Sözeri

Not: Bu yapıtın ortaya çıkmasında beni yüreklendiren sevgili Ali Özçelebi'ye, kitabımın 98 yılı içinde biteceğinden emin olarak ve sağda solda çıkan yazılarımı da dikkate alarak Bursa Ünlüler Ansiklopedisi'ne adımı yakıştıran sevgili dost Raif Kaplanoğlu'na (gerçi kitabın yazımı 98 Kasım sonunda bitmişti, teknik nedenlerle basımda bir gecikme oldu) ve bazı notlarımı görüp de; "Bu kitap çok ses getirecek ve vakıf olarak biz basmaya hazırız!" diyerek beni destekleyen Avrasya Etnografya Vakfı başkanı sevgili Mustafa Destereci'ye ve özellikle kitabın basılması konusunda büyük bir tevazu ile çok önemli destek veren sayın Uğurman Yelkencioğlu'na bir kuru teşekkür yeter gibi gelmiyor bana. Sağlık içinde, dost sohbetleriyle giderilir bu eksiklik...

Ve kitabı sizlere ulaştıran İm Yayın Tasarım'ın sahibi sayın, İbrahim Emir'e gerek kitabın redaksiyonunda ve gerekse yayınlanması konusunda gösterdiği titizlik ve yakınlık için teşekkür etmek elbette hiç değilse bir kadirşinaslık nedeni olmalıydı. Ancak bize göre

*kadirşinaslıktan daha çok, sayın Emir'in aydınlanma-
cı taraflı olması nedeni ile; bir gerekliliktir şükran
duygusu.*

Aydınlığı arayanlara selam olsun!

1. Bölüm

im

Şahmeran

Şekil 1
Şahmeran (Naif Halk Sanatı) ¹

Cumhuriyetin hemen başlarında ya da Osmanlı'nın son günlerinde cam altı olarak bir köy dervişinin resmettiği bu eser, “*Naif Halk Sanatı*”na güzel bir örnek oluşturmaktadır. Yaşadığımız şu günlerde ülkemizin içinde bulunduğu hepimizin gönlünü karartan ortamdan, güzel şeylerle ilgilenerek zihnimizi dinlendirebilmek için, halkımızın belleğinde zarif bir gezinti ile, sizlere, bir kültür lezzeti sunmak istedim.

Önce belirtmeliyim ki, “*Gizli bilgiler*” ile ilgilidir bu çeşit çalışmalar. Başka deyişle, halkın belleğinde yaşayan İslamiyet, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın anla-

diğından çok farklıdır. Konumuz, ne “*Din*” ne de “*Diyanet!*” Ancak halkımız neden muskalar takar, neden dedelere mum yakar, neden bazı gizli bilgilere sahiptir ve de: “*Deli deliden, hoca ölüden hoşlanır!*” gibi sözler üretir.

Kaşgarlı Mahmut, Gazneliler henüz 100 yıl olmuşken Müslüman olalı “*Divan-ü Lügat-ı Türk*” adlı kitabında: “...*Yere batası kafirler göğe Tengri derler. Yine bu adamlar büyük bir dağ, büyük bir ağaç gibi gözlerine ulu görünen her şeye Tengri derler. Bu yüzden bu gibi şeylere yükünürler. Yine bunlar bilgin kimseye Tengriken derler. Bunların sapıklıklarından Tanrıya sığınırız.*”(2) diyor.

Günlük yaşamımızda hala, biraz tuhaf, hoşça davranan olgunca kişilere: “*Ne Allahlık adam!*” demiyor muyuz? Bursa’da bunca 600, 700 yıllık çınarlar ve ka-

lıntıları neden vardır sanıyorsunuz! Gerçi ağaç kültünü bir başka yazımızda konu edineceğiz. Emirsultan, Hürriyet Pınarbaşı mezarlıklarından geçerken bir bakın bakalım mezar şahidelerine. (Mezar taşı, nitelemesini sevmiyorum. Biruh olana tanıktır o taşlar. O nedenle de “*şahide*” diyorum.) Eski mezarlarda hemen ayak ucunda dikili olan şahidenin üzerinde ucu kıvrık

Şekil 2a

Hürriyet Man. Mezarlığında ucu kıvrık servi ağaçlı şahideler.

Şekil 2b

Bursa Büyükşehir Belediye Binası ön yüzünde servi ağaçları

olarak betimlenmiş bir servi ağacı göreceksiniz. Oysa Büyük Kent Belediye binası, Orhan Camii yönündeki ana yüzünde ise, aynı servi ağaçları dik olarak betimlenmiştir.

İlkinde yaşam sona ermiş, ikincisinde ise; uzun ömür dilenmektedir. Simgelerle konuşur benim halkım.

İşte çifte *Şahmeran* betimlemesinde de bir çok gizli bilgiler, öylesine ard arda sıralanmış ki! Resmin hemen üst ortasındaki gül, Hz. Muhammed'i sim-

Şekil 3

El yazma Delail Hayrad
Peygamber Gül motifi³

geler. Peygamberimiz terleyince yere ter damlası değil, gül düşermiş. Yine tırnağı uzadığında kesilen kısım yere gül olarak düşermiş. Tasavvufî Hz. Muhammed kırmızı gül ile simgeleştirilir, Hz. Ali ise sarı gül ile.

Yunan mitolojisinde de Afrodite yaban domuzundan kaçarken, baldırına bir çalı dikenini batır ve kan yerine kırmızı gül düşer yere. Farklı toplumlarda da tanrısal güzellikler, gül ile özdeşleştirilmiş demek ki. Öyleyse; *“Ya Muhammed, ya Ali. Gerçeğe Hü”* diyen, her güçlüğe katlanır. Ya da; *“Gülü seven, dikenine katlanır!”*

Gül bülbüle, bülbül güle hep aşiktir. Severken bile bir çocuğa, bir sevgiliye; *“Gülim benim!”* deyiveririz. Karacaoğlan mı! O bir edepsiz şair; *“Koynundaki gülleri dermeye geliverir!”* bir seher vakti. Siz, siz olun, gül de karar kılın. Hangi gül mü? Bakın işte o zor, yani bir öneride bulunmak. En iyisi, gül sizin, ten sizin! Birine karar veriverin gitsin!

Asa-i Şerif

Mumcular alayı yılan(*) betimlemesi ne kadar da *Asa-i Şerif*'e benziyor! Nakşi tekke şeyhi bu gösteriden 200 yıl sonra yazdığı kitapta, toplumsal belleği kullanmıştır. Minyatür, Nakkaş Osman'ın nezaretinde çalışan Saray nakkaşlarınca yapılmış olup, Surname'de imza yoktur. Bizdeki kitapta da alçak gönüllülük gereği isim belirtilmemiş. Belli ki, toplumsal bellekte *Asa-i Şerif*; üç başlı yılanla benzemekte ya da öyledir. Dip. N.6 (Şekil 4-5)

Şekil 4

Asa-i Şerif; Mahşer günü
Peygamberimizin elinde tutacağı asa.

Biz Şahmeran'a devam edelim. (7)

Şekil 5 4-5

Delail Tekke yazarına göre üç başlı yılan. ve
¶III. Murad'ın oğlu Mehmed'in düğününden bir görüntü.

Başları iki güzel kız olarak betimlenen ve bitimleri yine üstü taçlı iki yılan başlı motif ise; yarısı yılan, diğ-
er yarısı genç kız olan yılanların ecesi çifte *Şahme-
ran*'ı simgeler: Biri cezalandırıcı, diğeri ise, sevgi do-
lu, bağışlayıcı. Yılanların bir zehirli, bir de zehirsiz
türleri yok mu? Amsterdam limanının girişine heyke-

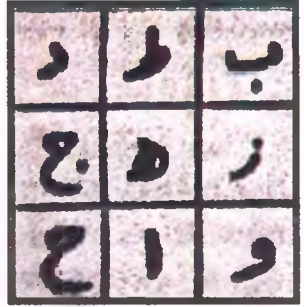

Şekil 6

Dergah el kitabından Şerhi Şahmeran

lini diktikleri Andersen masallarının ünlü “*Deniz Kızı*” olur da, bizim neden *Şahmeran*’ımız olmasın!

Bilmesini ve herhangisi bir işinin geleceğinin hayır olup olmadığını öğrenmek isteyen kimse eliyle, Şekil 7’deki üçlü vefk; muska gibi bükülerek baş konulacak yastığın içine bırakılır ve istihareye* yatılır. Besmele ile başlayıp “*Ve kezalikenüri İbrahim melekutes*

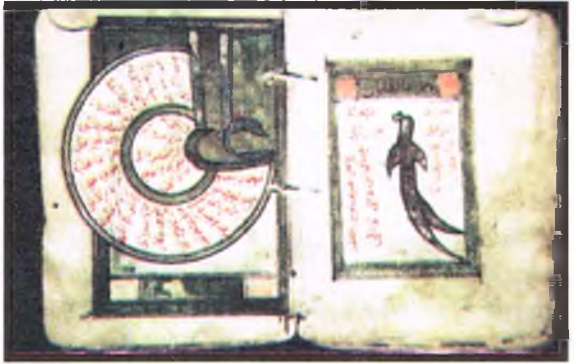

Şekil 7
Vefk

semavati vel ardi veli yekun c mınel mukinin Velamma cae Musa li mikatin a ve kellemehu Rabbühü kale rabbi unzur ileyke İnna atevnakel kevser. Fesalli li Rabbike venhar. İnne sanieke hüvel ebder” duası 45 kerede okunduktan sonra dünya kelamı söylemeden, kibleye veya sağ tarafına dönerek yatarsa; rüyasında kendisine dilek ve uygunu ne ise gösterilir.(!) Ve üç gün tekrar ile kız anası, bu zorlu uğraştan sonra ancak bir sonuca varır.

Anneler, evde beyaz atlı prensi bekleyen kızları için yukarıda anlattığımız üzere istihareye yatarlar. Sabah rüyalarında gördüklerini de “*Rüya tabircilerine*” anlatırlar. Hemen çevrede bulunan “Tengriken!” yaşlı kadınlardır bunlar. Eğer sadece yılan görmüşse ana kadın, işler kötü; derhal kurşun dökmek gerekir. Kızın yolunu iblisler bağlamıştır çünkü. Yok eğer *Şahmeran* görülmüş ise, artık bir vakit beklemek gerekir. Bundan büyük kısmet olur mu?

Hemen hep beraber *Şahmeran* duası okunur, cepteki ufak tekke şekil 6 kitabı çıkarılır, dua okunmaya başlanır besmele ile: (Dua bir bilici tarafından genelde ezbere okunur. Ezber şaşmasın diye de kitap eldedir.) Kitapta başka gizler de var. Hz. Ali bunlardan biri. Karşımıza çokça çıkacaktır.

Şekil 8

La fete illa Ali, yaseyfa illa Zülfikar
 "Yiğitlerden ille Ali, Kılıçlardan ille Zülfikar"
 Peygamber sözü. Karşı sayfa: "Esmâ-i Hüsnâ" Allah'ın güzel isimleri.
 "Altay" bunlardan biri.
 İleride. yılan Ananta bölümünde göreceğiz.

"Ya Allah (3 defa), La ilahe illallah, Muhammedî'n resul Allah, (5 defa) Ya Allah (5 defa), Ya Muhammed (5 defa) Ya Ali (5 defa) La ilahe illa hüvel hayyül kayyum. Allahü la ilahe illa hüvel alim ül habür. Allahü la ilahe illa hüvel hakimül habir..." Bu dua böylece uzar gider. Ne mi var bunda?

Haza Şerhi Şahmeran

"Her kim bu Şahmeran duasın okusa veya götürse bin türlü derde dermandır. Her kim götürse, 72 millet

*dişman olsa, kar kılmaya. Cümle alemin gözüne şirin görüne. Ve dahi halk içinde sözü üstün ola. Ve dahi bir kişiyi aşık kılmak dilese, bir açıklık yerde üç kerre okusa; birin koynuna üfürse ve birin yer yüzüne üfürse ve birin sevdiği kişinin üzerine üfürse, vallahi ve billahi eğer yerler altında yüz zincir ile bağlı olsa karar etmeyip elbette gele ve eğer altı aylık yolda ise kuş gibi uçup gele. Her kim üç kere okusa şol mertebe olur ki, Şahmeran gibi kuvvetli ve heybetli ola. Her kim ne muradı varsa üç kerre okusa muradı hasıl olur. Tecrübe olunmuştur. Kadrini bilmeyenlere vermeyeler. Mücerrettir.**

Mücerret, hiç evlenmemişe denir. Varın anlayın. Değerini bilmezseniz, haliniz nice olur!

Mücerretlik, Bektaşilikte bir makam olup, sol kulağa takılan bir küpe ile tesmiye edilirdi. Yeniçeri ocağı da “*Ocağı Bektaşiyân*” olarak kurulduğu için; Pirleri, ünlü gülbanklarında da belirtildiği gibi Hacı Bektaşî Veli’dir. Bu ocağın sevgisini kazanmak için Yavuz Sultan Selim dahi kulağını deldirip küpe takmıştı. Yeniçeri ocağı bu nedenle kendisini çok tutardı. Çünkü Yeniçeriler gelenek olarak mücerretti. Selim’in çağdaşı Safavi Devleti’nin kurucusu Şah İsmail o sıralar Anadolu’da çok etkili idi. Ancak kullandığı mahlas “*Hatayi*” olduğu için, belirli çevreler dışında, Şah İsmail olarak bilinmezdi. Çaldıran da Şah İsmail’i yenen Yeniçeriler (Ocağı Bektaşiyân) zaferlerini savaş gecesi Hatayi’den türkü çalarak kutlamışlar idi. Eğer ikisinin de aynı kişi olduğunu bilselerdi, tarih nasıl geliştirdi acaba?

Uzatmayalım, mücerretlikten vazgeçip de evlenenler kulağından küpeyi çıkarırlardı elbette. Ancak

zamanla kapansa da kulakta bir izi kalırdı. İşte, “Eski kulağı kesiklerdendir!” deyimi buradan gelir.

Şahmeran duası nasıl mı bitiyor? “*La ilahe illallah Muhammedür rasülallah 4 defa, ya Allah 3 defa, ya Muhammed 2 defa, Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan, Hüseyin. Ridvanüllahi Teala Aleyhim ecmain.*”

Konu sihre girince elimizdeki el yazmasından bir sayfayı ve bir cami kubbe görüntüsünü şimdilik not etmek üzere alıyoruz. Şekil 9

Şekil 9
Mührü Süleyman

Mühr-ü Süleyman görülüyor. Çok sırlar vardır kendisinde. İleride ayrıntılı biçimde göreceğiz. İç içe geçmiş iki üçgen olup, kadın ve erkeğin birlikteliğini gösterirken; yaşamı oluşturan dört (öge) ana sır: 1-Hava, 2-Su, 3-Toprak, 4-Ateş bilgisi ile birlikte, *Evrendoğum, berket* kavramlarını da içerir. Kuş dili dahil 72 iki dil bilen, ateşe, rüzgara hükümler bir peygamberdir o.

Şekil 10

Malatya Ulu Cami kubbesinde sırlı tuğladan yapılmış
ana kubbedeki Mühürü Süleyman, Selçuklu, 1247

İlm-i Sıhr ve Tılsımat

Mukaddeme-i İbn-i Haldun'dan, "Ve keza amel-i sıhre süluk edenlerden bazıları bir cameye veya bir deriye işaret idüp sırıran ona tekellüm ittikte, derhal kesilüp yırtıldığını ve bazıları otlakta gezerken koyunların butununa nefh ile işaret idince, koyunların barsakları butunundan yere düştüğünü müşahade itmişizdir. Ve işittik ki, hala canib-i Hint'te bazı sehre varmış ki, insana işaret idüp kalbini ahz ve kabz idermiş. Hatta teşrih olundukta kalbi yerinde bulunmazmış. Ve ummana işaret itmekle kat' ve feth olundukta içindeki danelerin hiç birisi bulunmazmış. Ve keza ki arz-ı Sudan ile arz-ı Türk'te sehaba sıhr idüp de yağmur yağdıran bazı sehre varmış" diye şaşıyor.

Şaşıracak bir şey yok. İbn-i Haldun'dan yaklaşık 700 yıl sonra İstanbul Şehr-i Eminî! Tayyip Erdoğan da, bir sehre olarak dua ile yağmur yağdıracağını açıklamıştı!

"Mor sümbül" konusunu incelerken ele alacağız *İlm-i Sıhr*'i.

Şimdi biz, konumuza dönelim.

Şekil 11
Aziz George¹⁴

Şahmeran aynı zamanda uzun ömrün, sonsuz yaşamın, değişimin bir dönüşüm olduğunu anlatır, ki bütün sırlar ondadır. Sonsuzluk ile gizli bilgiler ancak ondan sorulur.

Cennet’de dört yana akan ırmağın doğduğu yerde Hayat Ağacı ile, Tuba (Vukuf-Tanrısal bilgelik) ağacı bulunmaktadır. Bu ağaçları Adem ile Havva Anamız beklemekte ve ancak meyvelerle dolu vukuf ağacından yemeleri yasaklıdır. İşte bu bilgelik (Vukuf) ağacını da ayrıca bir yılan ağaca dolanmış olarak, herhalde Adem ve Havva atalarımızdan korumaktadır. Adem biat etmeyi red eden iblis bir gün, ve belki de ateşten yaratıldığı için, Bilgelik Ağacına dolanır ve yılan gömleğine bürünerek Havva Anamıza yasaklı kut-

sal elmayı gösterir. Bilindiği gibi İnsan artık cennet-ten kovulmuştur. “*Yedikten sonra, edepli yerleri birbirine göründü... Birbirinize düşman olarak ve ölümlü, yeryüzünde çalışarak yaşamak üzere indirildiniz*” (mahkum edildiniz.) (Kur’an: Bakara Suresi Cüz I Ayet 36 ve Sure: Ta-Ha Cüz 16 ayet 120 -123)

Hristiyan ikonalarında Aziz George bu nedenle atına binmiş ve elindeki mızrakla yerdeki yılanı (şeytanı) öldürür olarak betimlenir. İsa peygamberin 12 havarisinden bu zarif azizin insanlığa yaptığı katkı elbette çok büyük. Cennetten kovulma kaderimizle savaş ediyor.

Ya benim halkım... Cennetten kovulan yılanı, yarısını *Ece* yapıp, bağlanıvermiş. Şahmeran’ı boşuna mı seviyor! Niye öldürsün ki? Havva Anamız cennetten kovulurken elinde bir buğday tanesi gizleyerek (kadınca bir sezgi mi yoksa!..) kocası ile birlikte Harran Ovasına inmiş ve çiftçiliğe başlamıştır bile. Kadını bu nedenle *Şeytan* gören düşünce çöplüğe çoktan atılmıştır artık.

Zaten bu işlerden çok önceleri, Kybele Ananın (Anadolu Tanrıçası) kadınları bol ürün ve bereket sağlamak için, buğday tarlalarında adet günlerinde kanlarını başak diplerine bırakarak tarlada dolaşırlar, adet dışında ise, tarlanın karşısında kadınlık örgelerini buğday başaklarına göstererek iblislik görevlerini yeterince yerine getirirlerdi.

Yoksa Hallacı Mansur *Tavisin*’in de boşu boşuna mı söz etmişti şeytandan?

Şekil 12
Tuba ağacı (Cebrail Aleyhisselam)¹⁵

“
*Mansur idim ol zamanda
Onun için geldim bunda
Külümü göğsü savurup
Ben Enel Hak oldum ahi.*

.....
*Nitekim ben beni buldum
Bu oldu kim Hak'kı gördüm
Korkum onu buluncaydı
Korkudan kurtuldum ahi.”*

Yunus Emre

E b u l
Muğis el -
H ü s e y i n
Bin Mansur
El Hallac
857 yılında

Şekil 13
Tavasın Çemberi ile Tavasın Kitab Adı ¹⁸

İran'ın Tur kentinde doğdu. *"Ey Müslümanlar beni Tanrıdan kurtarınız, beni öldürünüz!"* diyerek halk arasında dolaşıyordu. O'na göre *"bir kere her vücudun vahdet içinde olduğu fikri kabul olununca, mutasavvıf kendini, hem Müslüman, hem kafir olarak görürdü."* Mevlana, Yunus Emre Pir Sultan Abdal, Kaygusuz Abdal, Hallac'ın izleyicisidirler.

Kaygusuz Abdal *"Budalaname"*sinde şunları söyler:

"Muhit-i zevrak menem, Hak menemdür. Hak menem. Tamu vü uçmağ menem, cümle mekan bendedür. Evvel ü ahir menem, Gani vü fakir menem. Zakkir ü mezkür menem, küfr ü iman bendedir. Cümleye mabud menem, Kabe menem, put menem. Adem'e maksud menem, işde fulan bendedir."

Günümüz Türkçe'si ile: *Tanrı kayığı benim. "Evren kayığa benzetilmiş" Tanrı bendedir. Tanrı benim. Cehennem ve Cennet benim, bütün dünyalar bendedir. En başta ben varım. Zengin ve yoksul benim, inanmak ve inanmamak bendedir. Dinsizlik, İmansızlık bendedir. Her var oluşa Tanrı benim. Kabe benim, put benim. İnsanın istenci benim. İşte her şey bendedir.*

Hallacı Mansur Şeytanı yüceltir. O'na göre, iyiyi tanımak için, kötüyü bilmek gerekir. Şeytan, insanları

bu yönde eğitmektedir. Yezidiler, (Mushaf-a Reş = Şeytanı ilah olarak kabul edenler) Mansur'a büyük saygı duyarlar. Yezidilere göre; "Hallacı Mansur derisi yüzülerek idam edildiğinde - ki En'el Hak! ("Ben Allahım!" demiştir) ruhu bedeninden ayrıldı ve suların üzerinde uçmaya koyuldu. Rastlantı sonucu kız kardeşi, su almaya geldi. Testisini Dicle'nin suyundan doldurdu; erkek kardeşinin bu testiye girdiğini fark etmedi. Eve döndüğünde susadı ve bu testiden su içti. Böylece Mansur'un ruhu, o'nun bedenine girdi. Önce o'nun erkek kardeşi iken, şimdi oğlu olmuştu. Bu olaydan dolayı Yezidiler, ağzı tülbentle kapalı olmadıkça hiçbir dar ağızlı kaba su doldurup bundan içmezler. "Ya şom ağızlılar da açık ağızlı testi değil mi? Onlardan kaçmak gerekir. *"Ağzı torba değil ki, büzesin!"*

Görüyorsunuz, bir Şahmeran ne işler açıyor başımıza. Anadolu insanı daha nelere inanır bakalım. Yolda yılanla karşılaşınca ne yapar dersiniz?

Askerliğimi 1966 yılında Yozgat'da yaparken, o beldenin en ünlü mesire yeri "*Çamlık*" denilen sözüm ona ormanlık bir öreninde bir kaç asker arkadaş, kömür ateşinde kuzu ile keyif yapalım dedik. Kömürü sağlama işini de bana verdiler. Kentte büyümüş birinin, dağda ıslık çalarak dolaşmasının bedelini az kalsın kötü ödeyecektim. Adımımı atmam ile bir dalı yerden almak üzere, ayağımın hemen yanında çöreklenmiş ve kuyruğunu havaya dikmiş o zarif boğumları ile çingirdayarak "*Dur!*" diyen bir çingiraklı yılanın ikazı ile karşılaştım. Şu anda karşılaştım diyorum, aslında teslim oldum, dondum ve kaldım. Asker posta-

lının üzerinden büyük bir vakar ile geçerek, bana al-
dirmeden ve başka bir yere, belki de rahatsız edilme-
yeceği bir noktaya doğru süzüldü ve gitti. Arkadaşla-
rımın içinde doğulu, Kürt kökenli biri vardı, okuma
yazma bilmiyordu, Türkçesi kitti. Başıma geleni öğ-
rendiğinde heyecanla; *“He gardaş, vallaha sen iyi in-
sansen, yılanın dokunmadığı insana, şeytan dokun-
mez!”* dedi, o tatlı şivesiyle.

O gün değil ama, bu gün o sözlerin taşıdığı öne-
mi biliyorum artık. Aydınlarımızın bazen kendilerini
Anadolu’da neden yabancı olarak duyumsadıklarını
daha iyi anlıyorum. Çağdaşlaşacağım diye, sırtını
Anadolu’ya dönmek işte bu sonucu getiriyor.

Yolda, beldede, rüyada Anadolu insanı benim kar-
şılaştığım biçimde ya da muhayyel olarak ve her nasıl-
sa karşılaşıyor işte bu yı-
lanla. Maddi ve manevi
alemi yilansız olmuyor.
İlgi çekici olan, uğursuz
bir karşılaşma olarak ka-
bul edilse de, yılanların
ecesi olarak bilinen Şah-
meran’ın insanları koru-
duğuna inanılıyor olma-
sı...

*“Su içene yılan bile
dokunmaz!”* Neden do-
kunsun ki, eğer Gilga-
mış’ın yere bıraktığı
ölümsüzlük otunu afi-
yetle yiyecek ise!

Şekil 14

Uruk Şehri Kralı Gilgamesh.
Kahramanımız burada M.Ö. VII.
yüzyıla ait kabartmada, omuzunda
avladığı aslanla betimlenmiş

Halı ve kilimlerde kullanılan değişik yılan motifleri: İnsan belleğindeki ilk evrendoğum bilgi ve simgesi olarak dokumalarımızda; mutluluk ve bereket simgesi olarak yer alır. Yılanla eşanlamlı olarak da ejder; aslan ayağı, yılan kuyruğu olarak, havanın ve suyun ruhu olduğuna inanılır.

Şekil 15
Tanrı ENKI. Sümer Tanrısı

(Sahibi) Aynı zamanda gizemciliğin, hazinelerin ve hayat ağacının bekçisi olarak da yer alırlar. Bahar yağmurlarının bereketini getirecek olan, Anka kuşu ile savaşlarında da ejder motifi bulut olarak betimlenir (stilize edilir).

Şekil 16
Halı, Kilim ve Yağlıklarda Kullanılan Yılan Motifleri İdogramı¹⁹

Şekil 17
19.yy.Bilecik Yağlığı;²⁰ Cennet Üstünde ağaçlar, içinde halka halinde yılan motifi, ve dikkat! Renkler mor. Mor sümbül bahsinde değinmek üzere not ediyoruz.

Gilgamiş ve Yılan ve Cennet

Gilgamiş, bütün ölümlüler gibi er geç kendisinin de öleceğini düşünür. Ve bu sonuç gelmeden hiç olmazsa bir isim bırakmağa karar verir. Bu nedenle de uzaklardaki *“Yaşam Ülkesine”* gitmeği ve oradaki sedir ağaçlarını kesip ülkesine getirmeği amaçlıyor. Uşağı Enkidu ile yola çıkıyor. Enkidu, Yaşam Ülkesi’nin yönetiminden sorumlu Güneş Tanrısı Utu’dan izin almasını öğütlüyor. Bu öneriye uyan *Gilgamiş*, *“Ölümsüzlük Ülkesine”* yapacağı yolculukta kendi tarafını tutması için güneş tanrısına kurban sunuyor .

Güneş Tanrısı bu yalvarmalara dayanamayarak kabul ediyor. Ancak bu yardım, *Gilgamiş*’in kenti Uruk ile *“Ölümsüzlük Ülkesi”* arasındaki dağlarda yaşayan tehlikeli fırtına cinlerini etkisizleştirme şeklindedir.

Gilgamiş, şiiirden aynen alıyorum; *“Evi olan evine! Annesi olan annesine!”* diyerek yalnız olan elli adam ile yola çıkar.

Çocukluğumuzdan anımsıyorum. Akşam olur, hava kararır, okulların tatilde olması nedeni ile daha bir hoşgörülü geç saatler geldiğinde her çocuk bir ağızdan; *“Evli evine, köylü köyüne. Köyü olmayan sıçan*

deliğine!” diye bağrışarak evlerimize dağılırdık neşeyle. Neden acaba! Kentleşmenin getirdiği *“sokak çocukları”* sorunundan çok önce, çocukça bir önsezi ile, bazı çocukların evi ve köyü olmayabileceğini nereden biliyor ve ev bark sahibi olmanın bir üstünlük olduğunu nasıl anlayabiliyorduk! İnsan korteksinde belleğin oluşumundaki derin izlere baktıkça... Aynı kavram ve sözcükler şaşırtıcı geliyor insana!

Yedi dağı geçiyor Gilgamiş hiç evlenmemiş, evi ve annesi olmayan elli adamı ve Enkidu ile. Ölümsüzlük Ülkesine”

(Cennet!)'e girer. Canavar (Şeytan!) Huvava ya da Babilililere göre Humbaba onları sedir ağacından evinde gözlüyor. Gilgamiş yedi sedir ağacını kestikten sonra

(Cennetteki ağaca şeytan dolanmıştı! Artık bilgelik ağacı olarak kalabilir mi!) canavarın odasına giriyor. Canavar

(Şeytan!) kendisini öldürmemesi için yalvarıyor:

*“O (Gilgamiş) ilk ağacı kökünden söktü,
Onunla gelen şehrinin oğulları
Tepesini kestiler, demet yaptılar.
Onu dağın eteğine koydular.*

O yedi tanesini bitirdikten sonra, onun odasına yaklaştı,

O *“şarap rıhtımı yılanına”* döndü, onun duvarında (Şeytan yılan gömleğine bürünmüştü! cennette) Öpen birisi gibi, yanağına vurdu.”

“Huvava dişlerini gıcırdattı.. elleri titredi
Sana bir söz söyleyeceğim,

Beni doğuran bir anne tanımıyorum, beni büyü-
ten bir baba tanımıyorum.” (Ruhani dinlerde Şeytan
doğmamış ve doğurulmamıştır. Ateşten yaratılmıştır.
Nerdeyse aynı!)

Ve Gilgamiş, Huvava'nın (Şeytanın) başını keser.²¹

Gilgamiş böylece tarihteki ilk Aziz *George* olarak
görevini yerine getirir. Hz. İsa'nın havarisinden üç
bin yıl önce

Seven ve nefret eden, ağlayan ve sevinen, didinen
ve yorulan, ümitlenen ve ümitsizliğe düşen var olu-
şundan beri insanın kendisidir. Öykünmeler de kah-
ramanları yolu ile insanın bütün bu çaresizliklerinin
betimlenmesidir sadece. Ne bir fazla ne bir eksik. An-
lağımız, bilgidен ziyade korkularımızın saldırısı altın-
da ise, yarı tanrı yarı insan efsanelerin ya da daha baş-
ka ve olabildikçe soyut ve korkularımız kadar şekille-
nen belirsizlikler aleminin; nabadid (bedensiz) dün-
yasında ruhlarımızdaki boşluğu doldurmanın yorgun-
luğunu

çekeriz.
Yorgun-
luk ya
da din-
ginlik,
artık siz
k a r a r
verin.

R e -
s i m ,
Muradi-
ye Bursa

Şekil 18a

Hayat Suyu vazosunda, görüldüğü gibi.
ölümsüzlük bilgisine sahip olan yılanlar sanki canlanmış
gibi mermer üstünde.

Osmanlı külliyesinde müze tarafından saklanan mezar taşlarından olup, en az Osmanlı'nın kuruluşuna kadar giden bir tarihlenmeye sahiptir. Öylece, açık havada ve ölüme meydan okurcasına duruyor yerlerinde. Sanki Gılgamış, sunmuş gibi o vazoda yaşamı yılana. Değilse ne? ²²

İçinde hayat suyu bulunan her kap, biraz da "*kase-i fağfur*" * değil midir?

İslamiyet'de kırklar meclisinde Cibril-i Emin getirdiği üzüm tanesini Hz. Muhammed'in önüne bıraktı. Hz. Peygamber iki mübarek parmağının arasında ezdiği üzüm tanesinden doldurduğu kase-i fağfurdan, Hz. Peygamber ve Hz. Ali dahil herkese sunulduktan ve meclis tamam içtikten sonra hala içi dolu kaseyi elleri ile göğsüne kaldırmış ve kase Cibril'in ellerinden kurtularak göğsüne doğru yükselmiş ve kubbe açılmak ile: 99 bin erenlerden sonra kainatın bütün nabadidleri (bedensizler-ruhlar) içmiş ve ancak boşalmıştı! ²³

*"Cennetin kapısını kırklar açtılar
Muhabbet tohumun yere saçtılar
Bir üzümü engür edip içtiler
Size mescid bize meyhane düştü!"*

diyor *Kul Himmet*. Anlaşılan kırklar meclisinden sonra yollar ayrılmış! Gene de işi tatlıya bağlıyor Kul Himmet:

*"Selman geldi şey'ullahın istedi (şeyhullah)
Ali Muhammed'i gördü dost dedi
Bu engür kırklara has dedi
Engür ezilip de bal olmadı mı?"*

Gilgamiş'tan kaldığımız yerden devam edelim bakalım, neler olmuş?

Enkidu'nun Ölümü

Şeytanı öldürdükten sonra döndükleri Uruk şehri, iki kahramanın eylemlerini ögen şarkılarla çınlıyor. Ancak karşı çıkılamayan kader, acı bir son veriyor mutluluklarına. Huvava'yı öldürdüğü için tanrılar, Enkidu'yu erken ölüme mahkum ederler. On iki günlük bir hastalıktan sonra, çaresiz ve acı içinde Enkidu son nefesini verir.

Öyle anlaşıyor ki; Sümer tanrıları şeytanın yok edilmesine karşılar. Bir bildikleri var anlaşılan. Çünkü *"insan varsa, şeytan da olmalıdır!"* diye düşünüyorlar her halde. Öyle ya, şeytan yoksa, insan kimle cenk edecek?

Artık Gilgamiş hem arkadaşı için ve hem de kendi sonunu düşünerek üzülmektedir. Enkidu öldü. Er veya geç aynı sonuçla karşılaşacaktır. Kahramanlıklar, şan ve şeref bir anlam taşımaz artık O'nun için. Acı içindeki kalbi, ölümsüzlük istenci ile yanmaktadır ve aramalı, bulmalıdır ölümsüzlüğü *"bir tuğla"* üzerinde yazılı kaderini değiştirebilmek için.

Gilgamiş iyi biliyordu ki, geçmiş zamanlarda ancak bir tek kişi başarmıştı bu işi. O kişi, Tufandan önceki beş kentten biri olan *Şuruppak*'ın akıllı ve dindar kralı *Utanapiştim* idi. Öyleyse ne kadar uzak olursa olsun, gidip O'nu bulmalı idi. Ölümsüz olan o kahraman belki de bu değerli sırrı ona açıklayabilirdi. Yabani hayvanlar ve açlıkla savaşıarak zorlu bir yolcu-

uktan, eski deniz ve ölüm suyunu geçerek sonunda, zorlu bir uğraştan sonra: Uruk kentinin mağrur kralı, şimdi yorgun, bitkin, saçları uzamış, pis vücudu hayvan derisine dönmüş olarak Utanapiştım'ın önünde sonsuz yaşamın gizini öğrenmek üzere istekle bekliyordu.

Şuruppak kralı hiç te istekli değildi bu gizemi vermeğe. Önce tanrıların yeryüzündeki bütün canlıları yok etmek için nasıl bir tufan yarattıklarını uzun uzun anlatır. Eğer bilgelik tanrısı *Enki*'nin* verdiği akla uyarak bir gemi yapmasa idi, kendisi de yok olup gidecek idi. İşte bu nedenle de ölümsüzlüğü ona tanrılar bağışlamıştı. Öyleyse Gilgamiş'ı da ancak tanrılar ölümsüz yapabilirdi. Gilgamiş'in bütün umudu yıkılmışken Utanapiştım, karısının zorlaması ile Gilgamiş'a, sonsuzluğu veren gençlik otunu nerede bulabileceğini söylüyor. Ot denizin dibinde. Ve Gilgamiş denize dalıyor; ölümsüzlük otu elinde, büyük bir mutlulukla Uruk'un yolunu tutuyor.

Şekil 18b

Hayat Suyu Çanağı, Çiçekler ve Nuh'un Gemisi.

El Dokuma kumaş üzerine hesap işi yağlık.

Yaklaşık 90 yıllık.²⁴ Bakınız: 5. Bölüm, Nuh Peygamber.

Tanrılar ve Kader

Ancak tanrılar başka şeyler düşünmektedirler. Tuğla üzerine yazılan kader, insanların ölümlü olduğuna dairdir. Ve bu kaderden kaçınılmaz. Gilgamiş, üçte ikisi tanrı olsa da, üçte biri insandır.

Gilgamiş Uruk yolunda ilerlerken, susar ve yıkanmak için bir kaynak suyuna girer. Elindeki ölümsüzlük otunu da hemen kıyıda bırakır. O yıkanırken bir *yılan* gelir ve ölümsüzlük otunu yutar. Yılan gömlek değiştirmeye başlamıştır bile. Gilgamiş için yapacak bir şey yoktur.

Kahramanımız, üzgün ve hayal kırıklığı içinde, olabildiği kadar bir teselli bulmak üzere kalan ömrünü geçirmek için yaşadığı kent Uruk'a döner. Sonlu da olsa, yaşıyor olmak olabildiğince bir avuntudur çünkü.

İşte bu nedenle uzun ömrün sırrı yilandadır. Her baharda gömleğini (derisini) değiştirir, kendisini yeniler.

İlk defa inşa edilen Selçuklu "*Darıüş-şüfa*"sının (1235) hemen kapı üstünde kitabenin yanında bir yılan betimlenmiştir. (Eğer kitabeyi çalmadı iseler. O kadar bilgisiz ve yeteneksiz insanlar elindeki bu hazineler!) Günümüzde de aynı motif, tıbbın simgesi değil mi!

Strabon'dan Al Haberi

Gilgamiş'ın kaderini önemli düzeyde etkileyen yılan, Anadolu'da ne yapıyor acaba?

*Strabon'dan Al Haberi*²⁷

Yunanlı Strabon'dan öğreniyoruz ki, Frigya toprağında Troya (Troie) bölgesinde, yani günümüz Çanakkale yöresinde, Trak'lardan Azeiotai (Ophiogenesis) "*yılanların akrabası*" demek olan bir halk yaşamaktadır. Onlar top-

Sekil 19

Kyzikos,²⁵ 6-5

M.Ö. yy. Gümüş sikkle.

Yılanlarla boğuşan çocuk Herakles. Küçük Asya'nın batısında kurulan bu kentin bastırdığı bu sikkle strabon'u destekler durumdadır.²⁶

rakları üzerinde yılanların akrabası olarak yaşıyorlardı. Onlardan biri yılan tarafından ısırılırsa, sadece basit bazı formüllerin söylenmesi ile kötülük ve tehlike derhal yok olur ya da ısıriktan oluşan şiş hemen geçirdi. Ayrıca bu halk atalarının bir yılan olduğuna inanırdı. Demek ki kendilerine Azeioto diyen bu klan ya da halk yılanla zarar vermiyordu. Kendilerini ta-

Şekil 20

Antalya Müzesi,

Herakles şimdi yetişkin, ama hala
yılanlarla boğuşuyor. Mozaik. Lahtindeki
12 görevi içinde bu betimlemeler yok.

nımladıkları ve Frigler'in dilinde aynı anlama gelmek üzere *Azi* olarak geçen sözcüğe Fars dilinde *az*, *aji* ya da *ahi*, Sanskritçe'de *ahi* olarak karşılaştığımızda, konu ilgi çekici bir alana doğru gidiyor.

Ahi'lik kurumu ile bu sözcüğün ba-

ğını, eğer varsa uzmanlarına bırakalım. Biz Bektaşiliği ilgilendiren "*Yürüyen Duvar*" efsanesini gündeme getireceğiz burada. Yılan orada da çıkıyor karşımıza çünkü. Şu Anadolu..., bir derya!

Strabon'dan kaldığımız yerden devamla, *Ophiogenesis*, ne demektir ona bakalım. Bu sözcük yılan dilinde *ophioglossum* olup, bitkilerde spor keseleri anlamındadır. Yani çoğalma, üreme. *Ophites* ise; iyi ile kötüyü yılanın, yani yaratılıştaki yılanın bildiğini (Gnosis) ileri süren II - IV yüzyıldaki bir heterodox (*doxa* = yol, *heteros* = yanlış / yanlış yol, sapık yol.) Hristiyan tarikat üyesine denirdi.

Gnosis, Yunanca; bilgi anlamına gelip, edinilmiş bir bilgiye değil de, bir iç vahye dayanan ve yalnız erenlere özgü, ilahi gerçeklere varmaya ve ruhun kurtulmasını sağlayacak sırların algılanmasına olanak veren bir felsefe biçiminde gelişti.²⁹ Ne diyor halk; "Şu yılanın yaptığına bak!"

Evet, şu yılanın yaptığına bakın! Ne işler açıyor başımıza. Kabalalar, Gnostikler, Ahiler, Bektaşiler... Birbiri ile iç içe geçmiş sanki ve bir çok şeyin yanında ille de bir yılan var. Trak'lar, Frig'ler artık yok. (mu?) Bize göre kuytuda köşede bir yerlerde yaşıyorlar.

Helenist gizem kült-lerinde kut-sallar kutsa-lına erişen adayın ge-nellikle çıp-lak olması gerekirdi. Orfik-Di-onysos ritle-rinin hem mistik vecd kıskırtıcıları

Şekil 21a
Gnosis

ve hem de yücelme araçları kadınlardı. Hem kılavuz hem de ilahe olarak önemlerine bu tas tanıktır. Tas

içinde her şey hareket-sizdir. Onlar şimdi, bilgi-lenmiş ola-rak sonsuz-luktur. Zıt çiftler; do-ğum-ölüm, erkek-kadın,

Şekil 21b
Orfik Kase. İ.S. 2-3 yy.

özne-nesne, iyi-kötü, aydınlık-karanlık aşılmıştır artık. İnsan duygu ve düşüncelerinin olağan sınırları, zihnin örtücülüğü bu geçiş sırasında yok olmuştur. Sessiz bir kapımayla seyrettikleri yılan aşağıdan zıtlıklar olarak görülebilecek şeyleri birleştirmektedir. Yılan kasesinde duranlar aynı kutsal kadehin içindedir; Gözleriyle içiyor ve varlıklarının özüne ilişkin gizemi simgeleyen şarapla sarhoşlar.

“Gnostiklere göre, dünyanın yapısı yozdu. Hristiyan Ortodokslara göre bu yozluk insanların günahlarına bağlıydı. İşte temel fark burada çıkıyordu ortaya. Yozluk yaratıcıdan geliyordu Gnostiklere göre. Hristiyan keşiş tövbe ve Tanrı’nın emirlerine sıkı sıkıya itaat ederken bu yozluğu gidermek için , Gnostikler zahitlik ve safahatla kurtuluşu aramaya yöneldiler.” Belli ki, Mithra ve yukarıda açıkladığımız Yunan kültüründen açıkça etkilenmiş olan bu tarikat; insanları çokça etkilemiş anlaşılan. Antakya’dan Avrupa’ya kadar etkisini göstermişler.

Kıbrıs Piskoposu (İS.315-402) Gnostikler için: *“Bir kasada, cisca mistika, yılan saklarlar, ayin zamanı gelince onu ininden çıkarırlar... Kadınlar görünürde çok güzeldir. Fakat ruhlarının çürümüşlüğüyle Şeytan’ın bütün iğrençliklerini kazanmışlardı.”* Diyor aziz Epiphanius ve devam ediyor: *“Kadınlarını paylaşırlar... Kendilerini güvene alınca şölene başlarlar. Savurganca et ve şarap bolluğu vardır. Sonra karşılıklı baştan çıkarma işine girerler. Kocalar karılarından ayrılır ve eşine ‘kalk ve kardeşinle sevgi (agape) ayinini kutla.’ Sefiller birbirlerine karışır... Kadın erkek salgısını eline alır, cenneti inkar eder. Elle-*

rindeki o necaseti doğanın temel varlığına sunarak:
 – *Bu adağı sana getiriyoruz. O İsa'nın gövdesinin kendisidir! Ve kadınlar ay başı olduklarında onların kanına da aynı şeyi yaparlar. Biriktirdikleri kan akıntısını aynı biçimde kaldırır ve birlikte yerler. Bunun da İsa'nın kanı olduğunu söylerler.*³⁰ Çünkü vahiylerde “*On iki çeşit meyve hasıl eden ve her ay meyvesini veren hayat ağacı vardı*” diye okuyarak bunu kadın adetinin aylık oluşunun iması diye yorumlarlar. Gebeliği yasaklamışlardır. Bir kadının hamile kalması halinde embriyonu çıkarırlar, gövdenin doğmamış meyvesini havan eliyle dibekte döver; biber, bal, çeşitli özler ve otlarla karıştırarak çevresine toplanır ve her biri parmaklarıyla kurban edilmiş çocuk parçalarına girişirler. Sonra da Tanrı'ya dua ederler. “*Arzunun bizi aldatmasına izin vermedik. Kardeşimizin hatasını hasat ettik!*” Gnostikler ise, kazaen meydana gelen bu yeni hayatı, yeni bir esir gövde (İsa'nın gövdesi) meydana gelmesin diye geri alıyor ve buna da “*Mükemmel Ayin!*” diyorlardı.

Kendisi de Suriye kökenli Gnostik cemaat tarafından baştan çıkarılmasına izin vermiş olan bu din adamı, katıldığı cemaatı ihbar ederek onların telef edilmelerini sağlamış ve Kıbrıs Piskoposu olmuştur böylece.

Orfik kasenin dışını gösteren şekilde ise, sonsuza kadar dönen kozmik kabuğun alttan görünen göksel durumudur. Gözümüzle görebileceğimiz yalın görüntü budur. Dört çıplak melek yer kabuğundan sur öttürmekte ve uzayın dört yönüne ait dört rüzgarını ve yeryüzünün dört mevsimini simgelemektedir. Bu

zaman - mekan yapısını 24 sütün desteklemektedir. Sanki saatler bir günü besliyor! Taban düzeyinde ise, daireler gök yüzünün katmanlarıdır. Kase üzerindeki Yunanca yazı bir orfik* ilahidir:

*“Dinle, sonsuza kadar dönen / uzak hareketin ışı-
k yayan küresini..*

Gerçekte gök ve yer tekti / bir kozmik yumurta

*Önce, ışı- Phanes göründü : bir adı da Dionysos/
sonsuzca kadar döner,*

Yukarda ki Olimpos dağının çevresinde...

O parlayan Zeus’dur. Bütün dünyanın Babası.”³¹

Gnostikler, Belli ki Mitra ve Hint kültüründen iz-
ler taşıyan bu inanç yukarıda açıkladığımız Gnosis
Yunan kültürü ile de beslenerek: Thomas’a göre İn-
cil’de: “Meryem İsa’ya şöyle dedi: Havariler neye ben-
zer? O da; Kendilerini kendilerine ait olmayan bir
alana yerleştirmiş küçük çocuklar gibidirler. Oranın
sahibine gelince, bizi kurtarıp kendi yerlerimize gön-
der, derler. Onlar da, onların önünde elbiselerini çıka-
rarak onları kurtarırlar.” diye yanıtladı. Ve yine Ha-
variler sordular: “Bize kendini ne zaman açık edecek-
sin ve seni görebileceğiz?” İsa dedi ki; “Utanmadan el-
biselerinizi çıkardığınızda ve küçük çocuklar gibi elbi-
selerinizi ayak altına alıp üstünde sıçradığınızda, Ya-
şayanın Oğlunu göreceksiniz ve korkmayacaksınız.”

Kıbrıs Piskoposu (İS. 315 - 402) diyor ki Gnos-
tikler için; “Bir kasada, cisca mistika, yılan saklarlar;
ayın zamanı gelince onu ininden çıkarırlar. Masa üs-
tüne ekmek koyup yılanı çağırırlar. Yılan dışarı çıkar.
Kurnaz hayvan onların aptallığını bildiğinden masa-

ya süziülür ve ekmeklere dolanır. Bunun en mükemmel kurban olduğunu söylerler. Daha önce bana anlatıldığına göre, yılanın dolandığı ekmekleri kırıp orda bulunanlara dağıttıkları gibi, herkes yılanı ağzından öper. Çünkü yılan vahiyle büyülenmiştir veya onların sahtekarca ve şeytanca yöntemleriyle sakinleştirilmiştir. Yılanın önünde yere kapanırlar ve yılanın ekmeklere dolanmasına komünyon derler. Ve onun aracılığıyla, dediklerine göre, yukarda ki Babaya (Tanrıya) ilahiler söyler, böylece ayinlerini tamamlarlar.” diyor. Bir ortodox için bundan ala sapıklık mı olur!

Oysa Afrodite ve eşi yılan, Kıbrıs'ın binlerce yıl en ünlü ilahlarının başında gelmişti. Bu Ortodox düşünce giderek Avrupa'ya hakim olacak ve Rönesans'a kadar tam bir dini despotizm hüküm sürecektir.

Yanda görüleceği üzere Tanrı Baba balık avlıyor! ³² İS. 1180 tarihli bu manastır eserinde: Hristiyanlıkta kurtuluş öğretisinin en geçerli (12. yy.) örneğini görmekteyiz. Artık Aziz George Şeytanı mızraklamayı bırakmış, bizzat Tanrı tarafından, Şeytan kandırılarak avlanmak istenilmektedir, hem de oltanın en ucunda oğlu

Şekil 22

İsa yem olarak Şeytan'a sunulmakta. Elbette İsa son anda kurtulmakta ve Şeytan haçı yakalayarak, hak ettiği son ile karşılaşmaktadır.

Burada betimlenmek istenen ise; Şeytan Cennet bahçesindeki oyunu ile insan ruhu üstünde, Tanrı'nın da kabul etmek durumunda kaldığı, bir hak sahibi olmuştur. Ancak bu hak hile ile kazanıldığından Tanrı da neden Şeytan'a bir oyun oynamasın?

Böylece Davud'un kral ailesinden oluşan ve ucunda haç ve yem olarak oğlu İsa'nın ruhunu sunmaktadır. Ancak İsa'nın ruhunun bozulmasının söz konusu olamayacağından son anda İsa kurtulacak ve Şeytan haç olan oltaya yakalanacaktır.

Faydası ne bunun? Şu ki; Matta veya Markos'un İncil surelerinin yeni yorumuna göre insan bu dünyaya kendisine hizmet edilmesi için değil fakat, Tanrı'ya hizmet etmeye ve bir çokları için canını fide olarak vermeye gelmişti. Değil mi ki, İsa dahi öyle yapmıştı! Görüleceği üzere bu durumda hak arayan insan değil fakat bizatihi Tanrıdır!

Ortodox Müslümanları düşündükçe... Afganistan... Ne yorumlara sahipler ya Rabbi!

Öyle anlaşıyor ki, Tanrı da kendi yarattığı halde şeytanın peşinde. Elbette ister Hristiyan ister Müslüman ne kadar aziz, evliya ve kahraman varsa; hepsi düşmüşler Şeytanın peşine. Bir Şeytan kovalamacadır gidiyor. O da bir türlü kendini ele vermiyor kafir!

Tanrının şeytan kovalama merakı; şeytana haç gösterme ve şeytanın haçtan korkması inancı biçiminde yerleşecek ve günümüz filmlerinde bolca kullanılan bir motif olacaktır.

Ancak haçın gizil anlam yüklenmesi çok daha önceleri, Mısırlılara özgüdür. “Ezoterik sırların anahtarına sahip kim olursa olsun, ölümler dünyasının kapısını açmasını biliyor ve sonsuz yaşamın gizil anlamlarına nüfuz edebiliyordu. Bunun sembolü de, delikli haçtan başka bir şey değildi.

Mısır ölümler dünyasında (Douat) tanrı RA’nın akıl almaz 75 şeklini, ölümler tarafından, uzun bir yilandan başka bir şey olmayan bir halatla çekilen güneşin kayığının üzerinde yüzdüğü Douat’ı görürsünüz. Dirilmiş, sıradan, kazandıkları sonsuzluğu ne yapacaklarını bilmeyen ölümler; sihir formülleri arayan öbür dünya rahiplerinin küçük adak ekmekleri ve tatlı bira ile besledikleri kuş-ruhlar, mumya biçiminde Osiris’ler... Ve özellikle, pek çok sayıdaki yırtıcı, sinsî, kötü ruhun fenalıklarından veya isimleri, belleği, iç organları yiyen, sürekli ölümler dünyasının kutsanmışlığının gölgesinde yaşayan yılan-şeytanlara yakalanmamakta yardımcı olan ayin temizliği...”³³

Şekil 23

Demek antik Mısır’da da yılan-şeytan; insanların belleklerine bile el koyabiliyordu. Ne yapsın Mısırlı? Ölümler dünyasının kapısına eli bıçaklı, üstü yılanlı koruyucu bir bekçi dizecek ki; o gizil dünyadan kimse kaçıp ta canlıları rahatsız etmesin.!

Ne demiştik şeytan için; kendini bir türlü ele vermiyor kafir. Ele vermiyor ama, yılan ya da canavar (şeytan) her yerde de ortaya çıkıp duruyor. Ortaya çıksa iyi, yürüyen kavalara, duvarlara bile kafa tutuyor.

Selçuklu dönemi bu minyatür bize, Pir Mikail'in kendisi olarak göründü!

Şekil 24

Aslan'a binmiş olan Ahnaf (eğri bacaklı melik) sağ elinde bir taç, sol elinde ise tek başlı ve düğümlü bir ejder (yılan) tutar. Bu gücün simgesidir. (Kitab-ı Dekaiik Al-Hakaik Nasr-el Din Sivasî'nin Teşkeresi. Paris Bib. Nat. Persa. s83a)³⁴

Şekil 25

Radiy Allah-u an hü. (Haydar - aslan - Hz. Ali)³⁵

Yürüyen Duvar (*Avatar - Pirdiwar*) ³⁶

Kürt kökenli halk arasında yaygın bir söylence, *Ahl-i Hagg* (*Ehli Hak*) tarikatına ait, 15. yüzyıl ortalarında yaşadığı var sayılan tarikat kurucusu sultan Sahak'a ilişkin efsane olup; Bektaşilik konusunda bilgisi olanlara hiç de yabancı gelmeyecektir.

Sultan Sahak, gizli öğretilerini dünyaya yaymaya hazır olduğunda, ilk dört yoldaşı ile beraber, Sirvan nehrinin yukarı kesimlerinde, Havraman'da, Pirdiwar denilen bir yerde yerleşmeye karar verdi. Yoldaşlarından biri olan Davud, usta bir duvarcı idi. (Davud Peygamber, duvarcı mesleğinin piri değil mi Ahi Evrende? Selman-ı Pak berberlerin!) Nehre uzak olmayan bir yerde bir ev inşa etmeye başladı. Ancak ev yapmak için seçilen yer, önemli sihirli güçlere sahip olan ve uzun süredir yörede ruhani hakimiyetini sürdüren Pir Mikail'e aitti. Pir Mikail, tahtına göz diken bu adamın ve müridlerinin gelişine çok sinirlendi.

Gizli güçleri kullanarak onları cezalandırmaya karar verdi. Vahşi bir aslana bindi, *zehirli bir yılanı kırbaç gibi kullanarak*, vahşi bir savaşçı görünümünde Pirdiwara doğru sürdü. Pir'in yaklaştığını gö-

ren Sultan Sahak, Davud'a ördüğü duvarı yükseltmesini, duvarın üzerine tünemesini ve Pir Mikail'i karşılayarak ne istediğini sormasını emretti. Sultan'ın emriyle duvar, Davud'u sırtında taşıyacağından mutlu olarak yükseldi. İki binici, biri aslanda - diğeri duvarda, Sirvan nehrinin iki yakasında karşı karşıya geldiler. Davud, Pir'i dostça selamladı. Ancak diğeri çok kızgındı:

"Nedir bu?" diye bağırdı. *"Ben Şeyh Sahak'ı bulacağımı sanmıştım. Oysa şu anda duvarlarla oynamaya çalışan sıradan bir büyücü çırağı ile karşı karşıyayım!"* dedi. Davud, sakince cevap verdi: *"Ben Sultanın sadece kölesiyim. Sultanın dışında hiç bir şeyin varlığı yoktur!"* Pir Mikail, Davud'a efendisini çağırmasını emretti.

Fakat daha arkasını dönmeden, Sultan Sahak aniden ortaya çıktı. Sultanı görünce Sirvan nehri coşkuyla kükredi. Bu ses öylesine güçlü idi ki, nehrin kenarındakiler birbirlerinin konuştuklarını duyamadılar. Sultan, Pir Mikail'e: *"O kadar güçlüysen, şu nehri yatıştır da, görelim!"* dedi. Elbette Pir bunu beceremedi. Bunun üzerine, sular Tanrısı olan Sultan Sahak (Sümerlerde sular ve denizlerin tanrısı da ylandı. Benzerlik işte. Sümerler artık yok ama, mekan aynı mekan) nehre sakinleşmesini emretti ve nehir hemen itaat etti...

Bütün bu olup bitenleri gören Pir Mikail, Sultar Sahak'ın üstünlüğünü kabul ile O 'nun sadık müridlerinden biri oldu.

“Ahmed Bedevi bir gün bir aslana biner, Hacı Bektaş’ı ziyaret eder. Hacı Bektaş da bir kayaya oturur, onu yürüttüğü konu-

Şekil 26

Hacı Bektaş Veli’nin de Vilayet-Namelerinde, yürüyen kayalar. Dersim’de yürüyen duvarlar daima Aslanlı ve Yılanlı olarak karşımıza çıkarlar.³⁸

ğunu karşılar ve Ahmed der, üstünlük canlıyı değil, cansız yürütmektir. Sonra O’na, “Seni kim irşad etti?” diye sorar. Ahmed, “Avucunda ben olan bir el uzandı, onu tuttum, fakat sahibini görmedim, der.” Hacı Bektaş avucunu açıp elini uzatınca Ahmed Bedevi beni görüp elini öper, teslim olur.”

Başka deyişle farklı iki ruhani yol arasındaki karşıtlık her öykünmede karşımıza çıkmaktadır. Bu karşıtlık, aslan ve yılan betimlemesi ile yerleşik düzen dışı vahşi yaşamı simgelerken, efendilerinin onlara haki-miyeti ise; İslam-dışı büyüünün gücünü gösterir. Bu açılimda duvar, yerleşik yaşam ile uygarlığı simgelemektedir. Nehir de, yerleşik sulu tarımı işaret etmektedir ki, duvar ile, uygarlığın üstünlüğü kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Sümer kültündeki su tanrısı yılan, iyi yılan olup burada öyle anlaşılıyor ki, Sul-

tan gömleğinde karşımıza çıkmakta ve vahşi yaşamı simgeleyen zehirli yılanın karşısında yerini almakta ve onu etkisizleştirmektedir.

Yaşamı -
mız ikilemsiz
olmuyor.
Düalizm! Se-
mavi dinler-
de Tanrı
mutlak iyi ve
Şeytan mut-
lak kötü!
Oysa - Hint
vedası diyor
ki; “Güneş
iyinin de -
kötünün de,
güzelin de -
çirkinin de
üzerine aynı
anda do-
ğar!” Demek
ki, doğaya

Şekil 27

Ata binmiş olan kolları tirazlı, yeşil giyimli başında üç dilimli tacı ve kanadı olan Tahmuras'ın, gövdesi düğümlü iki başlı ejderi, elinde kılıcı ile vurma anı gösterilmiştir.

13. yy. Age 86b. demek ki bir “Aziz George” da Selçuklu da varmış! İşimiz zor.³⁹

rağmen yarattığımız kültür; insanın kendi doğasına doğrudan bir karşıtlık içeriyor. Elmanın da kurdu kendi içinde değil mi? Duvarlar yürüyor muydu! Sormayın, öyle dertliyim ki; “Bir of çeksem karşı ki dağlar yıkılır!”

Evet, düştük bir yılanın peşine, dolanıp duruyoruz. Zaten, yılan da dolana kıvrıla gitmiyor mu?

Şekil 28
Meru Dağı⁴⁰

Tanrılar ve titanlar, iki yüce ilah Vişnu ve Şiva'nın gözetimi altında Samanyolu'nu yayıkta dövüp yağını çıkarmak için işbirliği yaparlar. Dünya Dağı'nı yayık sopası yapar, Dünya Yılanını çevirme ipi yapar ve yılanı dağa sararlar. Sonra Vişnu Dünya Dağı'nı tutarken, Tanrılar Yılanın başından, cinler kuyruğundan tutar ve bin yıl çevirirler. Sonunda ölümsüzlük yağını yaparlar.

Meru Dağı

Brahman evrendoğumunda evrenin merkezi olan Meru Dağı, 7 sayısının gizemciliğinin simgesidir. Yedi sayısı ile simgesel karşılıklığı; Kutup Yıldızı'nın Büyük Ayı'nın yedi yıldızının sonuncusu olmasından ileri gelir. "*Himalaya'nın kızı, Vishnu'nun kız kardeşi, Shiva'nın karısı olan Parvarti'nin 7 sayısıyla simgesel ilişkisi, kutsal dağın aynı sayıyla ilişkilendirilmesin-*

dendir. Parvarti'nin korkunç biçimi aslında zamanın yıkıcı gücünü betimlediği düşünülen Vedalarda Agni'nin (Ateş) yedinci dili olarak görülen Kali'nin (Kara) biçimidir. Parvarti'nin yok edici yaratıcı görünümlerini simgeleyen Hindu Tanrısı Manasa'nın Muchalinda'nın (nagaların 7 başlı kobra kralı) kız kardeş'lerinden biri ve (yedi) cehennem prensesi, yılanların tanrıçası olan -Patala- olarak görülmesi rastlantı değildir."

Yılan simgesi Hindistan'da ve bütün komşu bölgelerde, Hint uygarlığının başlangıcından beri büyük bir saygı görmüş, çok çeşitli tapınımlara konu olmuştur. Örneğin bu yörelerde her yıl yağmur mevsiminin başında özel bir tören yapılır ve yılanlara süt ve yiyecek sunulurdu. Yılanlar, yerel inançların çoğunda, yeraltı tanrılarıdır. Başka deyişle toprağa ve onun hazinelerine egemen olan yeraltı ruhlarıdır.

Hint mitolojilerinde yer alan ise kobra yılanıdır. Yüzde yüz kör olan bu yılanın şaşmaz sonuç alıcı gücü demek ki çokça etkilemiş insanları. Yoksa Bağdatlı Ruhi'nin "Sofî aç cam gözünü eyle nazar, gör ki biz ne ruhuz!" derken; cam gözle gerçeklerin görülemeyeceği fakat gönül gözünün açılması ile ancak gerçeğe varılacağına dair tasavvufane anlatımı doğanın bu gerçeğine mi işaret ediyor? Mutasavvıflar iyi bilirler ki, gerçekler cam gözle görülmez eğer ki "gönül gözü açılmaya." Cam gözle gören avam hep kör müdür?

Kobra yılan başlı yeraltı hazinelerini koruyan Nagaların güzellikleri ile ünlü hem yılan hem insan başlı dişileri Nagilerin (Bir güzel Şahmeran olmuşlardır ar-

tık Anadolu’da) kendilerini şiire vermelerine ve eşsiz birer şair olmalarına ne demeli?

Yanıt Şuara Suresinden gelir; *Ayet 221: “Şeytanların kime indiğini size haber vereyim mi?” 222: “Onlar, günahkar iftiracıların hepsine iner” 223: “Bunlar Şeytanlara kulak verirler, çoğu yalancılardır.” 224: “Şairlere ancak azgınlar uyar.” 225-226: “Onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve yapmadıklarını yaptık dediklerini görmez misin?”*⁴²

Ozanlar iyi bilsinler ki, “*Şiir*” Tanrısal kelimedir. İnsani hali Şeytancadır ve de başları beladadır. Üstelik şairleri (ozanları) dinleyenler de azmandan (şeytan) çevrimleme azgınlardır!

Ne var ki, şiire bu denli düşkün doğu insanına, şiirin şeytani olduğu vahyedilse de; sazı eline aldı mı aşık; aşk olsun artık tutana:

*Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı aşık etme
Lal olsun dillerin söyleme ya da
Garip bülbül gibi ah ü zar etme*

*Gizli dertlerimi sana anlattım
Çalıştım sesimi sesine kattım
Bebe gibi kollarımda yaylattım
Hayal-i hatır et beni unutma*

*Bahçede dut iken bilmezdin sazı
Bülbül konar mıydı dalına bazı
Hangi kuştan aldın sen bu avazı
Söyle doğrusunu gel inkar etme*

*Benim her derdime ortak sen oldun
Ağlarsam ağladın gülersem güldün
Sazım bu sözleri turnadan m'aldın
Pence vurup sarı teli sızlatma*

*Ay geçer yıl geçer uzarsa ara
Giyin kara libas yaslan dıvara
Yanından göğsünden açılır yara
Yar gelmezse yaraların elletme*

*Sen petek misali Veysel de arı
İnleşir ebraber yapardık balı
Ben bir insan oğlu sen bir dut dalı
Ben babamı sen ustanı unutma.*

Aşık VEYSEL

*Telli sazdır bunun adı,
Ne ayet bilir ne kadı
Bunu çalan anlar kendi
Şeytan bunun neresinde!"*

Aşık DERTLİ

*Şair nedir - Ozan nedir?*⁴⁴

“Şiir” sözcüğü Arapça “şuur” sözcüğü ile aynı kökten olup, “bilmek ve bir anlamı kavrama” kavramındadır. Şair de bu durumda; bilen, anlamları kavrayandır. Cahili’ye döneminde Yemenli Eş’ar bin Seba’nın devamlı vezinli ve kafiyeli konuşmasının da “şiir” ve “şair” sözcüklerine kaynaklık ettiği savları vardır. 45-46-47-48

Göçebe çadırından saraya taşınan Türk, fatih olmaktan farkına varmadan çıkıp bir fethedilen haline geldiğinin kanıtlarını en çok edebiyatında ve kullandığı dilde verir.

En küçük birimi kafiyeli ve vezinli iki mısradan oluşan beyt (beyit) düzenekli, İster Yemenli Eş'ar'dan, isterse Arapça "*suur*" sözcüğünden kaynaklanmış olsun, Arapça ya da Farsça dillerinde yazdığı şiirlerle meydana getirdiği *Divan* edebiyatı ile *Türk*; *mısra=kapı*, *beyt=ev* demek olduğuna göre, kapıyı açarak anlamın bulunduğu eve! giriyor ve *medenileşiyordu*. *Medeni = Medineli* demek olduğuna göre...

Araplar şairi normal insanlardan farklı görürlerdi. "*Bilen*" anlamına gelen şairi, bir cin ile iletişimde olan olağanüstü güçleri kullanabilen bir kişi olarak kabul ederlerdi. Nitekim *İlahi Vahyi* aktarmağa başladığı zaman *Peygambere de* aynı gözle bakmışlardı.

Bursa Kültür ve Sanat dergisi Mart/97 sayısındaki söyleşisinde Ozan *Ataol Behramoğlu* da:

"İslamiyet'in şair ve şiire bakışı sizce nasıldır?" sorusuna: şiirsel söz ister istemez bir ölçüde; "*peygambercedir!*" diyor ve "*Şu'ara suresi'nde yapılan genellikle sanıldığı gibi şiirin ve şairlerin kötülenmesi değil, şiirin bir amaca hizmet etmesinin önerilmesi, bir başka deyişle, bir amaca hizmet etmeyen güzel sözün, kötülöklere hizmet edebileceğinin ileri sürülmesidir.*" Yanıtını verirken de: "*Bir anlamda didaktik şiirin önerilmesidir*" diye ekliyordu.

Ozanlarımız ne de olsa iyi niyetlidir!

XVI. yüzyılda yaşamış, çağının ünlü edebiyat eleştirmeni Kastamonulu Latifi Efendi'ye göre ise; "*şair*

sınıfına girenlerden bir kısmı yaratma, icat etme gücü olan şairlerdir. Bunlar kendi zihin ve düşünme gücüyle orijinal hayal, yeni mana bulmak yeteneğine sahiptirler. Fakat böyleleri gerçek seyyid, yani peygamber soyundan gelmiş gibidirler ve pek az bulunurlar. Kalanı da kendilerinde sadece vezinli söz söyleme yeteneği olanlardır. Bunlar buldukları her sözü, her manayı vezinli ve kafiyeli olarak ifade ederler; bu suretle kendilerini şair zannedip, gerçek şairler arasında sayarlar. Şiirden anlayanlar böylelerine pek değer vermezler. Şiir yazma yeteneği insanların pek çoğuna verilmiştir. Fakat yeni bir anlam vücuda getirmek ve söze can vermek herkeste bulunur bir özellik değildir.”

Altay Türklerinde ise (Oğuzlar, Türkmenler, Uyğurlar) kendisinin Tanrılar tarafından **Kam** olarak atandığına ve ruhların kendisinin hizmetinde bulunduklarına inanılan **Şamanlar** vardı ve bunlar hayali geniş, mistik adamlardı. Doğadaki sırları bilirler, çok düşünceli, canı sıkkın, doğal birer **Ozan** olarak ilahi güçlere ve ezgilere sahiplerdi. **Kam** ilahi aşka daldığında, kayıptan (gaipten) haberler verdiği gibi, ruhlarla insanlar arasında aracılık ederdi.

Tös, balbal ve ongunları ile sahip oldukları **Kamlar** kültü bu göçebe insanları yeterince **uygar** yapıyordu ve kamların özgün ilahileri, ruhlarındaki boşluğu yeterince dolduruyordu. İlk kentleşmeyi sağlayan **Uygurlar** olduğu için de, gittikleri yerlerde tekerlekli arabaları üzerinde¹i evleri ile derhal oba kentler kuran bu insanlar da **uygar idiler**.

Ne Selçuklu ne de Osmanlı’daki Fars ve Arap hayranlığını anlayabildiler. Saray ve kent kültürü olarak

gelişen Divan edebiyatına karşı onlar da kendilerini konuştukları dili ve o dille üretim yapan ozanları ve aşıkları saklayarak korudular.

Halktır doğruyu bilen, bulan, saklayan, yaşatan: ortak İslam uygarlığının *ümme*t anlayışıyla, ulusal benliğini unutmış olan yüksek katlar değil.

“Her millette yan yana yaşayan iki zümre görülür, bunlardan birine halk diğerine güzideler (seçkinler) denilir. Fakat hiç bir yerde bu iki zümre arasında kat’i bir ayrılık, derin bir uçurum yoktur...” Eski Türkiye’de (Osmanlıda) güzideler sınıfı halka ait ne varsa bayağı, adi, amiyane görür. Bundan dolayıdır ki, halka *avam* adını verirdi. *“Avam hevamdan farksızdır!”* diyerek halkı, hayvanlar derecesine indirirdi. Kendi kendine *“Havas!”* (*seçkin!*) ünvanını veren bir zümre hiç avama kıymet verebilir mi?

İşte Osmanlı zımmamdarlarının (yöneticilerinin), Türk halkına hiç bir kıymet vermemesi yüzündendir ki, memleketimizde yan yana olarak iki lisan, iki vezin, iki edebiyat, iki musiki, iki ahlak, iki felsefe, hatta iki türlü din ve iktisat telakkisi vücuda geldi.⁵⁰

Yaşadıkları, yazdıkları ve söylemleri ile halkını ve onun kültürünü yüceltmeyi en iyi *Yunus Emre* başarmıştır. Dilimiz ve edebiyatımız üzerindeki ümmi baskıyı etkisizleştirmiştir, diyebiliriz.

Öyle ki, 12. yüzyılda yaşamış bu koca Türkmen’in şiirlerinden giderek iyice rahatsız olan Osmanlı, Kanuni’nin Şeyh ül İslam’ı Ebussuud Efendi eliyle, 16. yüzyılda, Yunustan okumayı katli caiz suç sayan fetvalar yayınlamıştır.

Softa İdris Molla, kıskandığı Yunus'un tümü 3 bin olan şiirlerini ele geçirir. Hemen bin tanesini yakar, havaya saçar. İkinci bin adedini de parçalayıp nehre atar. Sonra da merak edip üçüncü bin şiirleri okumaya başlar. O kadar güzel şiirlerdir ki, kıyamaz yok etmeğe.

Derler ki, işte Yunus'tan bize kalan bu son bin şiirdir. Ne var ki, havaya savrulanlar boşa gitmemiş; bütün kuşlar terennüm etmeye başlamış şiirleri ve etmekte, balıklar da suya atılanları.

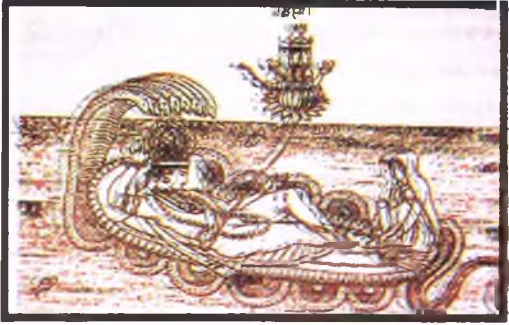
Anadolu'nun taşı -kuşu, balığı- insanı artık Yunus olmuştur.

Yılan bu, tutar İdris Molla donunda görünür. Görünür de: *"İdris molla hülle biçer, biçer Allah deyü deyü!"*

"Durmüş İslam bülbülleri, öter Allah Allah deyü deyü" deyişiyle ve gene de Yunus'la mevlithanların gönlünde bir ilahi, tatlı su yılanı olup çıkar!

Söylencedir ki, yılan girince halkın arasına; ikilik çıkarmış. Kadın da öyle değil mi? Koy ordunun içine, ordu bozulsun! Savaş gemilerinde de kadın bulunması, uğursuzluk getireceğine inanılan bir orta çağ kültürü olarak önümüzdedir. Hintlilerde iş değişik. Tanrıça Vişnu, üstelik yedi yılanın koynunda keyif çatıyor!

Yılan Ananta

Şekil 29

Yılan Ananta'nın Resmi

³¹ Hindu ilâhı Vişnu, kozmik yılanın halkaları üstünde uyurken ve kozmik denizde yüzüp, hepimizin parçası olduğu evrenin Lotus düşünü görürken.

Hindu mitolojisinde uzayın bengiliğini ve büyük-lüğünü betimleyen bir büyük yilandır *Ananta*. Bu yılan başlangıçtaki kaosun ilk suları üzerinde durur. Üzerinde Vishnu'yu taşır ve Vishnu iki dünya yaratığı arasında "*bilinçsizlik okyanusu*" üzerinde salınmaktadır. Yılan yatık 8 gibi kıvrılmış olarak betimlenir. Matematikte de sonsuzluk simgesi yatık sekiz değil midir!

Gerçekte “ölüler ülkesi ile okyanuslar, ilk su ile derin toprak yılanın maddesi olan bir ilk maddeyi oluşturur. İlk suyun ruhu, ister aşağının suları ister yeryüzünün ya da yukarının suları olsun, bütün suların ruhudur yılan. Böylece yılan, başlangıcın soğuşuna, yapışkan ve karanlık gecesine bağlanır. Bütün olanaklı yılanlar hep birlikte, durmadan bozulan, yok olan ve yeniden doğan tek bir ilk çokluğu, sayılamaz bir ilk şeyi oluşturur. Bu ilk şey belirsizliği içindeki yaşam değil midir? Bütün görünüşlerin kendisinden geldiği dağarcıktır, güçlü olandır o. Derinliklerin yaşamı günlük bilinçte kendini yılan biçiminde gösterir. Yılan simgesi gerçekte yaşam kavramına bağlıdır. Arapça da yılan *Al Hayyah* diye, yaşam ise *Al Hayat* diye söylenir. Tanrı’nın ana adlarından biri olan *Al Hay*, yaşam veren ya da yaşamın ilkesi olan anlamında can veren diye çevrilir.” Görüleceği üzere, ‘yılan’ ve ‘yaşam veren’ kavramları aynı kökten gelmektedir. “Görünen yılan, görülmez, nedensel, zaman dışı, yaşam ilkesinin ve tüm doğa güçlerinin efendisi olan Büyük Yılanın cisimleşmesinden başka bir şey değildir. Ruhani dinlerin O’nu tahtından indirmesinden önce bütün evrendoğumların hareket noktasında gördüğümüz Eski Tanrıdır o. Can veren ve onu sürdürendir. İnsan açısından ruh ile libidonun çifte simgesidir.” “Yılan insan ruhunun en önemli ilk örneklerinden biridir.”

İnsan düşüncesinin bir değişmezi olan yılan simgesi ve yılan gizemciliği üzerine söylenecek çok söz vardır. Biz burada konuyu elimizden geldikçe özetleyerek aktarmak istiyoruz. Konuyu uzmanlarına bira-

kırken; sürüngen türleri her zaman gök, gök cismi, evren başlangıçtaki gece, dünyanın eksen, ilk madde, yaşam, bengi yaşam, cinsel ve tinsel enerji kaynakları ile ilişki içinde ve geçmiş yaratmaların kalıntısı, gelecek yaratmaların tohumu, gelişme çevrimsel yokoluş, uzun ömürlülük, sayılamaz çokluk, bolluk, verimlilik gibi kavramlara karşılık verendir yılan.

Çok eski çağlardan günümüze ve yeryüzündeki bütün halklarda toprak ve suyla ilgili bir simge olarak taşınmıştır yılan.

Taşınmıştır da, bu yılan Türklerle yeni topraklarında mı tanışmıştır? Yoksa beraberlerinde mi getirmişlerdir? Belki ikisi birden olmuş ve yılanlar bir diğerine dolanıvermiştir!

Türklerde Şamanlık

Ve Türkler tarihlerindeki Orta Asya'dan başlayan yürüyüşlerinde, Çin ile ilk temaslarında Budist diniyle tanışmışlarken, Afganistan ve Hint birliğini tarihte ilk kez meydana getirirlerken bir arının sporlanma işlevi gibi bir görevle, Brahman la da tanışmış ve hiç yabancı olmadığı *Yılan*'ı da Anadolu'da karşılaştıkları yeni biçimlerle de yoğurarak *Şahmeran*'a ulaşmışlardır.

Şaman giysisi, gelenek olarak otuz ya da altmış parçadan oluşur. Giysinin ana bölümü, maral veya beyaz koyun derisinden yapılan cübbedir. Bu cübbe üzerine Şamanın, ruhlar dünyasında var olduğunu düşündüğü bütün tinsel varlıkların simgelerini takıp takıştırdığı gösterişli bir abadır. Bu abanın üzerinde iyi ruhların simgeleri bulunduğu gibi, Erlik dünyasın-

da yaşayan kötü ruhları simgeleyen kurbağalar, *Yılanlar* bulunur.⁵²

Şamanın külahı (Börk) da cübbesi kadar önemlidir. Börkün ana bölümü üç karış uzunluğunda kırmızı kumaştan yapılır ve etrafında üç düğme bulunur. Göz üzerindeki kısma, külahın kenarına bir sıra türlü türlü boncuklardan diziler konulur. Her dizinin ucunda bir *“yılan başı”* yerine geçmek üzere salyan-goz kabuğu yahut (yılan paji) demek olan eşek boncuğu dikilir. Külahın tam alın hizasına birkaç sıra yılan paji (eşek boncuğu), dikilir. Bu süslerden başka iki sırma kaytan ilave edilir. Kaytanın biri dokuz yerinden düğümlenir. (Boğaz da dokuz boğum değil mi!) ve ebemkuşağı (Gök Kuşağı) anlamına gelir.

Şekil 30

Şekil 31

Resimler: Şinasi Çelikkol, Karagöz Antik, Bursa. Keles Gelin başları; boncuklar, nazarlar.... Aynalar, Horoz tüyleri boncuklar, nazarlar... Balıkesir-Isparta gelin başlarından. Eve neler gelecek dersiniz bu Horoz gelin başlarıyla? Melek Cebail de Horoz değil mi! Şaman börkünden mi söz ediyorduk?⁵⁵⁻⁵⁶

Bursa *Keles* yöresi genç kızlarımızın gıdıklık olarak dizi dizi boncuk kolye taşımaları nedendir sanki? Üstelik gelin başlarında da bir ebemkuşağı görkemi ve boncuklar boncuklar... Bir bildikleri var demek ki!

Şaman ayininde davul (tüngür) önemli bir yer tutar. Davulda yedi sarı kız (Kaz dağı'nın Sarı Kızı mı yoksa!) Anadolu'da hemen bir çok yerde bir sarı kız söylencesi bulunur da! Maral, kurbağa, yılan, kutsal kayın ağacı, ay, güneş, yıldızlar ve hastalık taşıyan ruhların resimleri bulunur.

Davul ayin sırasında şamanın ruhu dünyayı dolaşırken, taşıt ödevini görür. Karada gezerken at olur, tokmak da kamçı. Sulardan geçerken davul kayık olur, tokmak kürek. Göklere çıkarken de davul üstüne binilecek kuş olur. Konu resim cam altı çalışmada, üstüne binilecek kuş *Tavus* olarak resmedilmiş ki, Zümrüt ü Anka'dan başkası değildir

Ortaya çıkmaya başladı ki, yılan usul usul bir kuşa doğru evrimleşme eğilimi gösteriyor!

Masalda da, "*Gak*" deyince su, "*Guk*" deyince de et vermez miydi Keloğlan Zümrüd'ü Anka kuşuna, Kaf dağı'nın ardına (Ölümsüzlük ülkesi!) ne uçarken! 40 gün süren yolculukta 40. Gün et bitince de kendi budundan bir parça keserek kuşa verirdi Kel Oğlan. Ama kuş, eti yutmaz da kutsal ülkeye varınca ağzında sakladığı eti Kel Oğlan'ın buduna tekrar yapıştırdı! ⁵² Kuş, hak etse de, kendisine verilenin yemek olmadığını ve bir emanet olduğunu anlamıştı. Asıl olan, emaneti sahibine vermektir.

Ashab-ı Kiram bir gün mecliste otururlarken, Hz. Peygamberden yiyecek bir şeyler istediler. O da mü-

barek elini cennete uzatarak bir tabak hurma aldı. Hepsi yediler. Tabakta bir hurma kaldı. Bu hurma, Hacc Ahmed Yesevi'nin idi. Her emaneti sahibine iletmek esas olduğundan, Peygamberimiz sordu; “*Bunu Yesevi’ye kim ulaştırmak ister?*” Cibril-i Emin ortaya geldi. Ağzını açtı ve Hz. Peygamber eliyle hurmayı Cibril’in ağzına yerleştirdikten sonra ağzını mübarek tükürüğü ile mühürledi. Cibril 700 yıl Yesevi’yi aradı. Bir gün Horasan’ın Yesi kentinde dolaşırken, yanına 7 yaşında bir çocuk geldi: “*Emanetimizi getirdiniz mi?*” diye sordu. Cibril Yesevi ile karşılaştığını anlamıştı. Emaneti sahibine teslim etti ve bir süre sonra son nefesini verdi.⁵⁸

Öyle anlaşıyor ki şeytan, canavar ya da yılan gömleğindeyken ayan- beyan ortada idi. Kuşa doğru dönüşme eğilimine girince sır olmaya doğru gitmekte demektir. İyi de neden tanrılar da sır olma eğilimine doğru gittiler?

Ayinsel bir hatanın sonucunda tanrılar da gökyüzünde daha da yükseklerle çekilmişlerdi herhalde. Çünkü *gök* ile iletişim ve tanrısal güçle ilişki kurmak her ölümlü için kolay ve doğal olmalıydı, Sümer tabletlerinden anladığımız kadarı ile. Hind ya da Grek tanrıları da ve Mısır tanrıları da bazen insan gibi görünüp ilişki kuruyorlardı sıradan ölümlülerle. Hatta çoluk çocuk sahibi bile oluyorlardı. Sümer tabletlerinde ana tanrıça İnanna’ya bir çobanın tecavüzü gibi bir hata mı ya da başka bir şey mi, bilmek olanaksız. Ancak şu belli ki, bu ilişki bir kesintiye uğramış olmalı. Ya da yerleşik düzene geçen insanoğlunun *iktidar* denilen bir yönetim hastalığına tutulup kastlar oluş-

turması da çözümsel bir yaklaşım olabilir konuya. Çünkü insan hafızasında sıradan insanların tanrısal katmanlarla ilişkilerinin giderek kesildiğini ve tanrılarla ilişkilerini artık sadece büyücüler, şamanlar, rahipler, pirlar, sultanlar ya da ilahi kahramanlar veya hükümdarlar eliyle *gökle* olan iletişimi, geçici bir süre için ve yalnızca kendileri için yeniden kurmayı başara bildiklerini görüyoruz. Her ne olmuşsa olmuş ve sıradan insan, cennet ile olan iletişimini yitirmiştir.

Adem ve Havva örneği, bellekte yer eden bu önemli olayın yazılı biçimidir. İnsan sonsuz gençlik ve güzellik ve sonsuz yaşam ile birlikte sonsuza değin sürecek mutluluğunu yitirmiştir bir kere. Şu ana kadar anlattıklarımız bunu doğrular niteliktedir.

Yetmezmiş gibi, bir de Babil Kulesini inşa etmiştir.⁵⁹

Babil Kulesi

Şekil 32
Babil Kulesi

Babil Kulesi; Tekvin Suresi 11. Bab, Tevrat; “Ve bütün dünyanın dili bir ve sözü birdi. Ve vaki oldu ki, şarkta göç ettikleri zaman, Şinar diyarında bir ova buldular ve orada oturdular. Ve birbirlerine dediler: Gelin kerpiç yapalım ve onları iyice pişirelim. Ve onların taş yerine kerpiçleri ve harç yerine ziftleri vardı. Ve dediler: Bütün yeryüzüne dağılmayalım diye, gelin kendimize bir şehir ve başı göklere erişecek bir kule bina edelim ve kendimize bir nam yapalım. Ve Adem oğullarının yapmakta oldukları şehri ve kuleyi görmek

için Rab indi. Ve Rab dedi: İşte, bir kavimdirler ve onların hepsinin bir (tek) dili var. Ve yapmaya şey budur ve şimdi yapmaya niyet ettiklerinden hiçbir şey onlara men edilmeyecektir. Gelin, inelim ve birbirinin dilini anlamasınlar diye, onların dilini orada karıştıralım. Ve Rab onları bütün yeryüzüne oradan dağıttı; ve şehri bina etmeği bıraktılar. Bundan dolayı onun adına Babil denildi. Çünkü Rab bütün dünyanın dilini orada karıştırdı ve Rab onları bütün yeryüzü üzerine oradan dağıttı.”⁶⁰

Babil’in sözcük anlamı: “*Gökyüzünün Kapısı.*” Demek ki Tanrı, kulenin inşasını kendisiyle bir boy ölçüşme olarak kabul etmiş ve bundan böyle dilleri de ayrışsın, dünyaya yayılsınlar ve birbirlerini lisanen artık anlamasınlar diyerek insanları cezalandırmış. Cennetten kovulma, Lut peygambere bildirilen Sodom ve Gomoro’nun yerle bir edilmesi, Nuh Tufanı gibi cezalardan daha büyük bir ceza gibi bu. Kim birbirini doğru düzgün anlıyor ki şu yeryüzünde! İnsanın gökyüzüne kafa tutma isteği olarak ortada duran şu Babil kulesi yüzünden mi yoksa Tanrı iyice göğün ulaşmazlıklarına çekildi? Kim bilir!

Kendi aramızda anlaşabilmek için dahi araçlar kullanıyoruz. Öyleyse Tanrı’ya ulaşabilmek için de araçlara gereksinme duyacağımız kesin!

İlk Aracılar; Şaman

Yorumu bırakıp, Şamanımız bu sıradan insanımızın *gökle* ilişkisini nasıl kuruyor, ona bakalım.

Şaman, bir ruhsal devinim olan bir tür “*arktik iste-ri*” içinde olan kişidir. Daha önce aba ve börk ile davulunu anlatmıştık. Bu arada davul yerine bazen üç telli sazın da aynı amaçla kullanıldığını belirtmeliyiz. Bilenen kadarı ile, Altay Türkleri arasındaki evrendoğum: 1-Gök, 2-Yer, 3- Yer altı şeklinde bir evren oluşumu şeklindeki inanç yaygındır. Gök’ün 7. katında Tanrı Bay Ülgen, bütün iyi ruhlar ile birlikte oturmakta ve insanları da oradan yönetmektedir. Yer de ise insanlar ve her türlü canlılar yaşamaktadır. Yer altında ise (Erlig) kötü ruhlar ve cehennem bulunmaktadır.

Şaman tengürü ile Bay Ülgen’in yanına gelecekten haber almak için çıkarken, Bay Ülgen şamanı, hemen Kutup yıldızından önce elçiler göndererek karşılar ve göğün altıncı katından kendisi ile konuşurdu.

Hız. Muhammed’de Mirac’ında, Sitre-i Münte-ha’dan (göğün altıncı katından konuşmuştu Tanrı ile.) Tanrı göğün yedinci katında, çünkü cennettir orası ve ölümlüler sağ iken giremezler oraya, ancak

melekler hariç, elbette iyi melekler, altından yapılmış tahtında oturuyordu Tanrı ve hemen sağ yanında büyük beyaz bir horoz duruyordu. Cebrail idi o.)

Burak isimli * 62 atın kuyruğu Tavus Kuşu! şeklinde be-timlenmiş, kendisini Aslan (Hz, Ali) kar-şılamaktadır. “Hz. Muhammed bir sa-bah erken Mirac’a gi-di-yordu. Ansızın yo-luna bir aslan çıktı. Aslan üzerine kükre-meye başladı. Mu-hammed ne yapaca-

Şekil 33
Hz. Muhammed'in Miracı

ğını şaşırdı. Birden bir ses duyuldu. – Ey, Muham-med, yüzüğünü aslanın ağzına ver!. Muhammed söyleneni yaptı. Aslan yüzüğü alınca sakinleşti. Mu-hammed yoluna devam etti. Orada dostuna kavuştu. Onunla doksan bin söz konuştu. Otuz bini şeriat üze-rine idi, insanlara indi. Kalan altmış bini de Hz. Ali de sır oldu. Ve Hz. Muhammed Mirac'dan dönüşte bir kubbe ve bunun içinde 22 erkek, 17 kadının bulundu-ğu 39 kişi gördü. Kırkinci olarak Selman geldi, yanın-da bir üzüm tanesi getirmişti. Getirip bu taneyi Mu-hammed'in önüne koydu. Birden Hz. Muhammed'in önünde nurdan bir tabağın belirdiğini gördüler. Ta-bak güneş gibi ışık veriyordu. Hz. Muhammed parma-ğı ile o üzüm tanesini nurdan tabak içerisinde ezip şerbet eyledi. Herkes içti... Hz. Muhammed Hz. Al-

i'nin geldiğini gördü. Ali'nin parmağında Mirac yolunda aslanın ağzına verdiği yüzüğü gördü!..”⁶³

Eyüp Sultan Camii etrafında adak kurbanı olarak horoz satanlar mı vardı bir zamanlar! Yoksa hala devam ediyor mu? Adak kurbanında neden horoz kesilir ki! Tanrı'ya bu derece yakın olan Cebrail horozun ruhuyla dilekleri doğrudan ve de araya başka aracı koymadan ulaştırmak varken Tanrıya...

Gilgameş da, “*Ölümsüzlük Ülkesine*” (*Cennete*) yolculuk etmek için Tanrıya adak kurbanında bulunmamış mı idi. Güneş Tanrısı da adağı kabul etmiş ve O'nu bütün cinlerin şerrinden korumuştur! - Kurban bayramında da kesilen kurban cennete kabul edilmek için değil mi! Mekan aynı mekan, insanlar dönüp duruyor işte.

Yani yaşadığımız günlerde hiç mi cin yok? Cinler sağda solda ve boşlukta fır dönüp duruyorlar hep bir insan yakalayıp ve onun bedenine girebilmek için. Biraz meczup kişilerin sırtı sıvazlanır, eline üç - beş kuruş verilir; cini sakinleştirilir. Cin o bedeni ele geçirmiştir çünkü. O cini kızdırmak olmaz.

Sanıyorum sosyo-psikoloji gibi bir şeyler geveliyorsunuz şimdi ağızlarınızda. Hiç yorulmayın. Yoksulluk içine düşen ve sanat ve bilimin beşiğindeki gerçek bilgilere ulaşmakta olanaksız kılınan ve hatta özel olarak yolu kesilen insanlar, *kozmiik* bir yaşamın tam da merkezinde duyumsarlar kendilerini.

Artık gelsin cinciler, hacılar-hocalar. Siyah cübbesi, sarığı, sakalı ve tespihi ile görkemli bir görüntüye sahip köyde, mahallede ve de anlaşılmaz ruhani şeyler

mırıldanan, insanın üstüne üstüne üfleyen her sırta vakıf olduğunu söyleyen *yerlig* (kara) şamanlar.

Ne dediniz, anlamadım. Onlar din adamları mı? Peki şamanlar kim oluyor sanki!

Bay Ülgen'den aldıkları bilgileri fanilere bildiriyorlar. Ya da tebliğ ediyorlar. Ne bileyim! Şu kesin ki, iyi ruhlardan, yani *Gök Tengri* haber getirenlere *Ak Şaman* denmekte ve de *Yerlig*, *kara ülkeden* (cehennem) haber getirip, kötü ruhları sakinleştirme (cinleri) görevi yüklenmiş olana da *Kara Şaman* denmektedir.

“Allah’tan kork!, Seni Cehennemde yakacak!” diye devamlı suçlayan bir cami hocası bu şamanlardan hangisine benziyor sizce?

Oysa Ayet çok açık; *“Ben size şah damarınızdan da yakınım. Beni onun için göremezsiniz!”* Diyor, Tanrı. Yoksa Hallacı Mansur haklı mı? *“Beni Tanrı’dan kurtarın! Vahdete vardı mı insan...”*

Düşünüyorum da, dua ederken ellerimizin avuç içini hep yukarıya doğru açarız. Neden yere doğru çevirmeyiz avuç içlerini? Tanrı kitaplarında *“Mekandan münezzeh olduğunu”* söyleyip duruyor. Öyleyse bizler neden avuç içlerimiz göğe doğru, elin; alma-talep etme biçimini göğe doğru çeviririz? Çünkü bütün iyi ruhlar göktedir. Bay Ülgen göktedir. Cennet göktedir. Tanrı göktedir. İyilikler gökten istenir. Yani şamanı el birliği ile yok mu ettik şimdi?

Yer ve yüzü şeytanidir. Oradan istenecek şeyler şeytanidir!

(Ekmek ve su dışında yani!)

Büyük Ayının yedinci yıldızı Kutup Yıldızı idi. Maru Dağı'nın eksenini. Bay Ülgen Kutup Yıldızından karşıyor tengürü (kuşu) ile şamanı ve 6. katta görüşüyor şaman ile. Kutsal Peygamberler İsa, Musa, Muhammed hep 6. kata kadar çıkıyorlar Tanrı'yı ziyarette.

Günümüz insanı *Gök* kavramını kaldırdı attı, yerine UZAY'ı getirdi. Roketlerle *Yedi Gizem* gezegenlere gidip gelip duruyor. Ne altıncı kat kaldı ne de yedinci kat. Elbette Tanrı da göğün derinliklerinden uzayın derinliklerine çekildi. Üstelik bildiğimiz kadarıyla bundan böyle başka elçi (aracı) de göndermeyecek. İşimiz zor ki, zor!

Biz ölümlülerin kafası karışık, "*kubbede bir habbe, habbede bir tane!*" bile değilken... Gel de yanıtla.

Biz sadece, insanlığın belleğinde bir gezinti yapıyoruz o kadar. Yanıtını herkes kendi bulmalı.

Elbette konu devam edecek.

Yılandan Dost Olmaz Demeyin Kobra Melek Oldu

Hindistan'ın kuzeyinde bulunan bir köyün sakinleri, koruyucu meleklerini bulmuş görünüyorlar: Kobralar. Yerel basında çıkan haberlere göre, görgü tanıkları, Utar Pradeş eyaletindeki Saik Purva köyünün yakınındaki yıkıntılarda yaşayan zehirli yılanların, köylüleri bir kaç kez tehlikelerden koruduğunu bildirdiler. Görgü tanıklarına göre, son derece tehlikeli bir kobra yılanı, 10 gün önce altı kişinin yaşadığı bir eve girdi. Aile yılandan korkup kaçtıktan bir kaç dakika sonra ev çöktü. Ertesi gün, tarlaya çalışmaya giden bir annenin yalnız bıraktığı bir bebeğe üç kurt saldırmaya hazırlanırken, yine aniden ortaya çıkan bir kobra, kurtları korkutarak uzaklaştırdı. Görgü tanıklarına göre, kobra yılanı, annesi gelene dek çocuğun yanında nöbet tuttu. Bir kaç gün sonra da, yine aynı köyde bir evin kapısını zorlayan iki hırsız, iki kobranın saldırısına uğradı. Hırsızlardan biri öldü. Saik Purva köylüleri şimdi koruyucu melekleri kobra yılanları için, bir tapınak kurmak istiyorlar.

Yedi başlı kozmik yılan Ananta'nın kucağında yatan Vişnu, kozmik lotusun düşünüyü görüyor! Üçüncü kişilerin görgü tanıklığı; kendi görmediklerinize bir kanıt bulma olayıdır. Üçüncü kişilerin tanıklıklarını; kendi inançlar düzeni içinde değerlendirmek gerekir.

Habere göre bir takım olaylar olmuş. Bizim anladığımız; Saik Purva köylüleri mabedi, kozmik yılanın koruduğu Tanrıça Vişnu için inşa edecekler de, ortamı oluşturunuyorlar.

Ayda 10-20 dolara geçinen Hindu köylü, Vişnu'sunu neden istemesin ki! Bu durumda olan herkese bir mabet lazım!

Bu dünyada herkesin bir sorunu var.

Ama ille de herkesin bir mabet sorunu var!

2. Bölüm

im

Bu bölüme başlarken, şeytanın belirgin durumu olan yılan ya da ejdere (bir arada ya da ayrı ayrı, ne biçimde karşılaşırsak) devam etmek gerekecek. Çünkü şeytanın evrimi her yerde aynı zamanda ve biçimde olmamıştır

Başka şekilde söylemek gerekirse şeytan olmasa, insanlar kurtuluşa nasıl inanacaklar, kahramanlar ve kahramanlıklar tarihi (destanları) nasıl yazılacak? Hadi yazıldı diyelim;

Kutsiyet ne olacak?

Gümüş üzerine sedef oyma sanatı. Ortodoks ikonasına güzel bir örnek. Evlilik bağına Şeytan girmesin! Karşı tokasını ne yazık ki bulamadık. Ama karşısı da aynıdır. Yılan kısmı (Ejderha döneminde onarımlıdır.

Şekil 34

Genç Bizans gelin kemer tokası.
⁶⁵Aziz George, yılanı öldürüyor.

Makedonya’da güncel olarak kullanılmaktadır. Elbette Yunan’da da. Yunanlı bu işe çok kızgın. Çünkü Makedonlu Büyük İskender’in (Zülkarneyn!) varisi görüyor kendini. Eshab-ı Kef Suresindeki Zülkarneyn yani. Öyleyse biz kimin varisiyiz peki! Zülkarneyn adında çocuklarımız yok mu! *“Güneşin battığı yerden, güneşin doğduğu yere”* giden ve *“aklı çalışmayan bir millete rastlayan!”* Ve *“Yecüc Mecüc”* kavmine önlemler alan. Sakın Yecüc - Mecüc Türkler olmasın! Hristiyanlar da *“Gog-Magog”* diyorlar. Biz Türklerin işi gerçekten zor! Tarih deseniz aşarız da, inançlar dünyasını nasıl aşalım! *“Türk’ün, Türk’den başka dostu yoktur!”* sözünün bu durumda daha anlaşılabilir hale gelmesi, pek de toplumsal bir paranoya içinde olmadığımızın bir göstergesi mi yoksa?

Aziz George'un İslami Karşılığı

Menakib-i Hacı Bektaş-ı Veli'den öğreniyoruz ki; basit bir çoban iken temiz ve saf yürekliliğini beğenen Hacı Bektaş-ı Veli'nin lütfu keremi ile *Sarı Saltık velilik makamına yükseltilir*. Kendisini, Trakya'da Müslümanlığı yayması için halifelik makamı ile onurlandırırken yanına Ulu Abdal ile Kiçi Abdal adında iki dervişi katar ve beline bir *tahta kılıç* kuşattır. Sonradan Sarı Saltık, Kaligra denilen yere geldiğinde bu tahta kılıç işine çok yarayacaktır. Devamını *Evliya Çelebi'nin "Seyahatnamesi"*nden görelim: ⁶⁶

"Kelgra Sultan, yani Sarı Saltık tekkesi'nin yapılış sebebi ve hikayeleri":

Bu saadet evinin yapılış sebebi odur ki, bizzat Hacı Mehmed

Bektaş Veli (Yesev) şehrinde Türk Türkün Hoca Ahmed Yesevi'den kânaat mesleğini öğrenerek Anadolu'da seccade sahibi olmak için izin almış ve üç yüz yetmiş dervişi ile bu Kelgra Sultan başta olmak üzere Anadolu'da Orhan Gazi'ye gelip sığınmıştır. Bursa fethinden sonra Hacı Bektaş Kelgra Sultanı, yetmiş fakirleri ile Moskof, Leh, Çeh, Dobruca diyarlarına gön-

derip Rum erenlerinden olmaya izin vermişti. - Dobruca'da bir böcük var. O'nu öldür! Allah'ın kullarını onun şerrinden kurtar.- diye Kelgra Sultanın eline bir tahta kılıç, bir seccade, bir davul, dümbelek, sancak verip göndermişti. O da, Kelgra kalesine gelip, orada halk içinde postlarını denize serip def ve kudüm çalarak bir günde Kırım diyarına, oradan Moskof diyarında (Heşdük) taifesine ve oradan da Leh diyarında Libka taifesine varmış, oradan da kıyafet değiştirerek Leh diyarında Daniska iskelesine gelmiş. (Esvet Nikola-Sarı Saltık) adında bir rahip ile sohbetlerde bulunup onu katlederek pis leşini saklamış ve senelerce (Ben Sarı Saltığım) diye binlerce adamı gizlice İslam dinine davet ederek Müslümanlıkla şereflendirmiştir. Uzun zaman bu şekilde (Sarı Saltık) adıyla dolaştı. Kendileri de sarışın olduklarından Ahmed Yesevi Hazretleri de künyelerini (Saltık Bay) koymuşlardı. Asıl isimleri Mehmed Buhari'dir.

Buradan seyahat ile (Bir ev vardı - Pravadı) kalesine gelerek yerleştiğinden halen o kaleye (Bir ev vardı) yerine yanlış olarak Pravadi derler. Buralarda def, kudüm çalarak sonunda Dobruca Kralı ile buluşur. Aralarında şu konuşma geçer:

Kral; Ey Sarı Saltık! Benim ülkemde bir ejderha peyda olmuş. Karadeniz sahilinde, yalçın bir kaya üzerinde yuva yapmış, bütün halkımı yedi. Şimdi sıra ciğer köşem olan iki kızıma gelmiş. Onları şimdi yenilmeleri için Dobruca ovasında bir büyük sütuna bağladık. Öğle vaktinde yese gerek. Eğer sende bir keramet varsa, bu ejdere bir çare bul!

Sarı Saltık Sultan; Şimdi ey kral! Muhammed di-

nini hak bilip İslamla şereflenirsen kızlarını bu hayvana yem olmadan Allah'ın emri ile kurtarayım deyince; Kral da can ve gönülden yemin etmiş. Hemen Saltık Bey Veli fukaralarına "Allah'ı zikrediniz" deyip, yetmiş kadar dervişleri ile def ve kudüm çalarak gitmiş. Saltık Veli tahta kılıcını çıkarıp "Gaza niyetine" diyerek kılavuz olarak aldığı papazla Dobruca sahra-sındaki sütunlara varır. Kızları kurtarıp bir yerde muhafaza eder. Kendisi sütun dibinde durur.

Ejderha sıcaklık artınca Dobruca sahrasından kalkıp eski adeti üzere sütunun yanına gelir. Hemen Sultan Saltık fakirlerine işaret eder ve def, dümbelek, nefir çalınır. Saltık dahi (Ya Mabud!) deyip Muhammed satırı ile "Selamün ala Nuh fil-alemin" diyerek nara atıp kılıç vurarak kellesini yuvarlar. Tekrar bir kılıç vurup, kellesini keser. Ejder hemen sinip kaçmaya başlar. Saltık da peşinden kovalar. Ejder can acısından mağarasına girer. Şeyh dahi arkasından girerse de, ejder Şeyhi kucaklayıp sıkar, O da "Ya hafız, ya müstean" diyerek kendisini kayaya vurur. Halen vücudunun girdiği yer açıkça görünür.

İki mübarek elleriyle mübarek ayaklarının kayadaki izleri hala görülüyor. O aralık ejder güçten kuvvetten kesilip, Saltık Sultanı salıverir. Koca Sultan eli kan, kılıcı kan, sinesi üryan, dilinde Kur'an dervişlerinin yanına gelip kralın iki kızını alır. Dobruca'ya yönelir. Önce kızların bağlı olduğu sütunun dibinde ejderi tekrar kovalar. O sırada kılavuz olarak gelen papaz hayvanın iki kulak ve bir dilini kesip Dobruca kralının huzuruna koşar. Kulak ve dili bırakıp "Müjde olsun kralım, ejderi öldürüp kızlarını kurtar-

dım. İşte delilleri!” diye yalan söyler. O saatte Saltık Sultan da kralın kızları ile gelip, tahta kılıcı kanları ile kralın önüne kor. Kral kızlarını bağrına basıp, - Ejderi kim öldürdü?- diye sorar. Onlar da olanları, yani Saltık Bey Sultanın öldürdüğünü naklederler. Fakat mel’un papaz ısrar ederek, “Elbette ben öldürdüm!” der. Bu hali görerek Saltık Sultan: “Ey Kral! Ejder öldürmek keramettir. Bu papaz ile beni bir kazana koyup, fıkır fıkır kaynatın. Ejderi öldüren pişmekten kurtulur. Yalan söyleyen ise yanarak belasını bulur,” diye mertçe iddiada bulunur. Papaz bu söze razı olmazsa da Kral; - “Öyle olsun!” diye emir verir. Pravad yakınında (Kazan balkanı) diye bilinen bir ormanda bir kazan içine su doldurup, diğer papazlar Saltık Sultanı bağlayarak kazana atarlar.

Dervişler de papazı sıkıca bağlayıp Sultanın yanına oturturlar. Kazanın altına ateş verip, bu iki canı kazan içinde kaynatırlar. O dakikada Anadolu’da Kır Şehrinde Hacı Bektaş Veli, mendili ile bir kayayı silip “Saltık Mehmedim ızdırap içinde terlemektedir. Cenabı-ı Hak yardımcısı olup, elinden tuta...” demiş. Kayadan tuzlu su akmaya başlamış. Hacı Bektaş Veli tuzu o gün hasıl olmuştur. Kazanın ağzı açıldığında görüldü ki, Saltık Bey Sultan kan ter içinde “ya-hay” (bu kavram için yılan ananta bölümüne bakınız) adıyla meşgul. Yalancı papaz ise nişasta olup, ancak iskeleti kalmış. Dobruca Kralı bu hali görerek Şeyhin ayaklarına parmak kaldırıp, can ve gönülden Hakkın kulu olup, yakınlarından o anda yedi bin kişi Müslüman olur. Müslüman olmayanlarla savaşıp, fetihler yapar.”

Görüleceği gibi, sahte papaz telef olmakta ve yerine Aziz Georg'un aynı hizmetini gören “Saru Saltık” geçmektedir. Böylece Hristiyanların İslamiyet'e yabancılık çekmeleri önlenmektedir. Hacı Bektaş'ın mendilini bir kaya üzerine silmesi ve tuz olayı; Saru Saltuk'un geçmişte kime bağlı olduğu ve verilen hizmetlerin (eğitim ve iyilik) unutulmaması ve bağlılık anlatılmak isteniyor.

Hep duyarız: “*Et kokarsa tuz vurulur, tuz kokarsa çaresi ne?*” işte bu kavramdır. Etin kokmasına çare tuzdur da, verilen emeğin boşa gitmesine çare ne? Tuz emektir. Hacı Bektaş Veli'nin tuzudur bu. Emeğin (tuzun) boşa gitmesine çare yoktur ve de yazıktır.

Tuza ekmek banarak yemeğe başlamak geleneği de; aynı amaçlıdır. İster Bektaş, isterse Sünni olsun; Anadolu insanı hala yemeğe başlarken tuza ekmek banar. Ekmek ve tuza saygıdır bu. Yani emeğe!

Ama belli ki, evladı-ı fatihan da böyle bir sorun olmamış. (Mı?)... Yani tuz kokmamış mı!

Yeni bir konuya başlarken belirtmek isterim ki; Anadolu tarih sahnesinde görünmeğe başladığı andan itibaren günümüz dahil, daima önemli olaylar yaşamış ve Dünya kültürüne önemli katkılarda bulunmuş bir coğrafyadır. Sahip olduğu son imparatorluk (Osmanlı) yıkılırken, çok önemli sancılar çekerek ve büyük bedeller ödeyerek günümüz devletini kurmuş bir halklar mozağıdır.

Kan Taşı

Burada belirtmek istediğim, Selçuklu ya da Osmanlı'yı kuran "*Tuz*", yeni devletin kurulmasında da yer almış ve bunu en iyi "*Kan Taşı*" kolyesi ile be-timlemiştir.)⁶⁷

Yanda gördüğünüz, on altı yassı (sekiz sağ-da, sekiz solda) kırmızı camdan yapılmış ve or-tasında "*kalp şeklinde olan bölümde*" üstüne sağlık anlamında, Al-lah'tan sağlık, afiyet di-leme anlamını içeren - "*Selamün Kavlen*" - koruyucu ayetin baş-langıcını içeren Arap alfabesi ile yazılı bü-tünlükten oluşan kol-ye; (bazen yadigar ya-zanları da vardır) Ana-dolu'da çokça yaygın olup, kadının hamile

Şekil 35

kalması durumunda eşi tarafından hediye edilen ve bütün antika dükkanlarında: *“Doğum anında kanamanın az olacağı inancı ile takılan bir kolye”* olarak bilinir.

Oysa bu kolye, 19. yüzyılda 12 taneli olmak üzere ve on iki imamı simgeleyerek (altı sağda ve altı solda) ve yine aynı anlamı içermek üzere takılıyor ve İslami rafizi karakteri ile Türkmenler arasında çok yaygındı. Ne zaman ki, 68 Mustafa Kemal, 1920 yılında Hacı Bektaş ilçesini ziyaret ile zamanın son postnişini Cemalettin Çelebi Efendiyi ziyaret etti ve kendisi ile; 1-Hilafet kalkacak, 2-Cumhuriyet kurulacak, 3-Kadın hakları verilecek şeklinde bir anlaşmayı temin ederek görüşmeden çıktığında; Çelebi’nin halifeleri artık Mustafa Kemal’e; *“Mehdi!”* olarak bakıyorlardı. Ve o andan itibaren de, Hacı Bektaş-ı Veli’nin evlatları, Kurtuluş Savaşı’nın içinde canla, başla yer almışlardır. Bu gün dahi hemen hemen hepsinin evinde bir Mustafa Kemal resmi vardır o günlere sahip çıkmanın onuru olarak.

Kurtuluş başarıya ulaşmış, Mustafa Kemal’in sözlerini tutması ile de; Cumhurbaşkanı seçildiğinde yine kendisinin saptadığı Cumhurbaşkanlığı forsundaki 15 geçmişteki ve ortadaki son devleti simgeleyen 16 yıldızı görünce insanlar, kolyedeki dizi adedini 8 erli olmak üzere on altıya çıkardılar. Böylece kolyenin rafizi karakteri Cumhur ile örtüşüyor ve başkan Atatürk’e sevgi ve bağlılığın simgesi olarak yeniden biçimleniyordu. Halen yaygın olarak kullanılan ve yenileri üretilen bu kolye için halka soracak olursanız; *“Tanesi onsekiz ya da yirmi olsun!”* diye, alacağınız yanıt belli-

dir: “*Evvel zamandan beri on altıdır, on altı olur!*” Biz rastlantısal alan çalışmalarında aynı yanıtı aldık da, oradan biliyoruz.

İşte bu kolye bu nedenle tarafımızdan Mustafa Kemal’in kolyesi olarak tanımlanmaktadır. Bu kolye; Anadolu insanının Mustafa Kemal ile nasıl buluştuğunu en iyi simgeleyen kolyedir. Çünkü bu kolye sadece hamilelik süresince değil fakat, doğumdan sonra da anne tarafından nazarlık olarak takılmaya devam edilmekte ve bebeği emzirirken bütün bu kültüre ait şifre bilgi çocuğa geçmektedir.

Başka söylemle; hayat verenle hayata gelen arasında geçmiş ve gelecek, en güzel zamanda, süt emzirirken “*Kan taşı-bedeli kan olan tuzla*” bağlanmakta, atalarımızın yöneldiği bağımsızlık (ecdadın say ettiği yön) şifre bilgisi, yeni kuşaklara aktarılmaktadır.

Olayların geçtiği dönemlerin yazılı, ürünsel tanıklığında yada kültürel ürünlerin bilimsel yöntemlerle doğruluğunun saptanmasına çalışılarak (pre historik çağlar dahil) yazılmaya çalışılan bir tarih var. Pek dikkat edilmeyen, ancak, bir de dönemini, öncesini ve geleceği içeren çok geniş bir toplumsal belleğin ortak ürünü başlamış, yaşanmış ancak yaşanmakta var olan ve günlük yaşantımızın dahi kuytu köşelerinde açık ya da gizli devam etmekte olan; etiyile, kanıyla canlı bir şeyler var.

İşte bu yaşayan her ne ise, zaman boyutuyla sınırlı olmadığı gibi; yazılı olanı da aşp ve aynı zamanda yazılı olanı da içererek derin bir *mücerretlik* içerir. (Soyutluk değil) Yani, karışık ve katışık olanla birlikte olmayanlık...

Konuya girdiğinizde salıncakta gibisinizdir: Başınız göğe ererken, ayaklarınız yere basmak ister. Ayaklarınız yere değdiğinde de; başınız göğe varmalı... Biz biraz kaygısız yapan da bu olsa gerek.

Tuz

Suluca Kara Höyük beldesinde *-bu günkü Hacı Bektaş Kasabası-* güneşli sakin bir gün. Horasan Yesevi ocağından yetişip Anadolu'yu yurt tutan ve buraya gelip yerleşmiş en önemli Rafizi (Hz. Ali dışında ki Halifeleri red eden İslami kol, Bektaşilik!) dergahındayız. Rum diyarı ser çeşmesi Pir Sultan Hacı Bektaş dergahındayız.

Pir Sultan oturduğu posttan el etti, چراغ tercümanı seyitti, Sultanın dizini öptü, başını kaldırmadan:

– *Vakit midir Sultanım!* diye

saygıyla niyaz etti. Pir ağır ağır konuştu;

– *Nasihine varanı hanidir arzularız, Tariykat usulünce abdest alınsın, sofraya yayılsın!*

– *Beliğ Sultanım!*

Şekil 36a
Pir Evi

Çerağ tercümanı ses-siz bir acelelikle dışarı çıktı. Doğru abdest rehberini buldu. Baş ı çıplak, bağı ıryan rehberi, dergahın çiçekleri ile görü-şürken buldu. Derviş;

– *Acep bir can üzdüm mü! Sen söyle ey katmer katmer Muhammedi gül! Sen ki sevgilimizin tırna-ğı, ol kehribar tendeki su, hemi ki her sırra vakıf...*

Çerağ tercümanı bu vecdi hali bir dem hoş-nutla izledi. Elini usulca dervişin koluna değdirdi:

– *Vakittir erenler, dedi, Sultanıma hanidir belik olan keramet vaktidir. Talibe düstur gerek. Rehberlik vaktidir. Rehber huşu ile;*

– *Allah, Allaaaah, Nur-u Muhammed! Dedikte, dergahın kapısına doğru seyitti.*

Dergaha doğru gelen atlılar artık görülebiliyordu. Önde doru, yapılı bir at üstünde beyaz dülbendi rüz-garda uçuşan bir yiğit hemen seçiliyordu. Şakaklarda hemen birleşen siyah sakalı gür bıyıkların altından, çenede özenle düzeltilmiş olarak devam ediyor, ke-merli burnun üzerinde kemane kaşların hemen altın-da iri ve derin koyu ela gözler yüzüne bir şahin gö-rüntüsü veriyordu. Çıkık iri elmacık kemikler ve bıyık ve sakal arasında anca seçilen ince dudaklar ve başın-daki dülbendin dahi örtemediğı geniş alın; kararlı,

Şekil 36b
Pir: Hacı Bektaş-ı Veli⁶⁹

zeki, cerbezeli bir başın süslediği geniş omuzlara sahip bu yapılı bedeninin sahibi; Osmanlı Devletini kuracak olan Osman Bey'den başkası değildi.

Atlılar dergahın kapısında durduklarında, rehber onları karşıladı;

– *Destuunur!* Diye gürlledi Selçuklu subayı, *Pir Sultanın kapusundan destur isteriüz!* Rehber;

– *Eyvallah! Nur'u Muhammed, Nur'u nebi, Kere-mi Ali, Pirimiz Hüinkarımız Hacim Bektaş Veli! Gerçek erenler demine devranına hü diyelim, Hüü!*

Atlılar rehberi saygıyla dinlediler, hep bir ağızdan:

– *Erenler demine hüü!* Deyip atlarından indiler. Koşup gelen diğer dervişler atları sulağa çekip, silahlı çerileri de dinlenmeye aldılar. Sofralar yaydılar. Çerağ tercümanı Osman Bey'e;

– *Sultanımız sizi bekler, ancak!..*

Osman Bey gördüğü düzen ve karşılanıştaki törelere hayret içinde:

– *Ancak!..* Tercüman;

– *Rehber usul gösterecek, kabul ve izzet göreceksin. Selat ve selam üstüne olsun!* Osman;

– *Selat ve selam üstüne olsun!*

Abdest rehberinin belli belirsiz koluna dokunması ile ürperen Osman Bey, rehberin işareti üzre izlemeye koyuldu. Rehber kendi vecdi halinde süzülür gibi yürürken yol üzre canlı-cansızla görüşerek; “*Ya hak!*” deyip varlıkları öptükçe, Osman Bey şaşkınlık içinde olanları anlamaya çalışmakta idi. Rehber, O’nu post odasının yanında, su akar bir sebilin başına getirdi. Eyitti:

– *Sen ki, nasip almaya geldin. Hay Hak! Yine de*

gusletmelisin, dedikte; Osman Bey gusül abdestine durdu.

Leğen, ibrik tercümanı su dökerken rehberin işareti ile:

*"Haydarın rahında benim oldu pak,
Yüzüm durup dergahına eyledim hak ,
Pirimiz üstadımız Hacim Bektaş-ı Veli,
Ber cemal-i Muhammed, kemali Ali ra salavat"*

gülbankıyla rehber Osman'ın ellerini tuttuğunda su dökmeği ilen,

– *Ey Allah'ın didarının talibi! Ezelden bu güne kadar, Allah'ın nehy ettiklerine el attın ise, hepsinden sıyrılıp arınmağ için ellerini yıkamak, sünneti şeriftir.* Rehber Osman'ın ağzına su verirken ibrik tercümanı;

– *Ey Allah'ın didarının talibi! Ezelden bu ana kadar ağzından kötü söz ve hata sadır oldu ise, anlardan ağzını temizlemek sünnet-i şeriftir.* Rehber Osman'ın burnuna su verirken:

– *Ey Allah'ın didarının talibi, Ezelden bu güne kadar Allahın nehy ettiği şeylerden her ne ki kokladı isen, anlardan beri olmak için burnunu temizlemek sünnet-i şeriftir.* Rehber Osman'ın yüzünü yıkarken:

– *Ey Allah'ın didarının talibi! Ezelden bu güne kadar, hayasızlık vaki oldu ise, hepsinden sıyrılmak için yüzünü yıkamak farzdır.*

Osman Bey artık, rehberine tabi ve bir vecdi halin mihaniki hareketlerine kendini teslim etmiştir. Kolları yıkanırken;

– Ey Allah'ın didarının talibi! Ezelden bu ana kadar, nehy edilmiş eşyaya kol uzattı isen, hepsinden temizlenmek için kolları yıkamak farzdır. Baş mesh edilirken:

– Ey Allah'ın didarının talibi! Baş organların en büyüğüdür. Akıl, fikir, idrak başta gerektir. Şimdiye kadar akl-ı müstakimin hilafına harekette bulundu isen, hepsinden sıyrılıp arınmak için başın sığazlanması farzdır. Kulakları sığazlanırken:

– Ey Allahın didarının talibi! Ezelden bu ana kadar, Allahın neyh ettiği şeyleri dinledi isen, hepsinden uzak olmak için kulakları sığazlamak sünnet-i şeriftir. Ayakları yıkanırken:

– Ey Allahın didarının talibi! Ezelden bu ana kadar Rahmanın rızasına aykırı olan hata ve isyana sebep olucu yerlere vardın ise; hepsinden uzak olmak için, ayakları yıkamak farzdır.

Rehber usulünce Osman Bey'e abdest aldırınca, kurulanmak için havlu verir:

– Ey Allah'ın didarının talibi! Ezelden bu ana kadar işlemiş olduğun masiva çirkablarından yüzünü sil. Hak erenler, abdestinde sabit kadem eylesin. Hüüü! Eyvallah. Dedikte, چراغ tercümanı destur dileyip Pir Sultan'ın divanına varıp usulünce temiz olan salikin, nasip almağa geldiğini bildirdi. Pir Sultan Postunda doğruldu; eyitti:

– Osman Bey'in nasibi evvela biçilmiştir. Yedi yıldır ervahını velayet kabzasında saklayıp dururum. Artık چراغ uyansın, sofra yayılsın.

Osman Bey Pir'in huzuruna vardıkta el, etek öptükte, postuna yüz sürdükte alaca karanlılıkta pek bir şey seçememişti. Çerağ tercümanının sesi duyuldu:

– *Destuur!* Diyerek postunda oturan Pir'in dizlerini öptü ve elinde delil (mum) ile durmuştu. Pir:

– *Allah, Allaaah!* Diye kükremişti. Dizleri üzerinde oturanlar yere niyaz etti. Eller ve alınlar secdeye geldi, Osman Bey omzuna değen bir el ile secdeye geldi. Pir vakur, postunda otururken, tercüman;

– *Allah, Allaaah,! Bismişah! Akşamlar hayrola, hayırlar feth ola. Serler def ola. Demler daim, ibadetler kaim ola. On iki İmam, on dört Masum-u Pak efendilerimizin hizmetleri üzerimizde hazır ve nazır ola. Zahir ve batın erenlerin nazarları gönlümüzde ola. Allah, Allah! Pirimiz üstadımız Hüinkar Hacim Bektaş Veli rehberimiz ola. Niyazlarımız makbul ola. Allah, Allah, nur-u Nebi, Kerem-i Ali, Pirimiz, üstadımız Hüinkar Hacim Bektaş Veli demine devranına hü diyelim, hüüüü!*

Dervişler “Hü!” diye bağırırken hep bir ağızdan, çerağ tercümanı (Babası) ocağın üzerindeki kandilden uyandırdığı elindeki delille meydandaki on iki delili uyandırdı.

Gülbanktan sonra Osman Bey başını herkesle kaldırdığı zaman, artık meydan yeterince aydınlanmıştı. Sadece deliller değil, gönüller de uyanmıştı.

Mürşid-i Kamil *tuz* tatdı. Tercüman okudu, erenler *tuz* tatdı. Osman ekmeği tuza banıp, *tuz* tatdı. Pir'in işareti ile, neyle kudüm eşliğinde sofrayı anlatan deme, yanık sesli sofra zakirinden dinlendi. Böylece muhabbet sofrası açıldı. Saki, herkesin bardağına kafi *dolu* döktü. (Cibril-i Emin kırklar ceminde iki mübarek parmağı arasında bir üzüm tanesini sıkmış ve dolan Kase-i Fağfur'dan hazirun ile kainatın bütün

nabedidi içmiş ve ancak boşalmıştı) İşte dervişler kendi emeğ'len üzüm yetiştirir ve usulünce bağ bozumunda sıkılan *kırklar dolusu* dergahın derin, büyük toprak küplerinde dinlendirilirdi.

Pir'i Mürşid ardı ardına üç yudum aldı. Bütün erenler ve Osman Bey üç yudum aldı. Muhabbet başladı.

Osman Bey'e üçler demi töresi uygulanmış ve böylece yorgunluğunun giderilmesi ile sıkılma, çe-

Şekil 37
Hz Ali Zulfikar ile ejderhayı
(şeytanı) öldürüyor.⁷⁰

Şekil 38
19yy. Bursa Yağlığı.
Pir evini gösteren dergah derinliği.
Her ev pir evidir.⁷¹

kingenlik duygusundan kurtulması istenmiş olmalı idi. (Başından beri canlandırma ve kişileri konuşturma Cem töresi ve bozulmayan abdest kuralına göre tarafımızdan uyarlama yapılmıştır. Çünkü başka türlü o Dergaha girip de nasip alınamaz! Ancak uyarlamada, Menakib-i Hacı Bektaş-ı Veli'deki bilgilere bağlı kalınmıştır.)

*"Kazanlarda katranların kaynarmış
Yer altında balıkların oynarmış
On bu dünya kadar ejderhan varmış
Şerbet mi satarsın, yılanca mısın?"*

Azmi Baba

Hazreti Hünkar Osman Bey'in yüzüne bakıp eyitdi;⁷²

– *Safa geldin, kadem getirdin. Dülbendini çıkar, nazarıma getir, koy!*

Osman Bey dülbendini eline alıp, getirip nazara koydu. Hazreti Hünkar dahi önceden yaptırıp dolaba koyduğu *Taç*'ı çıkarıp Tekbirleyip, “*Allahü Ekber*” dedikte Osman Bey'in başına giydirdi. Kendi belinden çıkarıp kuşağını, Osman Bey'in beline kuşattı. Kendi nazarında yanan چراغ ruşen edüp erkaniyla, telkin ve bend-ü nasihatıyla eline sundu. Kendi huzurunda yayılan sofrayı önüne yaydı ve eyitdi;

– *Osman'ım var imdi! Seni dini ağyardan düşmanların üzerine havale kıldık. Bizim kisvetimizi kafirler senin başında görücek haffinden elleri kılıç tutmaya, senin kılıcın anları kese, anların kılıcı seni kesmeye. Her kanda varsan fetih ve nusret edip gelesen. Önünden sonun gür ola. Kimesne senin zürriyetin arkasını yere getiremeye. Hünkarlık adımı sana bağışladım. Hünkar adıyla yad olasın!*

Bunu duyan erenler ellerini sofraya koydular, Osman da sofrayı tuttu. Sofranın hitam duası okundu. Rahmete ve bolluğa bütün erenler:

– *Allah, Allah İllallah! Bu gitti, ganisi gele. Hak bereket vere. Yiyeclere nur ola. Pişirip kotaran, derviş derdimendin, hak erenler destgiri ve destgirmiz ola, On iki İmam, On dört Masum-u Pak efendilerimiz bab-ı saadetinden tayınlarımız gani ola. Üçler, yediler, kırklar, Gülbank-ı Muhammed-i, Nur-u Nebi, Keremi Ali, Pirimiz Hacim Bektaş-ı Veli, piran ve cö-*

mertler, gerçek erenler demine, devranına hü diyelim, hüüüü!

Sofra gülbankla ve usulünce kapandıktaki Hünkar:

– Rum erenlerinin her biri bu mansıba bir kimesne istediler. Herkes kalbinde bir kimesne tuttu. Ben senin ervahını yedi yıldır velayet kabzasında saklayıp dururum. İşte şimdi geldin, tamam nasibin aldın.

Pir Hünkar, artık *sultan* anılacak Osman Bey'i, dergahına gönderen Sultan Selçuklu Alaaddin'in adamlarına dönerek:

– Varın oğlumuz Alaaddin'e söyleyin; buna bir ali mansıb versin. Biz havale kıldığımız gibi ol dahi din düşmanı üzre havale kılsın. Kafire kırılıp urup, gaza eylesin.

Şekil 39

Üç Oklar: Oğuzlardan Kayı Boyu'nun simgesi olup, Ertuğrul Bey'in belinde üç ok taşıdığı söylenir. Bu 19. yy. Bilecik bezi de. Söğüt ilçesine çok yakın olup, belli ki Kayı boyundan bir bellek zenginliği sunuyor. **"Asya'dan geldik, Anadolu da hayat ağacı olduk!"** diyor. Hayat ağacının oklarla bu denli çevrelenmesi başka ne olabilir ki?⁷³ Ağaç motifinin önemini ileride göreceğiz.

Dergah artık görünmez olmuştu. Osman atının üzerinde vakur dururken hala az önce yaşadıklarının etkisindeydi.

Sultan Alaaddin, İmparator Teador Laskaris'in üzerine Sultan Önü'nde yürüdüğünde, Osman babası Ertuğrul Bey ile Selçukluların öncü gücü olarak ha-

reket etmişti Oğuzların Kayı Boyu. Laskaris'e Rum elinden yardıma gelen Aktav Tatarlarını Yenişehir ovasında Ertuğrul Bey'in komutasında karşılamışlardı. İşte o gün babası;

– *Ya devlet başa, ya kuzgun leşe!* Demiş ve hayır dua ile: *Gün, bu gündür!* demişti.

O gün Tatara hep birlikte kılıç üşürdüler. Zorlu bir üç gün, üç gece savaş olmuş, Osman'ın başındaki dülbent bile kızıl kana çalmıştı.

Sultan Alaaddin kahramanlıklarını takdirle karşıladığı Ertuğrul Bey ve oğlunu ululamış, Osman Bey'i Pir Sultan Hacim Bektaş Veli'ye adamları ile gönderip, nasibi ni istetmişti

İşte Osman da başında beyaz dülbend yerine Pir'in tacı, belinde Pir'in kemeri "*sultan*" mansıbiyla Karaca Hisar'a dönüyordu. Dudaklarında uçuk bir tebessüm, kaderine doğru at koşturuyordu.

Öyle bir *Pir* den nasip almış idi ki!..

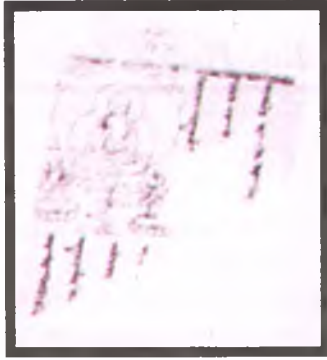
41'deki Uygur Türkleri'ne özgü bu betimlemeyi, Yesevi ile Hacı Bektaş arasındaki görev devrinde nerede ise aynen görürüz.

Şekil 40

Hırka-i Şerif. Hz. Muhammed'e ait olup ancak Pir'lere nasiptir! (Nazif Gelenden alınan fotokopi.)

Hacim Bektaş-ı Veli de darı çiçeği üzerine yaydığı seccade üzerinde namaz kılmış ve taç, hırka ve sofra sahibi olmuştur.

Şekil 41

Resimli tahta oyma baskı.
Uygur Türkleri: Budha, açmış Nilüfer
çiçeği üstünde bağdaş kurmuş
vaaz vermekte. Budist Rahipler
vaazı dinlemekteler.⁷⁴

Taç, Hırka, Sofra

Bir sabah, halifeleri emanetleri almak niyetiyle namazdan sonra oturdular. Büyük bir ateş yaktılar. Oralık gelen Hoca Ahmed onların niyetini bildi. Orada, meydanın bir tarafında çiçeklenmiş bir darı vardı. Ahmed Yesevi dedi ki:

“Kim bu darı çiçeğinin üstüne seccadesini koyup namaz kılar da, çiçek dahi hiç zarar görmezse, o emanetler gelip O’nun başı ucuna dikile. Hem zaten nafi-le zahmet çekmeyin, sahibi neredeyse buraya gelir.” Ve hoca;

– *Ya Bektaş!*” diye nida etti. Bektaş nidayı uzaklardan duyup geldi. Selam verdi. Hoca Ahmed ve müritleri ayağa kalktılar. Yesevi’nin işareti üzerine Hacı Bektaş darı çiçeği üstüne seccadesini koyup iki rekat namaz kıldı. Darının bir tanesi bile yerinden oynamadı. O esnada emanet *taç* hemen havalanıp Bektaş’ın başına, *hırka* arkasına geçti. *Sofra* ile aydınlanan *çerağ* ve *alem* ve *seccade* dahi gelip başının üzerinde durdu.

Bunun üzerine Hoca Ahmed Yesevi:

– Ya Hacim Bektaş Veli, işte nasibini aldın. Sana beşaret olsun ki, Kutb-ül Aktablak mertebesi senindir. Ve kırk yıl hükmün vardır. İmdiye kadar bizim idi. Bundan böyle senin olsun. Zaten bizim de intikal vaktimiz geldi. Haydi git. Seni Rum’a saldı. Rum*. abdallarına seni baş kılıp ser çeşme eyledim.”⁷⁵

Görüleceği gibi, Sarı Saltık’ın ejder ile olan savaşı bizi nerelere sürükledi.

Gerdanlarda Şahmeran

Azmi Baba'nın: “Şerbet mi satarsın, yılanı mı-sın?” diye sorduğu Tanrısı ile uyum içinde yaşayan Anadolu halkı, Sarı Saltık'ın ejderhasını çoktan evcil-leştirmiş ve gerdanlara konuk edivermiştir.

Şekil 42

Şahmeran:Gümüştan gıdıklık, gelin kolyesi. Ortadaki kırmızı taş, sonsuzluğu (doğum, ölüm, yeniden doğum) simgeler. Her iki tarafındaki bez üstüne dizili olanlar da yılanı simgeler. İkinci dizide ortada yer alan ve üstünde delik bulunan halka biçimi göğü ve nazara karşı dileği simgeler. (Ne kadar da Tavaşın çemberine benziyor!) Kolyenin halk arasındaki adı budur.⁷⁶

İlim, yaşamsal alana kucak açarken insanoğlunun gereksinmelerini olabildiğince karşılamada yeterli ve yeteneklidir. Ama insanoğlunun belleğinde var olan “Kader, şans, talih, kısmet, kaza”, diye iç dünyamızda yaşanılana ne denli etkide bulunur? Biz insanlar, yu-

karıda saydığım bu varsayımları da bir denetim altında tutmak isteriz Öyleyse genel bir inanç olarak iş bu denetim işinde bilgi yetersiz kalıyor, ya da ilim ve din içerse de; bunları evirgen bir biçimde dönüştürerek daha kesin ve sonuç alıcı yeni bir biçim karşımıza, yeni bir faaliyet alanı olarak çıkmaktadır ki; buna da antropologlar *Sihir, Büyü* demektedirler.

Yukarıda resmini verdiğimiz *Şahmeran* gerdanlığı da, takı konusunda bir geline, bir genç kıza işte bu anlamda yardımcı olmaktadır.

Zaten şeytan da, tanrı da bir sır! haline giderek dönüşmediler mi? Dönüşüp gerdanlara konuk olurken; yılanın farklı bir kültürde ama Anadolu'dan kopmadan nasıl ortaya çıktığını görelim. Üstelik Anadolu kültürüne etkisini de:

YUNAN'da....

“Yaşamın en başlangıcında kaosun çıplak gülü olan her şeyin *Tanrıçası (Eurynome)* ayaklarını basacağı bir biçim (yer) bulamadı ve bu nedenle de deniz, gökten ayrıldı ve O denizin dalgaları üzerinde kendi başına dans etti. Güneye doğru dans etti. Ve rüzgarı arkasına almış olarak bir var oluşa başlamanın yeni bir başlangıcı olarak görüldü. Dönüp dururken, bu Kuzey Rüzgarını yakaladı, elleri arasında ovalayarak tuttu! *Boreas* da denilen.⁷⁷ *Büyük yılan Ophion* du o.”⁷⁸

Boreas! İşe bakın, bir çok gencimizin adı da “Bora” değil mi? Pek açıkça kabul edilmese de, bilinen bir gerçektir ki; bebeklere annelerin istediği adı verir toplumumuz. Demek ki kadınlarımızın bir bildiği var!

79 Yılanların çevrelediği kalp üstünde bir dans, bir dans... Çifte yılan motifi sanki çiçek açmış! Şahmeran gizil biçimde gene karşımızda. Yetmezmiş gibi kalbin üstünde

Şekil 43
Eurynome dans eder de...

sadece dans edenler değil, balık simgesi de var! Neden acaba? Konu ilerledikçe göreceğiz. Ayrıca hayat ağacı ve hayat suyu çanağı da hemen dans edenlerin tam arasında! Bir şenlik ki!.. Bu gelin çevresinin dört köşesi de aynı işlemeyle süslü. Kolay değil. Ege'nin ya da Rum elinin kızı gelin gidecek. Bu çevrenin arasına mendil konulacak, oğlan evine gönderilecek, söz kesilmiş olacak. Oğlan evi bu sırrı bilmiyorsa nasıl damat olunacak!

"... vahşice ve vahşice, kendine ısındırana kadar ve yılanla bir çift olabilmek için dans etti.⁸⁰ ... Eurynome böylece gebe kaldı. Sonra Tanrıça güvercin donuna girdi. Günü gelene kadar dalgalar üzerinde bekledi ve evrensel yumurtayı bıraktı. Emri üzerine Ophion bu yumurtayı ikiye ayırana kadar onu yedi kere sıktı.

(Paskalya yumurtası geleneği bu bilgiden mi kaynaklandı acaba? Neden olmasın!)

Böylece var olan her şey ve çocukları yedi gezegen ve dağları ve nehirleri ve ağaçları ve canlı varlıkları ile dünya oldu... Ve Tanrıça Eurynome Yılan Ophion'u yerin altındaki mağaraya hapsettikten sonra, "yedi

gezegenin güçlülerini yarattı. Her biri için bir titan ve titanice koydu.” Güneş için; Theia ve Hyperion, Ay için; Phoebe ve Atlas, Mars için; Dione ve Crius, Mercury için; Metis ve Coeus, Jüpiter için; Themis ve Eurymedon, Venüs için; Tethys ve Oceanus, Satürn için, Rhea ve Cronus.”

Yedi gizemciliği, daha önce gördüklerimizi ve sonra göreceklerimizi de dikkate alarak artık diyebiliriz ki; çıplak gözle görülebilen yedi gezegen olarak karşımıza çıkmaktadır. Gök de yedi kat değil mi? Ve de cennet yedinci kat, arş-ı ala değil mi? Bunca gezegen cam göze verir mi hiç sırrını? Her biri özel bir önemle yerleşmiştir yıldızların bahçesine. Gönül gözü açılmadıkça...

Okuyucudan özür dileyerek araya giriyorum. Konuya nereden girerseniz, girin. Bir disiplin içinde kalmanın olanaklı olmadığı bir alanda geziniyoruz. Çünkü inançlar ve gelenekler ve masallar ve mitler ve daha niceleri o denli iç içe ki; bir uçtan bir diğerine savrulmak daima geçerli.

Eurynome'den anladığımız kadarı ile Raks, bir büyü demek ki. Anadolu'nun neresinde dans yok ki! Topal Ördek (Bolu) Çayda Çıra (Orta Anadolu), Keklik (Silifke), Karşılama (Tekirdağ), Zeybek (Ege), Bursa yöresinden çeşitli Türkmen oyunları... Karadeniz, Trakya, Güney Anadolu, Doğu Anadolu... Hep dans etmiyor mu? Ayrı ayrı incelendiğinde; insan ve toprak ve doğum ve ölüm ve yeniden doğuşun engin denizidir Anadolu Dansları. Öyle görülüyor ki, Arab'ın “*yalelli'si*” pek tutunamamış Anadolu'da. Nasıl tutunsun ki!

Hacim Bektaş Veli de Anadolu'ya güvercin dönuna girerek gelmemiş miydi? Sulacakara Höyük de, dergah önündeki taşa mübarek ayakları bir hamura konar gibi!.. Artık yeni bir dünya açılmıştır Türkmen'in önünde. Yedi düvele halifelerini gönderip... Kolonizatör Dervişler...⁸¹

Yılan Ophion evrensel yumurtadan var oluşun doğumunu sağlamıştı. Bu durumda yılanın gördüğümüz bu yeni durumu, gerdanlığına neden bir anlam yüklemesin. Bu mitolojiye göre *yılan eril olmakta ve bu durumda da* biz erkekler dişi olan doğanın dahi ancak tesadüfen dünyaya getirdiği canlılar değil miyiz! Y kromozomu X kromozomuna bir rastlantı olarak yapışır da doğarız. Tıp ilmi öyle söylüyor. Ama doğa da öyle söylüyor. Üretken olan kadındır çünkü. Öyleyse yerin altında mağaralara kapatılmamız bir kader! Yoksa bu kadere bir başkaldırı mı yarattığımız ataerkil toplum düzeni? Erkek, kadını entelektüel alan dışında tutmayı başarmış 2500 yıl süresince. Söylediğimizi açarsak eğer; ilim ve üniversite erkek tarafından kurulmuş ve kadın bilinçli olarak bütün toplumlarda ilim dışında tutulmuştur. Kadınlar daha yeni yeni, 20. yüzyılın ikinci yarısında yoğun olarak üniversitelere girip entelektüel alanda boy göstermeğe başlamışlardır. İlimde cinsiyet farkı olmadığı için gerçek eşitliğin alanı olduğunu görürüz.

Erkek yoksa bir yılan mı? Yani evrenin tek hakimi olmak isteyen? Anlaşılan yılanlık! erkekle kadın arasında gidip geliyor işte.

Ne diyor fettan Ak Denizli köylü kızı düğünde türkü söyleyip dans ederken belindeki anahtar için:

“Çöz de al Mustafa Alim, çöz de al!” Güneyli kız belli ki, Kuzey’in rüzgarını çağırıyor! ⁸²

Şekil 44

Yılanlı Tepelik.⁸⁴
Gelin Başı olarak Ege
Yöresinde görülür.
Sakin evren doğumun
bir sırrı olarak, başında
bu tepelik düğünde
dans ederken
Akdeniz’in Köylü Kızı
Ana Tanrıça’nın
arkasına aldığı rüzgarı
bekliyor olmasın!
Ege’nin sırrı işte.
Bu sihir olmadan
nasıl gelin olunur!

Şekil 45

Yılanlı (Alacalı) Yazma.
Yeniköy Yazması⁸⁵(çember)
Kumaş İngiltere’den özel olarak
bu iş için getirilen en iyi kalitedeki
tülbent üzerine basılırdı.
(Manchester dokuması)
Baskı yılanlı kenar süsü
yazmadan bir kesit.

Yılan simgesinin çok yönlü oluşu bizi son tahlilde bir ana düşünceye doğru yönlendirmektedir. Yılan kendini yenilediği nedeniyle ölümsüzdür. Bu nedenle doğurgandır. Dişil halinin Ay ile örtüşmesi durumu da olabilir. Çünkü Ay diş ve Güneş ise Erildir. Zaten doğurganlık da, bir ölümsüzlük değil mi? Ölümsüzlük otu, yılan tarafından çalınmamış mı idi

Gilgamiş'dan. Öyleyse neden gelinler, Şahmeran tak-
masın, neden yılan tepelikler giyinmesin! Varsın er-
kekler düşünsün!

Düşünsün de, evren yumurtasını yedi kere dola-
nıp da kıran ve doğumu sağlayan yılan değil miydi!
Bir sakıncası varsa, evrenin tek hakimi olmak istiyor-
du.

Ya Kara Denizli'ye ne oluyor?

*"Yaşmağunun üstinde
Yılan alacaları
Güzel güzel kızların
Ağlasun gocaları!"*

Yoksa bir yılan zekası mı?

17. Yüzyıl Tören Kaftanı⁸⁶

Kaftan üzerinde bulunan ay simgesi; aşk ve mutluluk ve yaratıcılığı anlatır. Osmanlı padişahlarının giydikleri bu tören kaftanı ile halka; hare-mimle ve iktidarım ile romantik bir mutluluğun sahibiyim! demek istemiyorlardı her halde.

Öyleyse neden bu denli AY motifi ile düzenlenmiş bir kaftanla törene çıksınlar? Az önce Ay simgesinin aynı zamanda “*Evrendoğum*”

bilgisi olarak varlığın başlangıcı, doğurganlık (her şeyin O’ndan olduğu) yaratıcılık şeklinde algılandığı gibi; yerli Şamanlarınca da cezalandırıcı ruh olarak kabul edildiğini ve vahşi yaşamı simgelediğini görmüştük.

Şekil 46
Bir Dişil Simge Üstüne
17. yy. Tören Kaftanı⁸⁶

Osmanlı Sultanları da “*Halife-i Ru-i Zemin*” (*Tanrının yeryüzündeki gölgesi*) olarak görev yapıyorlardı. Öyleyse kaftanları ile acaba; “*Halik adına, malık benim. Sizin için her şeyi var eden de, gerekirse yok eden de benim!*” mi demek istiyorlardı acaba?

Bu simgelerin halk tarafından bilinmediğini, hiç değilse o tarihler için, pek düşünemiyoruz

Antik Yunan kültüründen önce ve Arkaik Yunan da “*her şeyin ilki olarak*” daha önce anlattığımız “*Ana Tanrıça - Eurynome ve birlikte olduğu Yılan Ophion evlerini Olimpos Dağı’nın üzerine yaptılar.*”

Ancak Yılan Ophion Kainatın efendisi olmayı Tanrıça’dan talep etti. Bunun üzerine Tanrıça yılanı topukları ile ezdi ve dişlerini sökerek, O’nu yeryüzünün karanlık mağaralarına gönderdi.”⁸⁷

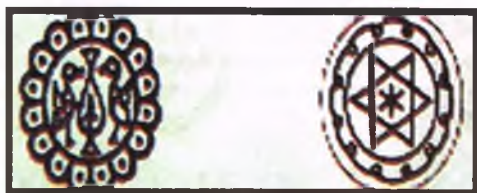
*Ve onlardan “Üç güzeller” (three Graces) oldu. İnsanlara güzellik ve çekicilik bağışlayan üç güzel kız kardeş tanrıça: Aglaia, Thalia, Euphrosyne oldu.*⁸⁸

Böylece insanlar; inayet, lütuf, merhamet, gufran, kerem, rahmet, nimet, iyilik gördüler.

İşte bizim kaftanımız da bu niteliklere sahip ve yaratıcı bir ay simgesi olarak, bütün iyi niyetiyle ortalıklarda kendini sergiliyordu.

Sultanlarımız bu sayılan niteliklerde mi idi! Bu tartışılır. Ama hiç değilse kaftan bu nitelikleri taşıdığını açıkça ortaya koyuyordu. Yani bu da yeterli değilse!..

Osmanlı Mangırları

Şekil 47a

Şekil 47b

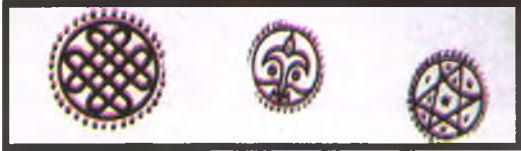

Şekil 47c

Şekil 47d

Şekil 47e

Şekil 48
Osmanlı Mangırları

Bir bellek hazinesi olan Osmanlı mangırları; küçük değerlerde olan bu paralar bakırdan kesiliyordu. “*Mangır*” veya “*Mangur*” denilen bu paralar, halk dilinde çok kullanılan adı ile “*pul*” denilen sikkelerdir. Günümüzde kullanılan madeni paralar değerinde kullanılmışlardır. Gümüş ve altın paraların ayarları ile oynandığı dönemlerde bu nedenle: “*Parayı pul ettirler!*” şikayeti yaygınlaşmış ve günümüze kadar gelmiştir.

Gümüş akçenin, kendine has bir düzen içinde kesilip dağıtılması yanında, “*pul*” da ayrı bir örgüt eliyle ve başka bir kurala göre pul darphanelerinde kestirilip pulcular tarafından kendi iltizam bölgeleri içindeki kasaba ve şehirlere, pazarlara yollanarak esnafa bozdurulmakta idi. Pul, vezni (yani sikke haline gelen

bakırın ağırlığı) bakımından iki türde yapıla gelmiştir. Bir çeşidinde, bir dirhem bakır bir pul oluyor ve değeri yönünden de, 8'i (bir dirheme eşit damgalanmış sekiz bakır parçası) bir akçeye eşit sayılıyordu.

Bir dirhem bakırdan üç adet olarak kesilen ikinci çeşit pul, bu hali ile birinciden üç kez küçük demek olup; ancak 24 adedi bir akçeye eşitti.⁹⁰

Konumuz mangırın değeri ya da tarihçesi olmadığına göre bu kısa bilgi ile yetinmek durumundayız. Ancak bizi ilgilendiren; yaygın olarak İstanbul, Amasya, Amid, Bağdad, Bidlis, Bursa, Dımeşk, Edirne, Erzinçan, Erzurum, Halep, Harbirt, Hısinkeyf, Kastamonu, Konya, Mardin, Mısır, Ruha, Tire ve Trablus'ta hemen hemen bütün Osmanlı Sultanlarınca kestirilen bu mangırlar üzerinde bulunan rumuz ya da işlemlerdir.

Yukarıda değişik motiflerini verdiğimiz mangırlar üzerinde dikkat edilecek olursa eğer; kuşlar, yılanlar, Mühr-ü Süleymanlar Türkler de mutluluk sembolleri, Bergama sağlık suyu sembolü, aslan ayaklı atlar, kazlar, balıklar, melek Tavuslar ve daha nice güller, çiçekler, idogramlar.

Geniş imparatorluk topraklarında yaşayan çeşitli insan topluluklarının inanç ve mozaiği de sanki gelmiş ve bu mangırların üstünde bir masalsı gezinti de bulunmuş.

Mangırlar pul emini olarak iltizam fermanlarına göre atananlarca kesildiği için, ki bu yetki üçer yıllık-tı, bu dönem sonunda yeniden kesilen mangırlar esnafa zorla dağıtılır ve eskileri iptal edilirdi. 8 Mangır karşılığı toplanan akçeler merkeze gönderilirdi .

Belli ki Osmanlı, adı konmamış bir çeşit enflasyon vergisi topluyordu. Öyle ya, ver bakırı; al gümüş ve altını. İptal et bakırı.

Günümüze benziyor. Ver bonoyu, al parayı. Darphanede bas parayı geri al bonoyu. Tekrar ver bonoyu al parayı. Daire dönüyor. Bu mutluluk halkası kaydi paranın büyümesi şeklinde şimdilik devam ediyor. Bir gün bir deli Dumrul çıkacak: (şartlar onu gösteriyor) şu kadar mangır bu kadar milyar bono diyecek ve bonolar da, o büyük paralar da pul olup gidecek. Enflasyon başka türlü bitmez çünkü.

İşin içine; *"Varlığı bir dert, yokluğu yara!"* türküde olduğu gibi, para girince, çaresiz konuda bu kadarcık bir sapma oluyor. *"Kıpti mazeret beyan ederken, sirkattin söylermiş!"* Ne diyelim, para dediğin; sirkattir!

Oysa iki tur-na kuşu ve balıkların süslediği şu mangırlar bizi bir başka aleme alıp götürüyor. Ve galiba da en güzeli o gidilen yerlerdir!

Allı Tur-na'dan mı söz etsem, Hz. İbrahim'den mi, Urfa'nın balıklı gölünden mi?

Sekil 49

Kültürü “*Pul!*” edilmekten kurtaran şu mangırlara; iyi ki varsınız, demek geliyor içimden. Demek ki kesildikleri yere göre bir öykü taşımışlar. Halkın kültürü zaten *pul!* değil mi? İşte kendini unutturmamak için olmadık yerde karşımıza çıkıyor ve ben yaşıyorum; fast food-cola-arabesk zorbalığınıza karşın, varım diyor.

İyi ki varsın benim güzel halkım. İşinle, nakışınla, halınla, kiliminle, *Pulunla*, masalınla, menakiplerinle sen bir deniz, bir derin *Hacimsin!*

Birinci bölümü bitirirken; “*Büyük Ayı’nın Kutup Yıldızı, Maru Dağı’nın ekseniydi. Bay Ülgen Kutup Yıldızı’ndan karşılıyor tengürü (kuşu) ile şamanı...*” demiştik. Ayrıca İkinci Bölümde de Arkaik Yunan’da Eurynome adlı ana tanrıça’nın kuzey rüzgarıyla (yıldızıyla) karşılaşması (*ya da büyük yılan Ophion*) ile, *ve nasıl birlikte olduklarını* görmüştük. Yine ikinci bölümde Babil Kulesi’ni de görmüştük; göğe doğru yükseldikçe insanlar, neden Tanrı’ya koştur hale gelmişlerdi acaba? Sakın Kuzey Yıldızı’na ulaşmak isteği olmasın? Saman Yolu’nun yedi yıldızına bu denli yaklaşmak suç olunca; artık insanlar “*bir birini anlamayacak şekilde farklı diller konuşmak üzere yeryüzüne dağılma ile cezalandırılmıştı.*” Düşünün bu kaçınıcı ceza. İnsanoğlu bu, ille de “*Ben de varım. Sen varsın ama, ben de varım!*” diye çırpınıyor işte. Günah mı? Onu bilmem. Lakin insan cezalara da katlanıyor hani!

Yunan’da gördüğümüz arkaik dini sistemde, henüz ne Tanrılar ne de inananları vardı. Fakat evrenin Tanrıçası ve inananları ile değişmeyen cinsiyet (dominant) olarak kadınlar ve ondan korkan erkekler vardı.

Ataerkil yapı kabul edilmiyordu, başlangıç rüzgarın sıfatı idi. Taneleri yemek ya da böcekleri yutmak; Ana Tanrıça ve yılanın mirası olarak, ölümden sonra tekrar hayata gelmek olarak kabul ediliyordu.⁹²

Öyle anlaşıyor ki, Şahmeran konulu cam altı eser bize açıkça; yaratıcı ve doğurgan olan kadın bedenini yılan bedeni ile birlikte betimlemesi ile açıkça; kadın ve erkeğin birlikteliği bir tekrar yaşama gelme ritusundan başka bir şey değildir, (Incarnation) diyor herhalde ama, bir yeniden doğum değil. (reincarnation) Değil de, işe yılan karışınca biraz durmak gerekir. Yılan, kadın bedeni ile birlikte olunca denetim altına mı alınıyor acaba! Yılan denetlenmeli öyleyse. Yani Şeytani duygular bağımsız mı, yoksa bağlı mı? Yoksa kadın güzelliği, yılanın görünen biçimi olarak mı görünüyor? Kadının gizemli bir varlık olduğunun simgesi mi yoksa burada yılan?

Ancak, nasıl tanrılar, daha önce açıkladığımız gibi sıradan insanın aracısız ulaşamayacağı göğün derinliklerine çekildi iseler; *Şahmeran* da öylece artık kendini göğün gizemlerine doğru çekti ve O'nu tekrar görebilmemiz için kendini kolay kolay ele vermiyor. Çevremizden eksilmiyor. Ben hemen yanınızdayım, diyor. Bir cam altı eserde, bir kolyede ve daha bir çok şeyde karşımıza çıkıyor. Ama kendini hemen ele vermiyor. Yazının en başındaki cam altı eseri, bu açıklamalardan sonra yeniden görüntülemek gerekse idi, nasıl olurdu acaba?

Şekil 50

*Şahmeran Yükseklerle Çekildi.
Beni Bulun Diyor!*

Okuma Parçası

Sümer Tanrısı Enki

*Sami'ler tarafından sonradan Ea adı verilen Enki Sümer tanrılarından en önemli olanlarından üçüncüsüdür. Enki Sümerce Tanrının yer adı olmasına karşılık Samilerde Ea "Su Evi" anlamına gelir. Enki, her şeyin en başında olan denizlerin sularına hakimdi. Sonradan yer altı derinliklerinin, yer altı sularının ve denizlerin tanrısı olmuştu. Oturduğu yer Apsu (Bilim yuvası) demek olan, dünyadaki ve etrafındaki sular-
dır. Bu tanrının simgesi, suda ve karada yaşayan yarı keçi, yarı balık bir betimlemedir.*

Enki akıl ve erdem tanrısıdır. İnsanı balçıktan yaptığı bir modele göre yaratmış, ilahi nefesi ile ona can vermiştir. (Günümüz semavi dinlerinde de motif aynı; Allah insanı topraktan yarattı ve kendi mübarek nefesinden üfledi!) Enki bu nedenle daima insanların koruyucusu olmuştur. Tufan olayında insanlığı tamamen yok olmaktan kurtaran, insanlara çeşitli sanatları ilham eden, krallara akıl ve zeka veren, papazların kutsal görevlerine nezaret eden odur. Sümerler, Enki'nin havuzundan alınan bir su ile yapılan deniz

*ayin törenine katılarak geleceği bildiği ya bataklık saz-
larının sallanmalarından meydana gelen seslerle veya
rüya yolu ile yanıt verdiği kanısında idiler.⁹³*

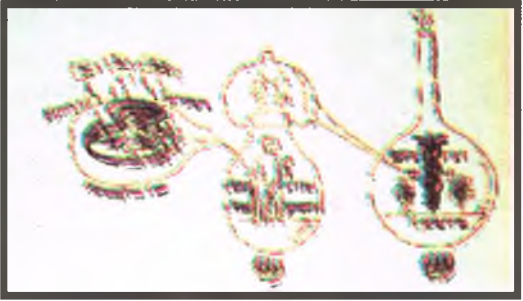
*Enki'nin sırtındaki balığı, Osmanlı mangırları
üzerinde de görmek şaşırtıyor insanı.*

3. Bölüm

im

Bu bölümde Şahmeran'dan sanki ayrılıyor, uzaklaşıyoruz gibi. Ancak O da bizden uzaklaşıp “giz” le- re bürünmedi mi? Öyleyse kendisini aramak için yola çıkarken tekrar; yılan ve ejderhadan pek uzağa düş- memek gerek. Bakalım nasıl yılandır, nice ejderhadır karşılaşacaklarımız!

Şekil 51

Aristo'ya kutsal gizde bulunan öz,
insan gövdesi de dahil her yerde vardır.
Her, yerde en iğrenilesi pislikte bile bulunabilir.⁹⁴

“Haham Simeon’a göre Cabala mineralis’inden bir dizi simya kabının bir arada çalışmasını gösteriyor yukarıdaki resim, British Museum’deki tarihsiz bir el yazma. Sağda tam küre, fallus boyunlu kapta *Sopha-*

ium diye bir madde var. Ateşle bu kaptan ruhani bir buhar, *Mercirius vivus* damıtılıyor. Simge Merkür - Hermes'in yılanları. Solda, rahim biçimli bir kapta *Hermafroditum* adlı kanatlı bir ejderha var, kendi kuyruğunu yiyor. Merkür'ün spermi (Mercurü Ger-men) adlı bir sıvı yağıyor üstüne. Bu sıvı üç buluttan iniyor. Adın gösterdiği gibi fallik kaptan boşalan - yaşayan ateş'in enerjisinin, yaşayan suya dönüşmüş hali. Orda Merkür ateşinin üç dili var. Merkür suyunun üç bulutu, elbette biyolojik bağlam olarak elbette rah-min döllemesi."

"Bir dönemin bitip yenisinin başlama döneminde bu ayrışmamış birincil madde, kaos, zıt çiftleri; sıcak ve soğuk, nemli ve kuru, kuzey ve güney, doğu ve batı, geçmiş ve gelecek erkek ve dişi, özne ve nesne... birbirinden ayırt edilemez. Dolayısıyla rahim biçimin-deki imbikte bulunan canavar bu durumun simgesi olan, kendi kendini yiyen kuş-yılandır."

Arkaik Yunan da Eurynome'nin dans etmek için deniz ve göğü bir diğerinden nasıl ayırdığını gömüştük. Danstan önce doğanın kendisi her yerde aynı idi. Bu kaosun kendisi idi. Yılanla birleşmesinden sonra ise yedi gezegen ortaya çıktı ki, bunlardan biri Merkür diğeri ise, jüpiter di.

Yukarıdaki resimde var olan öyküye bir süre devam edelim.

"Mercür tohumu yağmaya başlıyor, zıt çiftlerin dağılma süreci başlıyor. Uyandırıcı doğa, gökten karrayı, karadan denizi o ayırdı ve eter dolu gökleri yoğun atmosferden Tanrı ayırdı. Göklerin kubbesini oluşturan hareketli ağırlıksız öge toparlandı ve en üs-

te yerleşti. Sonra hava gelip yerini aldı. Toprak bunlardan ağırdı. Daha büyük ağırlıklarla sürülerek kendi ağırlığı ile dibe çöktü. Akan sular hepsinden sonra yerini aldı, katı toprağın kucasına yerleşti.”

Öyleyse ejderhadan akan madde, pisliktir. Ortadaki kapta çocuk Mercürus bulunmakta ve işemektedir. Bir çok kentin meydanlarında işeyen çocuk heykelleri neden vardır sanıyorsunuz? Sidikten sağlık akıyor da ondan.

Madde cesettir tasavvuf kültüründe. Cesetten kurtulmak için şaraba (doluya kenevir) karıştırılır ve müzik eşliğinde trans yoluyla vahdete varılır. Ruh bedenden ayrılır. Mevlevi dervişler boşuna mı dönüyor ortalıklarda! Alevi de semah edip duruyor. Evrenin dönüşü gibi. Anadolu’da sağiltma danstır. Ama Anadolu’nun seçimi sadece semah değildir. Dans konusuna geri dönmek üzere, konumuza dönelim.

Oğlanın sidiği başımıza iş açacak belli ki. Bu sidik işi, sağiltma olarak bir inanç şeklinde devam eder gider. Papa XXI. Jhon bile, (1276-1277) insan sidiğinin damarlara neden iyi geldiğini soruşturan bir Portekizli doktordu.

“Parmağım yara desen, işmez!” deyiimi sakın bu inançtan kaynaklanıyor ol-

Şekil 52

Bakırdan, dövme tekniği ile yapılan alem. Kütahya yöresi. Camii bilinmiyor.96

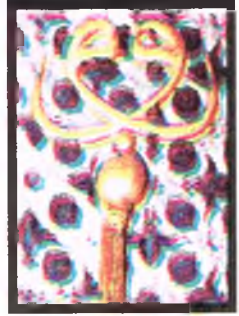
masın! Neden olmasın; padişahlarımızın libasları dahi sidik ile yıkanırdı.

Anadolu'nun Boğası;

Anadolu'nun en ünlü dağlarından Toros dağları. Bu dağın adı, Hititçe (Taurus) sözcüğünden gelir. Dağda Tanrı Boğa ile ilgili bir çok mağara ya da ayrılmış mabetler olmalı idi. Bu mabetlerin

ille de insan eliyle yapılmış olması gerekmiyordu elbette. Şu kesin ki, boğa kültü dünyaya buradan yayılmış olmalı. İspanyolca da boğaya “*el toro*” diyorlar. İspanyol, hala “*Demir Kazık*” ile arenalarında güreş tutup; dünyaya meyden okuyup duruyor! Matadorlar boşuna ün kazanmıyor demek ki!

Yörüklerle göre, bu “boğalar dağı” kutsal bir yerdir. Her yüksek tepenin bir adı vardır ve kutsaldır. Zaten Kaşgarlı ne diyordu “Bir yüksek kaya, bir yüksekçe ağaç görmesinler... tapınırlar...”

Şekil 53
Çifte yav, üstteki aleme
ne kadar benziyor!

Orion

Hyrieus Toros dağlarında yaşayan, gençliğinde çocuk sahibi olmamak için yemin etmiş, ancak artık yaşlanmış ve güçsüz yoksul bir arı bakıcısı ve çiftçidir. Zeus ve Hermes (az önce görmüştük ki; Hermes'in yılanları damıtma kabında idi!) bir gün onu ziyaret ederek ürkütürler. Fakat gördükleri iyi karşılanış hoşlarına gider ve en çok ne istediğini sorarlar. O da kendisi için şu anda olanaksız olan, arzusunun bir oğlan çocuğu olduğunu söyler. Tanrılar kendisine bir boğa kurban etmesini söylerler ve kurbanın derisi içine işerler sonra da deriyi çobanın karısının mezarına gömmeleri talimatını verirler. Çoban da öyle yapar. Dokuz ay sonra oradan bir oğlan çocuğu doğar. Adını *işeyen anlamına urine, kor*. Sonra da Orion takım yıldızlarının ortaya çıkış ve kayboluşunda, her iki durumda da yağmur yağdığı için çocuğun adı *orion* (yılan kuyruklu) olur. Az önce gördük ki, akan sular toprağın kucığına yerleşti. Orion da, akan su olarak deri içinde toprağın kucığına yerleşmişti.

Orion yeryüzünde yaşayanlar içinde en yakışıklısı olup çıkar. Başından geçenleri burada uzun uzun anlatmayacağım ama, Dionysos'un oğlunun kızı olan

Oenopion ile evlenmek ister. Kızın şartı, yeryüzünü her türlü vahşi yaratık ve canavarlardan kurtarmasıdır. Orion söz verir. Bir gün çok içer ve sözünü tutması için önce evlenmeyi şart koşar ve kıza zorla sahip olur. Dionysus bu işe kızar. Satryleri göndererek onu iyice sarhoş eder ve Oenopion da bu durumdan yararlanarak Orion'un iki gözünü çıkarır, kör eder. Ancak Orion ufak bir sandalla ve sadece Kiklopların davul seslerini duyarak yön bulup Delos adasına varır ve Eos'un yardımıyla tekrar görme yeteneğine kavuşur ve intikam almak için geri döner. Oenopion büyük babasının yer altında yaptırdığı bir odaya saklanmıştı. Orion onu ararken tanrıça Artemis'e rastlar. Birbirlerine aşık olurlar. Tanrıça O'nu intikamından vazgeçirir ve birlikte ava çıkmaya ikna eder.

Ancak, Apollo Orion'un kutsal ada Delos da Eos'un (gül parmaklı pembe şafak tanrıçası. Homerus'un Odessa'sında sözünü ettiği) yatağına davetini reddetmeyişinden işkillenmişti. Ve şafak tanrıçası hala bu düşüncesiz hareketin utancını hatırlatıyordu O'na. Ve böylece Orion- (Boreas-yılan kuyruklu kuzey rüzgarı) bütün yeryüzünü vahşi hayvanlar ve canavarlardan kurtarmak ile övünecekti. Bu tanrılara kafa tutmaktı..

Eos kadar duygusal olan kız kardeşi Artemis'e olanları kanıtlamaktan korkarak Apollo, Toprak Ana'ya gitti ve haince Orion'un gururlanmasını tekrarladı, bir canavar *akrebin* O'nu avlaması için anlaştı. Orion, akrebe (Scorpion) önce okla, sonra kılıçla saldırdı, fakat silahlarının öldürücü olmadığını anladı. Suyu daldı, kendisini koruyacağını düşündüğü

Eos'un yaşadığı Delos'a doğru yüydzdü. Bu sırada Apollo Artemis'e seslendi:

“– *Ortygia yakınlarında, uzakta, suyun içinde kı-mıldayan kara noktayı görüyor musun? Onu tek bir okla mıhlamak için, sana meydan okuyorum! O Candeon denilen habistir, senin güçlü boreas (Orion'un diğfer adı. Yukarıda açıkladık) rahibelerinden birini baştan çıkardı.*”

Artemis, Orion Boetion'un şimdi Candeon olduğunu bilmedi. Dikkatle nişan aldı, oku bıraktı; avlanan yaratık yüzerek geldi. Artemis Orino'u başından vurduğunu anladı. Derin üzüntüler içinde Apollon'un oğlu Asclepius'a * O'nu yeniden canlandırması için yalvardı. Asclepius kabul etti. Üzerine aldığı görevi yerine getirmek isterken, Zeus'un yıldırımları ile yok edildi. Böylece Artemis, sonsuza kadar Akrep tarafından kovalanmak üzere Orion'un hayalini takım yıldızları bahçesindeki yıldızların arasına yerleştirdi.

Şimdi ne işi var Toros Dağlarından sonra bu Orion öyküsünün diyeceksiniz? İyi biliyoruz ki, Orion'un öldürölmesinin bir benzeri de Hitit kültüründe var. Bu dağlar Hititlere ait değil mi? Öykünme Hititlerden Yunanlılar tarafından bir adaptasyon, çevrimlimedir.⁹⁷

Yahudi pagan simya ilmi ile uğraşırken, (bakınız: Simyacı Kabala) Papa da boşuna sidik yarışına girişmiyordu onunla. Çünkü fallus Taurus doğal ortamında Kuzey Yıldızı çıkıyordu Anadolu'nun bağrından. (Yapay cam falluslar kullanmamıştı Anadolu)

Adını değıştirir ve *Orion* adını verir. Çocuk büyür, dev gücünde biri olur çıkar. Ancak sevgilisi Arte-

mis (Kibele!) ile demir halka atma yarışında kazanınca sevgilisini kızdırıyor ve Tanrıçanın gazabına uğruyor. (Kiminle aşık attığın, deyimi buradan gelse gerek. Demir halka atma yarışı, aşık atma yarışıdır çünkü) Tanrıça üzüntü ile, delikanlıyı takım yıldızına dönüştürür. Bu takım yıldızı hala O'nun adı ile anılır. Öyleyse ve rahatlıkla diyebiliriz ki, o çoban Toroslar da yaşamış ve bu nedenle de halkımız bu yıldıza "*Kutup yıldızı*" demektedir.

Elbette arkaik ve şamanik dönemlerin belleğini de unutmadığı için, -Meru dağı eksen, Bay Ülgen gibi nedenlerle- "*Demir Kazık!*" demeyi de ihmal etmemiştir. Çünkü dünya eksen orasıdır ve dünya oraya çakılmıştır bir kere. Eğer yerinden oynarsa; dünyayı sular seller götürür, tufanlar olur. Artık gelsin merkezi tutan balıklar, üstelik okyanus nedir bilmeyen insanların evrendoğum bilgisinde. Yani Asyalı topluluklarda.

İşte Anadolu'nun bu güzelim boğalı kültü bir de topraktan ilk defa insan doğması motifi ile çıkıverir karşımıza. İslami bir gömlek giyince ne yapsın ve nerede kendine bir yer bulsun.! O da kendini yükseklerle çekip, minarelerin ve kubbelerin üzerine oturmuş sessiz sedasız. Şekil 52 ya da yazıda çifte vav arasına gizlenivermiş.

Fotoğrafını gördüğünüz alem; en az iki yüz yıllık olup, tarafımızdan Bursa Din Görevlileri Derneği'nden satın alınmıştır. Yöresinin Kütahya olduğu bildirilmiştir. Çevrenize bir bakın, 12, 13, 14, 15, 16 gibi yüzyıllardan kalma cami minareleri ile kubbeleri üzerinde aynı betimlemeyi göreceksiniz, yani kıvrımlı boğa boynuzunu. Kim demiş Anadolu teslim oldu

diye! (Camileri yenilemek adına ne yazık ki, sığ düşünceli bazı görevlilerce, bu kültür belgeleri yerlerinden sökülmemekte ve yenileri ile değiştirilmektedir.)

Ya şu dövme kapı kilitleri. Evlerin sokak ya da dükkanların bereket kapısını beklerler. Dışarıya göstermezler kendilerini. Kapının iç kısmında dururlar bütün görkemi ile. Kıvrım kıvrım boynuzlar vardır üstlerinde. Yetmez, ortasından Kybele Ana ile bağlanırlar. Gizemleri ve güçleri ile korurlarken yaşayanları, bereket de getirmiş olurlar. Kilidin dili karşı kanat üzerinde çakılı olan ve eril idol görünüşündedir. Orion ve Artemis (Kybele) hemen kapının arkasındadır. Boğanın boynuzları da olayı çerçevelemektedir. İşte yılan bir figür olarak orada görünmese de, perdelenmiştir. Boğanın fallusundan sidik, sidikten yılan kuyruklu... Yılan perdelenmiştir, görünmez. Cam göz ile yakalanmaz ki sırlar!.. Görünmez ama, her kapıyı da açandır. Yani yılan anahtar olmuştur bu durumda. Her kapıyı açan maymuncuğa halk ne diyor: “*Şeytan anahtarı!*”

Sekil 54

Böyle kapı kilidi olan artık huzur içinde uykuya varabilir. Gizli ilimlerden her türlü yardım alınmış ve yeterince güvenlik sağlanmıştır.

Göçebe olan Türkmen'in çadırında kilit mi vardı? Yerli halk ne kullandı ise, o da kullandı. Bu kilit işi, Anadolu'nun işi. Anadolu'nun işi ise bir sır! Onca güçlü ordular geçmiş ki üstünden, direnemediği ordular karşısında kendini koruyacak gizleri olmasın mı yani?

Biz gene de görününe dönelim. Bakalım şu yağlık ne söylüyor. Elbette görünüyor ama, gene de bir görünmezlik var kendisinde!

Şekil 55

Yağlık, 19.yy. Evren doğum ile ilgili, Canavar!* (Yılan) üstüne kurulu herşey. Yerlik üstünde insanlar (Türkler-oklar) yaşıyor. Onların üstünde de hayat ağacı kökleri göğün altında, fakat toprakta değil! Gövdesi göğün üstünde! Bilecik bezi. Tel kırmalar göğü simgeliyor. Bir gizil kültür işte! Türkler de ağaç neden gökte ki?⁹⁸

Verbitsky'den Altay Yaratılış Destanı

*"Dünya bir deniz idi, ne gök vardı, ne bir yer,
Ucsuz, bucaksız, sonsuz, sular içreydi her yer!
Tanrı Ülgen uçuyor, yoktu bir yer konacak,
Uçuyor arıyordu, katı bir yer, bir bucak.
Kutsal bir ilham ile, nasılsa gönlü doldu,*

Kayıptan gelen bu ün, O'na bir çare buldu.
 Göklerden gelen bir ses, Ülgen'e buyruk verdi:
 Tut önündeki şeyi, hemen yakala! dedi.
 Ülgen bu emre uydu, uzattı ellerini,
 İçinden tekrarladı, semanın sözlerini.
 Denizden çıkan bir taş, fırladı çıktı yüze,
 Hemence taşı tuttu, bindi taşın üstüne,
 Artık Ülgen memnundu, rahatı bulmuş idi,
 Üzerinde duracak bir yeri olmuş idi.
 Göklerin emri ile, bulunca Ülgen durak,
 Artık vakit gelmişti, gökleri yaratacak.
 Ülgen hep düşünmüştü, ta göklere bakarak,
 Bir dünya istiyorum, bir soyla yaratayım,
 Bu dünya nasıl olsun, ne boyla yaratayım!
 Bunun çaresi nedir, ne yolla yaratayım!
 Bir Ak - Ene var idi, yaşardı su içinde,
 Ülgen! e şöyle dedi, göründü su yüzünde,
 Yaratmak istiyorsan, sen de bir şeyler Ülgen,
 Yaratıcı olarak, şu kutsal sözü öğren,
 De ki hep, "Yaptım oldu!", başka bir şey söyleme,
 Hele yaratırken; "Yaptım olmadı!" deme.
 Ak - Ene bunu dedi, sonra kayboluverdi.
 Denize dalıp gitti, bilinmez noluverdi.
 Ülgen'in kulağından bu buyruk hiç çıkmadı,
 İnsana bu öğüdü iletmekten bıkmadı:
 Dinleyin ey insanlar, varı yok demeyiniz,
 Varlığa yok deyip de, yok olup gitmeyiniz.
 Ülgen yere bakarak: - Yaratılsın yer demiş,
 Ülgen göğe bakarak: - yaratılsın, gök demiş,
 Bu buyruk üstüne, üstünü gök bezemiş,
 Bu dünyanın yanına, yaratılmış üç balık,

*Bu büyük balıkların üstüne dünya konmuş
Balıklar çok büyükmüş, dünyaya destek olmuş.*

*Bir başka balık ise, yere gerilmiş imiş,
Kapkaranlık kuzeye başı çevrilmiş imiş.
Ortadaki balığın başı, tam kuzeydeymiş,
Tufan hemen başlarmış, yönü az değişseymiş.
Onun başı her zaman, tam yönle durmalıymış,
Bu yön hiç durmadan, kuzeyde olmalıymış.¹⁰⁰*

Destan, bir çok öğeler içererek böylece devam etmektedir. Görüleceği üzere, efsanelerde yerin ve göğün olmadığı , sadece suların bulunduğu bir dünya ve üstünde basabilmek için aranılan katı bir madde (yer) ile başlanıyor. (Arkaik dönem Grek evrendoğum efsanesi ile şaşırtıcı bir benzerlik!) Destanımızda ise, yeryüzünü (kuzey yönünü kollayarak) üç büyük balık sırtlamaktadır ki; aşağıda çizimini verdiğimiz Bursa basımı Osmanlı mangırın, bu ortak belleğin halen Anadolu'da tazeliğini nasıl koruduğunu gösterdiği gibi, Osmanlı devletince de bilindiği anlaşılmaktadır.

Şekil 56
Balıklı mangır, Bursa baskısı
Balıkların başı merkezde birleşiyor.

Demek ki Osmanlı kimleri yönettiğini ve onların belleğinde ne gibi inançlar olduğunu iyi biliyordu. Çünkü üç yılda bir iptal ettiği ve 8 adedine bir gümüş akçe ya da bir dirhem bakırın üçe bölünmesi ile 24 adedinin bir gümüş akçe ölçeği ile saraya önemli bir kaynak aktarıyordu. Böylece de halkın elindeki alım gücü bilinçli olarak ve sarayın refahı ve sarayı zora sokmayacak şekilde düşürülüyordu.

Şekil 57a

H. 1239, balıkların başları merkeze dönük ve dört yönü simgeliyor.

Şekil 57b

Bakır lenger.
Bir tanık daha¹⁰¹

“1604’de Bursa kadısına yollanan bir fermanla, İstanbul Darphanesinde kesilen mangırdan her üç yılda bir Memalik-i mahrusse” de olan “ehl-i suk”a tevzi olunması “kanun-i kadim” olduğu, 1595 de gönderilen 50 bin akçelik ve 1598’de gönderilen 100 bin akçelik mangırın o zaman bakır bulunamadığından dolayı kestirilemediği için tevzi olu-

namadığı bildiriliyor ve (Cümle sarrafiyesi ile -darphane masrafları- 150 bin akçe tutan bu meblağın tahsili için halen “Füls-ü cedid (mangır) ihraç ve defter olunup ve Darphane-i amire defterdarları nişanları ile nişanlanıp irsal olunduğu kaydolunduktan sonra, esnaf toplattırılarak tevzi defterine göre kendilerine dağıtılması emredilmekte idi.”¹⁰²

Halkla esnaf balıklarla oynasın artık! Bedelini görmüş olarak ödediği bakırla kendi aralarında alışveriş edecekler ve üç yıl sonra da bakırlar kimde ise... Şansa bak! İşe yaramıyor artık. Esnafa, yukarıdaki fermandan anlaşıldığı kadarı ile, defterle yani zorla satılan bu mangırlar ile mal alım ve satımı üç yıl için geçerli. Sonra! Bakırlar kimde ise, zarar onda. Bakırlar elbette halkın kesesinde birikmiştir. Saraya ne gam!

Burada balıklar Hz. İbrahim'i simgelemektedir. Kolye Güney Doğu Anadolu yöresine özgüdür. Mangırın üstündeki balıklar islami gömlek giydikten sonra Hz. İbrahim'in Nemrut

Şekil 58

Balıklı Kolye: Sıra sıra balıkların ucunda, gök simgesi olan nazarlık ve bereket kolyesi.

tarafından ateşte yakılmak istenmesindeki mucizeye göndermedir. Bilindiği gibi, odunlar balıklara ve alevler de suya dönüşmüş ve Urfa'da ki kutsal göl ile balıklarını oluşturmuştur. ¹⁰³

Ancak gene de, sanki Altay evren doğum bilgisinden bir şeyler taşıyor gibi. Konuk olduğu gerdanda bütün zarafeti ile yer alırken; kuzeyin soğukluğunu nasıl bir sıcaklığa dönüştürdüğünü gösteriyordur! Aksi takdirde, Tufan çıkar çünkü. Altay efsanesi öyle söylüyor.

Kültürler kaybolmaz ya da yok edilemezler. Gömlek değiştirip kendilerini duyumsatırlar, direnirler. Kuytuda köşede, bir yerlerde yaşamaya devam eder-

ler. İyi de ederler. İki kere iki, dört edermiş gibi kesin bir inançlar düzeneği (manzumesi) taraftarlarınca ne denli savlansa bile, önceyi içermeden var olamazlar. Ancak önceyi içerdikleri sürece kabul görürler. Zaten olan da öyle etmemiş mi!

Türklerde Kozmik Ağac

Türklerde ağac neden göktedir? Diye sormuştuk, evrenin durumunu gösteren Bilecik yağlığı için.

Türkçe’de ki “*Ağac*” sözcüğü; yalnızca dıştaki yaprakları, dalları ve gövdeyi değil, kökleri de kapsayan bir kavramdır.

“Altay mitolojisine göre, gökyüzüne doğru çok büyük bir çam ağacı yükseliyordu. Gökleri delip çıkan bu ağacın tepesinde ise, Tanrı Bay Ülgen oturuyordu. Şaman davullarında da bu gök ağac bir simge olarak kullanılırdı. Kökleri dünyada değil; hemen göğün başladığı yerden başlıyordu. Altay yaratılış efsanelerinde olduğu gibi de bu ağacın dokuz tane de dalları vardı. Bu gök ağacı genel olarak, gökteki bir dağ veya tepe üzerine oturtulmuş idi. Ağacın bir yanında ay ve diğer yanında ise güneş bulunurdu.

Altay ve Tanrı dağları bölgelerinde kayın ağacı önemli bir yer tutmuştu.

Her şamanın bir ağacı olurdu ve bu ağac büyü-
dükçe de rütbeleri artardı. Şamanın ölümü ile de ağacı yok edilirdi. Çünkü gökteki şaman ebediyen yaşamaktadır. Tanrının yarattığı bu ilk şamanın kapısı

önüne diktiği ağaç solmadan ve çürümeden sonsuza dek duracaktır. Gökte Tanrı tarafından dikilen bu ağaç zamanla büyümüş ve her tarafa dal budak salmış ve Tanrının çocuklarının hepsi de bu ağacın dallarına saklanıp onun himayesine girmişlerdi. İnsanların ruhları da bu ağacın dalları arasında uçuşur dururlarmış. Bir insan doğduğu zaman, bu ağacın dalları arasından bir ruh gelir ve insana can verirmiş. Bir insan öldüğünde de bu ağacın yapraklarından biri düşermiş. Hayat ve insanlar için her türlü iyi talih hep bu ağaçtan gelirdi.

*“Bir ulu ağaçtan yaprak düşse,
O anda acısın duyar, iniler
Katlansa acıya, sakince geçse
Esen rüzgarla uyar, iniler.”*

Aşık Veysel

Bir ağacın yaprağını yitirişindeki derin acıyı ve evrenin var oluşundaki derin sırrı; düşen bir yaprakta rüzgarla yakalar Veysel. Bir derin kozmik bilgidir O'ununki.

Yeryüzündeki insanlar sayısınca yaprakları vardı. Ve bu ağaç bir su kaynağında bulunurdu ki, bu hayat suyu idi. İçen gençleşir, yarası iyileşir. ¹⁰⁴

Daha önce gördüğümüz bir diğer Bilecik bezi için ne demiştik; *“Asya’dan geldiler, Anadolu’da hayat ağacı oldular!”*

Bu denli sahip oldukları güçlü ağaç kültü, elbette günlük yaşamlarını çokça etkileyecek ve hatta Sultan Osman’ın dahi karnından çıkan ağaç, dallarını etrafa yayarak dünyaya hakim olacaktı. Ahi Evren Şeyh

Edebalı öylece yorumlamıştı ki rüyayı; Osman bir devlet kura!

Şeyh Edebalı hazretleri Eskişehir yakınlarında İt-burnu adlı köyde yaşar, taliplerine ilim öğretmek, insanlara huzur dağıtmakla uğraşırdı. Öğrencilerini daha çok, kafirlerle cenge sevk ederdi. Öğrencileri ile sohbetlerinde kemale eren Ebdal Kumral'ı da Allahü Teala'nın dinini yaymak için kafirlerle ceht etmek üzere görevlendirmişti.

Osmanlı devletinin kuruluş yıllarında yaşamış mücahit ve akıncı bir derviş olan Ebdal Kumral'ın gerçek adı Turgut'tur. Zaman zaman Hızır Aleyhisselam ile görüşüp sohbet ettikleri bilinirdi. Bir gün Ermeni Derbendi denilen yerde dinlenirken Hızır Aleyhisselam sohbetine geldi. Hızır, Ebdal Kumral'a Osman Bey'den söz etti. O'nun dağılmış olan Müslümanları bir bayrak altında toplayacağından ve kurduğu devletin üç kıtaya yayılacağından söz etti. Ebdal Kumral bu genç beyi tanıımıyordu. Ancak, bir çok gazada bulunduğu ve zaman zaman gelip Şeyh Edebalı'nın zaviyesinde misafir olduğunu duymuştu. Hızır Aleyhisselam;

– *O genç erin geleceği çok ümitlidir. Kendisine bu müjdemizi ulaştır!* Derviş Kumral;

– *Ancak ben O'nu tanımam, nasıl bulurum?* Hızır;

– *O'nu Edebalı Hazretlerinin yanında bulacaksın. Şeyhinize bu konuda bir rüyasını anlatmaktadır!* Demiş ve ortalıktan kayboluvermiştir.

Derviş, her zamanki sohbetlerinden ayrı bir müjde taşıyan bu görüşme üzerine içine ateş' r düştüğünü hissetti. Hemen şeyhiyle görüşmeliydi.

Oysa ki, bu sıralarda Osman Bey Şeyh Edebali'nin Bilecik'teki zaviyesinde misafir bulunuyordu. Osman Bey o gece bir rüya gördü. Rüyasında Edebali hazretlerinin koltuğunun altından çıkan bir nur, gelip Osman Bey'in koltuk altına girdi. Ve böylece Osman Bey'in karnından bir ağaç doğdu, birden dallanıp budaklandı. Dalları çok yükseklerle ulaştı. Altındaki nice dağları ve nehirleri gölgeledi. Onun gölgesindeki dağ ve nehirlerden bir çok insan gelip yararlanmağa başladı. Osman Bey uyandı. Hemen Şeyhin huzuruna vardı. Şeyh bir kaç derviş ile sohbet etmekte. Bunlardan biri de derviş Kumral idi. (Turgut) ¹⁰⁵

Derviş Kumral, Osman Bey'in rüyasını dinlerken, kalbi duracak gibi oldu. Hızır Aleyhisselam'ın sözünü ettiği genç Bey karşısında, kendisince de malum olan rüyayı anlatıyordu. Rühayı dinleyen Şeyh Edebali gülümseyerek, ruhları okşayan bir ses tonu ile;

– *Ey Osman! Sana müjdeler olsun. Sana ve senin evladına Hak Teala saltanat verdi. Ve dünya alem evladının saltanat güneşi altında ola. Ve kızım Mal Hatun da sana helal oldu!* Şeyh'in koltuğunun altından çıkan ışık böylece belli olmuştu.

Derviş Kumral Osman Bey'e Hızır'ın müjdesini bildirdikten sonra:

– *Ey Osman, sana padişahlık verildi. Bize şükran ne verirsin?* Osman Bey;

– *Ben yazı yazma bilmezem. Kağıt yerine işte bir kılıcım var. Babamdan ve dedemden kalmıştır. Onunla birlikte bir maşrapa vereyim. Birlikte senin olsunlar. Neslin bu nişanı saklasın. Eğer hak teala beni pa-*

dışahlığa erİştirirse benim neslim dahi bu alameti görüp kabul etsinler, köyünü almasınlar.

Osmanlı Devletinin Dervİş Kumral'a delil olarak verilen bir maşrapa ile bir kılıç üzerine kurulduğunu söylersek belki abartmış oluruz ama; Asya'dan göçmüş Türkmen topluluklarının rüyadaki ağaç motifine daha çok itibar ettiğine eminiz. Pir Hacim Veli, bir de Şeyh Edebali, işin içine ağaç da girince... 400 çadırılık bir obadan elbette devlet çıkar!

Halkımızın inançları doğrultusunda; evimizde kullandığımız halı ve kilimlerde “Kozmik Ağaç” ya da “Osman Bey'in karnından doğan Ağaç” ile karşılaşırız

Şekil 59

Halı ve kilimlerde kullanılan bazı “Hayat Ağacı” idogramları.

her gün. Yorgunluktan mıdır nedir, öylece geçiririz. Oysa biraz ailece sohbet edebilsek bütün bunlar üstüne... Evdeki büyük annelerin, büyük babaların anılarını dekilersek! Nice birikimler çıkar ortaya.¹⁰⁷ Biliniz ki, mucizeler devrinin son tanıklarıdır onlar.

Kozmosun derin boyutunda zaman; anlağımızın çok üzerindedir. Bu nedenle de bireyciliğe verdiği önem elbette sağlıklıdır. Ancak bu bireyciliği korkusuzca bütün zamanlara karşı savunarak var olmayı en güzel bir başkaldırı biçiminde bize duyumsatan ve iş bu derin kozmosun içinden çıkan ve zaman kadar derin bir filozof olan Yunus'a göre:

“Sırat kıldan incedir.

Kılıçtan keskincedir

Varıp anın üstüne

Evler yapasım gelir.

Altında gayya vardır

İçi nar ile, pürdür

Varıp ol gölgelikte

Biraz yatasım gelir

Ta’n eylemen hocalar

Hatırınız hoş olsun

Varuben ol tamuda

Biraz yanasım gelir”

Bir sırat köprüsüdür gider inanışlarda. Yağmurdan hemen sonra güneş açtığında su buharlarının oluşturduğu tayf, dilimizde “*Gök Kuşağı*” diye tanımlanır. Bakın bakalım, köprüye benziyor mu! Ondan daha güzel bir sırat köprüsü olur mu! Altında gölgelik var mı, yok mu? İçi neden “*nar ile pür*” olmasın? o renk deryasının!

İnsan doğada görmediği bir şeyi ne algılayabilir, ne düşünebilir ve ne de yeni bir şey tasarımılayabilir. Şamanın abasında da gök kuşağı vardı eski Türklerde. Konu kolayca örtüşüyor. Örtüşüyor da sihrini algıladığı bu köprüden neden korksun ki Türkler! Varıp altına yatıverir işte. (Bkz. *Türklerde Şamanlık* konusu)

Çocuklar bile bilir ki, (çocukluğumuzda bildiklerimizi hep unuturuz, unutmasak keşke!) Gök Kuşağının altından geçen kızs a oğlan, oğlansa kız olur isterse! Demek gök kuşağı kavramı içinde, bulunduğu-

muz konumdan bir başka boyuta intikal etmek gibi bir içerik var. Varsayımımız bu nedenle de, bizim için doğrudur.

Elinize bakın, çatal ve kaşığın tasarımını görürsünüz orada. Gökteki yıldız noktayı, parmaklarımız sayıları oluşturmuştur ilkin.

Kolay değil şeytanla beraber yanmak bir cehen-nemde. Yol ayrımı denemesidir sırat köprüsü. Öyleyse bu yol ayrımı denemesi dünyada yapılacaktır, yani yaşarken: Hacca gidilecek, namaz kılınacak, kurban kesilecek ve diğerleri. Köprüden koça binilip kolayca geçilecek.

Bir kurban bayramından sonra kahvede herkes kestiği kurbanın azametini anlatırken sessizce anlatılanları dinleyen Bektaşî babası, *“Erenler sizin kurban nasıldı?”* sorusuna hiç durmadan, *“Ben kurban kesmedim efendiler!”* der. Bir sessizlikten sonra üsteliler: *“Neden erenler?” “Neden olacak. Üstüne binip köprüyü salimen geçeceğiz, kızdırmaya gelmez garibi!”* deyiverir.

Bütün bunlar, görmesini bilenlerin işidir. Onun için *“Tan eylemen hocalar!”* İnsanlık bu yolla ilerlemiş ve gene bu yolla daha ileriye gidecektir. Öğrenilecek çok şey, gidilecek çok yol vardır daha. Tabulara bir baş kaldırmaya görsün insan. Ne diyor *Kaygusuz Abdal* (Gaybi):

*“Kıldan köprü yaratmışsın
Gelsün kullar gecsün deyü
Hele bir şöyle duralım
Yiğit isen geç a Tanrı!”*

Devleti kuran ağaç, neden sultan kaftanında da yer almasın! Ağaç bu! Kozmik bilgiler ağaçtan sorulur. Padişah da kozmik gücün “*Ruy-ü Zemin*”ı değil mi?

Orhan Gazi Bursa’da imaretler yaptırırken dervişlerin halini teftişe başladı. İnegöl

(Bursa) yöresinde Keşiş dağının aralığında nice dervişler gelmişler, makam tutmuşlardır. İçlerinde bir derviş var, bu dervişlerden ayrılır, dağa gider geyiklerle beraber olur. Turgut Alp O’nu sever, daima O’nun la sohbet ederdi. Orhan Gazi, – *Bu mübarek derviş acep kimin müridi?* Dedi. Geldiler dervişe sordular, şöyle buyurdu;

Baba İlyas müridlerindensiz. Seyyid Ebiül Vefa tarikatındansiz.

Orhan Gazi emretti ki; – *Varın o derviş getirin!*

Gidip davet ettiler, gelmedi. Padişah için de: “Sakın Orhan dahi gelmesin!” dedi.

Orhan Gazi ye durumu bildirdiler. Orhan Gazi gene; “–Niçin gelmez ve benim gelmeme niçin fırsat vermez?” diye haber yolladı. Geyikli Baba cevap verdi:

Şekil 60 ¹⁰⁸

I. Ahmed’in Topkapı Sarayındaki Kaftanı.
Üstü hayat ağaçları ile bezeli.

“– Dervişler göz ehli olurlar.; gözetirler. Dahi vak-tinde varırlar ki, duaları makbul ola!

Bir zaman sonra derviş çınar dalını koparıp omu-zuna koydu. Doğru Bursa Hisarı'nın yolunu tuttu. Padişahın sarayına geldi. Avlu kapısının iç yanında bu çınar dalını dikmeye başladı. Gördüler, hana haber verdiler.

O derviş geldi, bir çınar dalı dahi getirdi, kapıya dikeyor.

Orhan Gazi avluya çıktı, gördü ki; ağaç tamam di-kilmiş. Derviş Han'a doğru:

“– Teberrükümüz oldukça dervişlerin duası sana ve nesline makbuldür, dedi, dua etti. Durmadı, dön-dü kendi mekanına doğru gitti.

O günler çınar'a=kavak derlerdi. Bu nedenle de hala yerinde perişan durumda yüzyıllara ettiği tanıklığın be-delini ödemiş olarak dururken bu kavak ağacı, bulunduğu mekana *“Kavaklı Cadde”* adını ver-miştir.

Şimdilerde cami duvarının dışına itil-miş, üstü kadük ve yıllara dayanan göv-denin kovuklaşmış içini bir de çimento ile doldurmuşlar.

Şekil 61

Geyikli Baba'nın betonlu Kavağı

Gelen giden, adak mumu yakmasın! diye. Sofuluk işte. Geyikli Babanın halkı ile bağıni koparmışlar. Ortodox Sünni ne anlasın bu güçlü bağdan!

Hammer tarihi; Geyikli Baba'nın Osmanlı saltanatının bu ağaç gibi kök salarak dallarını uzaklara kadar ulaştırıp, göğe kadar yükseleceğini söylediğini rivayet eder. Ve dişi ve erkek geyikler içinde yaşadığını, kuşatma ordusunun önünde bir geyiğe binmiş olarak ve elinde altmış okkalık bir kılıç bulunduğu halde savaşa katıldığını bildirir.

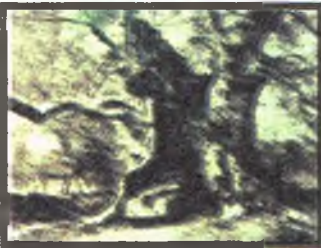
Şekil 62

Bursa yöresi tel kırma geyik motifi. Söz kesmede mendillik olarak kullanılır. Hala, Orhaneli, Onhangazi, İznik gibi ilçelerde bu gelenek geçerlidir.

Bursa'nın alınışı Anadolu'yu ve Horasan erenlerini köklüce etkilemiştir. Çünkü

Bursa'nın alınışında onlar vardır. Tophane yokuşunu çıkarken hemen sağda türbesi bulunan ve Okçu Baba diye bilinen, göğsünü Bizans oklarına siper ederek as-

keri korumakla ün yapmış bir Horasan ereni. Anısına bu gün Okçular Çarşısı ile II. Murat zamanında Şerafettin Paşa tarafından yaptırılan Okçular Şerafettin Paşa Camii vardır.

Şekil 63

Dua Çınarı 1948 deki hali

Semte adını veren ve Okçu Baba'nın da zaman zaman gidip önünde dua ettiği bilinen Dua Çınarı ne yazık ki Ankara asfaltına kurban edilmiş ve "*kendi devrildi*" denilerek yok edilmiştir. 4 Haziran 1948 tarihinde Yapı Kredi Bankası Bursa Şubesinin açılışı ile ilgili olarak Doğan Kardeş Yayınlarınca özel olarak yayınlanmış bulunan Bursa kitabının s.41 de Vedat Nedim Tör'ün yazdığı "*Çınar Hazretleri*" yazısında görüntülenmiş halini burada veriyoruz. Yok edilenin ne olduğu anlaşılsın diye: Şekil 63 ¹⁰⁹

Abdallar zümresinden olup Hak rızası için gaza edenlerden Abdal Murad yerleştiği yerden Bursa kalesini gözetliyordu. "*Devlet başkanlarına hizmet seyri sülukün (tarikatin) yarısıdır*" ahkâmınca Bursa'nın fethinde Sultan Orhan'a çok yardımda bulunmuştur. 4 arşın uzunluğunda ağaç bir kılıçtan başka bir silahı olmadığı halde, kahramanlıklar göstermiş, o tahta kılıcı ondan başka kimse sallayamamış, birliğinin başında savaşırken kılıcıyla kocaman bir kaya parçasını ikiye ayırması ile düşman dehşete düşmüş. İş bu tahta kılıçla bölgeye zarar veren büyük büyük yılanları dahi öldürmekle ün yapmış. Hele ejder başlı topuzu ile, Orhan zamanında nasılsa ortaya çıkmış olan ve dehşet saçan iki deniz ejderhasını ilahi gücü ile öldürmüş, başlarından iş bu topuzdan iki tane yapılmış, biri kendine verilmiş ve de biri de hazineye ayrılmış. Türbesi Uludağ'ın yamacında kireç ocağının üstünde mütevazı bir kaç servi ağacının arasındadır. 1649 da kılıçla beraber topuzların biri türbede imiş. 1884 yılında yerinde olmadıkları anlaşılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman genel inanişâ saygı için Abdal Murad'ın

tekke ve türbesini ziyaret ettiği vakit kılıcın üçte birini kestirip, o parçayı saray hazinesinde Hz. Muhammed ve halifeler ile onların büyük serdarlarının silahları yanına koydurmuştur.¹¹⁰

1396 yılında Niğbolu'da Yıldırım Beyazid'e esir düşen ve esaretten kurtulduktan sonra 1427 yılında başından geçenleri yazan Alman asilzadesi Johannes Schiltberger'in anlattıkları bize ilgi çekici geldi:

“Ben Beyazid nezdinde bulunduğum süre için-

de, Samsun'da heyecan verici, mucizevi, bir olay yaşandı. Şehrin önünde o kadar çok yılan ve engerek vardı ki bunlar kentin önündeki ovayı bir millik daire halinde adeta kuşatmışlardı. Canik (ki buna Samsun'da dahildir), odunu bol, çok ormanlık bir yerdir. Yılanların bir kısmı bu ormanlık bölgeden, diğerleri ise denizden geliyordu. Yılanlar birbirleriyle savaşa girişmeden önce dokuz gün boyunca toplandılar. Bu hayvanların korkusundan kimse şehirden dışarı çıkmıyordu, halbuki bunlar ne hayvanlara ne de insanlara bir zarar veriyorlardı.

Sekil 64 ¹¹¹

Cizre Camii, 13. Yüzyıl. Kapısındaki çifte canavar (yılanlı tokmak)! Demek ki, Anadolu da yaygın bir canavar öykünmesi var. Her halde ille de çift olmalı. Abdal Murad'ın da çift ejder başlı kılıcı var.

Bu sebeple şehrin ve ülkenin hakimi yılanlara dokunulmamasını emretmişti, zira ona göre bunlar her şeye kaadir Tanrının takdiri ilahisi idi. Onuncu gün yılanlar birbirleriyle burun buruna gelip sabahtan güneşin batışına kadar savaştılar. Samsun hakimi ve ahalisi bunu görünce, Bey kale kapılarından birini açtırıp atlı olarak küçük bir grupla şehrin önüne çıktı ve yılanların savaşını seyretti. Su yılanlarının ormanlardan gelenler karşısında gerilediğini gördü. Ertesi sabah yılanların hala orada olup olmadıklarını görmek için tekrar şehrin önüne atla gittiğinde sadece ölü yılanlar buldu. Bunları toplattırıp saydırdı, sekiz bin tane idiler. Bir çukur kazılarak bütün yılanların içine atılmasını ve üzerinin toprakla örtülmesini emretti. Sonra bu sırada Türklerin hükümdarı olan Bayezid'e bir haberci göndererek onu bu hayret verici olaydan haberdar etti.

Bayezid bu olayı şehrin yeniden fethetmişçesine büyük bir talih eseri saydı. O, orman engereklerinin deniz yılanlarını yenmesine seviniyor ve şöyle söylüyordu: *"Bu, her şeye kaadir Allah'ın bir işaretidir, ve ben denize çok yakın bir ülkenin kudretli bir beyi ve Kralı olarak umuyorum ki her şeye kaadir Tanrı'nın yardımıyla aynı zamanda denizlerin de kudretli bir hükümdarı ve Kralı olacağım."*¹¹²

Şekil 65

Alman Marco Polo'sunun yazdığı kitaba kendi çizdiği yılanlar savaşı!

Yazar, 1402
Ankara savaşın-

dan sonra esir olarak Timur'un eline geçtiğine göre duyum olarak aktardığı olay, bu tarihten önce olmuş olmalı. Bizim açımızdan önemi; o günlerin yaşamı içinde abartılı bir ejderha, yılan kavramlarının günlük yaşamı olabildiği kadarı ile etkilemekte olmasıdır. Öyleyse; halısı da, yağlığı da, türküsü de ve kahramanlıklar destanlarında da ve inançlar düzeneğinde yılan, dev, ejderha motifi çaresiz olarak günümüze kadar gelecektir.

Öyleyse artık, *Var Oluşa Yeni Bir Açıklama - Hallaç'a* bakabiliriz:

Hallaç

Gönül gözü ile gördüm
efendimi

Gördüm: “*Kimsin sen?*”
dedi. “*Sen*”

Şekil 66

Ama senin için “nerede”nin yeri yoktur
Senin bağlı olduğun bir yer yoktur.

Akıl seni, zaman içinde belirli bir var oluşun içine
yerleştiremiyor.

İşte bu yüzden bilemiyor senin nerede olduğunu
Sen tek varlıksın tüm “burada” ları kuşatan;

Neredeye yanıt olacak, hiçbir yerde bulunmayan
noktaya kadar,

“*Öyleyse sen neredesin?*” diyor Hallac-ı Mansur.¹¹³

Tek nokta, çeşitli anlayışlardan gelen düşünceleri
gösteriyor. Bu tek nokta doğrudur, kalanı yanlış! O
tek noktayı seçebildiniz mi!

Yazar olarak ben fakir, seçmekten aciz; kafası karışık,
noktaların karşısında her sırra vakıf büyücülerle
çevrili olarak ruhların karşısında oturuyorum! Agap
sofrasında ekmegin bastığı tuz... Dileyen istediği kadar
tuzuma ekmek doğrayabilir!

“Haydi benim eski sadık dostlarım, öldürünüz beni!
 Benim yaşamım öldürülmemden geçer
 Ölümüm yaşamak, yaşamım ise ölmektir!
 Sizden dilediğim son arzu:
 Varlığımın ortadan kaldırılması,
 Bana yapılacak en büyük bağıştır, öldürünüz beni!
 Benim yaşamayı sürdürmem,
 Haksızlıkların en kötüsünü işlemem olacaktır
 Hayatım beni canımdan iğrendirdi
 Bu çürümüş yıkıntılar arasında.
 Öldürünüz, yakınız dayanılmaz kemikler arasın-
 da’ sıkışmış beni!

.....
 Ben bir aile babasıydım, üstelik yüksek sıradan
 Ve süt nineler kucağında torunluk yapmıştım.
 Şimdi tuzlu topraklar içindeki bir mezarın soğuk
 mu soğuk
 Taşları altında kalıbım dinleniyor.
 Benim anam kendi babasını doğurdu
 İşte böyle olağan üstü ana benimkisi!
 Belimden gelen kızlarım bana kardeş oldular
 Ne zamanın geçerli kurallarından bunlar
 Ne de zina ilişkisinden filan!
 Haydi şimdi dağılmış parçalarımı bir araya topla-
 yınız,
 Hava ateş ve sudan billurlaşmış.
 Onları çorak bir toprağa ekip karıştırınız
 Sonra verin hizmetçilerinizin ellerine güğümleri ve
 kablari, akan dereciklerden sular taşıyıp sulasınlar
 toprağımı!
 Göreceksiniz yedinci günün sonunda
 En güzel bir fidan filiz salacak.”¹¹⁴

Kolay iş değil Mansur'dan vaz geçmek. İşte takip ediyor bizi. *"En El Hak!"* dediğinde, derisinden davul yaptıkları söylenir. Sarsılıvermiş Tahran çarşısı bu söylemden! Sanki günümüzde de *"Mansur Darı"* sarsmıyor mu gene bir yerleri!

Bize sorarsanız: *"Niçin hep beraber ve uyum içinde yaşamayalım? Hepimiz aynı yıldızlara bakıyoruz, aynı gezegenin üzerinde yol arkadaşlarıyız ve aynı göğün altında yaşıyoruz. Her bireyin herhangi bir yoldan son gerçeği bulmak için uğraşmasının ne önemi vardır. Varlık sorunu o kadar büyüktür ki, tek bir yanıtı giden bir tek yolun bulunmasına olanak yoktur."*

Ne yılan var ne de ejderha. Her şey çok soyutlandı.

"Haydi şimdi dağılmış parçalarımı bir araya toplayınız!" diyor, Mansur.

Uğraşalım bakalım, parçalar bir araya gelecek mi?

Daha önce Orion takım yıldızının nasıl oluştuğunu, taurus (boğa), Toroslardaki çobanı anlatmıştık. Mansur'la birlikte karşımıza, Tanrıça Mithra ve Zerdüşt kültü ile, bundan çokça etkilendiği anlaşılan Yezidilik çıkmaktadır ki; konu gide-rek zorlaşmakta.

Önce yukarıdaki resimler-i açıklamaya çalışalım. Alıntı yaptığımız Mimar Sinan dergisinden öğreniyoruz ki; bu resimlerin ilki, Romanya ve ikincisi de Budapeşte'de bulunan ikonalara aittir.

Şekil 67a

Şekil 67b

Bu Mithra ikonaları bizi nerelere götürüyor?

İlk iki ikonada Mithra boğanın üstüne çıkmış ve sol eliyle boğanın başını yukarı kanırtırken, sağ elindeki bıçağı hayvanın şah damarına saplıyor. Ve boğanın

Şekil 68

hayalarına ise bir akrep yapışmış. Hemen yanında bir yılan. Yine Mithra'nın ayakları altında bir yılan. Bu hayvanlar kozmogonisi; Zodyak takım yıldızlarının simgesi değil mi? Orion'nu da (Kutup Yıldızı) Scorpion (akrep) kovalamıştı. (Bkz. *Orion* bahsi)

Evrendoğum bilgisi, ister Doğu'dan Batı'ya ve isterse tersi; bizi gelip gelip bu takım yıldızlarına doğru götürüyor.

Demek ki; "*Hangi burçtansınız?*" sorusu pek de boşuna değil! Hallaç neden "*En-El Hak!*" olmasın ki? Zaten daha önce de "*Ehl-i Hag*" diye kendilerini tanımlayanların Pir Divar'ının nasıl yürüdüğünü görmemiş miydik!

Tanrı Apollo ile aşık atan Orion -arkaik Yunan da onion (kuzey)-, artık ister kutup, isterseniz demir kazık deyin, takım yıldızı bahçesindeki yerini almış ve insanlar da bu yıldızlara bakarak Babil Kulesi'nden kaderlerini öğrenmeye yeterince yaklaşmışlar ve Tanrı

tarafından da birbirlerini anlama konusunda engellenme cezasına çarptırılmışlardı.

Bütün bunların ana unsuru olarak karşımıza çıkan yılan bize; kendini yenilemesi nedeni ile ölümsüz ve bu niteliği ile de ayın doğurganlık ve gizemciliğini de içererek gizli bilgilerin kapısını ya da bu bilgileri içeren her türlü var oluşun da bekçisi olarak karşımıza çıkmakta idi..

Diğer açıdan ise yılan erildir. Evrendoğum yu-murtasını döller, yerlig (Türkler de), Ölüler cenneti (Mısır), Cennet (Hıristiyanlık, Musevilik, İslamiyet) bekçisidir. Gizli bilgilerin sahibi olarak da sağaltmacıdır.

“Ne yılansın sen!” diye parlak bir çözümü öneren arkadaşlar arasındaki bu sıradan cümle dahi, bize; Yılanın aynı zamanda Şeytani bir zeka taşıdığının korteksimizdeki geçmiş kültür izlerinden başka bir şey değildir.

Konuya devam edelim ve bakalım Zerdüşt ne diyor? Ateşle oynamaya bu denli meraklı bu Tanrı adamı ve neden Nietzsche’i bu denli etkilemiş ve *“Zerdüşt Böyle Dedi”* diye kitap yazmaya neden olmuş?

Deli

“O deliyi duymadınız mı? Tanla kalkan, fener yakıp Pazar yerine koşan, durmadan bağırان: *Tanrıyı arıyorum! Tanrıyı arıyorum!* Tanrıya inanmayan bir nice kimse vardır o sıra, bir gülüşmedir kopar. Biri: *Ne, Yitirmiş mi?* der. –*Çocuk gibi yolunu mu yitirmiş?* der bir başkası. –*Yoksa saklanıyor mu bizden? Yolculuğa mı çıkmış?* Göçmüş mü yoksa? Bu düzen üzre bağrışırlar, gülüşürler. Deli ortalarına dalar, onları bakışları ile deler.

– *Nerde mi Tanrı?* diye bağırır. Söyleyeyim: *Öldürdük Onu. Sen, ben, hepimiz O’nun katilleriyiz. Peki bunu nasıl yaptık? Nasıl yutabildik denizi? Bütün çevreni silmek için süngeri kim verdi bize? Yer yuvarlağını güneşten boşlamakla ne yapmış olduk? Şimdi nereye gidiyor? Biz nereye gidiyoruz şimdi?.. Soluğunu duymuyor muyuz boş uzayın?*” Yine derler ki, o gün deli, bir çok kiliseye girer, *Tanrıya Sonsuz Ağıtını* okur. Dışarıya çıkarılıp sorguya çekildikte hep şöyle karşılık verdiği söylenir: *“Tanrının mezarlarından, türbelerinden başka nedir ki bu kiliseler?”*

Nietzsche yazdığı bir öyküde böyle bağırır deliyi.¹¹⁷

İnsanlığın Tanrıyı arayışı çok binler yılı önceden devam eden bir çabadır. Ve insanlar ilim dairesine girdiklerinden beri de giderek göğün erişilmez yüksekliklerine çekilmektedir yüce Tanrı.

Ve Zerdüşt'ün tanrısı ile MÖ. 762 yılında tanışmıştı Türkler. Çin elçisinin tanıklığına baş vuralım bakalım; nasıl olmuş?

Çin İmparatoru Tai-ping Hsing-kuo saltanatının sekizinci yılı beşinci ayında saray görevlisi Wang Yente'yi Uygurlar nezdinde elçiliğe atamıştır. Bu elçinin yazdıklarından öğreniyoruz ki; devlet arşivi olarak kullanılan *"kulenin arkasında bir mani manastırı vardır. Rahipleri kendi kanunları tarafını tutarlar. Kendi dışındakilere Yabancı doktrin derler."* diyor.¹¹⁸

Uygurlar Mani-ahizmi 762 tarihinde Böğü Kağan zamanında devlet dini olarak kabul etmişlerdi. Wang Yente:

"Orada Mani tapınakları ve kendi dinlerine göre ibadet eden dindar Acemler de var; Budizm'in kutsal kitaplarının sapık öğretiler olarak adlandırdıkları budur." 745

yılında bu tapınakların adı "Ta-Tsin" olarak bir فرمانla değiştirilmiş. Mansur'un Ta-Sin'i buradan mı geliyor acaba?

Şekil 69

Uygur Hükümdarı Böğü Kağanın 762 yılında Mani dinini kabul edişini simgeleyen minyatür. Baş rahibinin elini sıkıan askeri giyimli kişi Böğü kağan, altındaki kanatlı figür ise. Kağanın KUT'udur.¹¹⁹

M.Ö. VII. Yüzyılda yaşamış olan Zerdüşt, İran'ın Yazdan bölgesinde adına Yezd dediğı bir kent kurar. Öğretilerini bu kentten yaymaya başlar.

Zerdüşt'e göre iyi ve kötü arasında sürekli bir savaş vardır. Bu nedenle de insan ruhu bu iki ayrı gücün savaş alanıdır. İyiliğı *Ahura Mazda*, kötülüğü ise *Ahriman* temsil eder. Bu iki gücün savaşı sonucu hangisi üstün gelirse insan o yana eğilim gösterir. Zerdüşt'e göre evrenin yaratıcısı, iyilik tanrısı olan Ahura Mazda'dır. Bu Tanrı insanlara kötülük etmeye çalışan, sapık kardeşi Ahriman ile sürekli bir savaşım içindedir.

Ahriman yönetimi altında bulunan şeytanlarla (Dalevalarla) Ahura Mazda'nın iyilik melekleri (Ahuralar) karşı karşıyadırlar. İyilik ve Göğün Tanrısı ile, yeraltı ve cehennemın Tanrısı arasındaki bu savaş ikisi arasındaki yeryüzü üstünde geçer.

İşte bu düşünce, günümüzde algıladığımız anlamda ve Zerdüşt'den sonra da gelecek olan tek tanrılı semavi dinlerde de ortaya çıkacak olan *Şeytan*'ın ilk gerçek kimliğidir. Şeytan'ın doğum belgesindeki imzanın Zerdüşt'e ait olduğunu söyleyebiliriz böylece.

Zerdüşt o devirde var olan çok tanrıcılığı Ahura Mazda'nın tek yüce Tanrı sayıldığı tek tanrıcılığa çevirmeye çalışmıştır. Bu karşı çıkışı perdelemek için arka planda Mithra'nın kişiliğini muhafaza etmek zorunluğunu duymuştur. Kanlı kült boğa kurban edilmesini yasaklamıştır. Çünkü Zerdüşt'den önce ilk mazdeizm; Ahura Mazda'nın başkanlığında Mitra ve Anahita (Kybele) tanrılar üçlüsü ile ikinci derecede

tanrılar ve iyi ve kötü ruhlar şeklinde bir dini yapı vardı.

Zerdüşt ise reformist bir tarımcı olarak ortaya çıktı ve yerleşik bir toplumun gereksinimleri açısından kanlı kurbanı yasakladı. Böylece yeni din ekonomik ve toplumsal bir temele oturmuştu. Zerdüşt'e göre dünya sürekli evrim demekti ve insan sürekli evrim içinde olmalıydı.

Ancak Mithra'nın ölümsüzlük Haoması olarak kabul ettiği öküzün kanının reddi Zerdüşt'ün Belh'deki mabette öldürülmesi sonucunu getirmiştir.

Ahuna Mazda-Mithra-Anahita (Kybele) üçlü tanrı heykeli. İlk dönem Mazdek kültürü. M.Sıraç Bilgin, eserinde (bize göre zorlama ile) bir Kürt kültürü olarak tanımlama ve kanıtlamaya çalıştığı Zerdüşt ve Mazdek kültürünü önce Medlere sonra da Medlerin Kürt olduğu düşüncesine oturtmak istemektedir. Kanıt olarak da kendi nezdinde olduğunu ifade ettiği heykelin fotoğrafını yayınlarak, bu heykelin Ehli-Hagh tarikatı mensuplarından Aji Dahaka ait olduğunu savlamaktadır ki, bize göre olumsuzdur. *Strabon'dan Al Haberi* başlık

Şekil 70

Ahuna Mazda - Mithra - Anahita
(Kybele) üçlü Tanrı heykeli.
İlk dönem Mazdek Kültü.

altındaki bölüme bakarsanız; Aji'nin ne olduğu tarafımızdan açıklanmıştır. Fotoğraftan açıkça bellidir ki; Ahura Mazda'nın başkanlığında diğer iki tanrıça da aşağıda ayakları oluşturmakta ve her üç tanrı iki taraftan Mazda'ya doğru yılanlar ile bağlanmaktadır. Bu denli bir kültür objesinin insanlığa ait olduğu gerçeğinden hareketle, burada kullanma hakkını kendimizde gördük.¹²⁰ Çünkü bu üçlü tanrının adı *Diane*'dir.

Mazdek dininin Türkçe'ye bazı katkıları olmuştur. Zerdüşt'ün iblisi olan daleva; "*İblisçe plan anlamında=dalavere*" şeklinde kalmıştır dilimizde bize göre. Elbette argoda. Yoksa bu sözcüğü: (İtl. Il Dare e l'avere-alış, veriş, alacak, verecek) sözcüğünün, İl'in atılması ile halk ağzında dalavere, dalavera'ya döndüğünü savlayanlar da vardır.¹²¹ İnsaf ile düşünmek gerek. Bu toplum inançlarını etkileyen unsurlar batıdan mı gelmiştir, doğudan mı? Yani Türkler en çok İtalyanlarla mı ilişkide olmuşlardır, İranilerle mi! (Denizcilik terimleri hariç)

*Dağdan kütür kütür bezen indirir
İndirir de ateşlere yandırır
Her evin devliğin öküz döndürür
İreçberler hoşça görün öküzü*

*Öküzün damını alçacık yapın
Yaş koman altında, kuruluk sepin
Koşumdan koşuma gözlerin öpün
İreçberler hoşça görün öküzü*

*Pir Sultan'ım der ki kaynar coşunca
Tekne hamur kalmaz ekmek pişince
Adem Ata öküzün çifte coşunca
İreçberler hoşça görün öküzü*

Öyle anlaşıyor ki, Pir Sultan Abdal, Adem Atanın öküzüne gösterilmesini istediği özen ile, Zerdüşt'ten pek geri kalmıyor.

Zerdüşt'den sonra başlayan üçüncü mazdehist kültür tekrar çok tanrıcılığa dönmüş ve Zerdüştçülük ve Manicilik reformcusu olarak ortaya çıkan devrimci İran'lı Mazdek ya da Mazdak, İranlıların dinsel inançlarını kaba kamulcu bir inanca dönüştürmüştür. MÖ. V. yüzyılda toplumsal ekonomik ve dinsel bir reforma girişerek havanın, suyun, ateşin bütün insanlarca eşit olarak paylaşıldığı gibi, malların ve mal sayılan kadınların da bütün insanlarca eşit olarak paylaşılması gerektiğini ileri sürüyor ve *"Ben Zerdüşt dinini yenileştirmek için gönderildim"* diyordu.¹²²

Bu kaba-kamulcu düşünce akımı İsmailiye kolunu da etkilemiş ve bu kolun en ünlü ismi Alamut Kalesi şeytanı da denilen Hasan Sabbah; Haşhaşinler denilen ilk İslami terör örgütünün başı olup çıkmıştır. Buralara kadar gelen Hristiyan Cizvit Papazları yolu ile de Haşhaşinler'in örgütlenme yapısı Sicilya'ya taşınarak mafyanın temelini oluşturan bir örnek biçiminde günümüze kadar gelmiştir.¹²³ Bu arada Haşhaşin savaşçılarına *"dai"* dendiğini ve bu sözcüğün de dilimize *"dayı"*, *"kabadayı"* olarak girdiğini belirtmeliyiz.

Ve I. Kavad, Pers İmparatoru, Anadolu'nun doğusunu, Mezopotamya'yı MÖ.500 yıllarında istila ediyor ve inandığı Mazdek dini gereğince hareket ediyordu. Yani her türlü malın ortaklaşa kullanılması gibi devrimler yapmasına karşılık, hızını alamıyor ve kadınları da bu mal ortaklığı içinde görüyordu. Ne

olduğunu pek bilmiyoruz o günler bu mal ortaklığı için halkın tepkisini ama; bu gün hala kadın-kız satıcılarına: “*Kavad!*” dediğini biliyoruz Anadolu halkının. İmparator 2500 yıldır yaşıyor aramızda!

Bellekteki bu anılar, Osmanlı’nın da Bektaşileri; “*Mum söndürmek!*” gibi çirkin bir şekilde suçlamasına bahane oluşturmuş ve yönetim hatalarını perdeleme siyasetine alet edilmiştir. Çünkü, Şeyh Bedrettin gibi Rafiziler “*yarın yanağından gayri*” her şeyde ortaklık ve paylaşım gütmüşler ve Bektaşilik kamulculuk akımından haylice etkilenmiştir.¹²⁴ Üstüne üstlük, daha önce gördüğümüz gibi, kurdukları devleti Osmanlı’nın dönme ve devşirmeleri ile Araplara kaptırmış olmanın ve gördüğü kötü muamelenin getirdiği haklı tepki ile Anadolu’da sık sık halk hareketleri meydana gelmiştir.¹²⁵

Dinin kitabı olan “*Zend-Avesta*” ya inananlardan bir kısmı da Hristiyanlık etkisinde yeni bir kol oluşturmuşlar ve tarikatlarına da Zındikiye demişler ve Zend’e inanan=zendek=zındık=din dışı! tanımlaması ile dilimize İslamın bir reddi biçiminde geçmiştir. Konu bu kadarla kalsa iyi... Ama etki devam ediyor ve... Adı geçen eserden devam ile biraz bilgi alalım;

“... *Mal insanlar arasında ortaktır. Çünkü insanlar tanrının kulları ve Adem’in çocuklarıdır. Her biri ihtiyacına göre ötekinin malını kullanmalı, hiç kimse bu haktan yoksun kalmamalıdır. Herkes malca eşit olmalıdır. Mazdek’in bu sözleri üzerine herkes malını ortaklığa koymuştu. Mazdek öldürüldükten sonra... her yana dağıldılar. Her kentte başka bir ad aldılar. Batıniler onlarla beraber oldu.*”

Fatih Sultan Mehmed bir gün saraydan çıkıp ata bineceği sırada bir kalender *¹²⁶ keşköl* ¹²⁷ uzatarak sadaka ister. Padişah çıkarır bir altın verir. Derviş:

– *Padişahım! Ben senin kardeşin olayım da bir altın veresin. İnsafa sığar mı?* der. Saltanat için kardeşlerinin katli konusunda “*Kanunname*” çıkarmış Fatih ilgiyle sorar:

– *Neden benim kardeşim oluyorsun? Kalender:*

– *Adem evladı değil miyiz?* deyince, Fatih rahatlar ve:

– *Hele şu altını al, git. Eğer öteki kardeşlerimiz duyacak olursa, hissene bu kadar da düşmez!* ¹²⁸

Batını yoruma sahip derviş ile, padişah arasında artık bu kadarcık bir fark olsun!

Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık’tan önce Helen ve Roma Dünyası ile saydığım dinleri de etkileyen bu din, tartışmalarına günümüzde dahi tanık olduğumuz izlere sahiptir.

“*Üç yüzlü Diane’nin muhterem tapıcılarını*” kendi hallerine bırakarak biz yolumuza devam edelim.¹²⁹

Melek Tavis

Gerek gelin başı ve gerekse de Melek Tavis'u, yazımıza konu olan "Çifte Şahmeran Cam altı" eserle karşılaştırırsanız eğer; eserdeki kuşlarla ne kadar benzediklerini görürsünüz! Artık iyilik mi, melek mi, giz mi, şeytan mı? Yoksa gizli bir başkaldırı mı?

Zerdüşt Yezdan yöresinde Yezd kentini kurmuş ve bu kentte yaşayanların da ül-

Şekil 71

"Tavus Gelin Başı" Yeterince sır dolu olduğu yetmezmiş gibi, mor yemeni ile örtünüp bir daha sirlara bürünmüş. Taç üstündeki kırmızı, yeşil, mavi, taşlar halkın renk kültüründe önemli simgelerdir.

kemizde Batman, Beşiri, Kurtalan, Mardin; Midyat, Nusaybin, Savur, Diyarbakır; Bismil, Çınar, Ş.Urfa; Viranşehir, Ceylanpınar yörelerinde yoğunlaşan ve ülkemizdeki sayıları 60 - 70 bin, Kuzey Irak'da 400.000 bin, Suriye 20 bin, Azerbaycan 80 bin ve Avrupa ülkelerinde 125 bin kişi olarak toplam yakla-

şık 750 bin kişi Yezd'den geldiklerine inanarak Yezidi sanını aldıkları sanılmaktadır.

Bir farkla ki, bu kişiler Yılanla simgeleştirdikleri *Şeytan*'ı ilah olarak kabul etmekte ve Zerdüşt'ün ateşini de kutsal olarak gördükleri için, namazları güneşe doğru olup, İlahları Şeytan'dan söz ederken adını ağzına almaz ve “*O bildiğin*” ya da “*Cahiller ile mecnunların telin ettiği*” ya da “*Melek Tavus!*” diye isimlendirirler.

Şekil 72
Melek Tavus. 131

Şeytan, insan yaşamının önemli bir kültüdür. Göstermek istediğimiz budur. Kur'an da dahi, Şeytan'ın Kainat gününe ertelendiğine dair ayet vardır. “*Beni erte!*” demiştir. Tanrı da O’nu “*Tavusu!*” son güne kadar ertelemiştir. Üstelik, “*İnsanlar üzerinde tasarruf hakları olarak!*”

Sufi kültürde şeytana hoş görü ile bakılır. Çünkü insana secde etmeyi red etmiştir.

Kadir-i Mutlak bir şey biliyor ki yapıyor. Hikmeti hüdasından sual olur mu?

Bektaşî babası ufak bir teknede yolculuk ederken birden patlayan fırtına ile çok korkmuş. Yanında bulunanlar da sakinleştirmek için her halde “*Erenler Hüdanın kerem-i hikmetidir, korkacak bir şey yok!*” derler. Erenler de: “*Ben de ondan korkarım ya*”, demiş, “*Ya kerem-i hikmetinden bizi balıklara yem etmek geçiyorsa!*”

Anlaşılan Bektaşî babasının tanrının hikmetlerine pek güveni yok!

Öyleyse Şeyh Adıyy de “*Mushaf’a Reş*” (Kara Kitabında) neden insanlara Melek Tavus (Şeytan) ile vahdete varılmasını öğütlemesin ki? ¹³²

Bu arada konu ile ilgili olduğu için, Ateşi kutsal bilen ve çeşitli aşamalar geçirmesine karşın hala güneşe doğru dönüp ateşi kutsayanların ateşin her şeyi temizlediği inancının, bazı toplumlarda ölülerin yakılması geleneği olarak yerleştiğini ve yeniden dirilmeye inanan toplumlarda ise; ölüyü toprağa gömmeye geleneğinin geliştiğini belirtelim.

Ateşle bu kadar oynadık durduk, mitolojik olarak nasıl bulunmuş bu ateş?

Ateşin elde edilişini bildiren en eski insanlık anıları Kafkaslara bağlıdır. Abhaz halkının ataları, ateşin yararlılığını ve onun ilkin saldırgan canlılara karşı en etkili savunma silahı olduğunu anlayarak, lavdan veya tutuşan petrollü topraktan ya da onların tutuşturduklarından parçalar alarak elde etmişlerdir. Mitleşen anılarında Daw=Dawı’lardan (Kafkas dağı devlerinden) bir ateş parçası kapıp Abhazlara Primetse’nin getirdiği anlatılır.

Abhazcada Primetse-Primtse=Ateş tutan, Ateş tutan öncü anlamına olup Apımetse de=en öndeki ateş tutan anlamındadır. İşte Yunanca Promethe ve Epy-methe budur. İkinci isim ise, Yunanda Promethe’nin kız kardeşi sanılmıştır.¹³³ Uyuyan Dav’ın kulağından atıyla geçip ilk ateşi insanlara getiren Primatse, Yunanlı tarafından Promethe’ye dönüştürülmüş olmasın sakın!

Bu arada Asya sözcüğünün kıta adı; Herodot'un bildirdiğine göre Promethe'nin karısının adı olarak Yunanlılarca verildiğini ve Anadolu sözcüğünün ise; Doğu Roma İmparatorluk topraklarının yönetim paylaşımında Konstantinos Porphyrogenetos adlı imparatorun harita üzerinde bulunan Natoli nin söylenişinden dilimize hediye olduğunu öğreniyoruz.¹³⁴

Huzurun Tarlaları

“Aydın niteliğini taşıyan kişinin ister dini, isterse siyasi her türlü peygamberi objektif açıdan eleştirme cesaret ve yeteneğini kendinde görebilen kişi olduğu; bunun dışında kalanların düşünme yeteneğinden yoksun konformistler olduklarına dair” ¹³⁶ kesin kanaatımı belirttikten sonra, konumuza girelim.

Yaşam “Ekmek” e bağlı. Ekmek ise (Toprak) aslanın ağzında. Öyleyse dinler de, toprakla doğrudan ilişkili göklerle insanoğlunun iç içe olan yaşamının bir öyküsüdür dersek, yanılmış olmayız.

Yerle gök arasında kendini çokça yalnız ve zavallı olarak algılayan insan yaşam savaşı verirken; soyunun devamına dair korunma isteklerini zaman boyutunun dışında, insan üstü varlıkların cirit attığı esrarengiz bir alemden umarlı olarak, kendi zamanı içindeki dünyaya bir takım varsayımsal değerler manzumesini (kurgusunu) ithal etmek yoluyla; ruhundaki boşluğu doldurmağa çalışmış ve çalışmaktadır.

Öncesi ve sonrasını bilemediği bu “İki Kapılı Handa” hiç bir şey tam ve mükemmel değildir çünkü.

Mistik alemin karşılaştırmalı tarihi Şamanlık kurumu ele alınmadan yazılamaz. Şaman'ın vecdi - kendini kaybedercesine ilahi aşka dalma - denemesi özgün, mistik bir denemedir. Şaman semaya tırmanır. Tanrı ile karşılaşır, konuşur. Böylece geçici olarak ve sadece ruhen dahi olsa; mitolojik Ata'nın durumunu kazanır. Çünkü şaman, sihre ve esrara vakıf olandır. Yani şamanın vecdi (kendinden geçip dünyayı unutma hali) Sükut; ölümden önceki ilk firdevsi (cennet, cennete uçuşma) denemesi olmaktadır.

Hz. Muhammed de Mi'rac-ün-nebiyy ile göğe çıkarak (ağarak) bir büyük mucize sahibi olmuştu. Arş-ı Ala'nın (Cennetin) hemen altındaki siret-i Münteha'ya (altıncı kat) kadar gelebilmiş ve Tanrı ile oradan konuşmuştu. Cebrail, büyük beyaz bir horoz olarak hemen Tanrı'nın oturduğu tahtın yanında duruyordu.

O nedenle halkımız adak kurbanı olarak horoz (Cebrail) kurban eder ölmüşlerine ulaşsın diye. Eyüp Sultan Külliyesi etrafında sadece horoz satılırdı bir zamanlar.

Her dindar insanda ortak güdü, olabildiğince varlığını borçlu olduğu Tanrı'nın ve doğa üstü varlıkların yanında yaşayarak bir kutsal evrende ömrünü geçirmektir.

Semavi dinlerden çok önce var olan sihir ve büyü de dinlerle beraber yaşamaya devam etmektedir. Çünkü cinler ve ölmüşlerin ruhları, zaman dışı dünyanın o esrarlı sakinleri dünyamızı çokça ziyaret etmekte ve insanları yakalamaya çalışmaktadırlar. Meczuplar onlardan değil mi?

Bu kadar nazarlık, kurşun dökme, fal ve muska müşterisi nedendir sanıyorsunuz?

Bir devlet kötü yönetildi mi, halk da fakr-u zaruret (yokluk) içine düşer. Dünya nimetlerinden yeterince yararlanma olanağını yitiren halk çaresiz olarak; ortak hafızasında var olan Samanlara müracaat eder. Yani şeyhler, şihlar ve tarikatlar. Artık huzuru, zamanın dışındaki dünyanın tarlalarında aramağa başlar.

*Zamanın içindeki dünyadan
Zaman dışındaki aleme bakarak
Huzurun tarlalarında
Çift sürüyorum.
Esrara vakıf olanlar
Ve sihirbazlarla çevrili olarak
Ruhların karşısında oturuyorum.
Ne dersiniz, yanıma gelip
Benimle oturmak istemez misiniz!*

4. Bölüm

im

Hız. Süleyman

*Ol demde uyandı batın çerağı
Rehberim boynuma bend etti bağı
Ücer adım ile attım ayağı
Koç kurban dediler inana geldim.”*

Şahiya

Nedir bu Mühr-ü Süleyman ki, karşımıza çıkıp duruyor!

SÜLEYMAN BIN DAVUD: (Hazreti Süleyman Peygamber) Kitab-ı Mukaddes (Tevrat) deki peygamber. Kur'an da da kendisinden çokça söz edilir. “İslami menkıbelerde ilk planda bir şahsiyettir. Arap tarihçilerinin sözlerine göre, dünya hakimi 4 büyük şahsiyet vardı: İkisi, *Nemrud* ile *Buht Al Naşar* kafir, ikisi de, *Büyük İskender* ile *Süleyman* mü'mindiler” 139

Şekil 73

Dövme bakır kahve tepsisi
Yaklaşık 150 sene.
Mühr-ü Süleyman, Ortada Lotus
çiçeği, üçgen dışında ise
haşhaş simgeleri.

Bir mührü incele-yelim dedik, karşımıza kimler çıktı. Nemrud ile Al Naşar'ı bir köşe-ye bıraksak bile Büyük İskender'i nasıl bira-kalım. Kur'an da-Es-hab-ı Kef Suresi'nde

Şekil 74
Bergama suyu motifi ile çevrelenmiş¹³⁷
Hayat suyu vazosunda çerağ.¹³⁸

adı geçen Zülkarneyn değil mi! Şu ünlü Ye-cüc, Me-cüc konusu. Şimdilik belirtmekle yetinelim. Konu ilerledikçe ne gibi bir geçmişin bizi izlediğini göreceğiz. Biz konumuza dönelim.

Hız. Süleyman büyü ve insan üstü güçlere sahipti. Öyle güçlere sahipti ki, “Ürdün şehri yatağından da-ha derindi” ... Kur'an da sık sık zikredilir ve Allah'ın gerçek bir resulü bir nebi olarak Peygamberin bir nü-munesi olmak şerefini İskender ile paylaşır. -Büyük İskender'in bir peygamber örneği olduğunu böylece öğrenmiş olduk-¹⁴⁰ Allah O'na gizli bilgiler ihsan et-mişti. Kuşların ve hayvanların dilini biliyordu. Fırtına O'na itaat ederdi. Rüzgarın sabah gidişi bir ay, akşam dönüşü de bir ay idi; erimiş bakır kaynağı da O'na sel gibi akıtılmıştı. (Kef Suresinde Büyük İskender de ak-lı yeterince çalışmayan milletten iki dağın arasına dökmek için erimiş bakır istemişti!) İsteği üzerine, bütün arzularını yerine getirmek için şeytan taifesi emrinde bulunmakta idi. Onları inci avında kullan-mıştı.

Başımıza bir de inci konusu çıktı. Mushafa Reş - Yezidiler'in kitabında, Tanrı yarattığı kuşun sırtına büyük beyaz inciye yerleştirmişti. Afrodite'de bir isti-

ridye kabuğu içinden beyaz bir inci olarak deniz köpüğünden... Kızlarımızın adı inci, gerdanları süsleyen inci, Şeyhülislam Dürriyade –dür=inci–, Ziya Paşa; “*Bi baht olanın bağına bir katresi düşmez - Baran yerine dürr-ü guher yağsa semadan!*” Yağmur yerine gökten inci yağsa bahtsızın bahçesine bir tanesi düşmez diyor. Niye başka şey değil de inci? İnci; saflık, güzellik, dokunulmamışlık (bekaret!) simgesi de, ondan mı? Ziya Paşa bahtsızdan söz ediyor, yoksuldan değil.

Cinler Süleyman Peygamberin istediği gibi çalışmaya mecbur edilmişlerdi. Elbette Allah tarafından. Yoksa cehennem azabı ile tehdit ediliyorlardı. Orduları insanlardan, kuşlardan ve cinlerden meydana gelmişti. Seba Melikesi Belkıs ile arasındaki öykü ayrı bir konu. Ancak Melike’nin dadısı Serafin dadı Ecesinden aldığı emri Süleyman’a ulaştıracağına dair yemin ederken; “... *Sabahları bize haber veren o ateş gözülü kutsal kuş, Horoz üzerine yemin ederim ki!*” diyordu. Mirac da horoz, Belkıs ile Süleyman da horoz, Mithra kültüründe boğa kurbanında hemen Mithra’nın omuzunda oturan horoz, Kybele’nin simgesi horoz, Roma Partenonunda ki kiska kutusu horoz.

Bir cümbüştür insanlık kültürü. O kadar iç içe ki... Üstelik Serafin dadı horoz üstüne yemin ederken haberleşmeyi Hüdhdü ku-

Şekil 75
Gelin çevre kenarı horoz.

şu sağlıyordu! Keloğlan Zümrüd'ü Anka kuşuna biner Kaf Dağı'na gider. Eurynome güvercin donuna girer, durur mu, Hacım Bektaş da güvercin donuna girer, Karaca Ahmet de doğan kuşuna. İran da simurg, Yunan da Phoneix, Anadolu da kazlar, turnanın avazı Hz. Ali'nin avazı değil mi? Süleyman Peygamber kuşların dilini mi biliyordu? Bilmeyen mi var!

Ya Süleyman Mabedi'nin yarım kalması... Üstelik cinlerini kullanmıştı inşa işlerinde. İnşaatin gece yarılardan sonra tamamlanması gayreti ile çıkarak-kalfa-usta üçlemesinin Masonic locaların gizi arasına girmesinin nedeni belki de budur.

“Mabedin ortasında mesai süresince 3 meşale yanar. Birincisi akli, ikincisi güzelliği,

Şekil 76

Yeniköy yazmasında horozlar, çarkı felekler

üçüncüsü de kudreti ifade eder. Üstadı Muhterem ve Nazırlar meşaleleri yakarlarken gerekli açıklamalarda bulunurlar. Bu meşaleleri birleştiren bir hat üçgen teşkil etmez, bir gönyenin de çizildiği benimsenemez, çünkü birbirine amut olan iki hat eşit uzunluktadır. Hakikat ta bu 3 meşale bir karenin 3 ucunda yanmaktadır. Karenin 4. Ucu boştur, bunun doldurulması ve karenin tamamlanması gerekir. Karenin 4. Meşalesi mason kardeşin ta kendisidir. Mason, karenin 4. Ucunda yer alınca, 4 meşale üzerinde kubbenin, mini-kubbenin inşası gerçekleşebilir. Hakiki ma-

son akıl, güzellik, kudretle mücehhez olunca nefsinde kubbeyi inşa etmiş olur, kendi bünyesi içinde ulvileşme olanağını bulur. Mikrokozmosta sağlanması beklenen amaç bu suretle gerçekleşir.”¹⁴¹

Hız. Süleyman öldüğü zaman esasına dayanıyordu ve bir tahta kurdu bu desteği kemirip, vücudu yıkılıncaya kadar kimse O’nun öldüğünü anlamadı. Cinler ancak o zaman O’nun için çalışmayı bıraktılar. Yani bağımsız kaldılar.

Eyvah ki eyvah! Cinler, zebaniler tutsaklıklarından boşandılar ve de boşlukta dolaşıyorlar öylece! Peygamberdi ama, Süleyman da insandı. Demek ki cin taifesi insanlara alışık! Kendinize dikkat edin.

Cinleri yönetmeyi bilmiyorsanız, onlar sizi yönettir, hiç değilse onları denetlemeyi öğrenin. Şeyhler-şihlar ortalıkta boşuna dolaşmıyor. Üniversiteli genç kızlarımız bile, TV.’ler de göz yaşları içinde *“Cinlerimi üstüne salarım! diye korkuttu da, beni öyle koynuna aldı.”* demiyor mu?

Masonlar da Süleyman’ın mabedini hiç değilse insan unsuru içinde tamamlama gayretindeler. Doğuyu anlamakta zorluk çeken şu Batılılara ne oluyor? Eric Fon Daniken de, Tanrıların Arabaları adlı kitabında, Süleyman Mabedi ile Aztek lerin güneş mabetleri arasında benzerlikler arayarak uzaylı ziyaretçilerin taktibinde. Uçan Hollandalı ne de olsa!

Gelelim Süleyman’ın mührüne. Derler ki, O’nun bu sihir gücü, üzerinde Allah’ın –ismi azamının– hak edildiği bir tılsımlı yüzükten geliyordu. Başkaldırıcı şeytan yüzüğü çalar ve Hız. Süleyman’ın tahtına Süleyman suretinde oturur tam 40 gün. Nasılsa yüzüğü

denize düşürür de, Süleyman da bu sürgünden, yüzüğü yutan balığın karnını yarararak denize dalıp, yüzüğünü geri alır da tahtına geri döner. Süleyman'ın müşrik olması nedeniyle cezalandırılması, karısı Sayda Kralının kızı Carada'nın müşrik olmasından idi.

Hız. Süleyman Peygamber'in çektiği bu kırk günlük çile, (Yokluk ve yoksunluk ve büyük eziyetler içinde yaşamak) Batını yorum ile, "*Erbain çıkar-mak*" biçiminde sofilere geçmiş ve "*çile çıkarmak*" olarak dergahlarda, nefsin terbiye öğretisi olarak uygulana gelmiştir. Erbain Arapça da "*kırk*" demek olup, Kur'an'a göre de insan yani tasavvufa göre "*Erbain günde*" halk edilmiştir. (Ayet de öyledir) "*Erbain günde tamam olmuştur ceset*" Tasavvufta insan Tanrısı ile mündemiç (karışım) halinde yaşarken, "*Ol*" denildiğinde insana bulunduğu beden düşmüş ve insan bulunduğu bedende mutlu değil. Öyleyse insan, içinde bulunduğu bu bedenden nasıl kurtulmalı ve Tanrısı ile bir bedende yaşarken (Bezm-i E-lest) sahip olduğu mutluluğa tekrar kavuşmalı? Elbette çile çekerek ve dünya malı ve nimetlerinden vaz geçerek. İşte dergahlarda öğretilen, kısaca budur.

"Beni bende demen, bende değilim,

Bir ben vardır bende, benden içerü!" dediği Yunus'un, bu anlayıştır.

Şeytanların Peygamberleri yanıltma gücü İslamiyet'te de vardır. "*Şeytani ayetler*" denir. Kureyş Kabilesinin mabudları: "*Şimdi Lat, 'Uzza ve bundan başka üçüncüleri olan Menat'ın ne olduğunu söyler misiniz? şeytanın yanıltması ile Bunlar yüce kuşlar'dır/ Ve kuşkusuz onlar için şefaet dilenmiştir*" diye ayet

inince, Kureyşliler Hz.Muhammed'in arkasında namaza durmuşlardı. Sonra da İslam Peygamberi Hz.Muhammed'e baş melek tarafından kendisini Şeytanın yanılttığı bildirilerek son iki ayet: *"Erkek (evlat) sizin, dişiler Allahın mı?/Eğer öyleyse, bu, haksız bir paylaşma."* (Kur'an Necm Suresi 20-21-22) şekliyle gelen doğru vahiyle durumu düzeltmişti. Bu konuyu, Müslümanları saygısızca ve küçük düşürücü şekilde işleyen Hint kökenli İngiliz vatandaşı Salman Rüşdi, İran dini lideri Humeyni tarafından katli caiz fermanı ile, yer küresinde aranıp duruyor. O günlerin heyecanı içinde, Diyanet Başkanlığı da *"Şeytani Ayetler"* konusunda bu doğrultuda açıklamada bulunmuş ve konuyu dini açıdan aydınlatmıştı.

Oysa aynı İranlılar, Nevruz bayramlarını ve bununla ilgili merasimlerini Süleyman Peygamber'in iş bu 40 günlük Şeytanın hüküm sürdüğü sürece yaşadığı sürgünden tahtına dönmesinden itibaren başlatmışlardır.¹⁴²

Hız. Süleyman tahta tekrar çıkınca Hebron ve Kudüs arasında bir vadide bulunurken; rüzgar, su, cinler ve hayvanlar üzerine hakim olma iktidarını, bunlar üzerine hakim dört koruyucu melekten almıştı. Her biri O'na kıymetli bir taş verdi. O bu taşları tunçtan ve demirden yapılmış bir yüzüğe geçirdi. İyi cinlere verdiği emirlerini tunç ile, kötü cinlere verdiklerini de demir ile mühürlüyordu. Bu mührün üzerinde bir adem otu bulunmuş. Bu altı köşeli yıldız şeklindeki mührün üstünde adem otu nedir acaba?

Kankurutan da denilen bu ot, kökleri garip biçimlerde. Kim bilir o günler için o biçimlere ne gibi

benzetmeler yapılmıştır! Musevi dinine göre cennette yetişir. Roma'da bu ottan insanı aşık ettiğine, kısırılığı giderdiğine ve parayı çoğalttığına inanılarak büyülü içkiler üretilmiştir. Bu gizemli bitkinin (mandragore) Anadolu'da da önemli olduğunu görüyoruz. "Saba-hattin Eyüboğlu, Tıpta Yenilikler, sayı 6, 1961 şu bilgileri veriyor: *Bu otu eski Halikarnassos (Bodrum) da görebildik. Yeşilli morlu yaprakları yere yapışık olan bu otun kocaman, kalın, insana benzer, kollu bacaklı bir kökü var. Bu kök türlü dertlere devadır. Koparılırken sözde bir insan sesi çıkarırmış ve bu sesi duyan çarpılırmış. Onun için kökü çıkar hale getirdikten sonra bir köpeğin kuyruğuna bağlayıp uzaklaşıyorlar; köpek çağırılınca kökü çıkarıp getiriyor. Bu ot dünyanın pek az yerinde kalmış, nesli tükenmek üzere.*"¹⁴³

Barbaros Hayrettin Paşa bile sancağına Mühr-ü Süleyman'ı boşuna koymamış demek.

Balıklara yem olmak ve daha nice tehlikelere karşı Hz. Süleyman'dan neden medet umulmasın. Bursa Büyük Kent Belediye binası ön yüzünde de aynı mührün bulunduğunu bu arada belirtelim. 2.s.'daki fotoğrafa bakınız. Bu arada, mührümüzün aynı zamanda bereket simgesi olarak da kullanıldığını belirtelim. Romalı zenginlik diler de, doğunun yoksul insanı neden bereket dilemesin ki!

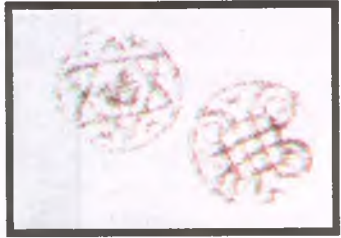
Şekil 77¹⁴⁴

Bu güzelim mührü "*Yahudi yıldızı!*" diye itiraz edenleri duyar gibiyim. Geçiniz efendim. Anadolu

halkı neden vaz geçsin ki Hz. Süleyman'dan? Bunca sihre, bunca güce, olmazı olur edene neden eğilim içinde olmasın ki! Efendim İsrail bayrağı'nın da yıldızı imiş. Peki ne yapsın yani Yahudiler? Etrafı bunca düşman Arap kavmi ile çevrili iken Peygamber Süleyman'dan hiç bir şey beklemesinler mi!

Bilinmesini isterim ki, bizim işimiz; kimin haklı olduğu sorunu değildir. Biz kıyıda köşede var olan kültür izlerini sürerek günümüzdeki yaşam alanlarını saptamaktır. Elbette karınca kararınca.

1894 yılında Mısır Achmim çölünde yapılan kazılarda ortaya çıkan kalıp ve kumaş parçalarındaki motifler olup, bildirildiğine göre M.S. II - IV. yüzyıllara ta-

Şekil 78 ¹⁴⁵

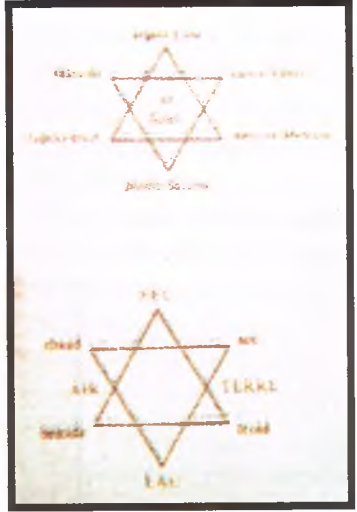
rihlendirilmekte ve Kahire müzesinde bulunmaktadır. İlgi çekici olan, Süleyman Mührünün ortasında bir kuş bulunuyor. Sakın horoz olmasın, Serafin dadının horozu? Ya iki dolanmış yılan şeklindeki biçime ne demeli. Nakışlı Osmanlı mangırları üzerinde de aynını görmüştük. Üstelik Orta Asya Türklerinde mutluluk simgesi olarak geçiyordu? Süleyman mührü o yöreye yabancı değil ama, mutluluk simgesi ne olacak! Daha iki toplum bu tarihlerde karşılaşmış ve iletişim kurmuş değiller. En iyisi sorunu işaret edip, konuyu uzmanlarına bırakalım.

Bu arada aynı simgelerin Abbasiler ve Fatımiler de de kullanıldığına dair yeterli belge aynı müze bünye-

sinde var. Yani o zamanki Araplar, Hz. Süleyman'ın Yahudi peygamberi olduğunu bilmiyorlar mıydı?

Simgeler Sözlüğüne göre; "*Süleyman Mührü: kozmik bütünlüğün açıklanması olup, karşıtlıkların sentezinden oluşur.*" Verdiği çizimlere göre de: Birinci üçgen: Madenlerle ilgili gezegenleri göstermektedir.

Sırasıyla; 1-Gümüş, Simgesi Ay, 2-Demir, Simgesi: Mars, 3-Bakır, Simgesi: Venüs, 4-Kalay, Simgesi: Jüpiter, 5-Krom, Simgesi: Merkür, 6-Kurşun, Simgesi: Satürn, 7-Güneş. (İki üçgenin ortasında kalan).

Şekil 79¹⁴⁶

İkinci Şekilde yine sırasıyla; 1-Toprak, 2-Sıcak, 3-Kuru, 4-Hava, 5-Ateş, 6-Nem, 7-Soğuk, 8-Su.

Görüleceği gibi, böyle bir mührü olan Peygamberin de sihrinden artık kuşku duyulmaz.

Devam edeceğimiz konu ile ilgili olduğu için burada *Cin* kavramının nereden dilimize girdiğini aktarmak istiyorum. Sanıldığı gibi bu sözcük Arapça'dan dilimize girmiş değildir. Cin sözcüğünün kaynağı Latince *genius* sözcüğü olup, kişinin içinde doğup gelişen tinsel varlık kavramındadır. Ancak yalnız

insanın değil, bir yerin, bir topluluğun da cini olabilir. Bu arada Roma imparatorunun cininden korkulur. Çünkü güçlü bir varlıktır ve nasıl imparator insanlar üzerinde egemense, bu cin de diğer bütün cinlere hükmeder diye inanılırdı. Zamanla bu inanış, insanda ölmeyen, ölümden sonra da var kalan tinsel varlık biçimiyle devam etti. Bizanslı, Romalı değil miydi yani. Biz de onlardan aldık, diğer bir çok şey gibi. (Mitoloji Sözlüğü, Azra Erhat, Age.)

Böyle mührü olmayan ancak cinler ve büyülerle uğraşanlar Osmanlı toplumunda çokça bulunurdu. Bunlar genellikle kadınlardı. Elbette dükkan sahibi olan erkekler de vardı. Biz burada sadece bir takım cinci kadınları konu olarak ele alacağız. Bu kadınlar Karışık Kadınlar (Karışık Faniler) olarak bilinirlerdi.

Karışık Kadınlar (*Karışık Faniler*) ¹⁴⁷

“Kadınlar arasında bir zamanlar var olan bir inanışa göre herkesin yanından ayrılmayan, beraber gezen fakat göze görünmeyen bir perisi vardır. Peri kimi severse, o da onu sevmek, kimden hoşlanmazsa o da ondan nefret etmek zorundadır. (Demek ki, bir diğerrinden hoşlanmayan kişiler için halkın: ‘Cinleri uyusmadı!’ sözü bu inanıştan kaynaklanıyor. Tarafımızdan eklendi.) Peri kırmızı elbise giyse, elbise sırtındayken keyifsizlikten kurtulmaz ve eğer perisinin hoşuna giden bir iş yaparsa işi rast gelir, talihi açılır, şansı yaver gider. Eğer perisi temizlikten hoşlanıyorsa o da temiz gezmeye, peri pis ve kirli ise, o da pis gezmeye mecburdur. Temiz gezerse perisini gücendirir, hastalanır, keyifsizleşir ya da başka düşman bir peri musallat olmuşsa hastalanır. İşte perilerle ilişki sağlamış ya da diğer bir başka deyişle ‘*onlara karışmış*’ olanlar aracılığıyla periler davet edilir, hastalığın sebebi, tedavisi, perilerin tasallutundan kurtulma çareleri sorulur, onlardan yapılması gerekenleri, tedavi yollarını tarif etmeleri istenirdi. Böyle perilerin eline geçtikleri vehmine kapılarak maneviyatı bozulanların başvurdukları *karışık kadınların* çoğu zenciydi.

Zenci karışık kadınlar ekseriyetle Karagümrük, Salmatomruk, Eğrikapı, Edirne Kapısı, Sultanahmet, vb. gibi semtlerde orada burada otururlardı. Hizmetçi dellallığı da yaptıkları için ev ve konaklardan aşçı ve hizmetçi istendiğinde civardan ya da kendi evinde oturanlardan arar bulur, aracılık eder ve bu arada kendi aldatmacılarını da yayacak dellal sağlamış olurlardı. Bu gibi hizmetçi verenlere *kolcu*, karışıkların başındaki reise de *kolbaşı* denirdi.

Kolbaşlarının yaptığı üç şey vardı: '*baş alarak*' –bunların başlarına dokunulamaz– perileri davet edip toplamak, sorular sorup onlardan fikir almak, açıklama istemek, başvuran hastayı tütsüye koymak ve senede bir defa da bütün zencileri kendi tabirlerince ota koymaktı.

Bu gibi baş alan zencilerin her sene mayıs ayının ilk Cumartesi günü "*Ot toplama günleri*" vardı. O gün İstanbul'da ne kadar zenci varsa üç bölük olur, bir bölüğü Veli Efendi Çayırı civarına, diğeri Kasımpaşa mezarlığı arkasına, bir bölümü de Üsküdar da Uzun Çayır civarına gider, güya yalnız onların bildiği otu toplamak için çayıra ve kıra yayılırlardı, Hepsi türküler, maniler söyleyerek ot toplar, onları seyre gelenlerle şekerciler, koz helvacılar ve diğer satıcılar da onlara katılınca büyük bir kalabalık meydana gelir, ot toplama özel bir gün halini alırdı. Şarkı, türkülerle toplanan otları çuvallara doldururlar, herkes kendi kolbaşısının evine götürürdü. Bu otlar iyi saatte olunsunlara, yani perilere arz olunur, sonra bu otlar belirli bir günde kaynatılır, kazanlara konur, içine girilerek perilerle ilişkiler yenilenirdi. Bu suyu hastalara da sü-

rerlerdi. Karışık zencilere yapılan bu gibi müracaatları bulunmadıkları zaman ya da bunun gibi nedenlerle diğer büyücü denen kimseler de karşılardı. Büyü yapılış şekli şöyleydi: Mesela hasmın saçından bir miktar alınır, sabuna sarılır, üzerine iğne veya benzeri bir şey saplanır, bir kör kuyuya atılırdı.

Bunlar arasında yalnız hastalara nefes eden veya getirilen elbiseyi okuyan ve nüsha yazanlar da vardı. Kendisini bir başkasına sevdirmek için şirinlik nüshası yazdıran, o nüshayı boynuna takar veya döşeği arasına sokar veya ezip suyunu o adama habersiz içirirdi. Bunların dışında, veli olduğu zannedilen bir zatın türbesine gidilir, orada şifa için bulundurulmuş gayet büyük daneli ve uzun tespihten geçilir, tütsü için kağıt alınır, verilen nüsha taşınır ve isteği olursa en sonunda kurban götürülürdü.” Kurban her halde veli olan zatın türbesinde adak kurbanı olarak kesilir ve fukaraya dağıtılırdı. Ne var ki, kurban dahil bütün bu hizmetleri veren ya da öneren karışık kişi elbette kurbanı el koyuyordu. Yani fakir fukaraya dağıtmak için! *“Ermışlere erişmiş kişileri dinlemezsen, çarpılırsın!”* telkiniyle büyümedik mi? Ne yani, bir kurban için çarpılalım mı şimdi!

Elimizde bulunan ve aşağıda fotoğrafını verdiğimiz muhabbet ve şirinlik muskası, bu yolla sağlanan ve kağıttan gümüşe aktarılmış olup, kişinin boynuna asarak ya da döşegenin altında sakladığı bir vefktir. Fakat nüshayı vefkten ayıran, erkek ve kadın suretleri ile, onları koruyan ayrıca bir ongunu (hayvanı) da belirtiyor olmasıdır. Elbette yazı gibi görünen biçimler okunabilir değildir. Okunursa, sır ayan olur (yani or-

taya çıkar) ve bu durumda da muskanın gücü biter, işlevi kalmaz. Bilinmezden talep edilen herkes için bilinir olur mu hiç! Yani yazan ve taşıyandan başka. Sır, sırdır: *“Sırrını söyleme dostuna, sırrını söyler dostunun dostuna.”*

Konumuz *“muskacılık”* olunca Ege’nin ünlü zeybeği *Çakıcı*’dan söz etmemek olmaz.

“Çakıcı bir gün bir yol çatığı başına oturmuş. Martini kucağında dururken yoldan bir çocukla hocanın geldiğini görmüş, sormuş:

– *Hoca, nerden gelir, nereye gidersin?*

– *Biraz idare toplamaya gittim oğlum, bir çeşme yaptıracağım da!*

– *Kaç para lazım bu çeşmeye? diye sorar Çakıcı*

– *Yüzelli gurus, der hoca.*

Çakıcı çocuğa döner: –*Çocuk, ya sen nereden gelir, nereye gidersin?*

– *Ben annesiz, babasız bir fakirim. Kış günü mektepte okurum. Yaz günü hocalarım beni külverdiği (koyuverdiği, serbest bıraktığı) zaman fıkarcılık yüzünden gidip dolayda birkaç para kazanırım. Şimdi gene çalışmaya çıktım. Güze Şumnu’da mektebe gidip okuyacağım, der çocuk.*

Çakıcı; *Daha kaç para lazım sana mektebi bitirmeğe?*

– *Daha yüz kuruşum olsa, mektebi çıkarabilirim!*

Çakıcı bu sözlerden sonra belinden kemeri söküp hocaya iki yüz kuruş, çocuğa da yüzelli kuruş verir, Hocaya;

– *Çeşmeyi güzel yaptıracaksın, der. Çocuğa da; Mektepte güzel oku! Der. Kemerde paraları gören hoca çocuğa sorar; –Oğlum, kimdir bu adam?*

– Sen hiç işitmedin mi? O şanlı Çakıcı, der çocuk. Hoca;

Oğlum Çakıcı sen misin?

– Evet, benim!..

Be oğlum, ben sana bir muska yapayım, o zaman sana hiç kurşun işlemez. Çakıcı;

– *Hadi yap bakalım!*

Hoca başından torbayı indirir, diviti, kalemi çıkırıp muskayı yazmaya başlar. Muska bittikten sonra hoca der ki;

– *Ey Çakıcı, sana bundan öte kurşun işlemeyecek!*

Çakıcı bu sözü işitince:

– *Hadi hocam şu muskayı kendi boynuna tak.. Sana yüz adım veriyorum. Muskanın kuvvetini en evvel sende deneyeyim!*

Hoca şaşırır:

– *Be oğlum, bu muska benim için değil, senin için oldu. Onu niçin benim boynuma takacaksın?*

Çakıcı kestirir atar:

– *Çok lafa meydan yok. Adımla bakalım!* Hoca muskayı boynuna takar, yüz adım sonra Çakıcı geriden bağırır: “Yetti!” der. Eline martini alır ve hocaya ateş eder. Hoca yere yuvarlanır. Demek muska bir para etmedi. Hocanın durumunu gören çocuk korkudan titremeğe başlar. Çakıcı;

– Oğlum sen niye titriyorsun?

– Korktum, ondan titriyorum. Çakıcı;

– İyi bak bu hocaya. Sen de eğer bu hoca gibi sihirbazlık için okursan, seni de böylece öldürürüm. Git hocanın yanında olan parayı al, mektebini serbestçe bitir.

Zeybekler böyledir de ya halk!

Bu denli cinler ve perilerle uğraşan bu halk yılanla da barışık yaşamamanın yolunu aramalı ve bir şeyler de bu konuda yapılma-

lıydı. Ama yılan konusu öyle karışık kadınlar ya da büyücüler gibilerle olamazdı. Yılan dediğin zaten kendisi büyücü. Öyleyse bu konuda başvurulacak kişiler kendilerini şiş, bıçak, kılıç gibi şeylerle yaralayıp da bir

Şekil 80

damla kan akmadığı, yaralarının iz dahi bırakmadığı bilinen erenler olmalıydı. Yani Kadiriler, Rifailer (Rufailer). Onlar çeliğe şerbetliyidiler. Öyleyse yılan şerbeti de onlar bilirdi.

Bu tarikatın şeyhleri yılan akrep gibi konularda “şerbetlenmek isteyenleri karşısına alır, dizi üstüne oturtur, bir elinde tuttuğu bir fincan zeytinyağını bir süre okur, üfler, sonra bu yağı şeyh efendi kendi ağzına alır, tekrar fincana döker ve talip olana içirir. Bundan sonra kendisini yılan sokmayacağı gibi nere-

de bir yılan görse zarar vermedikten başka karşısında dilini çıkarıp yalvaracağını, gördüğü yılan ve emsalini kesinlikle öldürmemesini, isterse yılanı tutabileceğini ve zarar görmeyeceğini anlatır ve öğretirdi.”¹⁴⁸ Strabon’un anlattığı halkın kendisine ne çok benziyor bu işler! (Bkz: *Strabon’dan Al Haberi* başlıklı bölüm)

Boşuna “*O işe Rufailer karışır!*” demiyorlar. Demek cinci ve büyücüler, yılan konusu kendilerine geldiğinde, adresi böyle göstermişler anlaşılan. Artık yılan büyüsü isteyen yok ama, karışık işlere kimin karıştığını anlatan bir deyim olarak da dilimizde yerini almış.

“Ehl-i nücüm denen müneccimin, pek büyük bir önemi vardı Devlet-i Ali Osman’da. Resmi bir makam olarak Ser-müneccim-i Sultani namında ekseriya ilmiye sınıfından bir zat tayin edilirdi. Önemli ve resmi bir işe veya devlete ait bir binanın yapımına başlanacağında *vakf-ı mes’ud* tayini için *müneccim başı efendiye zayıçe* denilen bir hesap pusulası yaptırılır ve o suretle belirlenen vakit, saat, hatta dakikada o işe başlanır veya binanın ilk taşı konur, kurbanlar kesilirdi. Böyle uğurlu günleri bulma ve uygulama şekli pek aşırıya vardırılmıştı. Saltanat değişmesinin dahi müneccim başının belirlediği zamana tehiri ve o gün biat edilmesi zorunluluğu yalnız saydığımız işlerden ibaret değildi. Halk da ev yapmağa başlarken, yola çıkarırken, nikah kıyarken, evden sahil haneye, sahil haneden (yazlık) İstanbul’a taşınırken, önemli bir işe başlarken, tanıyorsa müneccim başına, tanımiyorsa bu işle uğraşan ve meşhur olan bir zata baş vurur, ona göre hareket ederdi.

Ayrıca saltanat değişikliğinde yüce tahta çıkan Pa-
dişah hazretlerinin hükümet ve saltanatının nasıl ola-
cağının hakkında çıkarılan hükümler *zayıçe-i tali-i*
Ali (*Yüce sultanın talihinin zayıçesi*) adıyla yazılır,
müneccim başı tarafından padişaha takdim olunur,
birer nüshası vekillere hediye edilirdi. Karşılığında
müneccim başı efendiye atıyye verilip bohça hediye
edilerek ikramda bulunulurdu.” 149

Devlet-i Aliyyesi bu olanın halkı da öyle olur. Ba-
lık nerden kokmağa başlar demişlerdi!

Üstelik Salı günü de uğursuz. Yeni bir işe başlana-
maz. Halk böyle inanıyor, saray böyle inanıyor. Bil-
miyorlar ki, İstanbul bir *Salı günü* alınmış ve İstan-
bul’un düşmesini bir türlü içine sindiremeyen Hıristi-
yan dünyası da *Salı gününü* uğursuz kabul etmiştir.
Yoksa bir nezaket mi komşunun yasına ortak olmak!
Ne bileyim, yoksa bir cehalet mi? “*Salı sallanır!*” sö-
zü ne diye ortada duruyor yani?

Gutenberg’in matbaası 250 yıl gecikme ile gelirse
bir ülkeye, her şey sallanır!

Büyük İskender ya da Zülkarneyn

KEF Suresi, ayet 83. *“Ey Muhammed! Sana Zülkarneyn’i sorarlar. Onu size anlatacağım”* de.84. Doğrusu biz onu yeryüzüne yerleştirmiş ve her şeyin yolunu ona öğretmiştik. 93.Sonunda, iki dağın arasına varınca, orada neredeyse hiç laf anlamayan bir millete rastladı. 94. Dediler ki: Zülkarneyn! Doğrusu Ye’cüc ve Me-cüc bu ülke de bozgunculuk yapıyorlar. Bizimle onların arasına bir sed yapman için sana bir vergi verelim mi? 95-96. Rabbimin bana verdikleri sizinkinden daha iyidir. Bana gücünüzle yardım edin de sizinle onların arasına sağlam bir sed yapayım. *“Bana demir kütleleri getirin”* dedi. Bunlar iki dağın arasına doldurulunca: *“Körükleyin”* dedi. Demirler akkor haline gelince: *“Bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim.”* dedi. 97. Artık Ye-Cüc ve Me-Cüc onu ne aşabildiler ve ne de delip geçebildiler.

“... Küçük gözlü, kırmızı yüzlü basık burunlu ve suratları kalın deriden yapılmış kalkanlara benzeyen (yayvan suratlı) Türk'lere karşı savaşmadıkça hüküm günü gelmeyecektir. Ve hüküm günü gelmeyecektir ta ki sizler kıvrık kıldan yapılmış sandal giyen bir millete karşı savaşıya kadar...” 150

“Ebu Hüreyre’nin rivayetine dayalı bu Hadis Buhari’nin Sahihin’inin “*Kitab-ı Cihad*”ndan alınmıştır. Bilindiği gibi Sahihi Buhari, Kur’andan sonra en değerli ve en güvenli kaynak sayılır.” Sayın Arsel’e göre Ye-cüc ve Me-cüc Türklerdir ve de Arab’ın kini bir Peygamber buyruğu olarak ortada durmaktadır.

Eski Ahit (Tevrat): Hezekiel Bab 38/14-15-16; “Bundan dolayı, Adem oğlu, peygamberlik et ve Gog’a de: Rab Yehova şöyle diyor: Kavmim İsrail emniyette oturunca, sen o gün öğrenmeyecek misin? Ve sen ve seninle beraber bir çok kavimler, hepsi atlara binmiş, büyük bir cümhur ve kuvvetli bir ordu olarak, şimalin sonlarından, kendi yerinden geleceksin ve diyarı örtmek için bir bulut gibi kavmim İsrail’e karşı çıkacaksın; son günlerde vaki olacak ki, milletlerin gözü önünde sende takdis olunacağım zaman ey Gog, onlar beni tanısinlar diye, seni kendi diyarıma getireceğim.”

Evet Yahudilerin kitabına göre Kuzey’den de *Gog* adlı bir kavmi, İsrail oğullarını adam etmek üzere göndermekle tehdit ediyor Yehova! Kimdir bu Gog?

Gog ve *Magog* Yahudi ve Hristiyanların Ye-cüc ile Me-cüc’e verdikleri ad olup, Tevrat’da ki yerini yukarıda gördük.¹⁵² Bu dinlere göre doğudan ve kuzeyden böyle bir kavmin aniden geleceğine ve bu nedenle de kıyametin kopacağına inanılmıştı. Böyle bir zamanı yüzyıllar boyu beklemişler ve belki de beklemektedirler. Hristiyan Süryani’lerinden aşağıya özetini alacağımız efsane bir bilgi verecektir:

“Hunlar, Kafkas dağlarının tek geçidinde bulunan kapının, kuzey bölgelerinde oturuyorlardı. Büyük İskender, Hunlar güneye iner de, kendi ülkelerinde taş

üstünde taş bile bırakmazlar ve yakarlar diye, Kuzeye bir akın yapmağı tasarladı. Dicle ve Fırat nehirlerinin kaynaklarını geçen Büyük İskender, Doğu Anadolu'ya ulaştı. Ondan sonra da Muşas adlı bir dağı geçti. Bu dağın ötesinde de, her tarafı yüksek dağlarla çevrili büyük bir ova vardı. Ovaya inen İskender, dağlara bakmış ve hayretler içinde kalmıştı. Etrafındaki bazı tüccarlar, bu bölge hakkında ona bilgi vermişler ve bu dağlara insan oğlunun tırmanmadığını söylemişlerdi.

Onlara göre, bu dağların ötesinde Nuh Peygamber'in oğlu Yafes'in soyları otururmuş ve onların da bir çok kırılları varmış. Bunları duyan Büyük İskender, dağların ötesindeki kavimlerin bu tarafa geçmemesi ve insanoğlunun korunması için, bu dağlara bir kapı yapılmasını emretmiş. Bunun için de, üç bin demirci ile üç bin bakır ustası çağırarak, onlara büyük bir kapı yaptırmış. Bu kapıyı da Daryal geçidine koymuş.

Fakat bu kapının, onları ebediyen durduramayacağını Büyük İskender de biliyormuş. Bunun için de kapının üzerine şöyle bir kitabe yazdırmış: - Hunlar, bir zaman gelecek ki, bu kapılardan aşıp İran ve Roma ülkelerini ellerine geçireceklerdir. Ama bundan sonra, yine kendi bölgelerine çekileceklerdir. 927 yıl sonra, oturdukları yerlerden çıkıp, yeniden yer yüzüne yayılacaklardır. Bu defa bütün dünya, onların atlarının ayakları altında titreyecektir. Bu kapının yapılışından 950 yıl sonra ise, Hun kiralı bu geçitten geçecek ve Tanrının Buyruğu ile bütün dünyayı egemenliği altına alacaktır.”

Başka bir kaynağa göre: *“Tanrının emri ile, Büyük Iskender in yaptırdığı bu kapılar devrilecek ve denizdeki kum taneleri kadar sayısız, gökteki yıldızlar kadar kalabalık bir ordu gelecek ve yeryüzünün her yanını ellerine geçireceklerdir. Bunlar arasında, Hunlar da vardı.”*

Öyle ki, o günlerin yaşayan topluluklarında ortak ve yaygın bir inanç olarak ister Ye-cüc isterse Gog adı altında olsun; bunların Türkler olduklarına dair ortak bir kanı vardı. Ve hatta Ergenekon destanında da demir dağ (Kapı) ların eritilmesi ile yeryüzüne yayılma ile, Hunların da kendilerini *“Tanrının kılıcı”* olarak kabul etme durumu vardı.

Demek ki, o dönemlerde roller karşılıklı dağıtılmış ve kabul edilmişti. Öyle ki, Hun Hakanı Attila, Roma Devletinin elçisine kendisine ne mansıbı verildiğini sorduğunda: *“Reis!”* sanını duyunca, ilkel bir kabile başkanına verilebilecek bu ada çok kızmış ve Roma Devletine son verivermiştir. Çünkü O kendini, *“Tanrının Kılıcı”* olarak görüyordu.

İslam’a göre de; Peygamber Nuh’un üç oğlundan Yafes’in soyundan gelmektedir Türkler. Ye-cüc ve Me-cüc de bu soydan gelmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığımız bu hükmün Türkleri işaret etmediğini savlarken, Türkler’in Yafes’in soyundan geldiğini kabul ederek, mızrağı çuvala sokmakta başarısız kalıyor. Ne yapalım ki, gerçeği perdelemek kolay değildir. Araplara göre Türkler *“Zayıf-ül İman!”* değil mi?

Ne diyor II. Mahmud dönemi Şeyhülislamı: *“En Em suresini okurken mırıldanarak geçiniz. Oğuzlar ve Türkmenler zayıf-ül imandır, kendi dillerinde em,*

dılak anlamına geldiğinden gülerler, günaha girerler!”

Bir de maazallah namazı Türkçe kılsalar! “*Leheb Suresi: 1. Ebu Leheb’in elleri kurusun: kurudu da! 2. Malı ve kazandığı kendisine fayda vermedi. 3. Alevli ateşe yaslanacaktır. 4-5. Karısı da boynunda bir ip olduğu halde ona odun taşıyacaktır.*” Elini Peygamberimize vurmak kastı taşıyarak kaldırmış olmasından gelmiştir bu işler Ebul Leheb’in başına. Namaz surelerindendir de. Arapça olunca kimse anlamıyor. Bütün dünya dinini kendi dilinde uygular. Biz hariç.

Ya bu günün Türkleri ve Türkiye halkı olarak biz şimdi ne yapalım? Elimizde artık Tanrının kılıcı da yok! Ama gerek Hristiyan ve gerekse Arap dünyası belleklerindeki inançlarından hiç değilse bu kısmı bırakıp bizlerle barışmak gibi niyetleri olduğuna dair bir sezgisi olan var mı aranızda?

Osmanlı’nın Kosova zaferlerinin bedelini ödüyör günümüzde Müslüman Boşnaklarla Arnavutlar Balkanlarda ırkçı Sırlara karşı. Ortodox’un kini kavidir.

Okuma Parçası

Hayyamdan Dörtlükler¹⁵³

Bir elde kadeh, bir elde Kuran
Bir helaldir işimiz, bir haram
Şu yarım yamalak dünyada
Ne tam kafiriz, ne tam Müslüman

Ben olmayınca bu güller, bu serviler yok
Kızıl dudaklar, mis kokulu şaraplar yok
Sabahlar, akşamlar, sevinçler, tasalar yok
Ben düşündükçe var dünya, ben yok o da yok.

Her sabah yeni bir gün doğarken
Bir gün de eksilir ömürden
Her şafak bir hırsız gibidir
Elinde bir fenerle gelen

Dünya dediğin bir bakışımızdır bizim
Ceyhun nehri kanlı göz yaşımızdır bizim
Cehennem, boşuna dert çektiğimiz günler
Cennetse, gün ettiğimiz günlerdir bizim.

*Var mı dünyada günah işlemeyen, söyle
Yaşanır mı hiç günah işlemeden, söyle
Bana kötü deyip kötülük edeceksen
Yüce Tanrı, ne farkın kalır benden, söyle*

*Beni özene bezene yaratan kim? Sen!
Ne yapacağımı da yazmışsın önceden
Demek günah işleten de sensin bana
Öyleyse nedir o cennet, cehennem?*

*Benim halimden haber sorarsan
Bir çift sözüm var sana, yürekten
Sevginle gireceğim toprağa
Sevginle çıkacağım topraktan.*

5. Bölüm

im

Kuşlar

Kuşlar, sevgiliden haber getirir, kuşlar gizemli uçuşları ile yaşamımızı renklendirirler, kuşlar konuşurlar, kuşlar avcı, yırtıcı, aşıkırlar. Uçan kuşlar, uçmayan kuşlar. Ve de yabani kuşlar, evcil kuşlar... Kozmik yaşamda, her şeyin olduğu gibi, kuşların da gizemli bir dünyası ve insanoğluna gönderdiği belirtiler vardır. Konu resimdeki kuş ise; tavus kuşu. Gidip Yezidilerde *Melek Tavus* kuşu olur. Şeytanın kuşa dönüşme eğiliminin sonucunu görüyoruz burada. Yılanda da kuşa dönüşme eğilimi olduğundan söz etmiştik.

Hayvanat bahçesi demeyi sevmiyorum. Diğer canlılara karşı, *insanın ırkçı bir söylemi gibi geliyor bana*. Hemen hemen dünyanın her kentinde ve bazen özel kişilerin denetiminde, yeryüzü canlılarının ve pek de doğal olmayan koşullarda, itiş tıkış ve boğaz tokluğuna bir arada sergilendiği yerlerdir o ortamlar. Ne zaman gitsem içim burkulur. *

Yeryüzünün sakinleri arasında iki tür ilişki olmuştur kanımca. Bir diğerrinin yaşamını destekleme ve bir diğerrinin boğazına sarılma. Ancak şu kesin ki, bir diğerrinin yaşamını destekleme; insanın her türlü canlı

üzerindeki mutlak tasarruf sonucunu getirmiş ve *doğanın dengesi ve romantizmi de* günümüzde gide-rek anlamını yitirmiş, vahşi yaşam yok edilirken; doğadaki her türlü canlının giderek *kentleşmek zorunda kalacağı bir sonuca* doğru hızla yol alındığı bir süreç girilmiştir. Cangıl kente taşınırsa; kaçınılmaz sonuç diğer canlıların kesin yok oluşudur. Bu insanın kültürüdür. İnsanı da içeren doğa, kendi varoluş ve yaşam anlayışını elbette en sonunda insana dayatacak ve insanın kabul etmemesi durumunda da... Cümleyi siz tamamlayın!

Bu ufak girişten sonra konumuza ve *kuşlara ve onların ongun oldukları günlere* dönelim.

Türklerde Kuş Ongunları ¹⁵⁴

Kayı Boyu : Şunkar, - avcı Doğan kuşu,

Bayat Boyu: Ügi - Baykuş,

Alka Evli : Köykenek - Atmaca

Kara Evli : Göbek Sarı - (Bu kuş bilinmiyor)

Yazır : Torumtay - Küçük Doğan kuşu,

Yapar : Kırgu kuşu - bir tür atmaca,

Dodurga : Kızıl Karçıgay - Bir tür atmaca,

Döger : Koçken kuşu - Osmanlıca da da aynı adla anılan bir tür avcı bir kuş.

Ayşar : Cure Laçın - Küçük yırtıcı dişi doğan kuşu,

Kızık : Sarıca Kuşu - Av Kartalı,

Beg Dili : Bahri Kuşu - Deniz Doğanı,

Karkın : Su Bürkütü - Büyük deniz doğanı,

- Çavuldur* : Bugdayık - Kartal türünün en büyüğü,
Çepni : Humay - Türklerde kartal türü olup, efsanevi Hüma kuşu diyen de vardır. (İslami etkiden sonra)
Salur : Bürküt - Kartal,
Eymür : Saptanamamıştır. Encari, anhazi, ancaz gibi isimlendirilen bir kuş ya da.
Ala Yontlı : Yağılbay - Siyah kartal,
Üregir : Beygu - turgu kuşu,
İğdir : Karçıgay - Orta boy doğan,
Bügdiüz : İtelgü - Kuzu kartalı (köpek, kuzu gibi ağırlıkları avlayan)
Yıva : Toygun - Beyaz atmaca,
Kınık : Cure - doğan (Atmaca)

Türklerde totem olan kuşlar bunlar. Ne bülbül var ne de serçe. Neden olsun ki? Onlar Lale Devri'nin Damat İbrahim Paşalı günlerinin, kaplumbağalar üzerine mumların dikildiği ve Sa'dabat'da Nedim'i terennüm etme günlerini hiç yaşamadılar. Hayvancı göçebe toplumdular. Yaşam zordu.

Orta Asya'da ongunları bu yırtıcı kuşlar olup, belli ki; cengaverliklerini avcılıkta kutsamak dileğinde olan bu Türkler Anadolu'ya (ki Bizans görev paylaşımından geliyordu adı bu yeni ülkenin) ne gibi kuşlarla karşılaştılar ve kendi ongunları ile nasıl yer aldılar Anadolu'da!

“*Şair nedir, Ozan nedir?*” başlığında açıkladığımız ikilemin, Osmanlı ve Halk kültüründe bu konu-

da da ayrıştığını ve her türlü temel yaklaşımlarda toplum ile yönetici sınıf arasında anlayış, düşünüş ve yaşam açısından bu keskin ikilemin süreklilik göstererek günümüze kadar geldiğini söyleyebiliriz.

Osmanlı'da *"Bülbül güle aşıktır, gül bülbüle!"*. Yanıt hemen halktan gelir: *"Bülbülü altın kafese koymuşlar, gene de vatanım!"* demiş. Çünkü halk düşmüş bir allı turnanın peşine; yare haber göndermekle uğraşta. Üstelikte sormaktadır göğün bu nazlı özgür kuşuna: *"Turnam sen bu avazı nerden aldın?"* Yanıtını gene kendi verir: *"Turnam sen bu avazı Ali'den mi aldın?"*

Başkaldırının simgesi Ali, Osmanlı karşısında tek umudu, dayanağı olup çıkmıştır. Çünkü halk kendisine *"Avam, hevamdan farksızdır!"* diyen Osmanlı'ya karşı hükmünü vermiş;

"Şalvarı şaltak Osmanlı

Eğeri kaltak Osmanlı

Ekende yok, biçende yok

Yemede ortak Osmanlı!" deyivermiştir.

Ne dersiniz, Osmanlı mangırları bu konuda yeterli bir bilgi veriyor mu bize? Mangırlar üzerinde hiç bülbül yok. Ama turnalar, güvercinler, melek Tavuslar dolu. Demek ki, halka atılacak kazık iyi paketlenmeli.

Türkmen artık Anadolu'da sofi olmuş ve beden denilen (insan) cesette hapistir. Bu cesetten doluya (şaraba) katarsın keneviri, dansla transa geçer ve gerçeğe ulaşır. Ana Tanrıça dans eder de, Anadolu durur mu! Diyonisoz dans eder de, Anadolu durur

mu? Mevlevi si, Alevi si semaha durur ki; durdurana aşk olsun.

Güvercin de, İslami Hüma kuşuna koştur olup Hacı Bektaş donudur. Bir o çıkar tanrısal kata, haberler getirir. Saflığın, duruluğun, dinginliğin, dokunulmamışlığın (bakir) simgesidir. Bütün güzellikler ondadır. Öyleyse takılarda da yerini alacak ve taşıyana uğurlar, iyilikler, güzellikler ve bereket getirecektir.

Batıdan ithal edilen takı anlayışını gördükçe, ne kadar içeriksiz olduklarını düşünürüm. Zarif Türk hanımları kendi kültürlerinden uzaklaştıkça ne denli bir gizemli derinlikten de uzaklaşmakta olduklarını görmelidirler.

Aslında bu sorun toplumumuzda, her alanda var. Kendi kültürümüz ile batı kültürünü bir aşama gösterip yoğurmak ve yeni bir sonuç yaratmak durumunda olmalıyız. Ancak insanlarımız devlet tarafından o denli ayrıntılı şeylerle, ki kötü bir ekonomi bunlardan biridir, uğraştırıyor ki; kimsede bunları düşünecek hal kalmıyor. Düşünebilen de az sayıda ve bu nedenle de sesleri pek duyulmuyor

¹⁵⁶ Bu dua kuşu, ne kadar da varsayımsal *Hüma kuşu*'na benziyor. Üstelik mor ve sarı içinde. Ya şu morlara bezenmiş Bilecik bezine ne demeli. Hayat

Şekil 81

¹⁵⁵Gümüşten yapılmış ve çeşitli gelin takısı kuş biçimleri. Belli ki, yırtıcı olmaktan daha çok, güvercine benziyor. Hele zincir ucundaki küçük toplar; sanki haşhaş başı gibi

suyu vazosunun üstünde lotus çiçeği, çiçeğin üstünde kuş, etrafı kollayan kuşlar, rozetler ve hayat suyu ve çiçeğini bekleyen kuşlar. Sonsuzluğun, gençliğin, güzelliğin yani cennetin bekçisi! kuşlar. Bir perdeleme ile karşılaştık demektir.

“*Batın (gönül) gözü açılmadan!..*” Çevreyi işleyen kızın bir bildiği var çünkü annesinden öğrendiği ve

Şekil 82
Bilecik Yöresi Yağlık.

annesinin annesinden öğrendiği. Öyle sanıyorum ki, toplumsal bellek henüz kütüphane raflarına tam olarak toplanamadı.

157 Öyleyse bu kuşlar çok yakın bir dönemin tanıklığında geçmişi içermektedirler. Bu kuşlarda bir

Şekil 83
Bilecik Yöresi Yağlık.

yırtıcılık yok. Kuşların ağızlarında ötüş simgeleri, kulağınızda duyabileceğiniz canlılıktalar sanki. Öyle ki, hayat suyu ibriğinin üstüne bile konmuş da; sonsuz bir sevgiyi sunar gibi. İbrik aynı zamanda (saflığın, bekaretin de simgesidir) İbriğin yanındaki ok boy simgesi ve ibriğin ortasındaki ay da bekaret ve orta-

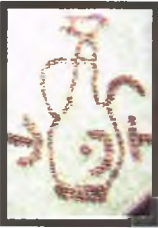

Şekil 84a

sındaki yıldız ile de çocuk dileğidir ki; çevre bir bakirenin kendi

Şekil 84b

Şekil 85

boyundan bir yigitle evlenip çocuk içinde uzun bir ömür dileme denemesidir. Kuş da haberci ve koruyucudur. Çünkü bu çevreler söz kesmede kullanılan işlemelerdir. Çeyiz hazırlamada, sonsuz mutluktan başka ne istenebilir! Türk ongunu kuşlar, barışçı kuşlar haline dönüşüvermiştir Anadolu'da. Erkeğini savaşlarda yitiren Kybele, yeni ilahları barışçı şekilde kabul etmiş ve Bizans'ı unutturacak şekilde; "*Anaların Dolu*" olduğu bir belde haline gelivermiş yeni topraklar fatihler için. Yeni toprak o denli güçlü ki, fatihi feth edilen durumuna getirmiş.

Çelişki Anadolu'ya yeni gelenler ile, yerleşik halk arasında değil; Anadolu'ya çok aykırı gelen yabancı kültürler arasında olmuştur.

Biz kuşlara devam edelim. Horozu yeterince görmüştük. Ama İran'ın *Simurg* kuşunu nasıl geçelim. O İran ki, tarih boyunca Anadolu'ya yapışık olarak yer almıştır. Günümüz mü? Geçiniz, belki sonra.

İran da Zerdüşt'ü incelerken Zend Avesta'dan da bir miktar söz etmiştik. İşte bu kitaba göre her şeyin üstünde bir ağaç ve bu ağacın da üstünde bir kuş vardı. Yine aynı kitaba göre, Vouru-Kaşa adındaki bu

büyük kuş Hazar Denizinin ortasında otururdu. Zamanla anlaşıldığı kadarı ile, bu kuş *Sireng* (*Simurg*) adını almış ve mekanı da Elburz (Kaf) dağına taşınmıştı. Kaşa kuşunda olduğu gibi de her türlü sihir ve tılsım bu kuştan gelirdi ve insanlara öğretirdi. Aynı kuşu Araplarda ise Anka olarak görürüz. İşte bu iki kuşun adını Anadolu da halk birleştirmiş ve Zümrüd-ü Anka masalsı kuşu oluvermiştir. Bu efsanevi kuş ile gidilebilir ancak kaf dağına. Öyle bir dağ ki, yok, yok! Üstelik de ölümsüzlük de oradadır.

Dinsel açıdan ise Hüma kuşu, "*pervaz vurup*" (Yunus'un dizelerinden) Hakka uçar. Bir o çıkar tanrısal kata ve Tanrıdan haberler getirir. Aynı motifi güvercin için görürüz. Hacim Bektaş Veli de, Rum Eline Kayseri'den girmiştir güvercin donu ile. Çünkü 77 bin Rum ereni arşa kadar göğü bağlamıştır ve Bektaş Veli de Arşa kadar çıkarak aşmıştır bu engeli. Bu nedenle de güvercin kutsal olup, saflık-güzellik simgesi olarak Eminönü ve İstanbul Üniversitesi önündeki alanlarda özgürce dolaşırlar ve insanlarca yemlenirler. Böylece sevaba girilmiş olunur. O alanlarda kuş yemi satmak bir meslek olup çıkmıştır.

Türk folklorunda kuşlar önemli bir yer tutar. Simgesel anlamları ile kuşlar; ay, bilgi ve hayat ağacının koruyucusu, cennete ulaşma riti, çocuk, düşlerde müjdeci, görme gücü, gök gürültüsü, özgürlük, ruhları cennete taşıma, rüzgar, saltanat, yıldırım, yüce akıl gibi olayları karşılar. İnsan adları da boşu boşuna kuş adı taşımazlar. Akdoğan, Akkuş, Balaban, Doğan, Çalikuşu, Doğanalp, Dudu, İshak, Karakuş, Özdoğan, Saka, Suna, Turna ve daha niceleri. Eski kültür-

lerin izleri olarak bizlerle yaşarlar. Hangi çocuk *"Kuş Dili"* konuşmadan büyümüştür!

Kendiniz de örnekleri çoğaltabilir ve yer ve köy adlarından başlayarak kuş adlarını sıralayabilirsiniz. Örneğin bursa'da Doğancaı barajı yok mu? Konuya ilgi duyanlar *"Türk Folklorunda Kuşlar"* Prof. Dr. L. Sami Akalın, Kültür Bakanlığı, 1993 kitabına bakabilirler.

Biz hacı leylekle, kuşlar bölümünü sonlandırmak istiyoruz. Halk arasında uğurlu olarak kabul edilen bir kuştur. Nasreddin Hoca'ya sorarsanız, gagasından ve ayaklarından bir miktar kesilirse *"kuşa benzer!"* Sonbahar da güneye doğru göç ettiği için halk arasında: *"camileri ziyaret ettikten sonra hacca gidecek oluşuna"* yorulur. Bu nedenle de *"Hacı leylektir."* Baharda gelişi de bereket ve bolluğa işarettir. Ve hatta yörede leyleği havada ilk görenin o yıl çokça seyahat edeceğine de inanılır. Çocukken az çırpınmadım leyleği havada ilk gören olabilmek için, çocukluğumun o büyük alanları Şarköy'ün kırlarında.! Bu nedenle de leylek seyretmenin geçerli bir mazeret olmadığı gerekçesiyle kızarmış bir kulakla yer sofrasındaki yerimi alırdım. Ama değerdı *"hacı leyleğe!"* O Nedenle de, sık sık yolculuğa çıkanlara arkadaşları: *"Ne o, bu yıl leyleği havada mı gördün?"* diye takılır. Yetişkinler, *"Ben nereden geldim?"* sorusunu afacanların; *"Seni leylekler getirdi!"* diye de yanıtlarlar. Böylece hacı leylek, çocuk da getirir. Genç leylekler kendilerinden yaşlı olanlara yiyecek taşıdıkları ve onlara baktıkları için de; hayırlı evlat - hayırlı kuş olarak da saygı görürler ve yuvalarını dağıtmak, onlara zarar vermek bu nedenlerle günahtır

Renk Simgeciligi

Konu içinde bazen yeri gelmiş ve “*mor*” sözcüğüne, “*mor sümbül*” sözcüğüne ileride değinmek üzere belirtmekle yetinmiştik. Renklerin bir dili olmalı halk arasında.

“Renklerin ekinsel kullanımı, özellikle sanat ürünü taşıyan ürünlerde belirginleştigiinden, ekinsel kullanıma –sanatsal amaçlı– kullanım da diyebiliriz. İster bir halı, kilim, oya gibi nesnel bir ürün olsun, ister bir şiir ya da Dede Korkut anlatısı gibi yazınsal bir yapıt olsun, kendi içinde bütünlük taşıyan bir sanat ürününde renklerin dizgeli bir biçimde kullanıldığını sezinlediğimiz zaman onların duygusal yükleri olduğunu varsayıp bu yüklerini ortaya çıkarmak isteğini güçlü bir biçimde duyarız.”

“Renklerin anlamı ya da renk simgeciligi dediğimizde genellikle tek tek renklerin duygusal yüklerini söylemeyi amaçlarız. Oysa Dede Korkut anlatılarından elde edilebilecek veriler, renkleri öncelikle düz renkler - karışık renkler diye iki ana kümeye koyarak renk sorununa bütüncül bir yaklaşım” getiriyor Dede Korkut’da Renkler kitabında yazar.¹⁵⁸

Şu açık ki, halk Hızır'ın imdat etmesini renklerle elbette ilgilendirir. Örneğin Hızır doru ya da beyaz bir ata binmişse, iş olurunda gidiyor demektir. Ama kara ata binip de gelmişse, iş bitmiş. Hızır'ın da yapacak bir şeyi yok. Durumun kaçınılmazlığının kabulü için de Hızır sahnede yerini alır.

Karışık renkler içinse, bir halk deyişini burada örnek gösterebiliriz. "*Hayvanın alacası dışında, insanın alacası içinde*" Hilekar insanların niyetlerini anlamak zordur. Karışık renkler demek ki, halkın da karışık durumları betimlemek için kullandığı bir kültür ögesi olarak karşımızda duruyor.

Renk simgeciliği Türklerde önemli bir yer tutar. Yönünü bile renkle bulan bu insanlara tarih boyunca Gog, Yecüc diyenlere sormak gerekir: Renklerle bu kadar haşır-neşir oldunuz mu hiç?

Gök Tengrisi bile bir renktir bu insanların. Gök mavi demektir. Yani Mavidir Tanrısı. Öyle ki, Manas destanında Hızır için; Gök Sakallı denir. Sürüye önderlik eden ergeç keçiye de "*Gök Teke*" der. Moğolların Gizli Tarihini yazan Moğol bile Cengiz Han'ın soyunun Börte-Çine'den geldiğini ve Börte'nin gök rengi olduğunu söylüyor. Onca enginlik ve derinliği gökte aramış Türkler ve mavi olduğunu gözlemlediklerine göre de, bu rengi kutsal bilmişler. Anadolu'ya gelende mavi rengi aynı sözcükle sadece gözde görüyoruz. "*Gök gözlü*" terimi ile. Mavi gözlü insanları tanımlamak için kullanılır.

Arapça "*Fihruz*"dan galat "*firuze*" diyoruz mavi taş. Bu kavram Türklerdeki "*Kök Tengri*" kavramın-

dan gelir. Yani mavi tanrıdan. O denli ünlenmiştir ki, Türk'ün bu rengi; Fransız: Turquoise - turkuvaz, İngiliz de: törkiiz diye okur aynı kavramı vurgulamak için. Her iki dilde de etimolojik olarak açarsanız bu sözcüğü, görürsünüz ki; kök: Turk (ing.) Turq (Frn.) olup, sözcüğün anlamı: *"Türk'e ait"* demektir ve bununla da firuze taşı anlatılmak istenir.

Kırmızı ise, sonsuzluğun simgesidir. Doğumda kan var. Ölüm desen yatağında pek ölen yok. Ölümde de kan var. Kanın rengi kırmızı. Öyleyse doğum ve ölümün rengidir kırmızı. Altay'ların bozkır sonsuzluğunda yaşama yeniden gelmeyi neden ummasın! Yaşama tekrar gelmek başından beri ve günümüzde insanı halen uğraştırıyor. Varoluş neden-sonuç ilişkisini kurabildi mi insan? Hala belirsiz, öyle değil mi?

Sarı güneşin ve gücün rengidir. Çevredeki horozumuzun yarısı mor, diğer yarısı ise sarı değil mi? Horoz aynı zamanda gücün de simgesi oluyor bu durumda. Ancak gücü mor renkten gelmektedir ki mor; gizli ilimlerin ve sihrin rengidir.

Cam altı eserimize döner ve renk açısından bir göz atarsak eğer görürüz ki; Şahmeran'lardan soldakinin gövde rengi kırmızı ve sarı benekli, kafası ise, siyah üstüne sarı beneklidir. Açıkça belli, ölümsüzlük ve gücün simgesidir o. Sağdaki ise; mora çalık bir renk üzerine sarı beneklidir. Belli ki gizli ilimler gücünü simgelemektedir.

Ancak ne denli gizli ilimler gücüne sahip olsa da boynunda *"lanet"* halkası ile dolaşacaktır.

"Önce Tanrı bir yeşil derya yarattı. O derya Tanrı'nın bakışı ile coştı; İçinden bir cevher çıktı. Tanrı o

cevheri ikiye böldü: Biri yeşil, biri ak. Yeşil ve kubbeye benzer bir kandile o iki cevher parçasını koydu: Yeşil, Muhammed'in nuru, Ak, Ali'nin nuru idi. Sonra, yarattığı beş Meleğe sıra ile: "Sen kimsin? Ben kimim?" diye sordu. Onların her birinden: "Sen sensin. Ben benim" karşılığını alınca onları kahr etti. En sonunda Cebrail'i yarattı. O na da aynı soruyu sordu. Cebrail cevap veremedi. Tanrı O'na buyurdu, o da ard arda iki kez altışar bin yıl boşlukta uçtu. Sonunda bitkin bir hale düşünce Tanrı O'nun "Batin Gözüünü" açtı. Cebrail gidip yeşil kubbe biçimi kandile kondu. İki nur bir tek vücut olmuştu. Kandildeki Ak Nur Cebrail'e Tanrı'nın sorusuna verilecek karşılığı öğretti. Bu kez Tanrı aynı soruyu tekrarlayınca Cebrail: "Sen yaradansın, Ben yaradılmışım. Sen Sultansın, ben kulum." dedi. Tanrı: "Rahmet Üstadına ve Pirine!" diye Cebrail'i okşadı. Üstad: Ali, Pir de: Muhammed'dir. Cebrail, öteki dört Meleğe de (Mikail, İsrail, Azrail, Azazil) Tanrı'ya verilecek karşılığı öğretti. Azazil Tanrı'yı tanımak istemedi ve kandildeki nura tükürdü. Bu tükürük bir halka olup Azazil'in (=Şeytan) boynuna takıldı: Lanet Halkası oldu." 159

Cam altı eserde, her iki yılanın boynunda aynı halkayı görürüz. Ne var ki, eserden de anlaşılacağı üzere bu halkalar pek de lanet halkasına benzemiyor. Değerli taşlarla süslenmişler çünkü. Aynı zamanda kız betimlemelerinde ise bu halka artık bir kolyeye ve belirgin olarak taşınmasında yarar umulan takıya dönüşmüş. Neden dönüşmesin ki, şeytan dışlanan bir varlık olsa idi zaten Şahmeran olarak karşımıza çıkar mıydı hiç! Gizli ilimlerin gücüdür artık o halka. Süs-

lenip püslenip gerdana takmak gerek. Şahmeran gü-müş gerdanlığımız yok mu!

Renk simgeçiliği inançlar ile sıkı sıkıya bağlıdır. O renkler taşıdıkları bilgiler olmaksızın anlaşılamaz. Zaten gereği de kalmaz. Çünkü eğer renkler de anlata-mayacaksa bizi!

O dönemin insanları, doğada olan her şeyden, renkler dahil umarlı yaşamak durumunda idiler. Onlar için üretilen her biçim, evrendoğum ile ve o evren içindeki gizlerle ilgiliydi. O'nun derdi, bizim bu gün anladığımız anlamda bir sanat üretmek değildi. O'nun bunalımları ya da can sıkıntıları yoktu. Yalnızlık da çek-miyordu. O bir kozmik ortamla çevrili olarak, ruhların karşısında korkuyordu ve korunmak istiyordu.

Ve belki de sadece bu korkusu nedeni ile kendini yalnız olarak duyumsuyor ve buna ilişkin önlemler alıyordu. Eğer insanlığın önemli bir bölümü hala aynı duygular içinde yaşayıp duruyorlar, dersek sizce yanı-lır mıyız?

Günümüzde çok görürüz. Bir bina ya da yatırım yapılan yerde temel atma töreninde hemen kurban kesilir ve kurbanın kanı temel çukuruna akıtılır. İmam dua okur. Hayır ve uğur dilenmiştir böylece. Bu gelenek kaç bin yıldır uygulanan ve insanın sahip olmaktan korktuğu toprak ile arasındaki ilişkiden kay-naklanan bir kurbandır. Çünkü toplumun üzerinde yaşadığı ve gerek hayvanlarını ve gerekse kendini bes-leyecek ürünleri sağlayan toprak aslında toplumun ortak malı olsa da; temelde sonsuzluklarda dolaşan ve elbette o toprakların sahibi olan ruhlara aittir. O top-rakta bir şey yapıyorsanız, o ruhların rızasını almak ve

ruhlara verilen rahatsızlığı bir şekilde gidermeniz gerekmektedir. En önceleri, kurban kesilir ve ruhların sakinleştirilmesi denenirdi. Bu anlayış unutulmuş olsa bile, günümüzde islami gömlek giyerek gelenek devam etmektedir Yada unutulmamış olmanın bir kanıtıdır.

Renk konusu biraz daha oyalayacak bizi. Türkmenlerde Gök= Ak dünya, Ara Dünya Yer= Ak ve Kara, Aşağıdaki Dünya (Yerlig) = Karadır. Evdeki ateşin (Ocağın) de durumu bu aynı üçlemeye göre bir durumdadır. Şamanların gelecek okuma kemikleri de Altın kemikler (sarı), Ak kemikler ve kara kemikler diye isimlendirilmiştir. Şamanlar dahi görevlerine göre, Tarhan, Ak Şaman, Kara Şaman olarak betimlenmiş. Bu insanların yönler yükledikleri renklerden söz etmiştik. Doğu=gök (mavi), Batı=Ak, Kuzey=Kara, Güney=Kızıl olarak algılanırdı. Denizlere bile Kara Deniz (Kuzey) Ak Deniz (Batı kabul edilmiş) Kızıl Deniz (Güney) denilmiştir. Günümüz yerleşik konumuna göre değil de, göçün ilk günlerine göre değerlendiresek eğer yanlış yapmayız her halde. Mevsimler açısından da durum aynıdır sanki. Kış=Karadır. İlk Bahar=maviye (gök) çalar. Yaz=kızıldır yakar, Sonbahar ise=sarıdır. Altın kemik yani. Hasat mevsimi değil midir? Ya varlığın dört ana ögesi toprak, hava, ateş, su kavramları da sanki mevsimlerin simgesi gibidir ve aynı renklerle neden simgeleştirilmesin? Ne diyor Bursa Türküsü At Gelir (Kadın Ağzı): ¹⁶⁰

*“At gelir şakır şakır
Elinde gümüş bakır
Benim sevdiğim oğlan
Bıyık sarı, göz çakır.”*

İslami açıdan ise; Beyaz Muhammed, Kırmızı Ali, yeşil tariykat, siyah Fatma, açık yeşil ya da sarı Hasan, açık kırmızı, yeşil ve pembe Hüseyin için kullanılır. Kadınların alınlarına taktıkları kurdele renkleri onların toplumsal konumunu da gösterir. Genç evliler kırmızı, yaşlı kadınlar mor(!) Kızlar beyaz, Kırmızı ve yeşil takanlar dede soyundan olduklarını anlatmış olurlar. Renkler bilinmeden halkla iletişim nasıl kurulur ki?

En iyisi biz, sözü yakından tanıdığınız bir Anadolu bilgesine bırakalım. Bakalım o ne diyor renkler için:

*Göklerden süzüldüm tertemiz indim
Yere indim, yerli renge boyandım
Boz bulanık bir sel oldum, yürüdüm
Çeşit çeşit türlü renge boyandım.*

*Azgın azgın çağlayarak akarak
İnsafsızca tahrip ederek yıkarak
Ne utandım, ne kimseden korkarak
Kusur, günah, kirli renge boyandım.*

*Bir kuru sevdanın peşine düştüm
Nice kayalardan, taşlardan uçtum
Irmağa kavuştum, kendimden geçtim
Utandım da, arlı renge boyandım.*

*Yüzlerimi yere vurdum, süründüm
Çok dolandım, ırmak oldum göründüm
Eleklere geçtim, yundum, arındım
Kamilane karlı renge boyandım.*

*Irmak olup kavuşunca denize
Dalgalandık, coştuk, taştık biz bize
Çok zaman seyrettim aya, yıldıza
Aydın, parlak, nurlu renge boyandım.*

*Veysel, yoktan geldim, yok olup geçtim
Ben deyenler yalan, gerçeği seçtim
Bir buhar halinde göklere uçtum
Kayboldum, o sırlı renge boyandım.*

Aşık Veysel

Mor Sümbül

Biz bu renk cümbüşü içinden mor'u seçtik. Bakalım hakkından gelebilecek miyiz. Bir tek rengi açıklamaya çalışmak, sanıldığı gibi kolay bir iş değildir. Renk zaten bir büyüdür. Büyülerin içinden bir büyü seçmek bizim yaptığımız. Doğadan büyük ressam var mı? Ya da büyü? Türkülerden ve aşıklardan yardım alalım biraz. Bir Bursa Sekmesi: 161

Ben Yemenimi Al İsterim (Bursa)

*"Ben yemenimi (aman aman) al isterim
Ortasında (a canım da) dal isterim
Bir güzelce (aman aman) yar isterim
Al Gel Aman a canım da mor çiçeği*

Bağlantı: -*Bul gel aman a canım da mor çiçeği*

Bahçede Erik Dalı ¹⁶² (Bursa)

*Amanın gaz goydum yansın diye
mor geydim alsın diye
amanın kimselere varmadım
askerden gelsin diye.*

Hadi Gine Bindallı ¹⁶³ (Çanakkale)

*Al geydim alsın deye
Mor geydim sarsın deye
İsteyene varmadım
Sevdiğim alsın deye
Hadi gine hadi gine bindallı
O da senin şansına delikanlı*

Kız Bahçende Gül Var mı? ¹⁶⁴ (Kastamonu)

*Kız bahçende mor meni (yemeni)
Verem ettin sen beni
Nasıl verem olmayım
Eller sarıyor seni
Haydindi saray çeşmesine
Ben yandım badem ezmesine.*

Görüleceği üzere türkülerimizde de bir renk cüm-büşü var ki... “Beyaz giyme söz olur, siyah giyme toz olur!” Kitabımızın konusu halkımızdaki renk kültürünü incelemek olmadığı için, ve mor rengini bir simge olarak kullanan türkülerimizden farklı yörelerden örneklendirerek hem yaygınlığını ve hem de - ki me-nekşelere hiç girmedik. Menekşe de mor değil mi?- Mor yemeniler, libaslar, mendiller... Bir mordur uçu-

şup duruyor türkülerde... Bir dilek oluyor ince belli kızların ya da asker veya garip genç delikanlıların davetkar ve hüzüin dolu seslerinde.

Sadece türkülerimizde mi? Büyülerimizde de var. İşte size bir muhabbet büyüsi:

*“Kırk bir adet kızıl üzüm alınıp her birine bir kerre –Amenerresul– suresini okuyup üfüre. Kırk bir adet kızıl üzüm okunup tekmil oldukta bir tava içerisine koyup kavura. Kavururken “Ak dut, kara dut, filanı falana tut.” diye ilgili kişilerin adları söylenir. Üzümler kavrulmazdan önce bir parça kızıl toprak, bir parça sarı toprak, bir parça da kara toprak ala. Bu toprakları önüne koya. Badehu eline biri beyaz, diğeri siyah iki dut çubuğu ala. “- Kızıl toprak gibi kızsın, sarı toprak gibi sararsın, kara toprak gibi kararı kalmasın, hiç durmasın, eğlenmesin, gelsin” diye; dut çubukları ile üzümleri kavura. Lakin Cuma gününü sala vakti ola.”*¹⁶⁵

Süleyman Mührünün üstünde bulanan -adamotunun bile çiçeği mor değil mi?

Kırmızı üzüm de mor değil mi?

*Sümbül Efendi*¹⁶⁶

İstanbul Kocamustafa Paşa’da türbesi bulunan bu evliya Merzifon’da 1480 yılında doğmuştur. O’na neden Sümbül Sinan dediler. “Onların işine akıl ermez. Onların işi bizim ölçülerimizin dışındadır. Sümbül Efendi’nin, benim gönlüm levhasına çizilmiş, sırlı bir resmi, güzel bir siması vardır. Sarığının bir ucuna ilıştırılmış mor bir sümbülü bu resimden hiç ayıra-

mam. Ama katmersiz sümbüldür bu. Kenan Rufai: -Ben katmerli sümbülü sevmem, onda insan elinin izleri var, yalın sümbül Hak insanı ve toprak vergisi olarak daha sade, daha tabiidir ve benim daha hoşuma gider- derdi.” diyor Nezihe Araz kitabında. Bu dünyayı terk ettiğinde tahminen altmış beş yaşındaydı. Şimdi sandukasının başucunda Hattat Aziz efendi tarafından yazılmış bir nefis levha vardır:

Merhaba ya Hazreti Sümbül ya mücteba!

Babı lütfundan bizi dur eyleme Allah için.

Sümbül mor değil mi!

“Benim verecek mor sümbüllü dağım mı var?” diyor Yunus Emre de. Halk bu morla neden bu kadar haşır neşir ki? Peki nerededir bu *‘Mor Sümbüllü Dağ’*? Edremit Çanakkale arasında ki *Kaz Dağı* değil mi yani. Ya da İon’un *“İda”* dağı. Mekan aynı mekan da insanlar dönüp duruyor işte. Dönüp dururlarken de bir diğerrinin ayağına dolaşıp durmazlar mı!

Girit Kralı Melisseus’un kızı, Rheia yeni doğurduğu Zeus’u Kronos’dan kaçırıp kundakta bebek olarak Girit’e götürünce, İda kendi adını taşıyan dağda onu kız kardeşi Adresteia ile birlikte büyütür, besler. İda dağı denmesinin nedeni, Yunan da böyle olmuş. Anadolu Türkleşince de dağın adı Kaz dağı olmuş. Çünkü bu dağda kaz çobanlığı yapan ve babası ile beraber yaşayan bir kız varmış. Ve böylece efsane yerel anlamda, başlar ve kızın köyden uzaklaştırılması ile dağın doruklarında babası ve kazları ile sürdürdüğü yaşamını, sarı saçlı ve mavi gözlü bir kızdır, noktaladığında, öldüğü yerden bir pınar fişkırmış. Hemen

Kaz Dağı'nın eteklerinde Akçay'da kıyıya yakın denizin içindeki kayalıkların arasından tuzlu suyla karışmadan bir tatlı su pınarı fişkirir. Hemen sahilde açılan kuyulardan buz gibi tertemiz içme suyu çıkar. Her kes bu suları içer. İşte bu su, Sarı Kız'ın pınarından gelir. Kız yaşarken de bazı sihirler göstermiş. Babası namaz kılmak istediği zaman elini dağın doruklarından denize uzatıp su almış da, babası da abdest almış böylece. Öldüğü yere turnalar gelmiş ve semaha durmuşlar.

Bize göre, Alevi dünyaşını derinden etkileyen asıl öykü ise daha farklıdır.

Sarı Kız

Sarı Kız tepesinde ziyaret yeri olarak kullanılan bir çam ormanı vardır. Oraya "*Köşk Bağı*" denir. Ve Köşk Bağı'nın altında Sarı Kız tapınağı gizlidir. 23 Ağustos 11 Eylül tarihleri arasında Narlıdere ilçesinden ocaklı dedenin başkanlığında ziyaretçiler kabul edilir ve törenler uygulanır. Baş okutma, suç bağışlama gibi görevlerdir bunlar. Konumuz burada uygulanan ritüel olmadığı için niyaz verme, kurban tıglama gibi unsurları geçiyorum. Ancak Sarı Kız mabet alanı içinde kurulan çadırların kapılarının mabede dönük olduğunu belirtmeden de geçemeyiz.

"Bir gün Fatma Anamız çok hüznü ve düşünceli imiş. Tanrının Aslanı, Kan Kalesini ele geçirmekle ve onu ışıklandırmakla görevli olarak seferde imiş. Fatma Anamızın sıkıldığını, derdini, ayrılık acısını işiten Hz. Ali, o dakikada Kan Kalesinin beyinin kızını tutsak etmek üzere imiş ki, Fatma Anamızın eli o

kükreyen Aslanın yakasına yapışmış. O kükreyen Aslanın önünde Kan Kalesi beyinin kızı can vermiş.

Ali de bu olayı Fatma Anamızın kadın kıskançlığına bağlamış. Onun gönlünü almış. Onu padişah kızının odasına götürmüştü. Niye geldiğini sormuş. Fatma Anamız da derdini söylemiş; *“İki oğlumuz var. Biri-cik te kızımız olsa...”* demiş. *“Onun için zarlandım. Geldim.”* demiş. Ali de; *“Var Kabe’den kızını al...”* demiş. Fatma Anamız, o anda kucağında nur topu gibi bir kızla kendini Kabe içerisinde bulmuş. Bu nur topu yavrusu ile atası Muhammed’e varmış. *“Gör bak Mevlam Ali ne verdi”* demiş. O da *“Ey evladım! Ama bu çok güzel kızı görmek için benim üçüncü gözüm yok. Benim iki gözüm Hasan ile Hüseyin’dir. Var bunu Ali’ye götür. Hakka emanet etsin. Torunlarımı kışkandırmayasın”* demiş.

O da; *“Bu benim kusurum, Ben istedim, neyleyim? Geri almaz”* demiş. *“Öyle ise götür Kabe’ye bırak. Mevla bilir kendisi...”* demiş. O da Kabe’ye bırakmaya giderken Kabe kapısında, soyunmuş, yan yatmış Selman’a rast gelmiş. *“Ya Selman! Burada ne işin var?”* diye sormuş. Selman, *“Bana Mevlam Ali’nin emanet buyruğunu almaya geldim.”* Deyip kucağından nur topunu almış, sır olmuş. Götürmüş Kaf dağında el-mastan yakuttan bir köşke bırakmış. Kız büyümüş. Ara sıra lalası Selman gider yoklarmış. İhtiyar Selman, bu kız büyüdükçe güzelliğine hayran kalırmış. Bir gün Hakka niyaza durmuş. Yalvarmış yakınmış. Ali’nin şefaatine gelmiş ve *“Halim yaman”* demiş.

Yeri göğü yaratan ve kendi sırrına Selman’ı ortak eden kurbanı olduğum Ali de ona acımış. Onu genç

ve taze delikanlı yapmış. Kaf dağındaki köşkünden kaldırmış, getirmiş... İşte Sarı Kız tepesinde ona bir dünya sarayı düzmüş. Sarı Kız dünya sarayında yirmi bir gün yaşamış. Bir gün Selman'a *"Anamı göreceğim geldi... Babamı, dedemi, kardeşlerimi göreceğim geldi. Bana onları göster"* diye yalvarmış. O da Fatma Anamıza yalvarmış ki, *"Sarı Kız'ın seni çok özledi. Onu, biriciği, gel gör."* Mevla Ali'den izin almış, gelmiş. Kızını görmüş ki, ölmüş. Selman hemen kocamış. Ali kapısında kendi özlem ve acısını inleyip sızlayarak arza gitmiş. Sonunda yirmi birinci gün yine Mevla sırrına girip gitmiş. Şu kadar ki, Fatma Anamızın Sarı Kız'ı görmeye geldiği dönem sonbaharın ilk günü imiş." 167

İşte Sarı Kız'ın sırrı. Tahtacılar ve Aleviler her yıl bu dağı ziyaret eder ve yedinci yılda hacı olurlar. Sarı Kız'ı ziyaret bir çeşit haç olayı gibi algılanmaktadır.

Görüleceği gibi, Ali'nin eli değmeden, Mevla'nın inayeti ile çocuk sahibi olmuştur Hz.Fatma. Bu motif az veya çok, Meryem'e koşutluk içermekte. Bergama'daki Meryem Ana'yı ziyaret de bir çeşit hac olayı olduğuna göre.

Bu arada Anadolu'nun bir çok yerinde Sarı Kız öykünmeleri vardır ve yaygın bir söylencedir. Biz bunların içinden en ünlü olanını ele aldık ve işledik.

Bu mor sümbüllü, kekik kokan dağın inançlar denizinde önemli bir yeri olduğunu da kabul etmek gerekir. Öykünmenin içinde belirgin olarak Mevla sırrına ermek motifini de görmezlikten gelemeyiz. Bu durumda da; sır nedir, sihir-büyü nedir ayrımı insanları uğraştırmış olmalı. Öyle olmasa idi *"İki Melek"*

suresi bir vahiy olarak gelmezdi. Burada karşımıza *Harud* ve *Marud* adında iki melek çıkmaktadır. Ama daha önce yine Sayın Nejat Birdoğan'ın adı geçen kitabından Sarı Kızla ilgili türküyü buraya almak istiyorum:

*Hey kurbanın olam Zülfikar Ali
Sen yarattın yeri göğü ezeli
Dünyalar görmemiş böyle güzeli
Hey kurbanın olam Zülfikar Ali.*

*Fatima nurundan Kabe'ye düşen
Mevla nefesinden süzülüp geçen
Sarı Kız elinden doldurup içen
Hey kurbanın olam Zülfikar Ali.*

*Eşiğin yanında yan yatan sultan
Sarı Kız divanında kurulan Aslan
Sırrı-ı esrarını bilendir Selman
Hey kurbanın olam Zülfikar Ali.*

*Malımı canımı helal aldın mı
Arzımı, kanımı helal aldın mı
Sarı Sultanımı helal aldın mı
Hey kurbanın olam Zülfikar Ali.*

Türk tarihinin başlıca ve köklü destanı olan -*Alan Koa*- söylencesine göre sarı saçlı, mavi gözlü bir Nur'un Alan Koa'ya üç çocuk birden armağan ettiğini biliyoruz. Bu sarı saçlı, mavi gözlü soyun Türk ve Moğol başbuğluğuna soy doğallığını sağladığını görüyoruz. Nur çocuğu olarak bu kuşaktan Cengiz ve

Timurleng yetişti. Sonlarda ünlü *Sarı Zeybek*'i de duyuyoruz.

“*Acaba bu Sarı Zeybek de “Nur” soyunu simgeleyen bir söylence ve Sarı Kız’ın unutulmuş eşi, Selman’ı olmasın!*” diyor Nejat Birdoğan kitabında.

Latince Bakkhos denildiği için ve o nedenle de Dionysos tapımcılarına da Bakkha denilmiş olup, Mani dininde olduğu gibi “*Nevruz*”un dini bir tören olarak kutlandığını biliyoruz. Bu törenlere katılan genç kızlar ellerinde taşıdıkları sepetlerde örülmüş soğan ve sarımsak demetlerini, başları sepet dışına taşacak şekilde yerleştirirlerdi ve bu demetlerin fallus’u simgelediği bilinirdi. Törene katılanların bir çoğu da yine fallusu simgeleyen uzun tahta ya da bayır turpunu ellerinde sallarlardı. Bayır turpu kol gibi uzun, yuvarlak bir bitkidir. Kadınlı erkekli topluluklar ateşin üzerinden atlarlar ve doğanın yeniden döllenmesi törenlerini kutlardı.

O günlerin anısına dilimize: “*Turp gibi!*” –çok sağlıklı!– anlamına bir deyim gelip yerleşmiştir. Bu sözcük aslında; “*fallus gibi*” demek olup, doğayı döleyen anlamındadır. Doğayı dölleme simgesi olan fallusun ucundaki deri kesilir (sünnet) bereket ve Artemis’e kendini adamak üzere bir yük sükküne konularak ana tanrıçanın heykeli altına gömülürdü. Fallus’un aynı anda Artemis’in sevgilisi Orion’u simgelediğini de belirtmeliyiz. Yani *Yılan*’ı. Penisin ucundaki deri alınıyor ve böylece ölümsüzlük sağlanıyordu. Yılanın gömleğini değiştirmesi gibi. Tek tanrılı dinlerce şeytana tapınma ayinlerinden sayıldığı için bakkhalar lanetlenmişlerdir. Şeytan işte; gizlenip kıvrılıp,

dilimizde bir bakkhalı olarak sessiz sedasız yerleşivermiş. Sünnet işi biraz karışık. Serpuşlu eski mezar şahidelerine bakarsanız, sünnetli fallusa benzerler. Ne bileyim, hani her şeyi biraz rahat tartışabilsek!

“Ege de zeybekliğe kabul törenlerinde tan ağarırken zeybek grubu dağa çıkar. (Dağın kendilerince kutsal bilinen yöresine. Çünkü kendileri zaten dağdadır. *) Bir defne ağacının yanına halka olup, diz çökerler.

Zeybek adayı kızan ayakta durur. Yatağanını çeker, üç kez öper, Efe'nin önüne diz çöker. Efe sorar, zeybekler yanıtlar. Sorulardan biri ve yanıtı şöyledir:

– *Şeytana bel bağlanır mı?*

– *Yardımcımızdır, bağlanır.*

Sorular bitince Efe, defne ağacının yanında durur, yatağanını defneye saplar. Yeni zeybek, Efe'ye sadık kalacağına and içer, yedi kez yatağanın altından geçer. Efe zeybeğin alnını, zeybek efenin elini öper. Efe yatağanı defne ağacından çeker, zeybeğe verir.”¹⁶⁸

İster Sarı Kız'ın zeybeği isterse bakkhaların zeybeği olsun, anlaşılan şeytan şeytanlığını yapmaktan pek geri durmuyor! Üstelik yedi gizemciliğine uygun tören bile düzenliyor.

*Harut ve Marut*¹⁶⁹

Babil ahalisi sihir ile pek ziyade meşgul olduklarından, sihir ile mucizeyi birbirinden ayıramaz bir halle gelmişler. Cenabı- Hak, sihri öğretmek üzere Harut ve Marut'u Babil'e göndermiş. Onlar da sihir öğretirler, fakat buna inanmamak lazım geldiğini de tenbih ederlermiş.

Yer yüzünde insanların işlediği günahların defteri (melek-i ala) ya çıkınca, melekler itiraz edip: (Ya Rabbi, insanlar senin bunca nimetinin kadrini bilmeyerek bu kadar günah işliyorlar. Onlara niçin bu kadar müsaadekar bulunuyorsun) demişler. Cenabı- Hak'ın, (Onlarda olan mizaç ve tabiat, heva ve heves sizde olsaydı siz yapmaz mıydınız?) buyurması üzerine, melekler: (Haşa, biz doğruluktan ayrılmazdık) demişler. Cenabı- Hak ta imtihan için itimat ettikleri iki melek seçmelerini emretmiş. Melekler Harut ile Marut'u seçmişler. Cenab-ı Hak'ta bunları Babil'e göndermiş.

Bunlar, gündüzün yer yüzünde vazife görürler, akşamları da (ism-i azam) ı okuyarak semaya çıkarlar-mış. Bir gün Zühre isminde gayet güzel bir kadın, zevcinden şikayet ederek boşanmak için bunlara mü-

racaat eder. Bunlar kadına meftun olup visaline talip olurlar.* Kadın, arzusu yerine getirilmeyince razı olmayacağını söyler. Bunlar da müsaade ederler. Kadın, bu defa da razı olmayarak şarap içmelerini ve puta tapmalarını teklif eder. Onlar bunu da yaparlar. Kadın yine razı olmaz ve akşamları semaya çıkmak için okudukları duayı öğretmelerini ister. Bunu da öğretirler. Kadın, duayı okuyarak semaya çıkınca, Cenabı Hak onu gökte bir yıldız yapar. Melekler de neye uğradıklarını bilemezler.

Kur'an-ı Kerim Cüz I, Sure 2 Bakara *"Şeytanların Süleyman'ın hükümdarlığı hakkında söylediklerine uydular..."*

Bu vak'a İdris (peygamber) zamanında olmakla, şefaati için ona müracaat ederler. İdris'in şefaati kabul olunursa da, dünya azabı ile ahiret azabından birini kabulde muhayyer bırakılırlar. Bunlar dünya azabını tercih ederler. Cenabı- Hak ta Harut ile Marut'un Babil'de bir kuyuya baş aşağı asılıp kıyamete kadar muazzep olmalarını irade buyurur." (Metni aynen aldık. İçindeki dil eksiklikleri bizim değildir.)

Artemis, Apollon'un kurduğu tuzığa düşmüş ve diğer adı *Boreas* (yılan kuyruklu kuzey rüzgarı) da demek olan sevgilisi Orion'un ölümüne neden olmuş ve Apollon'un oğlundan O'nun yaşama döndürülmesini dilemişti. (Şefaati!) Ancak Zeus yıldırımları ile buna izin vermemişti. Artemis de Orion'u takım yıldızı bahçesinde yıldız yapmıştı. (Bkz. Üçüncü Bölüm, *Kutup Yıldızı*.)

Zühre kadın da *Zühre Yıldızı* olmuş demek ki. (Çobanyıldızı, Çulpan, Kervankıran, Venüs)

Zühre yıldızı üzerine, Alevi-Bektaşî geleneğinde şiirsel bir kalıpta gene Sarı Kızı görürüz. Söylenceye göre Zühre, Hz. Ali'nin alnında "doğmuş" ve Selman O'na aşık olmuştur. Hz. Fatma'nın bir adı da Zehra değil mi? Zühre bu, Kaz Dağı'nın doruklarına neden yerleşmesin? 170

Farsça'da sihirbaz demek istiyorsanız, *Harut* demelisiniz.

Ya da herhangi bir Ermenice sözlüğü açıp bakın. Horut-Morut; *Mor Sümbül* demek.

Mevlevilerde sümbül zadeler, Bektaşîlerde sümbüllü efendiler, Yunus'ta sümbüller, türkülerde, çiçeklerde, tılsımlarda morlar... İda dağında mor çiçekler, sümbüller... Bu sırra ermek gerek!

.....

.....

*Sekahüm hamrinden içildi şerbet
Kuruldu ayn-ı cem ettik muhabbet
Meydana açıldı sır-rı hakikat
Aldığım esrara sırdaş idim ben.*

.....

.....

*Gahi nebi gahi veli göründüm
Gahi uslu gahi deli göründüm
Gahi Ahmed gahi Ali göründüm
Kimse bilmez sırrım, kallaş idim ben.*

*Şimdi hamdü lillah Şiri dediler
Geldim gittim zatım hiç bilmediler
Kimseler bu remzi fehmetmediler
Her gelen mahluka kardaş idim ben.*

Kader

Nuh peygamber, tufandan kurtaracağı hayvanları, “Gir!” diye işaret ederek gemisine alırdı. Nöbet eşeğe gelince, ona da işaret etti. Eşek girmek istedi. Şeytan, kuyruğuna yapışarak onu girmekten alıkoydu. Nuh tekrar emretti. Şeytan, gene eşeğin kuyruğunu çekerek, onu bırakmadı. Nuh bu defa: “*Ya mel’un girsene!*” diye bağırınca, eşek girdi. Eşeğin kuyruğuna yapışan Şeytan da beraber içeri girmiş oldu. Gemi yola çıktıktan sonra Nuh, Şeytan’ı gemi içinde görünce; “*Ya mel’un! Gemiye kimin izni ile girdin?*” diye sordu. Şeytan:

“Eşeğe gir dediğin zaman; - Ya mel’un! diye hitap ettin. Ben de o sırada eşeğin kuyruğuna yapışmıştım. Allah’ın kulları içinde benden başka mel’un olmadığından bu emir bana aitti. Ben de girdim!”

Nuh peygamber bir anlık dikkatsizlik sonucu, gemisi ile sadece yeryüzündeki bitki ve hayvanatı ve insanları değil fakat Şeytan’ı da kurtarmıştı.

Kuyruğunda Şeytan olunca, eşeğin inadı o denli güçlü ki; peygamber sabrı bile yetmiyor!

Derler ki; eşek anırdığında, Şeytan görmüştür de ondan bağırır. Etrafinıza dikkat edin!

Kazak Abdal boşuna söylemiyor:

*“Eşegi saldıım çayıra
Otlayıp karnın doyura
Gördüğü düşü hayıra
Yoranın da a.....”*

Nuh peygamberin bir anlık dalgınlığı, insanlığı kurtulacağı biricik ve en önemli deritten uzak tutacak-ken... Kader! Şeytanla beraber ve devamlı bir sınavda yaşamak... Biz insanlar ölümlü, O son güne kadar ertelenmiş olarak...

Ne sandınız yani? Şu kısacık ömürde *insan olmak kolay mı?*

Çok sıkışırsanız; *“Şeytan’a uydum abi!”*

Okuma Parçası

Sarhoş Olun¹⁷¹

Her zaman sarhoş olmalı. Her şey bunda: Tek sorun bu.

Omuzlarınızı ezen, sizi toprağa doğru çeken Zaman'ın korkunç ağırlığını duymamak için, durmacasına sarhoş olmalısınız.

Ama neyle? Şarapla, şiirle ya da erdemle, nasıl isterseniz. Ama sarhoş olun.

Ve bazı bazı, bir sarayın basamakları, bir hendeğin yeşil otları üzerinde, odanızın donuk yalnızlığı içinde, sarhoşluğunuz azalmış ya da büsbütün geçmiş bir durumda uyanırsanız; sorun yele, dalgaya, yıldıza, kuşa, saate

Şekil 86
Bez üstünde el işleme NUH'un gemisi
(Detay)

sorun, her kaçan şeye, inleyen, yuvarlanan, şakıyan, konuşan her şeye sorun: “saat kaç” deyin; yel, dalga, yıldız, kuş, saat hemen verecektir karşılığını: “Sarhoş olma saatidir... Zamanın inim inim inleyen köleleri olmamak için sarhoş olun durmamacasına!

Şarapla, şiirle ya da erdemle, nasıl isterseniz.”

*Evet, Kitabın Sonu
Elbette Bir Çok Eksikle Birlikte.*

*Tankut Sözeri
Kasım 1998*

Notlar

im

- 1 *Şahmeran* eser tarafımızdan satıldı ve satışından önce fotoğraflandı.
- 2 Sencer Divitçioğlu, *Kök Türkler*, Birinci basım, Ada Yayınları s.65, 1987
- 3 Nakşi bir tekkeye ait el yazma eser, antikacı Nazif Gelen'den, satışı öncesinde izniyle renkli fotokopisi alınmıştır. Kendisine teşekkür ederiz
- 4 Dip.N.3 a.g.e.
- 5 Dr. Filiz Çağman, Osmanlı Sarayı Minyatürleri, Kültür Bakanlığı, 1975
- 6 (1582 Surname'den) Mumcular Alayı minyatürü.
- * Pers İmparatoru Xserkses'in İÖ.489-479 arasında yaptığı Yunanistan seferlerinde Mardonios komutasındaki Pers orduları, Sparta Kralı Pavsaniyas tarafından İÖ.479 da Boitya'da Asopos ırmağı kenarında yenilgiye uğratıldılar. Bunun üzerine Kral Pavsaniyas Delfoi Apollon'una altından yapılmış bir kazan armağan etti. Bu kazanı birbirine dolanmış üç yılan dan oluşan bir sütun taşımakta idi. İşte bu sütun bugün İstanbul'da Sultan Ahmet meydanında ve halkın "*burmalı sütun*" olarak bildiği sütundur. 1582 tarihinde yapılan Surname minyatür kitabında, "*Hristiyan çocuklarının sünnet töreni*" ve diğer esnaf loncalarının geçit törenlerinin betimlendiği minyatürlerde de aynı sütun üç başlı yılan olarak gösterilmiş. Altın kazan herhalde haçlı ordularının yağmasına uğramış ve günümüze gelene kadar da sütunun yılan başı olan kısım da tahrip edilmiştir.
- 7 El yazma, cep tekke kitabı kendi kütüphanemizdedir.

- * *İstihareye yatmak*: Belirli bir ritüele uyularak, geleceğin rüyada kendisine gösterilmesini dileme denemesidir.
- 8 El yazma, cep tekke kitabı kendi kütüphanemizdedir.
- * *İstihareye yatmak*: Belirli bir ritüele uyularak, geleceğin rüyada kendisine gösterilmesini dileme denemesidir.
- 9 Elimizdeki el yazma *Delail* kitabından Mührü Süleyman. Dip.Not.7 a.g.e.
- 10 Mehmet Özel, *Geleneksel Türk Sanatları*, Kültür Bakanlığı, 1975
- 11 Elimizdeki el yazma *Delail* kitabından Mührü Süleyman. Dip.Not.7 a.g.e.
- 12 Mehmet Özel, *Geleneksel Türk Sanatları*, Kültür Bakanlığı, 1975
- 13 Agah Sırrı Levend, *Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar* kitabında; 1984, 4. Basım
- 14 *İkonalar*, Ayasofya Müzesi Katalogu, Kültür Bakanlığı 1544 - 1993
- 15 DipN.7 a.g.e.
- 16 DipN.7 a.g.e.
- 17 Yaşar Günenç, Hallacı Mansur, Yaba Y. Ankara, Haziran 1995
- 18 Yaşar Günenç, Hallacı Mansur, Yaba Y. Ankara, Haziran 1995.
- 19 Güran Erbek, *Kilim Katalogu* No.1, Selçuk AŞ. İkinci basım Kasım 1990, İstanbul.
- 20 Yağlık elimizdedir.
- 21 *Tarih Sümerde Başlar*, S. N. Kraker 1990, TTK.
- 22 Tarafımızdan fotoğraflandı.
- 23 Ord. Prof. Dr. Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşl. Bşk., 1991.
- * *Kase-i Fağfur* = Porselen kase. (İslami = nurdan kase)
- 24 Eser bizdedir.
- * *Enki*, Sümerlerin en önemli tanrılarından.
- 25 *Kültür Dergisi*, Kültür Bakanlığı Ocak-Şubat 1993 s.97, s.24
- 26 Oğuz Tekin, *Antik Nümismatik*, 1992.
- 27 Alıntı, *Etnografya Dergisi*, Avrasya Vakfı. Yaz 97 S.1 s.115
Georges DUMEZIL, Çevrim yazı: Mustafa Desterci.

- 28 Alıntı, *Etnografya Dergisi*, Avrasya Vakfı. Yaz 97 S.1 s.115
Georges DUMEZIL, Çevrim yazı: Mustafa Destereci.
- 29 *Büyük Larousse* Milliyet Y. İlgili maddeler.
- 30 * Konuya açıklama getirmek için bilgi: *Tekris töreni*: Kilisede papaz, ayin sonunda üyelere kutsanmış ekmek ve kırmızı şarap ikram eder. Ekmek İsa'nın bedenini (etini) şarap, kanını simgeler. Böylece yeniden doğmak tesmiye edilmiş olur. İsa'nın çarmıha asılması olayı Hristiyanlar açısından kurban olayıdır. İsa kendini kurban etmiştir çünkü. Bu nedenle Hristiyanlarda kanlı kurban kültürü yoktur. Anlatana göre Tekris töreni çarpıtılmakta, sapık bir uygulama yapılmaktadır.
- 31 Joseph Campbell, Tanrının Maskeleri, İmge Y. 1994.
- 32 Campbell a.g.e.
- 33 Albert Cramdor, Mısır'ın ölümler kitabı. S.22 Çev. Suat Tan-
suğ, Ruh ve Madde Yayınları 2.baskı 1991, İstanbul.
- 34 Anadolu Selçuklu Kıyafetleri, Prof. Dr. Özden Süslü, Ata-
türk Kültür Mrkz.Yn. Sayı 35, Ankara 1989.
- 35 Geleneksel Türk Sanatları, Kültür Bakanlığı s.353 - Mehmet
Özel 1993.
- 36 Alıntı, Etnografya Dergisi, S.1 Martin Van Brunissen, Çeviri:
İbrahim Kılıç, Avrasya Vakfı Yayını s.140 ve d., Yaz 1997.
- 37 Alıntı, Etnografya Dergisi, S.1 Martin Van Brunissen, Çeviri:
İbrahim Kılıç, Avrasya Vakfı Yayını s.140 ve d., Yaz 1997.
- 38 Abdülbaki Gölpınarlı Vilayet - Name İnkılap Kitabevi İstan-
bul 1990 S. 117
- 39 Atatürk Kültür Merkezi Yayını.S.35 Prof.Dr.Özden Süslü
Anadolu-Selçuklu Kıyafetleri 1989
- 40 Georg İfrah, Rakamların Evrensel Tarihi C.6 Tubitak Yayın-
ları, 1998.
- 41 Georg İfrah, Rakamların Evrensel Tarihi C.6 Tubitak Yayın-
ları, 1998.
- 42 Kuran-ı Kerim- Diyanet İşleri Başkanlığı, 1987.
- 43 Bursa Kültür ve Sanat Rehberi Mart 97 S.12, Nisan 97 S.13
Sn. Behramoğlu ile yaptığım söyleşiden bazı alıntılar ve yeni
eklemeler.
- 44 Bursa Kültür ve Sanat Rehberi Mart 97 S.12, Nisan 97 S.13
Sn. Behramoğlu ile yaptığım söyleşiden bazı alıntılar ve yeni
eklemeler.

- 45 - Türk Dili Dergisi Divan Şiiri Özel Sayısı Eylül 1986 Prof. Dr. M. Çavuşoğlu.
- 46 - Siyasal İslamda Bölünmeler 1997 Önder Güngör.
- 47 - Şamanizm A. İnan TTK.1995.
- 48 - 50 Yılın Türk Edebiyatı İş B. Y. Rauf Mutluay 1973 Ön Söz'den.
- 49 - 50 Yılın Türk Edebiyatı İş B. Y. Rauf Mutluay 1973 Ön Söz'den.
- 50 Ziya Gökalp, *Hırs ve Medeniyet* S. 1-2, 119-119 Kültür Bakanlığı.
- 51 Georg İfrah, *Rakamların Evrensel Tarihi*, Tubitak Yayınları 6. Cilt 1998
- 52 A. İnan, *Şamanizm*, 1995.
- 53 Soldaki ilk resim *Türk El Sanatları*, Kültür Bakanlığı 1993 yayınından.)
- 54 Diğer iki fotoğraf ise, Şinasi Çelikkol, *Karagöz Antik*, Bursa
- 55 Soldaki ilk resim *Türk El Sanatları*, Kültür Bakanlığı 1993 yayınından.
- 56 Diğer iki fotoğraf ise, Şinasi Çelikkol, *Karagöz Antik*, Bursa
- 57 Çocukluğumuzda büyüklerimizden dinlediğimiz anonim masal.
- 58 *İslamda İlk Mutasavvıflar* a.g.e.
- 59 Fotoğraf; Civiltà Al Sole C. W. Ceram, 1958, Arnoldo Mondadori Editore S.p. A. Milano.
- 60 James Joyce, *Ulysses*, Ç. Nevzat Erkmen, YKB. Y. 1997.
- 61 James Joyce, *Ulysses*, Ç. Nevzat Erkmen, YKB. Y. 1997.
- 62 Bir çok gencimizin adı Burak buradan gelir.
- 63 Tarık Mümtaz Sözenil, *Alevilik*, Çözüm Yayıncılık, 1992
- 64 Bursa, 2000 *Gazetesi*, 4 Kasım .1998.
- 65 Fotoğrafını gördüğünüz eser elimizdedir.
- 66 *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* Cilt II, S. 447-450 Üçdal Neşriyat:İstanbul, 1978.
- 67 Fotoğrafım gördüğünüz kolye elimizdedir.
- 68 Baki Öz, *Kurtuluş Savaşında Alevi Bektaşiler*, Can Y. 1990. Mazhar Müfit Kansu'nun anıları ile birlikte, Çelebi'nin oğlu Hamdullah Efendi'nin odasında yapılan görüş-

mede; "Padişah ve Halifeliliğin kaldırılacağını, egemenliğin din-dil-mezhep-tarikat ayrıcalığı gözetmeksizin Türk halkına ait olacağını ve kendisini yönetenleri halkın seçeceğini, kadın-erkek eşitliğinin sağlanacağını.." doğrultusunda söz verir Paşa. Bu arada kümeleşerek konuşmalar olur. M.Kemal nedenini sorunca Çelebi Babadan aldığı yanıt ilginçtir:"Sayın Paşam, canlar derler ki, acaba Pir Hacı Bektaş (cisim) mi değiştirmiş. Çünkü yüzyıllar önce Ulu Pirimiz de böyle konuşmuştu!"

- 69 19. yy. Bursa yöresi yağlık, *Caner Antik*.
- 70 İbn-i Mussam'ın Havarnamesinden. "*Alevilik*" T.Mümtaz Sözenil, Çözüm Y.1991 s.172
- 71 *Caner Antik*, Bursa.
- 72 Abdülbaki Gölpınarlı, *Menakib-i Hacı Bektaş*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1990.
- 73 Yağlık elimizdedir.
- 74 Şinasi tekin, *Kağıt Damgaları*, İstanbul, 1993.
- 75 F. Köprülü, *İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı, a.g.e.
- * Bir açıklama: O günlerde Kayseri'den batıya doğru olan topraklara "Diyar-ı Rum" denirdi. Yani Roma'ya ait topraklar. Rum, bugün anlaşıldığı gibi Yunanlı anlamında kullanılmayıp, Romalı anlamına kullanılmakta idi ki, doğrusu da budur.
- 76 Kolye elimizdedir.
- 77 * Türkçe deki rüzgar türü olan bora ve poyraz sözcükleri buradan gelir
- 78 Robert Graves, *The Greek Myths*, Complete Edition, Penguin Books, London, 1960, s.27.
- 79 Şinasi Çelikkol, *Karagöz Antik*, Bursa. Bilecik bezi.
- 80 R.Graves, *Greek Myths*, s. 27.
- 81 Prof. Dr. Ö. L. Barkan, *Kolanizatör Türk Dervişleri*.
- 82 Türkücü Şakir Öner Günhan'dan çokça dinledik bu türküyü, çifte sazı ile TRT1 ekranına az çıkmadı bu türkü ile!
- 83 Türkücü Özay Gönülüm'den çokça dinledik bu türküyü, çifte sazı ile TRT1 ekranına az çıkmadı bu türkü ile!
- 84 *Türk El Sanatları*, Kültür Bakanlığı,1993 s. 5.
- 85 Reyhan Kaya, *Türk Yazmacılık S. İş B.N.140s.93-95*.
- 86 Dr. Hülya Tezcan, *Geleneksel Türk Sanatları, Kumaş Sanatı*, Kültür Bakanlığı, 1993.

- 87 *Greek Myths*, s. 27
- 88 *Greek Myths*, a.g.e.
- 89 *Greek Myths*, a.g.e.
- 90 Mangırların şekli ve bilgi Sn. Cüneyt Ölçer'in İst. 1975 basımlı *Nakışlı Osmanlı Mangırları*'ndan alınmıştır.
- 91 Mangırların şekli ve bilgi Sn. Cüneyt Ölçer'in İst. 1975 basımlı *Nakışlı Osmanlı Mangırları*'ndan alınmıştır.
- 92 *The Greek Myths*, a.g.e.
- 93 Ord.Prf.M.Şemseddin Günlaltay, *Yakın Şark*, TTK. 1987.
- 94 Joseph Cambell, *Yaratıcı Mitoloji, Tanrının Maskeleri*, s. 282 İmge Y., 1994.
- 95 Joseph Cambell, *Yaratıcı Mitoloji, Tanrının Maskeleri*, s. 282 İmge Y., 1994.
- 96 Obje elimizdedir.
- 97 Robert Graves, *The Greek Myths*, Penguin Book, 1960 s. 152/155.
- * Yunan dünyasında hekim tanrı, hekimlik tanrısı olarak ünlüdür. Thessalia kralı Phlegyas'ın kızı Koronis Apollo ile sevişir ve ondan gebe kalır. Ne var ki, Arkadya'dan gelen bir yabancıyı da yatağına alır Koronis. Olayı kutsal kuşu KUZGUN tanrıya haber verir. Tanrı da öfkesinden kuşun bembeyaz olan tüylerini siyaha boyar. Koronis ateşte yakılarak ölüme mahkum edilir. Kadın ölürken Apollo kadının karnından kendi kanından olan çocuğu kurtarır. O'nu at adam Kherion'a yetiştirmesi için teslim eder. Doğanın sırlarına sahip olan at adam Asklepios'a hekimliği öğretir. Tanrıça Athena Gorgo canavarı öldüğü zaman (en ünlüleri Meduza olup, saçları yılanlarla örülüdür. İşin içine sağiltma girdi mi, yılan-sız olmuyor) bedeninden akan kanı toplamış ve Asklepios'a vermiş. Gorgo'nun sağ tarafındaki damarlarda dolaşan kan zehirli, sol damarlardaki ise faydalıymış. Bu şifalı kanı Asklepios, ölüleri diriltmek için kullanırmış. Zeus doğal düzeni bozan bu aşırı güç sahibi Asklepios'u cezalandırmış. Zeus'un yıldırım ile ölürken Asklepios'un elindeki yazdığı son reçete bir otun üstüne düşmüş ve yağmurla yazının özü bu bitkiye geçmiş. Böylece her derde deva sarımsak meydana gelmiş. Mitoloji Sözlüğü, Azra Erhat, Remzi Kitabevi 4.basım 1989 İstanbul.
- 98 Yağlık elimizdedir.

- 99 Yağlık elimizdedir.
- 100 Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, T.T.K. VII./102, İkinci baskı, 1993.
- * *Canavar*: Farsça Can-Aver= Canı seven, can alan demek olup, anlam değiştirerek dilimize geçmiştir. İsmet Zeki Eyüboğlu, *Türk Dili Etimoloji Sözlüğü*, s.115.
- 101 Lenger elimizdedir.
- 102 Cüneyt Ölçer, *Nakışlı Osmanlı Mangırları*, 1975.
- 103 Kolye fotoğrafı çekildikten sonra Bursalı bir bayana tarafımızdan satılmıştır.
- 104 Bahaeddin Ögel a.g.e.
- 105 *Evliyalar Ansk.* C. 5. Türkiye Gazetesi 1992 "İrene Melikof, *Uyur İdik Uyardılar*" Cem Yayınevi, 1993 Ocak, Birinci Basım.
- 106 *Evliyalar Ansk.* C. 5., Türkiye Gazetesi 1992, "İrene Melikof, *Uyur İdik Uyardılar*" Cem Yayınevi, 1993 Ocak, Birinci Basım.
- 107 İdogramlar, Güran Erbek, *Kilim Kataloğu*'ndan) Selçuk AŞ. a.g.e.
- 108 Dr. Hülya Tezcan, *Geleneksel Türk Sanatları*, Kültür Bakanlığı, 1993.
- 109 Raif Kaplanoğlu, *Bursa Yer Adları Ansiklopedisi*, Okçu Baba maddesi.
- 110 Hasan Turyan, *Bursa Evliyaları ve Tarihi Eserleri*, 1982
- 111 Mehmet Önder, Berlin Museum für Islamische Kunst, *Türk Dışı Müzelerinde Türk Eserleri*, Kültür Bakanlığı Sanat Eserleri Dizisi 14, 1989
- 112 *Türkler ve Tatarlar Arasında*, s. 49, 1995.
- 113 Yaşar Günenç, *Tavasin*, Yaba yayınları: 60 Ankara, 1995.
- 114 Dr. İsmail Kaygusuz, *Darın Pirleri*, Alev Yayınevi 1993.
- 115 "Mimar Sinan, Türkiye Hür ve Kabul edilmiş Masonları Büyük Locası Yayın Organı, Sayı 1979 Yıl 33 Yenilik Basımevi S. 29." (Yazarın adını vermiyor, yayının adı ile sayfa numarasını vermekle yetiniyoruz. Çünkü bildiğimiz kadarı ile; Masonik gelenekte ad açıklanması, kişilerin kendi iradelerine bağlıdır. Yazarın notu.) Mithra Kültü bahsi.

- 116 "Mimar Sinan, Türkiye Hür ve Kabul edilmiş Masonları Büyük Locası Yayın Organı, Sayı 1979 Yıl 33 Yenilik Basımevi S. 29." (Yazarın adını vermiyor, yayının adı ile sayfa numarasını vermekle yetiniyoruz. Çünkü bildiğimiz kadarı ile; Masonik gelenekte ad açıklanması, kişilerin kendi iradelerine bağlıdır. Yazarın notu.) Mithra Kültü bahsi.
- 117 *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, Önsöz'den. Cem Yayınevi, İstanbul 1991, s.5-6.
- 118 Prof. Dr .Özkan İzgi Çin Elçisi *Uygur Seyahatnamesi*. S.41 S. 71, TTK. II Dizi - Sa.26
- 119 Şinasi Tekin, *Eski Türklerde Kağıt Damgaları*, Eren Y., 1993.
- 120 *Zarahutsa*, Zerdüşt Hayatı ve Mazdaizm, Berfin Y. Şubat, 1995.
- 121 İsmet Zeki Eyüboğlu, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Sosyal Yayınları, 1995
- 122 Orhan Hançerlioğlu, *Felsefe Ansiklopedisi*, Remzi K.c.4 s.109/1993.
- 123 *Bilim Ütopya Dergisi*, Temmuz 1996 sayısı Burçay Anger'in, Nejat Birdoğan'a yanıtından.
- 124 Necdet Kurdakul, *Bütün Yönleriyle Bedreddin*, Döler Reklam yayınları, 1977.
- 125 Çetin Yetkin, *Anadolu'da Halk Hareketleri*, Milliyet Yayınları.
- 126 Kalenderilik Bektaşiliğin bir kolu olup, kimin kurduğu bilinmeyen bir akımdır. Kısaca bilinen; Kalenderi'lerin başta bulunan her türlü tüyü ustura ile , kaşlar dahil aldıkları, sof (yün) giydikleri, kazançlarını dağıttıkları ve para ile mala, mülke değer vermedikleri, sadece ve sadece insanın güzeli ile sohbet ettikleri gibi nedenler halk arasında etkide bulunmuş ve görünümdeki bir takım aşırılıklar da dikkate alınarak beğendikleri bu insanlarla ilgili olarak günümüze kadar: "Adam dediğin, biraz Kalender olmalı!" deymi ile, onları ödüllendirmişti. Ama biraz Kalender! fazla değil!
- 127 "Keşkül-ü Fukara" Bektaşî ya da diğer dergahların içinde kapı arkasında bir zincire asılı olarak duran, dergahına göre tahtadan kavuk biçiminde, ya da/ veya demirden, gümüşten kayık (gondol) biçiminde olan ve dergahın ortak kullanımına açık hazinesidir. Dergahtan çıkan derviş, eğer bir gereksin-

mesi varsa keşkilden alır, dönünce de artmış ya da çoğaltmışsa gene keşküle bırakırdı. Kim ne almış, kim ne bırakmış sorulmazdı. Eğer içinde para kalmamışsa, keşkülü zincirinden sırtına asar, halkın arasından, çarşıdan geçerdi. Keşkülün boş olduğunu görenler dilerlerse içine bir bağışta bulunur, ya da gereksinmesi olan içinden alırdı. Derviş, arkasında asılı duran keşküle kim ne kor, kim ne alır ilgilenmez ve böylece de kimse kimseye borçlanmazdı. Bursa da da Hisar, Kavaklı Cadde (Geyikli Baba'nın caddesi) içinde duvarlarda çocukluğunun anıları içinde, oyuklar arasında bir takım bakır kaplar olduğu yer almış. İnsanlar dilenmez, o kaplar içine varıl olanlar para bırakırlardı. Sadece gereksinmesi olanlar o kaplardan nasiplenirdi. Onarma sözcüğü "Restorasyona" dönüşünce de, ne o duvarlar ne de o kapların durduğu kovuklar kaldı.

- 128 Faik Reşad, *Külliyat-ı Letaif*, Hazırlayan Ahmet Özalp, Kitabevi, 1. Baskı İstanbul, Ocak 1995.
- 129 Mimar Sinan 1979 Yıl 33 S. 46.
- 130 *Türk El Sanatları*, Kültür Bakanlığı, 1993.
- 131 Civiltà Al Sole, *Babil Kulesi* a.g.e.
- 132 B. Murat Öztemir, *Yezidiler ve Süryaniler*, Ekin Yayınları 1988.
- 133 B. Ömer Büyüka, *Kafkas Gerçekleri*, Abhazoloji Yayınları No.4 C I.1985 s.85/86
- 134 *Theme Bölüşümü*, Charles Texier, Bithynia, Raif Kaplanoglu Avrasya Vakfı Y. 1997 s.15-16
- 135 *Bursa Kültür ve Sanat Rehberi*, Şubat/97 Sayı 11 Kendi Makalemiz.
- 136 (Bertrant Russel, Sorgulayan Denemeler Tubitak Y. 1995)
- 137 Eser elimizdedir.
- 138 Yağlık elimizdedir.
- 139 İslam Ansiklopedisi C.11 s.172-173 MEG. Bakanlığı 1993
- 140 104 a.g.e.
- 141 Mimar Sinan, Yıl: 1983, Sayı: 47 s.10 *İki Sütun Sembolü* - yazarın adını giz nedeni ile veremiyoruz.
- 142 MEB. a.g.e., s 173.
- 143 Pertev Naili Boratav, *Türk Folkloru*, s.55 Gerçek Yayınevi. 1984 ikinci bastı.

- 144 Selim Sırrı Altıner, *Osmanlı Bahriyesi ve Türk Korsanları*, İstanbul Boğaziçi Y., 1975.
- 145 Reyhan Kaya, *Türk Yazmacılık Sanatı*, İş Bankası Gnl.Y.140 1988.
- 146 *Dictionnaire Des Symboles* s.853 Jean Chevalier /Alain Gheerbrant Edition Robert Laffont S.A. Paris 1982.
- 147 Abdülaziz Bey, *Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri*, Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Kazım Arısan, Duygu Arısan Günay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları Belgesel No.4 İstanbul 1995.
- 148 *Osmanlıda Adet*, C.2,s,20-21, a.g.e.
- 149 *Osmanlı Adet*, s.366-7 c.2, a.g.e.
- 150 Prof. Dr. İlhan Arsel, *Arap Milliyetçiliği ve Türkler*, İnkılap Kitap Evi İstanbul s. 35.
- 151 Kitabı Mukaddes s.827 İstanbul
- 152 Prof. Dr .Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi* I. C., TTK. 1993.
- 153 *Sabahattin Eyüboğlu*, Cem Y. 1994
- 154 Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, TTK. 1993.
- * Bkz. Bu konuda en özgün çalışma: Prof. Dr. İsmet Sungur-tay, *"Öldürttüğümüz Hayvan Dostlarımız*. Biz İnsanları bağışlayınız. Hayvan Hakları İst. 1993 İstanbul Üniversitesi yayınları No.3796 Ülkemizde yayınlanmış, konusunda tek ve en önemli kitaptır.
- 155 Eserler elimizdedir.
- 156 Sayın Şinasi Çelikkol, Karagöz Antik,Bursa, Çevre köşesi.
- 157 Bu üç kuş figürü de, Sayın Şinasi Çelikkol'un Karagöz dükkanından izniyle elde edilmiştir. Kitabımıza aldığımız bu biçimler en fazla 40-50 yıllık çevrelerin konularıdır.
- 158 Seyfi Karabaş, *Dede Korkut'ta Renkler*, YKB. 1996
- 159 Pertev Naili Boratav, *Türk Folkloru* 2. Baskı s.13 Gerçek Yayınevi 1984
- 160 TRT. Müzik Dairesi Y. Rep.S.No.1316 Derleyen ve Notaya alan: İsmet Akyol 1976
- 161 THM. Repertuarı S.No.98/ 1975 M. Sarısözen.
- 162 Derleyen Hamdi Özbay, TRT. S.No.1358 1977, Bursa yöresi.

- 163 Salih Turhan, *Anadolu Halk Türkü ve Ezgileri*, Kültür Bakanlığı 1992 s.63.
- 164 Notaya alan: Adnan Ataman Yöresi Kastamonu. TRT.AGE
- 165 P.N.Boratav, *Türk Folkloru*, s.110, Gerçek Yayınevi 1984
- 166 Nezihe Araz, *Atlas Kitabevi* 1988 İstanbul s.272
- 167 Nejat Birdoğan, *İttihat-Terakki'nin Alevilik Bektaşilik Araştırması* (Baha Sait Bey) Berfin Yayınları 1994 s.76/78.
- * Tarafımızdan eklendi.
- 168 Ömer Tuncer, *İşte Anadolu*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s.31 1993. (Halikarnas Balıkcısı, Hey Koca Yurt, Hürriyet Yayınları 2. Basım. 1977'den alıntı.
- 169 Agah Sırrı Levent, *Divan Edebiyatı*, Enderun Kitabevi 1984 s.223/224
- * Sevgili olmayı istemek.
- 170 Dip Not. 134 a.g.e., s. 19.
- 171 Charles Pierre Baudelaire, *Paris Sıkıntısı*, Çev. Tahsin Yücel, s.85 Mayıs 1985, Adam Yayıncılık, İstanbul.

Hazırlanan Kitaplarımız

im

Hazırlanan Kitaplarımız

KİTABIN ADI	YAZAR
EVRENİN YENİ BİR MODELİ	P.D.Ouspensky
İNSANIN OLASI TEKAMÜLÜ	P.D.Ouspensky
DENGE SİSTEMİ	P.D.Ouspensky
GİZLİ DOKTRİN 1-2-3	Elena Blavatsky
ÖRTÜSÜNDEN SIYRILMIŞ İSİS	Elena Blavatsky
SESSİZLİĞİN SESİ	Elena Blavatsky
MİSTİKLERİN ÖĞRETİLERİ	W.T. Stace
ZAMANIN USTALARI	John Boslough
FELSEFE KRONOLOJİSİ	Murat Temelli
FELSEFE TERMİNOLOJİSİ	Murat Temelli
BİLİMKURGU KRONOLOJİSİ	
BİLİMKURGU TERMİNOLOJİSİ	
PARAPSİKOLOJİ KRONOLOJİSİ	
PARAPSİKOLOJİ TERMİNOLOJİSİ	
MATEMATİK KRONOLOJİSİ	
MATEMATİK TERMİNOLOJİSİ	
ASTRONOMİ KRONOLOJİSİ	
ASTRONOMİ TERMİNOLOJİ	
MİTOLOJİ KRONOLOJİSİ	
MİTOLOJİ TERMİNOLOJİSİ	
İKTİDAR	Adolf Berle
SİVİL İTAATSİZLİK	Henry David Thoreau
İNSAN AKLININ HIRSLI DÖNEMİ	Eric Hoffer
DEĞİŞİMİN SIKINTILARI	Eric Hoffer
NASIL DÜŞÜNÜRÜZ?	John Dewey
ELEŞTİREL DÜŞÜNME	Max Black
HAFIZA GELİŞTİRME	Harry Lorayne
ENTELEKTÜEL YAŞAM	A.D.Sertillanges
ZEKANIN YAPISI	Richard Bergland
BEYİN	Richard Restak
MİLYONLAR İÇİN MATEMATİK	Lancelot Hogben
KİTAP NASIL OKUNUR?	M.J.Adler & C.V.Doren
RÜYALARIN ETKİLERİNİ ANLAMA	Raymond De Backer
RÜYA TELEPATİSİ	Ulman, Kripnpner ve Vaughn
RÜYALARINIZI YAŞAYIN	Gayle Delaney
TABİATIN RÖNESANSI	Rupert Sheldrake

Yakında Çıkacak Kitaplarımız

im

Yakında Çıkıyor...

beslen-im kitapları

Yaşam İçin Formda Kalın

Harvey ve Marilyn Diamond

Tüm Dünyada 12 Milyondan Fazla Satış

YAŞAM BOYU SAĞLIKLI ve ZAYIF KALABİLMEK

Sağlık ve fitness planı, katı bir diyet yapmakta zorluk çeken herkes için gerekli bir zorunluluktur. 2 ciltten oluşan bu kitapta sunulan beslenme şeklinin adı **"Doğru Kombinasyon"**dur, yani doğru besinin uygun besinle kombine edilmesidir, çünkü sindirim sirkülasyonu ancak bu şekilde, hiç aksamaksızın çalışabilmektedir.

Bu basit yöntemi uygulayan herkes dilediğini yiyebilir, ayrıca kilo vermekle kalmayıp aynı zamanda kavuştuğu formunu da koruyabilir. Hepsinden önemlisi, son derece sağlıklı bir yaşam sürebilir.

Bu kitap, dört haftalık bir diyet planıyla istenilen kiloya nasıl ulaşılabileceğini ve bu kilonun nasıl korunabileceğini de gösteriyor.

Hiçbir diyetle izin verilmeyen besin maddelerine de yer veren menüleri, yemek tariflerini ve alışveriş önerilerini bu kitapta bulabilirsiniz.

"Yaşam İçin Formda Kalın, 2. Cilt"de beslenmenin yanı sıra hava, su, uyku ve istirahat, güneş ışığı, hareket ve cinsellik konularında merak edilen sorulara da yer veriliyor.

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonunuza Bildirebilirsiniz.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksınıza Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Yakında Çıkıyor...

geliştir-im kitapları

Sadece Sevgi Öğret

(Tutumsal İyileşmenin Yedi Temel Kuralı)

Gerald G. Jampolsky

SEVGİNİN İYİLEŞTİRİCİ GÜCÜ

"Sevgi Korkudan Özgürleşmektir" isimli kitabında Dr. Jampolsky binlerce hayranına sevginin varlığımızın en temel gerçeği olduğunu ve doğuştan gelen sevgi hakkımızı yaşantımızı değiştirmek için kullanabileceğimizi öğretti. **"Sadece Sevgiyi Öğret"** isimli bu kitabında ise, sevginin eşsiz ve değiştirici gücünü daha derinliğine araştırıyor. Tiburon, California'daki merkezinde çocuklarla ve yetişkinlerle olan çalışmalarının temelini oluşturan tutumsal iyileşmenin yedi temel kuralını kullanıyor.

Dr. Jampolsky tamamen kabullenmenin ve tamamen vermenin sadece çocukların değil hepimizin iyileşme sürecine esas olduğunu gösteriyor.

Gerald G. Jampolsky, bestseller olan **"Sevgi Korkudan Özgürleşmektir"**in yazarı, San Francisco'daki California Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde eski bir psikiyatrist, Tiburon, California Tutumsal İyileşme Merkezi'nin kurucusu ve Amerikan Psikiyatri Cemiyeti'nin bir üyesidir. Tıbbi ve günlük konuşmaları ile dünya çapında tanınmış ve "The Phil Donahue Show", "Bugün" ve "60 Dakika"yı da içeren birçok televizyon programına katılmıştır.

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza Bildirebilirsiniz.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksımıza Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Yakında Çıkıyor...

geliştir-im kitapları

Yeni Bir Gün

(Kişisel ve Ruhsal Gelişme İçin 365 Meditasyon)

**DAHA SAĞLIKLI, DAHA TATMİN EDİCİ BİR YAŞAM ARAYANLAR İÇİN,
İŞTE YAŞAMINIZI GÜNDEN GÜNE YENİDEN KEŞFETMENİZE YARDIM
EDECEK DEĞERLİ BİR AKIL KİTABI.**

**"UMUT GÜNEŞ GİBİDİR, ONA DOĞRU HAREKET ETTİKÇE SIKINTILARIMIZI
BİZİM ARKAMIZA ATAR."**

Samuel Smiles

365 günlük meditasyonlarla, işte size hergün karşılaştığımız iç kargaşalarına ruhsal ve psikolojik rehber. Son 10 yılda yazarın kendi kişisel gelişiminde ortaya çıkmış dersler. "YENİ BİR GÜN"ün her bir sayfası özel bir kargaşayı ifade ediyor. Korkunun, zorlanmanın, saplantılı sevginin, bağımlılığın üstesinden gelmenizi sağlayacak ve sizi kişisel gelişme yolunda ilerletecek pratik tavsiyeler sunuyor. Günlük meditasyonların herbirinde yazar okuyucu için içgörülerini somutlaştırmak için çok geniş ruhsal kaynaklardan -Halil Cibran ve Thomas Merton'dan Emily Dickinson ve Erich Fromm'a kadar- alıntılar yapıyor.

"YENİ BİR GÜN" ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Kendine Güvende

**"ASLA BAŞINIZI EĞMEYİN, DAİMA BAŞINIZI DİK TUTUN, DÜNYANIN YÜZÜNE
DOSDOĞRU BAKIN."**

Helen Keller

Zihinsel Huzurda

**"KENDİ İÇİNİZDE SAKİNLİK (HUZUR) BULAMADIĞINIZ ZAMAN ONU BAŞKA
YERLERDE ARAMAK BOŞUNADIR."**

Duc de La Rochefoucauld

Zorlukta

"ZORLUKLAR İNSANI KENDİSİYLE TANIŞTIRIR."

Anonim

Yaşamda

"YAŞAMINIZ HENÜZ BAŞLAMIS GİBİ HER GÜNÜNÜ YAŞAYIN."

Geothe

"YENİ BİR GÜN"ün yazarı, iyileşme programı felsefesi ile pratik bir uygunlukta meçhul (anonim) kalmayı tercih ediyor. O, "ZAMANDA BİR GÜN"ü de içeren toplam 1 milyondan fazla satan çeşitli kitapların yazarıdır.

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza Bildirebilirsiniz.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksimize Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Yakında Çıkıyor...

geliştir-im kitapları

Sevgi Stratejileri

(İlişkilerinizi Başarılı Kılmanın Yolları)

Ian Grove

Stephensen ve Susan Quilliam

**BU KİTAP SAHİP OLDUKLARI VEYA BAŞARMAYI UMDUKLARI
İLİŞKİLERE ÖNEM VEREN HERKES İÇİNDİR**

- ✓ Sevgi Stratejilerinin Temelleri
- ✓ İlişkilerinize Ne Getiriyorsunuz?
- ✓ İlişkilerinizden Ne İstiyorsunuz?
- ✓ Nasıl Yakınlaşıyorsunuz?
- ✓ İstedığınızı Nasıl Alıyorsunuz?
- ✓ Ben mi, Sen mi?
- ✓ Krizlerle Nasıl Başediyorsunuz?
- ✓ İlişkilerinizi Nasıl Sonlandırıyorsunuz?
- ✓ Geleceği Nasıl Yaratıyorsunuz?

Ian Grove - Stephensen ve Susan Quilliam çiftlerle ve bireylerle ilişkileri hakkında konuşarak ve neler söylediklerini yorumlayarak insanların değişik ortamlarda kullandığı bilinçli ve bilinçaltı yöntemleri incelemede eşsiz bir uzmanlığa sahiptir. Yazarlar bu kitapta bireylerin ve çiftlerin her an yüzyüze gelebileceği kriz noktalarına işaret ediyor ve bunları aşmada işe yaradığı kanıtlanmış stratejileri belirtiyorlar. Kitap, okuyucu tarafından tamamlanacak gözlemlerle desteklenmiş, insan ilişkilerinin gizemlerini ve içgörülerinizi aydınlatıcı yoğun pratikler içeriyor.

SEVGİ STRATEJİLERİ, mevcut ve yaşam boyu gelişebilecek tüm ilişkilere değer veren herkes içindir. İşte çabucak etkili ve kesin sonuçlar için belirsiz teoriler değil, pozitif planlar.

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza Bildirebilirsiniz

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksımıza Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz İçin
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Yayın Listemiz

im

Yayın Listemiz - I

SİPARİŞ KODU	KİTAPIN ADI	YAZARI	(Türkiye ve Kıbrıs FİYATI)	(Yurtdışı) FİYATI
01	TANRI ve YENİ FİZİK	Paul Davies	Tükendi	Tükendi
02	YABANCI DİL ÖĞRENME YÖNTEMLERİ	Barry Farber	3.000.000 TL	9 \$
03	RÜYALARLA PROBLEM ÇÖZME	Gayle Delaney	5.000.000 TL	25 \$
04	KESİN İNANÇLILAR	Erich Hoffer	3.000.000 TL	10 \$
05	BİLGELİK BİLİNCİ	Yüksel Yazıcı	4.000.000 TL	16 \$
06	SADECE SEVGİ ÖĞRET	Gerald Jampolsky	Çıkacak	Çıkacak
07	BEYİN GELİŞTİRME	Marilyn vos Savant	4.000.000 TL	18 \$
08	YENİ BİR GÜN	J. B. W.	Çıkacak	18 \$
09	SEVGİ STRATEJİLERİ	Grove - Quilliam	Çıkacak	Çıkacak
10	DÜŞLER	T. Karabeyoğlu	3.000.000 TL	12 \$
11	KOMBU ÇAYI	Andrea Malczewski	2.500.000 TL	6 \$
12	YAŞAM İÇİN FORMDA KALIN (2 cilt)	H. & M. Diamond	Çıkacak	Çıkacak
13	ORUÇLA YENİDEN SAĞLIĞA KAVUŞMA GENÇLEŞME	Arnold Ehret	2.500.000 TL	6 \$
14	KUANTUM FİZİĞİ ve FELSEFİ GELENEK	Aage Peterson	Çıkacak	Çıkacak
15	KEY TO ENGLISH GRAMMAR	Erkil Günür	10.000.000 TL	38 \$
16	ÇOK HIZLI OKUMA TEKNİKLERİ	Muhsin Kadioğlu	Çıkacak	16 \$
17	İYİ ANLAMA YÖNTEMLERİ	Muhsin Kadioğlu	Çıkacak	12 \$
18	ŞİFALI BESİNLER ve MUKUSSUZ ŞİFA DİYETİ	Arnold Ehret	4.000.000 TL	16 \$
19	ENGLISH GRAMMAR FOR CHILDREN	Erkil Günür	Çıkacak	Çıkacak
20	TANRI ve GÖKBİLİMCİLER	Robert Jastrow	Çıkacak	Çıkacak
21	EVRENDE YALNIZ MIYIZ?	Paul Davies	Çıkacak	Çıkacak
22	HAYATIN SON DAKİKALARI	Paul Davies	Çıkacak	Çıkacak
23	PRİZMA MAGNUM	Paul Davies	Çıkacak	Çıkacak
24	TANRININ DÜŞÜNCESİ	Paul Davies	Çıkacak	Çıkacak
25	BAŞKA DÜNYALAR	Paul Davies	Çıkacak	Çıkacak

UYARI: Yayınevimiz fiyat değiştirme hakkını saklı tutar. Kitap siparişlerini **direkt olarak yayınevimizden karşılayacak.** Türkiye ve Kıbrıs'taki okuyucularımız ve kitabevleri için yukarıda listelenen fiyatlarımız **30.06.2000 tarihine kadar geçerlidir.** 30.06.2000 tarihinden sonraki isteklerinizde aşağıdaki telefon ve faks numaralarımızdan istediğiniz kitap(lar)ımızın yeni fiyat(lar)ını öğrenerek sipariş verebilirsiniz. Fiyatlarımıza adresinize teslimat giderleri dahildir.

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza BİRDİREBİLİRSİNİZ

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksımıza GÖNDEREBİLİRSİNİZ

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Yayın Listemiz - 2

SİPARİŞ KODU	KİTAPIN ADI	YAZARI	(Türkiye ve Kıbrıs FİYATI)	(Yurtdışı) FİYATI
26	SÜPER GÜÇ	Paul Davies	Çıkacak	Çıkacak
27	İKİNCİ BAŞLANGIÇ	Albert Rosenfeld	Çıkacak	Çıkacak
28	KENDİ GÜCÜNÜZÜ ÜRETİN	Carol Stoner	Çıkacak	Çıkacak
29	SINIRSIZ YOLCULUK	Loren Eiseley	Çıkacak	Çıkacak
30	EN İYİ İLACINIZ YEMektİR	Henry Bieler	Çıkacak	Çıkacak
31	DOĞAL SEMBOLLER	Mary Douglas	Çıkacak	Çıkacak
32	RÜYA ÇALIŞMA KİTABI	Delaney & Flowers	Çıkacak	Çıkacak
33	İLKÇAĞ ve ORTAÇAĞ FELSEFE TARİHİ	Prof.Ernst von Aster	4.000.000 TL	18 \$
34	MATEMATİĞİN PROBLEMLERİ	Ian Stewart	Çıkacak	Çıkacak
35	FİZİĞİN PROBLEMLERİ	A. J. Leggett	Çıkacak	Çıkacak
36	KİMYANIN PROBLEMLERİ	W.Graham Richards	Çıkacak	Çıkacak
37	BİYOLOJİNİN PROBLEMLERİ	J.Maynard Smith	Çıkacak	Çıkacak
38	EVİRİMİN PROBLEMLERİ	Mark Ridley	Çıkacak	Çıkacak
39	KÜLTÜRLERDE ŞAHMERAN	Tankut Sözeri	4.000.000 TL	18 \$
40	İNANÇLARDA ŞAHMERAN	Tankut Sözeri	Çıkacak	Çıkacak
41	POTANSİYELİNİ KEŞFET	Viktor Pekelis	Çıkacak	Çıkacak
42	DÖRDÜNCÜ YOL	P.D.Ouspensky	Çıkacak	Çıkacak
43				
44				
45				
46				
47				
48				
49				
50				

UYARI: Yayınevimiz fiyat değıştirme hakkını saklı tutar. Kitap siparişlerini **direkt** olarak yayınevimizden karşılayacak. Türkiye ve Kıbrıs'taki okuyucularımız ve kitabevleri için yukarıda listelenen fiyatlarımız 30.06.2000 tarihine kadar geçerlidir. 30.06.2000 tarihinden sonraki isteklerinizde aşağıdaki telefon ve faks numaralarımızdan istediğiniz kitap(lar)ımızın yeni fiyat(lar)ını öğrenerek sipariş verebilirsiniz. Fiyatlarımıza adresinize teslimat giderleri dahildir.

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza Bildirebilirsiniz.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksımıza Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Kitap Sipariş Formu

im

Kitap Sipariş Formu

BAY BAYAN

EV İŞ OKUL ADRESİ:

SEMT/İLÇE:

ŞEHİR: ÜLKE: POSTA KODU:

EV İŞ TEL: 0 FAKS:

GSM TELEFON: 0 FAKS:

MESLEK: BRANŞ: SİPARİŞ TARİHİ:

SİPARİŞ KODU*	FİYAT*	SİPARİŞ MİKTARI	TOPLAM FİYATI
	TL \$ X	Adet =	TL \$
	TL \$ X	Adet =	TL \$
	TL \$ X	Adet =	TL \$
	TL \$ X	Adet =	TL \$
	TL \$ X	Adet =	TL \$
	TL \$ X	Adet =	TL \$
	TL \$ X	Adet =	TL \$
	TL \$ X	Adet =	TL \$
	TL \$ X	Adet =	TL \$

TOPLAM SİPARİŞ TUTARI ▶ TL \$

%20 İNDİRİM (**) ▶ TL \$

NET SİPARİŞ TUTARI ▶ TL \$

(*) Kitaplarımızın sipariş kodlarını ve fiyatlarını 251-252. sayfalarındaki YAYIN LİSTEMİZDEN öğrenebilirsiniz.

UYARI ▶ 30.06.2000 tarihinden sonra sipariş veriyorsanız (0.532) 213 99 17 nolu telefonumuzdan yeni fiyatlarımızı öğrendikten sonra sipariş formunu doldurunuz.

(**) Toplam 3 adet ve üzeri kitap siparişlerinizde geçerli olup TESLİMAT GİDERLERİ YAYINEVİMİZ TARAFINDAN KARŞILANACAKTIR. Yurtiçi siparişleriniz kargıyla, yurtdışı siparişleriniz uçak posta ile gönderilecektir.

Yukarıda listelediğim siparişimin net tutarı olan TL \$

▶ AŞAĞIDAKİ KREDİ KARTI HESABIMDAN ALINIZ

Kart Türü: ☐ VISA ☐ MASTERCARD ☐ EUROCARD ☐ JCB

Kart No.: Son Kull

Banka/Kurum Adı:

Kart Sahibi: İmza:

▶ İM YAYIN TASARIM'IN AŞAĞIDA İŞARETLİ BANKA HESAP NUMARASINA

☐ ABANK (0068) 055069351	☐ GARANTİ (088) 6202258	☐ SÜMERBANK (344) 1139561
☐ AKBANK (0020) 0070041	☐ İKTİSAT (853) 315733101	☐ TOPRAKBANK (012) 7714031
☐ DEMİRBANK (710) 0104715	☐ İŞ BANKASI (1217) 0040280	☐ VAKIFBANK (012) 2786056
☐ DENİZBANK (9040) 056540	☐ KOÇBANK (965) 13930753	☐ YAPI KREDİ (006) 1160151
☐ EGSBANK (020) 30325	☐ OSMANLI (1220) 657276	☐ ZİRAAT (0625) 249711
☐ ESBANK (034) 3136330	☐ PAMUKBANK (108) 09216085	

☐ Telefon'la ☐ İnternet'ten ☐ WAP'dan ☐ ATM'den ☐ Kiosk'dan
☐ Şube'den ☐ Bank(asın)dan EFT havale gönderdim.

▶ İM YAYIN TASARIM'IN 654443 NUMARALI POSTA ÇEKİ HESABINA YATIRDIM.

Posta çeki alındısının aslını sipariş formuyla birlikte faksliyorum/postalıyorum.

▼ FORMU AŞAĞIDAKİ FAKS VEYA ADRESİMİZE GÖNDEREBİLİRSİNİZ ▼

(0.532) 219 01 37

CC 237 Mecidiyeköy (80303) – İSTANBUL

im @ veezy.com

FAKS NUMARAMIZ

POSTA ADRESİMİZ

E-MAIL ADRESİMİZ

NOT: Bu formu büyütme/fotokopiyle çoğaltarak ya da scanner'la bilgisayara aktararak da kullanabilirsiniz.

*Araştırmacı,
Yazar ve Çevirmenlere
Çağrı!..*

Eleştiri ve Önerileriniz

im

Aşağıdaki Konularda Telif ve Çeviri Çalışmaları Olan

Antropoloji	Enformasyon	Kozmoloji	Sanat
Arkeoloji	Estetik	Kronoloji	Semboloji
Astronomi	Ezoterizm	Metafizik	Sibernetik
Beslenme	Felsefe	Mitoloji	Tasarım
Dilbilim	Gelişim	Müzik	Terminoloji
Eğitim	Genetik	Parapsikoloji	Toplum
Ekoloji	Gezi	Sağlık	Ufoloji

Araştırmacı, Yazar ve Çevirmenlerle Tanışmak İstiyoruz...

 <i>posta adresimiz</i>	→	CC 237 MECİDİYEKÖY 80303 - İSTANBUL
 <i>telefon numaramız</i>	→	(0.532)* 213 99 17
 <i>faks numaramız</i>	→	(0.532)* 219 01 37
 <i>data numaramız</i>	→	(0.532)* 219 51 32
 <i>kısa mesaj (SMS) numaramız</i>	→	+905322139917
 <i>ICQ numaramız</i>	→	59873978
 <i>e-mail adresimiz</i>	→	im @ im.com.tr im @ veezy.com
 <i>internet adresimiz</i>	→	www.im.com.tr

* Yurtdışından aramalarda (00 - 90 - 532)

*Günlük yaşamın koşuşturmasından,
kitabımıza zaman ayırıp
okuduğunuz için teşekkür ederiz.*

*Okuduklarınızın
ilgi, bilgi ve sevgi hissettiğiniz her alanda,
yeni dengeleri keşfetme, geliştirme ve paylaşma
çabanıza destek olması dileğiyle...*

Eleştiri ve Önerileriniz İçin;

	<i>posta adresimiz</i>	➡	CC 237 MECİDİYEKÖY 80303 - İSTANBUL
	<i>telefon numaramız</i>	➡	(0.532)* 213 99 17
	<i>faks numaramız</i>	➡	(0.532)* 219 01 37
	<i>data numaramız</i>	➡	(0.532)* 219 51 32
	<i>kısa mesaj (SMS) numaramız</i>	➡	+905322139917
	<i>ICQ numaramız</i>	➡	59873978
	<i>e-mail adresimiz</i>	➡	im @ im.com.tr im @ veezy.com
	<i>internet adresimiz</i>	➡	www.im.com.tr

* Yurtdışından aramalarda (00 - 90 - 532)

Okuyucu Bilgi Formu

im

Okuyucu Bilgi Formu

BAY BAYAN

EV İŞ OKUL ADRESİ:

SEMT/İLÇE:

ŞEHİR: ÜLKE: POSTA KODU:

EV İŞ TEL: 0 FAKS:

GSM TELEFON: 0 FAKS:

E-MAIL:

INTERNET: www.

ICQ: BİLGİ TARİHİ:

MESLEĞİNİZ: DOĞUM TARİHİNİZ: 1 9

İLGİLİ ALANLARINIZ:

CİNSİYETİNİZ: E K MEDENİ DURUMUNUZ: Bekar Evli Dul

EĞİTİMİNİZ

İlk Orta Lise Ön Lisans Lisans Y.Lisans Doktora

KİTAPLARIMIZLA TANIŞMA ŞEKLİNİZ

☐ Kitap İçi Tanıtımınızla ☐ Insert Tanıtımıyla ☐ Tanıtım Afişinizle ☐ Kitap Kulübünde
☐ Posta Tanıtımınızla ☐ Gazete Tanıtımıyla ☐ Web Sitenizde ☐ Kitap Fuarında
☐ Faks Tanıtımınızla ☐ Dergi Tanıtımıyla ☐ Kitabevinde ☐ Çevreden Duyarak
☐ E-Mail Tanıtımınızla ☐ Radyo Tanıtımıyla ☐ Markette ☐ Arkadaşda Görerek
☐ SMS Tanıtımınızla ☐ TV Tanıtımıyla ☐ Kitap Sergisinde ☐ Tavsiyeyle

BU KİTABI ALDIGINIZ YER ve TARİH

2 0 0

BU KİTAPLA İLGİLİ ELEŞTİRİ ve ÖNERİLERİNİZ

OKUDUĞUNUZ DİĞER KİTAPLARIMIZ

YAYINEVİMİZLE İLGİLİ ELEŞTİRİ ve ÖNERİLERİNİZ

DUYURULARIMIZDAN TALEPLERİNİZ

☐ Yeni Yayınlarınızı ☐ Posta ☐ Faks ☐ E-Mail ☐ SMS ☐ ICQ ile Bildirin.
☐ Fiyat Değişikliklerinizi ☐ Posta ☐ Faks ☐ E-Mail ☐ SMS ☐ ICQ ile Bildirin.
☐ Kampanyalarınızı ☐ Posta ☐ Faks ☐ E-Mail ☐ SMS ☐ ICQ ile Bildirin.

FORMU AŞAĞIDAKİ FAKS VEYA ADRESİMİZE GÖNDEREBİLİRSİNİZ

(0.532) 219 01 37 CC 237 Mecidiyeköy (80303) – İSTANBUL im @ veezy.com

FAKS NUMARAMIZ POSTA ADRESİMİZ E-MAIL ADRESİMİZ

NOT: Bu formu büyütme/fotokopiyle çoğaltarak ya da scanner'la bilgisayara aktararak da kullanabilirsiniz.

K39B1

Mevcut Kitaplarımız

im

Kitapçılarda...

beslen-im kitapları

Şifalı Besinler ve Mukussuz Şifa Diyeti

Prof. Arnold Ehret

Prof. Arnold Ehret'in mukussuz şifa diyeti, doğanın bize öngördüğü tek tedavi yöntemidir. Bu diyet, canlı besinlerden oluşmaktadır. Canlı besinler de meyve, sebze, salata, kabuklu yemişler ve tohumlardır!

Isı işlemine tabi tutulmuş besinler, fabrikasyon gıdalar, katkı maddeleri, yapay vitaminler, eczanelerden alınan yapay mineraller, vücutta birikimlere veya metabolizma artıklarına neden olurlar. Prof. Ehret bu maddelere mukus diyor. Sağlığı parayla satın alamayız! Sağlık, çocukluktan başlayarak korunması gereken bir durumdur.

Sağlıklı kabul edilen günümüz "normal" insanın vücudunda, ağırlık yapıcı besin zehirlerinin ve ilaçların neden olduğu kronikleşmiş birikimler mevcuttur. Mukussuz şifa diyetiyle, bu birikmiş kütlelerin çözülmesi ve vücuttan dışarı atılması mümkündür. Bu şekilde, nihayet bir iç temizlik gerçekleşir.

Mukussuz şifa diyeti hemen her hastalıkta yararlı olmaktadır. Hatta sağırılık, körlük, akıl hastalığı, böbrek hastalıkları, romatizma, gut hastalığı, kekemelik, cinsel hastalıklar vs.

Prof. Ehret, kitabında neden sonuç ilişkilerini basit, anlaşılır bir dille anlatıyor. Makul öneriler ve tarifler sunarak tıbbi yanılgılar konusunda aydınlatıcı bilgiler veriyor.

Oruç kürü ve beslenme düzeninin yavaş yavaş değiştirilmesinden oluşan Mukussuz Şifa Diyeti, hastalıklarda, sağlığın yeniden kazanılmasına yardımcı oluyor.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 99 17 no'lu
Telefonumuza Bildirebilirsiniz.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksimize Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Kitapçılarda...

iyileştir-im kitapları

Oruçla Yeniden Sağlığı Kavuşma ve Gençleşme

Arnold Ehret

"Bu kitabın bütün hastalara yardımcı ve umut ışığı olmasını diliyorum. Gençliğini kaybeden ve yaşlılığın ilk belirtilerini fark ederek endişelenen insanlara yeni umutlar verebilmeyi diliyorum. Oruç ve mukussuz şifa diyeti keyfi bir diyet değildir, bir tedavi yöntemidir. Bu tedavi yöntemi henüz sağlam bir zemine oturamadı fakat insanların iyiliği için tüm tedavi yöntemlerinin en başında yer alması gerektiğine inanıyorum."

Prof. Arnold Ehret'in oruç ve doğru beslenme (taze meyve, sebze, salata, çiğ kabuklu yemiş ve tohumdan oluşan beslenme şekli) alanındaki bilgi ve tecrübeleri, bu kitabın ilk basıldığı zaman olan bu yüzyılın başında olduğu gibi bugün de hâlâ önemini koruyor. Birçok oruç evi özellikle de ABD ve İngiltere'dekiler, bugün hâlâ Prof. Arnold Ehret'in oruç önerileri doğrultusunda hareket ediyor.

Bu kitap bütün hastalıkların ve önlemlerinin temel nedenlerini açıklıyor;

- yaşlanmanın nedenlerini, gençlik ve güzelliğin korunmasını;
- saç dökülmesinin ve ağarmasının nedenlerini ve nasıl önlenebileceğini;
- doğal oruçla bedensel, zihinsel ve ruhsal gençleşmeyi.

"Doğal oruç ve mukussuz şifa diyetiyle yaşam gerçek bir keyfe dönüşüyor. Daha önce hiç bilinmeyen bedensel ve zihinsel yetenekler gelişiyor. Yaşam sevinci, zeka ve idealizm hat safhaya ulaşıyor."

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza Bâdirebilirsiniz.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksımıza Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz İçin
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Kitapçılarda...

iyileştir-im kitapları

Kombu Çayı

(KOMBUCHA)

Andra Anastazia Malczewski

KOMBU ÇAYI (KOMBUCHA)

Binlerce yıldır Asya ülkelerinde, Rusya ve tüm Avrupa'da kullanılan popüler bir içecektir.

Vücudunuzun savunma mekanizmasını güçlendirerek, tüm vücudunuzu zindeleştirmek ve ona enerji kazandırmak ister misiniz?

SAĞLADIKLARIYLA

Gençlik, enerji, yaşama gücü, canlılık, dirilik, dayanma gücü ve uzun yaşam.

Vücudun pH dengesini oluşturan, vücudun doğal bir savunma meydana getirmesini sağlayan ve toksinleri kolaylıkla yok eden kadim bir iksirin nasıl yapıldığını öğrenmek ister misiniz?

LEZZETLİ BU İÇECEK

Enzimler, Amino Asitler, B₁, B₂, B₃, B₆, B₁₂, C vitaminleri, laktik asit (karaciğer tarafından zehirli maddeleri vücuttan tasfiye etmek için üretilen madde) açısından çok zengindir.

Evlerinizde bulabileceğiniz basit malzemelerle, küçük bir biyokimya laboratuvarı yaratabilirsiniz. Sağlık verici ömrü uzatıcı ve aynı zamanda bugünün modern tıp teknolojisiyle yaratılmış formüllerle rekabet edebilecek güçte bir tonik yaratabilirsiniz!..

SAĞLIĞINIZI KORUR...

Ve bunu kapsamındaki Antibakteriyel, Antiviral, Antifungal ve Antibiyotikler yardımı ile gerçekleştirir.

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza Bildirebilirsiniz

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksimize Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Kitapçılarda...

dilbil-im kitapları

Key To English Grammar For Turkish Students

Türkler İçin İngilizce Dilbilgisi Anahtarı

Erkıl Günnur

- ✓ Bütün Düzeyler İçin
- ✓ Gözden Geçirilmiş
- ✓ Geliştirilmiş
- ✓ Türkçe Açıklamalı
- ✓ 9. Baskı

Bu dilbilgisi kitabı, İngilizceyi bir yabancı dil olarak öğrenmekte olan kimsenin öğrendiklerine en kısa sürede sahip olabilmesi için, temel dilbilgisinin çok yararlı olduğu inancıyla hazırlanmıştır. İngilizceyi öğrenmekte olan kimseye, İngilizce dilbilgisi kurallarını İngilizce olarak anlatmak yerine, öğrencinin kendi bildiği dilde veya ana dilinde açıklamak elbette yarar sağlayacaktır. Bu kitap, bu inanca uygun olarak, Türkçe konuşan kimselere İngilizce dilbilgisi kurallarını Türkçe açıklamalar yoluyla anlatmaktadır.

İngilizce dilbilgisi kurallarını öğrenmiş olan öğrenci, artık okuyacağı her kitaptan ve duyacağı her İngilizce konuşmadan edineceği bilgileri nereye yerleştirmesi gerektiğinin bilinci içinde süratle ve zaman yitirmeden İngilizce bilgi düzeyini yükseltebilecektir.

Bu kitapta İngilizce dilbilgisinin tanıtılması için mantıklı ve matematiksel bir yaklaşım uygulanmıştır.

Bu kitap, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 9.8.1984 gün ve 06615 sayılı kararıyla İngilizce öğretmenleri ve öğrencilerine tavsiye edilmiştir.

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza Bilebilirsiniz.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksimize Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Kitapçılarda...

düşüncibil-im kitapları

İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi

Ord. Prof. Ernst von Aster

Felsefe evreni bütün olarak kavramak için yapılan bir deneme, bir soru cevap; cevabı çürütmek isteyen bir şüpheci. Felsefede temel sorun şudur: "Ben ile evren, süje ile obje, insan ile eşya arasındaki ilişki nedir? İnsan nedir? İnsan kendi kendisini sorun yapmaktan asla vazgeçmeyen varlıktır. Felsefe tarihsiz felsefe olmaz."

Ord. Prof. Ernst von Aster

Edebiyat, Hukuk ve İktisat fakültelerimiz saygı değer Aster'in nuru ile aydınlanmıştır.
Ord. Prof. Sıddık Sami Onar / st. Üni.Rektörü

Otorite iddiasında bulunmadığı halde, ona danışmadan bir şeyi yapmak istemezdik. Fakültemizin bünyesinden bir temel taşın koptuğunu duyuyoruz.

Prof. Dr. Mazhar evket İpşiroğlu-İst.Üni.Ed.Fak.Dekani

Aster'in deyişiyle: "Felsefe tarihi, birtakım görüşleri ardarda sıralamak değildir. Felsefe tarihinin kendisi de bir felsefe disiplini. Felsefe tarihi bize felsefenin ne olduğunu, bilim ve felsefenin gelişmesinde felsefenin yerini gösterir. Bununla da felsefe tarihi, felsefe üzerine yapmak olur."

Macit Gökberk

Bir yandan modern bilimin yeni gelişmelerini izlerken, öte yandan zengin bir felsefe kültürüne sahip olan Aster, tüm problemlere ölçülü adımlarla yaklaşmıştır.

Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken

Öğrenciye göre hoca, ya çok bilen, ya da bilgisi kendi alanında bile sınırlı olan bir kimsedir. Aster'e ne sorsak mutlaka cevap alacağımızı bilirdik. Öğrenci hocasının öğretme yeteneğine dikkat eder. Çok şey bilen, fakat öğrencisine pek az şey veren hoca vardır. Oysa öğrenci, az şey bildiği halde, bilgisini kendisine ustalıkla veren hocaya daha çok değer verir. Aster bu yönden eşine az rastlanır bir öğretici idi. Hemen her hoca, az ya da çok sayıda, yalnızca bir kısım öğrenci tarafından sevilir ve tutulur, öğrencilerinden bir kısmı kendisinden uzaklaşır. Oysa Aster hemen her hocadan öğrencisine daha uzak durduğu halde, her öğrencisinin kendisini ona yakın bulduğu ve mutlaka sevdiği bir hoca idi. En çok onun seminerlerinden yararlandım ve haz aldım.

Bedia Akarsu

Bir eski Helen bilimcisi ve bilgisi, bir philosophos ve bir sophos idi.

Prof. Dr. Walther Kranz

Reichenbach ve arkadaşları Nusret Hızır, Mümtaz Turhan tarafından istasyonda Aster ile karşılaşışımızı anımsıyorum.

Prof. Dr. Walter Peters

Siparişleriniz
(0.532) 219 01 37 no'lu
Telefonumuza Bırakabilirsiniz

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksımıza Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz İçin
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Kitapçılarda...

toplumbil-im kitapları

Kesin İnançlılar

(Kitle Hareketlerinin Anatomisi)

Erich Hoffer

- ✓ Kitle hareketleri ve devrimlerin sınırları nerede başlar ve nerede biter?
- ✓ Milliyetçi, devrimci ve dini kitle hareketlerinde çeşitli aşırı uçların ortak yönleri nelerdir?
- ✓ Atatürk, Gandhi, Churchill, Çan Kay Şek, Hitler, Stalin, Lenin, Troçki, De Gaulle, Mussolini, Nehru, Lincoln vd. liderlerin başarı ve başarısızlıklarının nedeni.
- ✓ Ordu ile kitle hareketleri arasındaki benzerlikler ve ayrılıklar.
- ✓ Rus Devrimi, Büyük Fransız Devrimi, Protestan Devrimi, Japonya'nın Ekonomik Kalkınması, Türk Kurtuluş Savaşı, Nazi Hareketi, Siyonizm ve diğer birçok kitle hareketlerinin ortak yönleri nelerdir?
- ✓ Hayal kırıklığına uğrayan üniversite çağındaki gençler, başarısızlar, yoksullar ve servetini kaybetmiş kişilerin devrim potansiyeli nedir?
- ✓ Kutsal duygulaştırma ve ulusal heyecan ne zaman uygulanmalıdır?
- ✓ Bir ulusun uyuşukluktan canlılığa geçirilmesi için, bir kitle hareketi niçin gereklidir?
- ✓ Kesin inançlılar olmaksızın bir kitle hareketi yaratılabilir mi?
- ✓ Yazar ve konuşmacıların kitle hareketlerindeki önemli rolü nedir?
- ✓ Kitle hareketlerinin doğuşunda yabancı etkisi bir ön şart mıdır?
- ✓ Sosyalizasyonun büyük ve küçük ülkelerdeki uygulaması niçin farklı olmak zorundadır?
- ✓ Amerika kıtasına göç eden insanların özellikleri ne idi?
- ✓ Kitle hareketleri nasıl hız kazanır ve bu hız nasıl durdurulur?
- ✓ Yüzyıllardır uyuşuk yaşayan Doğu Asya ülkeleri niçin uyanmaya başladılar?
- ✓ Avrupa'da hiçbir direnme göstermeden gaz fırınlarında bile bile ölüme giden Yahudiler niçin Filistin'de birer cesur savaşçı oldular?
- ✓ İslamiyet nasıl bir kitle hareketidir?
- ✓ Bugünkü Rusya'da bireysel özgürlüğün ortaya çıkış nedenleri nedir?
- ✓ Ulusal liderlik için, bir iş adamının pratik zekası veya bir aydının aşırı titizliği aranacak nitelikler midir?
- ✓ Kitle hareketlerinin aktif döneminde edebiyat ve sanat hangi yönde gelişir?

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza BİLDİREBİLİRSİNİZ.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksımıza GÖNDEREBİLİRSİNİZ.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Kitapçılarda...

geliştir-im kitapları

Rüyalarla Problem Çözme

Gayle Delaney

"GÖZ KAMAŞTIRICI BİR BAŞARI... KLİNİK AÇIDAN OLGUNLAŞMIŞ
VE BİLİMSEL OLARAK UZMANLAŞMIŞ BİR PRATİSYENİN ÇALIŞMASI"

Dr. HARRY FISS, Psikiyatri Profesörü

The School of Medicine of The University of Connecticut Health Center

**RÜYALARINIZ BİR GÜN 24 SAAT ZİHNİNİZİN ENERJİSİNİ
AÇIĞA ÇIKARACAK ANAHTARA SAHİPTİR**

Modern rüya teorisinin öncülerinden biri olan Dr. Gayle Delaney, benlik bilgisi, problem çözme ve yaratıcılık için rüyaların nasıl en son bir çare olabileceğini açıklıyor. Onun rahatlatıcı rüya yorumlama tekniği, yaratıcılık çıkmazlarını aşmak ve kendini daha fazla anlamaya ulaşmak için onun görüşme metodunu kullanmış olan yüzlerce kişiyle birlikte yaklaşık 20 yıllık çalışmayla geliştirilmiştir. Büyüleyici olay incelemeleri ve kışkırtıcı fikirlerle dolu olan "Rüyalarla Problem Çözme" size şunları gösterecektir:

- ✓ Neden, belli bir rüyanın açık anlamı derinlemesine kişiseldir?
- ✓ Rüyaların nasıl çağırılacağı ve kaydedileceği?
- ✓ Belli problemleri çözmek için rüyalarınızı nasıl odaklayabilirsiniz?
- ✓ Sizin kendinizin ve diğer insanların rüyalarını yorumlamak için adım adım işaretler,
- ✓ Günlük savunmalara nüfuz etmek için stratejiler,
- ✓ Rüyalarınızdaki dekorlardaki insanlar, hayvanlar, nesneler, duygular ve eylemler hakkında ayrı bölümler,
- ✓ Rüyalarınızda ilerlemeyi kolaylaştırmak, daha zengin, üretken ve uyanık bir yaşamda, rüya anlayışınıza tercüman olmak için artı çareler.

Dr. Gayle Delaney, uluslararası üne sahip Association for the Study of Dreams'in kurucu başkanı ve **Living Your Dreams**'in yazarı. San Francisco'da rüya çalışmalarında işyeri sahibi ve Dr. Lorna Flowers ile birlikte Delaney & Flowers Center for the Study of Dream'in müdiresidir.

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza Bilişirebilirsiniz.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksımıza Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Kitapçılarda...

geliştir-im kitapları

Bilgelik Bilinci

Yüksel Yazıcı

ÖLÜMSÜZLÜĞÜN SIRLARI

- ✓ Ölümsüzlüğün İlk Anahtarı
- ✓ Beden İçinde Bedenler
- ✓ Ölünce Aklımız Var Olacak mı?
- ✓ Bilginin Kazanılması
- ✓ Başka Dünyalar da Var mı?
- ✓ Farkındalık Nedir?
- ✓ Yeniden Doğuş
- ✓ Hücrelerin Evreni Bedenimiz
- ✓ Algıların Tıkanması ve Yazgı

EVRENBİLİM ve UZAYIN DERİNLİKLERİ

- ✓ Evrenin Doğuşu
- ✓ Big Birth Kuramı
- ✓ Evrenin Takipçileri
- ✓ Kıyametin Provası
- ✓ Evrende Yalnız mıyız?
- ✓ Ziyaretçilerden Bazı Örnekler
- ✓ Evrende Bilimin Yeri
- ✓ Dünya Dışı Uygarlıklardan Mesajlar
- ✓ Kendimizle Yüzleşme Zamanı

SANATIN KÜLTÜREL ANATOMİSİ

- ✓ Sahiplenme Hastalığı
- ✓ Niçin Sanat
- ✓ Sanatçının Aykırıklıkları
- ✓ Duyuların Kaynağı
- ✓ İnsanın Algı Merkezleri
- ✓ Sanatın Değer Ölçüsü
- ✓ Erkek ve Kadının Mitolojideki Tanımı
- ✓ Yeni Çağın Müziği ve Sanat Anlayışı
- ✓ Yeniden Doğuş Sürecinin Ekonomisi

YENİ ÇAĞ ENERJİLERİ ve BÜYÜK BUNALIM

- ✓ Yeni Çağ Nedir?
- ✓ Neden Yeni Çağ Enerjileri?
- ✓ Hücrelerin Ölümü Durdurulabilir mi?
- ✓ İnsandaki En Değerli Organizmalar
- ✓ Zihni Güçlendirmek Mümkün mü?
- ✓ Zihin Yaşlanır mı?
- ✓ Strese Dayanıklı Olmanın Yolları
- ✓ Zayıf Yönleri Tesbit ve Arınma Yasası
- ✓ Olan Olmaktadır

YARADILIŞ ve EVİRİMİN GÜNCESİ

- ✓ Yaşamın Eskiliği
- ✓ İlk İnsan Fosilleri
- ✓ Evrim Ağacı
- ✓ İnsan Evriminin Günümüzdeki Sonuçları
- ✓ Dünya Planeti
- ✓ Ürkütücü Bir Rapor/Para Kirliliği
- ✓ Dünyamız Üzerindeki Belirli Tahribatlar
- ✓ Dünyamızın İçi de Dışı da Ateş İçinde
- ✓ 40 Katrilyon Yıllık Problem ve Çözümü

BİLGELİĞİN İLKELERİ

- ✓ Sessizliğin Gücü
- ✓ Ölümsüzlük İçtedir, Dışta Değil!
- ✓ Sonsuz Yolculuk
- ✓ İnançların Coğrafyası
- ✓ Yaşamı Nasıl Sürdürmeliyiz?
- ✓ Gerçeğin Gizemi
- ✓ Yeni Çağ Kavramı ve Dördüncü Boyut
- ✓ Yeryüzündeki Düşün Grupları
- ✓ Bilgeliliğin Tavrı ve Mutlak Görev

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza Bildirebilirsiniz.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksimize Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Kitapçılarda...

öğren-im kitapları

Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri

*Herhangi Bir Yabancı Dili Öğrenirken
İhtiyaç Duyduğunuz Bütün Araçlar,
Yöntemler ve Motivasyon*

Barry Farber

Barry Farber yabancı dil konusunda 46 yıldır gerçek bir maceracı olmuş ve bugün 25 yabancı dil konuşmaktadır. **Yabancı Dil Öğrenme Yöntemleri**'nde onun sunduğu teknikler şaşılacak kadar kısa bir zamanda okuyucuyu konuşturur, yazdırır, okutur ve öğrenmek istediği veya **öğrenmek zorunda kaldığı** yabancı dili sevdirebilir.

Kafanızı fiil bağlaçlarına ya da isim son eklerine vurmaksızın, Farber'ın ilkelerini takip edebilir ve seçtiğiniz yabancı dilde yeterliliğe doğru süzülebilirsiniz. Onun metodları yenilikçi dört bölümden oluşur. Fakat, gerçekte basit olan bu kavramlar insanlara yabancı dil öğretmekte bugüne kadar ki yaklaşımların başarısız olduğu konusunda fikir birliğine varan dil öğretim uzmanları tarafından onaylanmıştır.

- ✓ **ÇOK YÖNLÜ ATAKLAR** – Kasetleri, flash kartları, sözlükleri, gramer kitapları ve daha fazlasını içeren en son yabancı dil materyallerinin tümünü derhal kullanarak öğrenmenizi hızlandırın, sıkıntıyı yok edin.
- ✓ **GİZLİ ANLARI DİZİNLEYEBİLMEK** – 15 dakika bile olsa boş zamanları kişisel mini derslere çevirin. Kuyrukta beklerken, inaktif bir zihinle asansör beklerken hiç farketmez.
- ✓ **SİHİRLİ HAFIZA SİSTEMİ** – Eğlendirici ve etkili kelime hafıza tekniğini kullanarak tek oturuşta düzinelerce kelime ezberleyerek ve şaşırtıcı miktarını akılda tutarak.
- ✓ **EN TEPEDEDEN BAŞLAMAK** – Tıpkı bir çocuğun konuşmayı öğrenirken yaptığı gibi yabancı dil öğrenmeye balıklama dalın. Konuşma gruplarına katılın, yayınları okuyun ve öğrenmekte olduğunuz dildeki filmleri seyredin.
- ✓ **YABANCI DİL ÖĞRENME YÖNTEMLERİ'NDE ETKİLİ OLMAK VE EĞLENDİRİCİLİK GÖSTERMİŞTİR Kİ; HEVES YETENEKTEN DAHA ÖNEMLİDİR.**
- ✓ Barry Farber, konuşma grubu ve New York şehrinde düzenli olarak toplanan yabancı dil kulübünün kurucusudur. New York yabancı dil kulübünde metodlarını öğretmekte ve Amerika çapında yayınlanan radyo Talk Show'unun sunuculuğunu sürdürmektedir.

Siparişlerinizi
(0.532) 214 98 17 no'lu
Telefonumuza Büldebilirsiniz.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksımıza Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Kitapçılarda...

geliştir-im kitapları

Beyin Geliştirme

(Kendinizi Akıllandırma Egzersizleri)

Marilyn vos Savant & Leonore Fleischer

**DÜNYANIN EN AKILLI İNSANI SİZE
SADECE 12 HAFTADA BEYİN GÜCÜNÜZÜ NASIL GELİŞTİRECEĞİNİZİ
VE ZEKANIZI NASIL GÜÇLENDİRECEĞİNİZİ GÖSTERİYOR.**

Beyninizi hergün gözlediğiniz binlerce uyarıyı anlamlandırıyor. Fakat halen onun potansiyelinin bir bölümünü kullanıyorsunuz. "BEYİN GELİŞTİRME" beyninizin kontrolünü ele almanıza ve her boyutu içerecek şekilde bakış açınızı geliştirmenize yardım edecek. Yarın bugün olduğunuzdan daha akıllı olabilirsiniz. "BEYİN GELİŞTİRME" bunu nasıl başaracağınızı size gösterecek.

Hiç kimse beyin gücünüzü arttırmanıza yardım etmek için Marilyn vos Savant (Guinness Dünya Rekortlar Kitabı tarafından kaydedilmiş en yüksek IQ'lu kişi)'dan daha nitelikli değildir. Bu öğretici ve eğlendirici 12 haftalık programda o size zihninizin güçlendirip genişletmek için -belki de daha önce asla kullanmadığınız alanlarda- planlanmış yüzlerce spesifik beyin geliştirme egzersizi veriyor.

Kişisel ve mesleki yaşamınızı, kendinize saygı ve güveninizi ve mutluluğunuzu geliştirmek için hızlı yeni zihinsel yeteneklerinizi kullanabilirsiniz. Siz gerçekten daha akıllı olacaksınız.

Marilyn vos Savant'ın gösterdiği gibi matematiksel bir zihne sahip olmak için matematik bilmek zorunda değilsiniz. Ve beyin gücünüzü geliştirmek için üniversite diplomasına ihtiyacınız yok. Sadece kararlılığa ve bu kitaba ihtiyacınız var.

Çabucak, kelimeleriniz ve mantığınızı geliştireceksiniz; içgörü ve sezgi gücünüzü arttıracaksınız; dikkat sürenizi ve beş duyunuzla ilgili algılarınızı genişleteceksiniz; iletişim yeteneklerinizi, kavramanızı ve perspektifinizi keskinleştireceksiniz.

Egzersiz tıpkı vücudunuzu güçlendirdiği gibi, zihniniz' de güçlendirebilir. Bu eşsiz kitapta, dünyayı daha berrak görmeyi, fırsatları yakalamayı, karar vermeyi, problemlerle başa çıkmayı, bildiklerinizi ne şekilde düşündüğünüzü sorgulamayı, bilinmeyi keşfetmeyi, yeni fikirleri zihninizi açmayı, daha meraklı olmayı ve asla şüphe içinde yaşamamayı öğreneceksiniz.

Marilyn vos Savant "Stanford-Binet" zeka ölçüm testinde ölçülmüş en yüksek IQ değerine sahiptir. O, şaşırtıcı 230 skorunu (normal skor 100'dür) elde etmiştir. "Parade" dergisinin "Marilyn'e Sor" köşesinde yazıyor ve ilk daimi yapay kalbi geliştiren Dr. Robert Jarvik ile evlidir. New York'da yaşıyor. Leonore Fleischer ise, 50 kitabın yazarıdır ve "Publisher Weekly" dergisinin "Talk of The Trade" köşesinde yazıyor. Onun Stanford-Binet zeka ölçüm testindeki skoru ise 183'dür. New York'da yaşıyor.

Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu

Telefonumuza iletirebilirsiniz.

Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu

Faksımıza Gönderebilirsiniz.

Siparişleriniz için
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.

Kitapçılarda...

geliştir-im kitapları

Düşler

(Ruhsal Bir Serüven)

Tülin Karabeyoğlu

FANTASTİK BİR ROMAN TARZINDA YAZILAN "DÜŞLER",

Her insanın, yaşamlar boyu aradığı gerçeğe, bireysel yaşam serüveniyle ayna oluşturan bir kitaptr

Gerçekte bütün olan Öz varlığımızın, yaratıcı ve yönlendirici aslımızın; sonsuza akan deneyim ve gelişim programına, nedenleriyle cevap bulduran bu kitap aynı zamanda yaratılış ve tekamül yasalarının şu ana kadar bilinmeyen yönlerine de ışık tutan bir rehberdir.

Düşüncenin, yaratıcı sonsuz ufkuna açılan bu kapıdan geçiş; okuyucuya, kendi sonsuzluğuna akabilmesi ve kendi bireysel varlığının gizemini çözebilmesi için kolaylıklar getirecektir.

Gerçek sevgiyi ve içerdği farkındalığı yaşayan her Öz, özgürdür. Bu özgürlük; sorumluluklarla birlikte, sevginin duyumsanmasının sağladığı farkındalıklı bilincin her an yaşanır haliyle bütün bir hafifliktir.

Bilinç; Öz'ler bütünlüğünü saran Var'ın, Yok'un içinden sonsuza akan varoluş öyküsünü taşır.

Yok'un, Var'a açılımı ve kendinde kendini deneyimi; sonsuz bilinçâğında kendisinden sonsuza akarken, bu ağın içinde Öz'ler de sonsuza aktı.

Şimdi de sonsuzdan, yine o ağın içinde O'na dönmek durumundayız.

Yok, ağını topluyor!

Çünkü Bilinç artık yükseliyor...

**Siparişlerinizi
(0.532) 213 99 17 no'lu
Telefonumuza Bâdirebilirsiniz.**

**Siparişlerinizi
(0.532) 219 01 37 no'lu
Faksımıza Gönderebilirsiniz.**

**Siparişleriniz İçin
255. Sayfadaki SİPARİŞ FORMU'nu Kullanabilirsiniz.**

KIYIDA KÖŞEDE ŞAHMERAN KÜLTÜR İZLERİ

Uzaktan bakıldığında rüyada yaşayan bir halk görüntüsünde olan bu insan denizinin geleceğini biçimleyen günümüz değil mi? Öyleyse günümüzü de dün belirlemiştir.

Toplumlar ileriye doğru giden kervanlara benzerler. İleriye doğru giden bu kervan yorulur ve gereksiz yüklerinden bazılarını yol üstünde bırakır.

ste o kervanın bıraktığı yükler, kıyıda köşede yaşamaya devam ederler. O yaşayan her ne ise, hiç farkına varmadığımız biçimde ya da durumda bazen bizi yönlendirir ya da başka biçimlerde ortaya çıkar.

Bu çıkış bazen kırılanı onarmak biçiminde ya da tersi biçiminde görünebilir. Çünkü, toplumlarda üretim ve tüketim ilişkileri değiştikçe günlük yaşamın hızı da erekleri de değişir. Ama inançlar hemen değişmez. Değişse idi, birçok toplum gibi, Mısır'ı "Bahr-ı Hazer'de" Kızıl Deniz'de Flravun'u sulara gömerek arkada bırakan Musa'nın kavmi değişirdi. Yani o günler için. Günümüzde hala "Ağlama Duvarı" önündeler...

 im yayın tasarım
CC 237 MECİDİYEKÖY
80303 - İSTANBUL

Telefon : 0.532 213 99 17
Faks : 0.532 219 01 37
SMS : +9053221399 17
ICQ : 5 9 8 7 3 9 7 8
E-mail : im@im.com.tr
Internet : www.im.com.tr
Internet : wap.im.com.tr

mitbil-im kitapları

ISBN 975-7270-10-5

9 789757 270102

mitbil-im.com.tr